

I. N. JESU!

**APOLOGETI-
CUS DEI,
QUOD NON SIT CAU-
SA MALI;**

Neque per se, neque per accidens.

IN REGIA ACADEMIA ABOENSI,
Per Dispp. publicas XVIII. juventuti
Academicæ propositus,

Auctore

ENEVALDO SVENONIO.

Q. G. A. S. S. Theol. Doctore,

& Prof. Primario: nec non Ecclesiarum Aboën-
sium Pastore. *Israel* *Örnsberg*

Impressus ABOÆ, Anno *πικρ* *Γενροξίας*
M., DC. LXXXI. *X: W:*

A JOHANNES WALDIO,
Reg. Univ. Abo. Typographo.

SERENISSIMO POTENTISSIMOQUE
PRINCIPI ac DOMINO

C A R O L O
UNDECIMO,

DIVINA GRATIA, SVECORUM,
GOTHORUM WANDALORUMq; REGI
ET PRINCIPI HÆREDITARIO, MAGNO
PRINCIPI FINLANDIÆ, DUCI SCANIÆ,
ÆSTHONIÆ, LIVONIÆ, CARELIÆ,
BREMÆ, VERDÆ, STETINI-POMERA-
NIÆ, CASSUBIÆ AC WANDALIÆ;
PRINCIPI RUGIÆ, DOMINO INGRIÆ
AC WISMARIÆ; COMITI PALATINO
RHENI IN BAWARIA; JULIÆ,
CLIVIÆ AC MONTIUM
DUCI, &c. &c.

REGI ac DOMINO meo Clemen-
tissimo

Hæc paginas humillimè
inscribo

Author

Poten-

POtentissime REX,
quemadmodum
coram throno
Tuo neq; timide adulari
decet, quod Simulationis;
neque nimium audere tu-
tum, quia Temeritatis est:
Ita inter duo extrema qua-
si in medio constitutus,
REGIÆ TUÆ MAJESTATI
vehementèr Supplico, ut
Themati huic, innocen-
tissimæ Dei gloriæ, imò

Optimæ atq; ab omni beneplacito, decreto, effectione, adjutorio & simul specie Mali moralis alienissimæ voluntatis divinæ vindici, pro incomparabili & orbi Christiano notâ Pietate Tuâ, quam Spiritus Dei æternus obsignet, regio favore subscribas ! Non quòd opus sit obtestatione aliquâ penes pronum Regem ; sed ut
vide-

videat hæc ætas, & si quæ
postmodum futura erit
ob nuper conspectas in
nostro hemisphærio do-
morum coelestium hor-
ridas ac ominosas faces
residua, REGIAM TUAM
MAJESTATEM & Posse ve-
ritatis coelestis in hoc
puncto ceu totius ortho-
doxæ Religionis Basi,
sublime discrimen â pro-
funditatibus Satanæ dis-

cernere; & quoque *VELLE*
augusti Nominis Tui in-
scriptionem, exiguo præ-
fixam ferculo, propter a-
liorum Bellaria, heroico
palato, ne dicam stupen-
do divinoque quo polles
animo haud fastidire.
Vive, Vale, Perenna, Cle-
mentissime REX!

REGIÆ TUÆ MAJESTATI

Scribham in meo
Muséo Aboæ, die
CAROLI, seu 28.
Jan. Anno Xpi 1502°
1681.

Subjectissimus
Servitor
ENEVALD. SVEN.
Q. G. A.

Ad Lectorem Benignum:

PROdit nunc Deo duce, sextus in lucem tractatus meus, ut reliqua taceam exercitia Academica minora, Upsalix olim & Witebergæ in Germaniâ, nec non hic Aboæ in Magno Ducatu Finlandiæ edita; Illorum ordo in hoc sequenti

Catalogo conspicitur:

I.

GYMNASIUM CAPIENDÆ RATIONIS HUMANÆ, in 4.to REGI CAROLO UNDECIMO dedicatum Anno hujus seculi 1662, constans Dispp. Publ. XX.

II.

SYNOPSIS THEOLOGIÆ, in 4.to Illustriss. Comiti PETRO BRAHE, Regni Drotzeto & Acad. Abo. Cancellario inscripta An. 1664. constans Dispp. Publ. XXX.

III.

BABYLON MAGNA RUENS, in 4.to Illustriss. Comiti, MAGNO GABRIELI DE LA GUARDIE, Regni Cancellario consecrata A. 1669, constans Dispp. Publ. XXIV.

IV.

IV.

ARTIFICIUM DELILÆ MY-
STICUM, in 4to Illust. Comiti,
CLAUDIO TOT T, Regni Senatori
ac Campi Marschallo dicatum Anno 1674.
constans Dispp. Publ. XVI,

V.

INDEX ET JUDEX SYNCRE-
TISMORUM Religionis in 4.to. Genero-
sist. DOMINIS, DN. JOH. Gyllenstierna/
Regni Senatori: nec non DN. ANDREÆ
Ulrichsdoff / Plenipotentii Legato ad Regem
Poloniæ commendatus Anno 1675. constans
Disputationibus Publicis XII.

VI.

APOLOGETICUS DEI, quòd
non sit CAUSSA MALI, in 8.vo ad eun-
dem incomparabilem Regem Svecorum,
CAROLUM UNDECIMUM devotissimè
exiens An. 1681. constans Dispp. publ. XVIII.

Summa Dispp. erit CXX.

Σφάλματα nonnulla Typographi pro tuâ æ-
quanimitate non imputabis Authori. Vale!

a.)(ω.

APOLOGE-

α.) (ω.

APOLOGETICUS DEI

DE

INDURATIONE,
ET CAUSA MALI.

Sumptâ occasione ex c. 4. c. 7.

& seqq. Exodi, in Thesi & Antithesi succinctè adornatus.

Aboz.

I.

RESP.

Petro

Movall

Smol.

I. Θεσις.

Methodi causâ, ipsa Thesis in tria extantiora membra dispescitur, ut I. *Definitio*. II. *Analysis causarum*, III. *Affectiones* expendantur.

II. Est a. 1. Definitio alia *Nemini*, quâ α. voces examinantur. Moses in historia Pharaonis tribus utitur verbis.

חַדְשָׁק כְּבֹד

חַדְשָׁק

Illud chadsak in conjug. *piel* usurpatur Exod. 4:21. adeoq; significationem intendit, notatq; severitatem divini judicii vel 1. pronunciationem sententiæ decisivæ conf. c. 9:12. c. 10:20. 27. c. 11:10. c. 14:8. *Istud* vero & *hoc*, scil. *Chaved* c. 10:1. & *kaschab* c. 7:3. in conjug. *Hiphil* usurpantur, ac proinde permissionem inferunt, tacitè monentes; Deum indurationem istam efficaci operatione non produxisse, sed à Satana & Pharaone fieri concessisse. Conf. c.

13: 15. cum Esa. 64: 17. Unde & Cor Pharaonis dicitur grave c. 7: 14. obduruit c. 8: 19. Et aggravatum est, c. 9: 7. Hisce omnibus simul innuitur Pharaonem obtemperasse Satanæ suggestionibus, unde gravius induratus fuerat.

III. β. Notantur *vocabula æquipollentia*: appellatur enim induratio alibi, *Excoecatio oculorum & mentis, obturatio aurium, impingvatio vel incrassatio cordis, &c.* Esa. 6: 10. Matth. 13: 14: 18. Marc. 4: 12. Luc. 8: 10. Joh. 12: 40. Act. 28: 26. 27 Rom. 11: 8. Quæ appellationes omnes significant malitiā hominis nolentis audire, intelligere & dijudicare quæ à Deo ad salutaritèr cognoscendum proposita sunt.

IV. γ. Discutiuntur *equivocationes*, & variz vocum acceptiones attenduntur; Quo circa 1. Removenda est ab hâc consideratione doctrina de cordium humanorum *Duritie Naturali*, quippè quæ Ezech. 36: 26. vocantur *Lapidea convertenda in carnea*. Quò pertinet *σκληροκαρδία*, discipulorum Christi, Luc. 24: 25. Marc. 16: 14. Quæ nihil aliud, magni cujusdam Theologi judicio est, quàm *congenita omnibus hominibus originalis peccati labe*; Unde orta est caligo in mente non agnoscente Deum, pravitas in
volun-

voluntate, adeoq; summa ἀδυναμία, quæ ad salutarem conversionem præstandâ in singulis viribus, 1. Cor. 2: 14. 2. Cor. 3: 5. Et Phil. 2: 13. Adeoq; in præsentī negotio non agitur de malo aliquo nobiscum nato præcipuè, sed spontè acquisito, quæ homines ita dicuntur *indumari*, ut quæ alioquin vel naturaliter intelligere ac dijudicare, vel per Spiritus S. gratiam in verbo semper efficacitè operari volentis percipere poterant, intelligere & capere nolunt, ac tādē etiā Deo puniente impietatem spreti verbi nō possunt, coeco impetu ruunt in perniciem suam.

V. 11. πρῶτως proprièq; hoc malum assignatur quibus divina voluntas patefacta est in verbo, idq; vel α. initio per gratiam Sp. S. assentientibus veritati cœlesti, sed postea propriâ culpâ resilientibus & ab agnitâ viâ salutis retrogradis, quales fuere *Cain*, *Judas Ischarioth*. &c. Vel β. Veritatem non amplexis, quales fuere *Pharao* & *Judæi* miraculorū Christi illusores concionumq; malitiosi interpretes. Δευτέρως seu analogicè tribuitur Ethnicis, quibus specialis revelatio non illuxit, sed tamen generalis patefactio contigit de Dei Existentiâ & nonnullis attributis per creationem & notitias insitas seu innatas, contra quas spontè agunt, & furentèr pa-

trant, quæ noverunt mala esse, quâ ratione Apostolus etiam Gentibus *Indurationem* adscribit Rom. 1: 19: 28. Eph. 4: 18.

VI. III. Prænotari quoq; summè necessarium est, Quod *Induratio* bifariam possit ac debeat considerari: I. *Ut peccatum* longè atrocissimum, ceu fons & origo aliorum criminum scelerumq; complurium. II. *Ut pœna* flagitijs antegressis justo Dei judicio promerita, quo respectu & Deus ipse dicitur indurare. priori respectu partim diabolo partim homini adscribitur.

VII. IV. Nec prætereundum est hujus vocis significationem esse *Metaphoricam*, & *induratione* hâc non denotari callum aliquem physicè indurescentem, aut actum aliquem naturali modo lapidificum; sed esse actionem spirituales.

VIII. II. Definitio alia realis, potestq; extrui talis: *Induratio spiritualis est actus hominis malevoli ex multis suggerente diabolo pravitatibus sponte contractus, ad ostendendam adversus pertinacem verbi divini contemptum justam Dei potentiam.*

IX. II. ANALYSIS hæc est:

1. *Materia* circa quam, seu Objectum est *Homo* malevolus, qui habitum malitiæ ex varijs pravitatis, spreti, contradicti & resistentiæ fastiditi verbi Dei actibus spontè contraxit. Versatur a. Induratio circa duplicia objecta obedientiæ, videlicet *α*. Quoad *Fidem* *β*. Quoad *Vitam* & mores; adeò ut qui veritati oblatae vel agnitæ resistunt contumaciter, eamq; blasphemant, dicantur indurati quoad actum priorem: pariter qui detectis voce divinâ peccatis suis enormibus, nihilominus in iisdem pergunt ac pertinaciter & furenter contra Deum ruunt, meritò quoq; indurati appellantur, ut Cain, Pharaon, Saul &c.

X. II. *Forma* indurationis vix una appellatione describi potest; nam *α*. notat metaphoricè actionem proæreticam, quâ vel ex molli durus, vel ex duro durior homo redditur, quæq; mentione membrorum corporis per partes exprimitur, ut ad animum cui propriè competit induratio commodius referri possit. Hinc induratio *cordis*, *cervicis*, *frontis*, nominatur (quod LXX. vertunt *καταχύνειν*) dum homo instar ferri, petrae, adamantis, seipsum obdurat & roborat, ne malleo legis flectatur, sed cò fortius eidem

resistat, Exod. 7: 13. 2. Reg. 17: 14. Jer. 5: 3. Zach. 7: 12. Et ubi metaphora desumitur à bobus nolentibus subire jugum, à meretricibus quæ duræ frontis & impudentes sunt. ubi tamen observa, α. quod phrasis: *ponere frontem quasi adamantem*, quando Deo tribuitur, usurpetur in bonam partem, ut Ezech. 3: 9. *posui frontem tuam q: adamantem quæ durior est petrâ, ne timeas eos*: Loquitur sc. Deus de constantiâ in ministerio verbi adversus minas hostium. Tribuitur quoq; oculis & aurib. Esa. 6: 10. Matth. 13: 18. Act. 28: 27. non quod in istis membris hæreat vitium immediatè, sed translato genere sermonis à vitijs organorum ad demonstrandam internam mentis cœcitatem & surditatem nolentis videre & audire quæ ad cognoscendum à Deo in verbo proposita sunt. Deinde β. phrasis indurationis non solum *actionem*, sed & affectionem seu *Habitus* duritiei in corde hominis exprimit, unde etiam *Genus* ejus commodi *actus* statuitur, non naturalis ille quidem, de quo dictum initiô, sed acquisitus, actionis scil. indurationis effectus: qui n. principio suâ sponte mentem obfirmat; ne videat Lucem veritatiq; monstratæ assentiatur, is postmodum iusto Dei judicio, per operationem

Satanæ ita occallescit conflato habitu, ut aliter agere non possit, sed instar nyctioracis cœcutientis ad splendorem solis, ad veritatem auroræ cœlestis semper cœcutiat, necessitate quidem non absolutâ seu consequentis, sed hypotheticâ & consequentiæ, Rom. 2: 5. Heb. 6: 6.

XI. III. *Causa Efficiens Indurationis hujus* in scripturis Sacris adscribitur 1. Homini indurato 2. Diabolo 3. Deo. 4. Ministris.

XII. I. Primum Induratio tribuitur *Homini*, qui malitiâ spontaneâ contumaciter se opponit agnitæ veritati & divinæ potentiae inq; peccatis contra dictamen conscientiae perseverat, ut cum Pharaeo cum suis consiliarijs ac purpuratis, fatentibus Magis, cogeretur agnoscere, digito Dei Moſen egisse miracula, ipse tamen nihilo melior evadit. conf. Exod. 9: 35. Jer. 5: 3. Cur autem alij, alijs servatis ac liberatis, in tantum malum feruntur, videtur ideò fieri, quia
a. Alij indulgent præconceptis opinionibus suis, quibus ita sunt fascinati, ut monstratam Lucem aspicere nolint; alij gloriæ cupidi & studio partium perseverant in erroribus, ne videantur errasse & inconstantiae argui, ut pharisæi: Alij cupiditate vindictæ, contemptu vilium ministrorum Verbi, studio

studio opum & voluptatum ad idem malum invitantur. Hi omnes sic solent gradatim indurari: Qui securè indulgent suis peccatis hærentq; vel in Idololatriâ, falsis opinionib⁹, tyrannide, avaritiâ alijsve peccatis mortali- bus, hi castigati verbo Dei incipiunt fremere ac exacerbantur vel adversus docentes, ut hy- pocritæ, vel doctrinam ipsam oderunt & mendacijs onerare non verentur, alij perso- nas simul & doctrinam hostiliter persequun- tur. E. G. quibus sceleribus poenam hanc fatalem homo & Deos pharao promeritus sit, Moses in Exodo probè edisserit, septem atrocissimorum actuum mentionem faciens.

Quorum.

I. *Texvcoφovia* erat c. r. 16. 22.

hæresis II. *Inimicus persecutio pop. Dei* c. r. 23. c. 2: 32. c. 5: 6. 7. seqq.

III. *Incredulitas* & contumacia, eaq; tan- ta, ut nullis planè signis aut prodigijs etiam tanto numero & terrore editis, potuerit e- mendari. c. 7: 23. c. 9: 34.

IV. *Blasphemia* in Deum perquam horren- da. c. 5. 2.

V. *Studium Magie.* quod verbo Dei non solum opposuit, sed & præposuit. c. 7: 11. 22. c. 8: 6.

VI. *Hypocrisis & inpenitentia* summa. c. 9: 34. c. 10: 10.

VII. Con-

VII. Contemptus Ministerij. c. 5: 2. 4. c. 8. 15. c. 10: 28. Unde August. Serm. 88. de Temp. ait: *Certissimè credendum est quod pharaonem non Dei Videntia, sed propria iniquitas & indomabilis Superbia contra Dei præcepta tonies fecerit indurari.*

XIII. II. Altera causa efficiens Indurationis sed externa est diabolus executor judiciorum Dei, qui cum suâ naturâ sit pessimus, & homini ad omnia mala callidissimus autor & ^{ingitator} instigator, concessâ sibi à Deo irato facultate, impellit pravâ hominum voluntates ad id peccandum impensius, ad quod suâ propensione ^{conducit} erant proni: adeoq; securos inclinat, inclinatos excitat, irritatos prostermit, prostratos proculcat, ne amplius assurgere valeant 1. Cor. 4: 4. *Ubi dicitur excæcare mentes.* Eph. 2: 2. *operari in filiis diffidentie.* Act. 5. 2. 3. *Implere cor malitiâ* 2. Tim. 2. 26. *Captivos tenere homines* 1. Pet. 5: 8. *Eosdem querere ac devorare instar rugientis Leonis.*

XIV. III. Tribuitur induratio hominum ipsi Deo, Exod. 4: 21. *Ego indurabo cor ejus, ne dimittat populum.* Conf. Esa. 63. 13. Ezech. 14: 9. Ps. 105: 25. Rom. 1: 28. Unde B. Lutherus noster Tom. III. Jen. Lat. p. 206. ait: *Deus pharaonem induravit, dum illum per verbum Moysi velut Regnum ablaturi in-*

vasit, & intus Spiritum non dedit, sed ipsius impiam corruptionem permisit, Satana regente, successive intumescere, furere & procedere cum securitate quâdam & contemptu.

Quo circa probè tenendum est, *Indurationem* referri oportere ad opera Dei judiciaria, quibus præcedentem impietatem vindicat; Unde rectè dictum ab iterum *Augustino* Cit. loco: *Nunquam prius Deus deserit hominem, nisi prius ab homine deseratur.* Firmitèr ergò hæc regula tenenda erit: quòd nulla sit iniquitas apud Deum: quod urget Paulus gravissimis argumentis ad Rom. c. 9. Idem August. lib. i. ad Simplicianum Qv. ii. ait: *Intelligatur propositio, quod Deus non sit author peccati, primò ratione præcepti, quia non præcipiat peccatum, secundò ratione voluntatis approbantis, quia nunquam approbat peccatum ullum quatenus tale est, tertio ratione operationis, quia non impellat tacito motu interno hominum mentes & voluntates ad peccandum.*

Palàm ergò fit, indurationis operationem Deo adscribi, non quatenus est vel peccatum & respectu sui, vel aliorum peccatorum causa, ratione sui effectus; sed quatenus est præcedentium flagitiorum poena, quâ Deus derelictione & suæ gratiæ subtractione punire iustificatimè

simè decrevit, juxta illud Rom. 9: 18. Quem vult indurat; scil. voluntate non *absolutâ* aut *antecedente*; sed *consequente*, ut sit sensus, Deum aliquos mortalium pro suâ voluntate, occultâ quidem nobis, nunquam verò injustâ, punire Induratione.

xv. Concurrit a. Deus ad eandem vel *Generalitèr*, idq; *α. Naturam sustentando*, Aët. 17: 28. *β. Præsciendo*, quâ malas actiones prævidet & prædicat priusquam eveniunt, Exod. 3: 19. valetq; illud: *Qualem Deus Pharaonem videt futurum, talem fore prænunciat* Et huc respiciunt dicta B. Lutheri, lib. de Serv. arb. cont. erasum, quæ primo intuitu duriuscula videntur, ut, Simeï ad maledicendum, Pharaon ad indurationem, judas ad prodicionem motu Dei acti & rapti fuere. Intelligit a. Motum vel actionem omnipotentiae Dei, omnium rerum creaturarum sustentatricis & motricis *Generalem* Heb. 1: 3. Ut scipsè explicat, sæpius. Ita namq; commentatur in illud Exodi: *Ego indurabo cor ejus. Ego faciam, ut cor pharaonis induretur, sed ut me faciente induretur, quod quomodo fiat, audivimus, scil. intus, generali motu ipsam movebo voluntatem malam, ut suo impetu & cursu volendi pergat, nec cessabo moverè nec possum*

possum aliter &c. Et porro: quærat quispiam, cur Deus non cesset ab ipso motu Omnipotentia, quo voluntas impiorum movetur, ut pergat mala esse & pejor fieri? Resp. Hoc est optare, ut Deus propter impios desinat esse Deus, dum ejus virtutem & actionem optat cessare.

XVI. Vel *Specialiter* idq; octo potissimum modis:

1. *Deferendo* seu *Gratiam subtrahendo*, vel eandem non impertiendo: Subtrahit n. Deus eam interdum Renatis, ut *Sauli*, 1. Sam. 16: 14. *Ezechia* 2. Paral. 32: 1. Non impertit irrogenitis, ut *Phamoni*.

Unde iterum August. de prædest. Sanct. c. 4. *Non, ait, obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo gratiam: indurat quando non mollit; excæcat quando non illuminat.* Et Irenæus Lib. 4. c. 48. scribit: *Tradit ergo Deus istos infidelitati ipsorum, &c. avertit faciem ab hujusmodi, relinquens ipsos in tenebris, quas sibi ipsi elegerunt,* Item August. cont. Faust. Manieh. ait: *Deus indurat deferendo, Satan svadendo, homo consentiendo.*

II. *Tradendo* in potestatem exsecutoris judiciorum suorum, Satanæ videlicet tan-

quam

quam Carnificis. Psalm. 35: 5. Psal. 109: 6. *Satanas Stet à dextris ejus.* Chrysostomus in 12. c. Joh. hom. 68. inquit: *Cum deserimur à Deo, tradimur diabolo, in cujus potestatem redacti innumeris malis afficimur.* 1. Sam. 16: 14. *Spiritus Domini recessit à Saule & exagitabat eum Spiritus malus à Domino.* Conf. 2. Sam. 24. & 1. Par. 21. 1. Reg. 22.

III. *Offerendo*, seu potius *Iterando verbum* omnium primò *oblatum*, cujus finis per se, respectu Dei, sicut & propria ac inseparabilis ejus efficacia, est hominum conversio. Sed per hominum affectatam malitiam fit, ex accidente, ut verbo Dei ipsis annunciato magis magisq; indurentur, idq; illis fiat odor ad mortem, quod ex instituto Dei & cōgenitā sibi efficaciam debebat esse odor, ad vitam, 2. Cor. 2: 16. Erat E. Pharaon resp. Dei instar filij immorigeri, quem dum pater iterum atq; iterum revocare studet ad pœnitentiam saluberrimis monitis, suā culpā redditur deterior: Pater v. dum accingitur ad iterandum monita sua salutaria, dicens: *Rursus indurabo filium*; num erit indurationis causa? Absit. Sic Pharaon bonum finem verbi conversionem, intervertit odio incitatus adversus monitores Moſen & Aronem, simulq; fuit in causā, quod subsequutus fuerit eventus

per

per accidens, quod verbum, salutis gratiâ sibi propositum, factum ei fuerit petra Scandali.

IV. *Permittendo hominem suis cupiditatibus.* Quâ Deus Justo Judicio finit hominem sibi relictum & Satanæ traditum proprio impetu ferri suisq; blandiri proprijs concupiscentijs, Psal. 81: 13. *Ibunt in adinventionibus suis.* Ose. 4: 14: Zach. 8: 10. Act. 14. 15.

Et si verò *Calvinus* lib. 1. instit. c. 18. frivolum hanc solutionem appellet, longè certissimum tamen est, eam in multis Scripturæ effatis frequentari, ut Matth. 6: 13. Ne nos inducas in tentationem: non finas nos induci ne deferas nos, Esa. 63: 17. *Tu errare nos fecisti & indurasti nos:* Tu propter varia peccata nostra deseruisti nos tuâ gratia, & permisisti ut propriâ malitia & impulsu Satanæ laberemur in Errores & in illis obstinatè q; indurati perseveraremus. Sic Ps. 141: 4. *Ne deferes cor meum ad rem malam:* Ne finas me aberrare à mandatis tuis, sed sustenta Speciali auxilio gratiæ.

Permittit quidem Dominus Deus invitus & non volens peccatum quatenus tale Ps. 5: 4. Volens a. tanquam justam pœnam, & respectu finis, quem novit ex actione pessima elicere optimum.

v. *Toler-*

v. *Tolerando malos, ut convertantur*: Unde Apostolus asseverat Deum magnâ longanimitate tolerasse vasa iræ præparata ad interitum Rom. 9: 22. c. 2: 4. Rejicit quidem B. Luth. cont. Erasmi hanc interpretationem, videlicet, si solâ Dei tolerantia hominem indurari dicamus, omissis reliquis Dei judicijs, interim verò certum evadit Dei patientiam quibusdam esse allectoriam ad poenitentiam, idq; perse ex instituto Dei, 2. Pet. 3: 9. quibusdam inutilem, & ad resistendum Deo, abusivam.

vi. *Determinando Metas*. Ultrâ quas hominibus & diabolis furere suâque malitiâ atq; tyrannide grassari prohibitum est, Esa. 37: 20. Psal. 105: 14. Sic Pharaoni nisi certos Deus limites posuisset exercendi tyrannidem, nunquam Israelitas dimisisset incolumes. pari modo Dominus Deus posuit repagula Sauli, Herodi, Impp. Turcicis atq; Romanis, ipsiq; AntiChristo, Mahometi & Pontifici volentibus evertere religionem vere Christianam, quos ad lucem Evangelij cœcutire & magis magisq; indurescere permisit justo judicio.

vii. *Gubernando Finem eumq; reducen-*
do ad normam sapientiæ, justitiæ & bonitatis divinæ: Gen. 50: 20. Vos cogitastis de
me

me malum, sed Deus convertit in bonum. Pharaonis scopus erat populum Israeliticum æternâ servitute opprimere; Sed Deus in eodem potentiam suam & gloriam justitiæ suæ demonstravit, misericordiam autem & defensionem erga suos, Rom. 9: 17. Exod 9: 16. *Fulgentius ad Mōnim. Deus licet non sit auctor malarum cogitationum, ordinator tamen est malarum voluntatum.*

VIII. Deniq; *Exsequendo judicia.* Quibus neqvissimi, sceleratissimiq; *μακροθυμίας* divinæ contemptores adeoq; præfracti peccatores tandem severè cœrcentur ac puniuntur. Idq; sit pœnis vel temporalibus, vel si Deo & Ministerio rebelles esse perrexerint, inq; obstinato proposito peccandi ulterius & usq; in finem perseverârint, eô gravioribus æternæ gehennæ supplicijs.

XVII. IV. *Quarta causa efficiens* Indurationis tribuitur Prophetis, Apostolis & V.D. Ministris *ὁργανικῶς*, Esa. 6: 10. Dan. 12: 3. Matth. 18: 18. Joh. 20: 22. 1. Cor. 3: 5. 2. Tim. 4: 6.

XVIII. III. Affectiones tandem Indurationis seu potius induratorum Attributa sunt seqq.

I. *Πῶρσις τῆς καρδίας*, ex Rom. 11: 7. 8. seu Cor insensatum, h. e. nullo sensu divi-

narum

narum comminationū emollium. Homogeneia phrasis extat Esa. 29: 9.

וְיִשְׁכָּבוּ *Tardemab Ruab* i. e. Spiritus soporis, **וְ** gravis torpor & Lethargus; quo *ἀναισθησία* inducitur: Indurati n. quamvis in rebus civilibus & mundanis sint sagacissimi, in negotio tamen salutis sunt veluti somno sepulti, ut neq; intelligant, videant, audiant aut sentiant.

II. *Πένυμα κατανύξεως*, **וְ** Spiritus compunctionis, quo significatur non salutaris illa compunctio poenitentiae ex stimulo gladii divini facta. Act. 2: 37. Heb. 4: 12. sed Iste cogitationum conflictus in impijs mutuò se accusantium Rom. 2: 15.

Etenim sava sibi semper praesumit conscientia mala, Sap. 17: 11. Sed quia in isto interno cogitationum conflictu impij iudicium conscientiae petulātèr prostituunt, fiunt tandem *ἀνελκόμενοι* Tit. 3: 11. Tandem quia & hoc ipsum iudicium conscientiae negligunt, redduntur *ἀπηλθόντες* Eph. 4: 19. B. Quin etiam spiritus compunctionis in impijs notat flammās odiorū atq; irarum in illorum cordibus accensas à diabolo, dum zelo sine scientiā instigati, nil aliud meditantur & agunt, quàm quod ad piorum &

Evangelij spectat perniciem, ut de Stephani adversarijs scribitur Act. 7: 54. *Διενέχοντες τὰς καρδίας* serrâ quasi dissecta sunt corda eorû, quibus Verbi Dei vis innuitur secantis dum emollire nequit instar Serræ vel gladij, Heb. 4: 12. non sine dolore & compunctione iræ à satanâ accensæ, qui domicilium suum à potentiâ verbi impugnari ægrè fert. Externi inde gestus existunt, dentibus frendent, spirant eadem.

III. *Perversitas mentis*, dicuntur enim tales *Διεφθαρμένοι τὸν νῦν*, 1. Tim. 6: 5. 2. Tim. 3: 8. quicunq; enim furiose contradicit spiritui sancto, justo Dei judicio, omnem judicandi virtutem amittit, unde salutis media ei cedunt in condemnationem, & felicitas vitæ in damnationis incrementum, Rom. 11: 9. Psal. 69: 10. *Fiat mensa ipsorum in laqueum.* 3: verbum Dei. Psal. 23.

IV. *Inconstantia summa*; sunt enim tales *æstuantes*, veluti mare fervens, quod quiescere nequit, Esa. 48: 22. &c. &c. II. Sequuntur Adversariorum Argumenta.

II. Ἀντιθεσις.

I. Argumentantur Adversarij, potissimum *Calviniani*, ab ipsâ Significatione vocabulorum. *Forma* talis esto:

Qui.

Quicumq; servato genuino sensu verborum Sp. S. dicitur hominem excitare & indurare, & quidem voluntate ac decreto potente & efficaci; is speciali actione & impulsu ejus voluntatem etiam malam ad operandum adigit. Atqui Deus ipse servato genuino sensu verborum Sp. S. dicitur hominem excitare, indurare &c. Ergo &c.

Propositio Major insignem reperit *μεγ-
Φασιν* in verbis *Theodori Beza* ad Acta Colo-
loq. Mompelg. de prædestin. pag. mihi 179.
Certè, si quod diximus de Deo ut pri-
mâ causâ instrumenta mala movente,
non aliter intelligatur quàm de illâ vi
divinâ quâ naturæ ordo in rebus omni-
bus creatis conservatur, & rerum vo-
luntate præditarum voluntates cientur,
transeundum erit, in peripateticorum
castra, qui universalem tantum provi-
dentiam agnoscunt. Itaq; fatendum

est omninò, quum ne passeruli quidem cadant sine voluntate conditoris: & ipse fortium exitus, teste Salomone, sit à Deo, voluntates illas etiam malas non tantum universalitèr: sed expressè quoq; certo & fixo divinitus momento ad hoc vel illud agendum agi. Hoc autem non alitèr posse fieri quàm Dei voluntate & decreto, & quidem potente & efficaci multis antea rationibus & auctoritatibus probavimus, & ex istis expressis testimonijs sic loquente Spiritu S. liquet. Vos me huc non misistis inquit Josephus, sed Deus, Gen. 45: 8. *Et verbis immediatè seqq. probat idem prop. Minorem pag. 180:* Sic Pharaonem excitat, Exod. 9: 16. & eundem indurat, Exod. 4: 21.

Resp. 1. ad Argumentum in Genere, esse Fallaciam Figuræ λέξεως seu dictionis, cum Scriptura ipsa sæpè verbis activis utatur, δυναμικῶς seu potentialitèr sit venia verbo, ut pro velle aut posse necessariò sint intelligenda, E. g. Gal. 5: 4. *Evacuati estis à Christo qui ex lege justificamini.* Ubi Apostolus non docet hominum aliquos ex lege justificari

cari *actu*, sed illorum accusat iudicium prævum atq; conatum inanem, ut seipse explicat, Gal. 4: 21. *Dicite mihi qui sub lege esse vultis, &c.* Resp. 2. *In specie*, & quidem *a. ad prop. Majorem*, sermonis proprietatem esse urgendam, donec non patiatur injuriam ipsa *Analogia Fidei*, 3: *approximata* seu consonantia capitum doctrinæ cœlestis cum verbo Dei revelato, etiamq; inter se, Rom. 12: 6. Resp. 3. *ad prop. Minorem*: quod voluntas illa potens & efficax habeat pro objecto Indurationem quidem, sed ut *pœnam* & justorum Dei iudiciorum executionem; non verò ut culpam seu peccatum ipsū.

Ry. 7. *Ἐκ περισσῶς*, ad probationem Majoris dico, quamvis providentia divina, interprete *Trygophoro*, versetur circa omnes res creatas, etiam minutissimas, *generalissimo* concursu, circa homines tamen diverso modo, *universaliter* enim moderatur actiones hominum extra Ecclesiam, cœ gentium, *specialiter* v. respicit vocatos, seu membra Ecclesiæ; *Specialissimè* bonos seu Electos. Quocirca malorum actiones suā æternā justitiā usurpat, vel ad exercendam vindictam scelerum, vel ad deterrendum alios ab imitatione exempli, adeoq; ad dirigendum omnia in bonum finem. conf. ea quæ in thesi dicta sunt.

Resp. 2. Ut præteream, quod *Beza* cum socijs, valdè Lynceis oculis in hoc argumento respiciant urgeantq; proprietatem sermonis, cum ab eadem, sui fœdè velut obliti, in articulo de verbis institutionis S. Cœnæ, longissimè recedant. Etenim sic solent veritatis ac Lucis Evangelij osiores, agitari ac tandem circumgyrari spiritu vertiginis, Esa. 29.

II. A Dei ipsius beneplacito sic:

Opus Dei volentis, est etiam approbantis cum singulari beneplacito: Atqui Induratio & excœcatio est opus Dei volentis. Ergò &c. & p. c. Deus favet peccato.

Majorem conatur probare *Beza* ad acta colloq. Mompelg. p. 175: Quinam enim velle possit aliquid esse Deus, quod non decreverit ut sit. vel invitus decernere quod nolit? *Et in brevi Explic. Christianismi Aph. 5. ait*: Non accidit invito Deo, cui miro quodam & incomprehensibili modo placet, ut id quòq; quod quatenus peccatum est non probat, non tamen sine voluntate suâ eveniat.

Minorem probat ex Rom. 9: 17. 18. Hinc illud: ἐξήγειράς, excitavi te, de Pharaone

ratione Rom. 9: 17. *ὡς ἐπεχειρήσατο ὁ θεὸς καὶ ἡμᾶς*, Jud. 4. necessariò includens divinum in arcanæ providentiæ codicem relatum ab æterno decretum. Sic jam tum cum mundus crearetur, non tantùm Regnum Electis destinatum fuisse dicitur Matth. 25: 34. sed etiam ipsi quoq; electi Eph. 1: 4. atq; adeò ipse Christus quatenus in ipso sumus electi 1. Pet. 1: 19. ut contra reprobi dicuntur 1. Pet. 2: 8. offendisse immorigeri ad hunc ipsum sermonem, *εἰς ὃν ἡ ἐπιθυμία*. ab hoc autem decreto, quinam excludetur Dei voluntas, etiamsi res ipsa per se non reclamaret, dicente Apostolo, non tantùm, *cujus vult miseretur*, sed etiam, *quem vult indurat*? idq; eâ voluntate cui resisti non possit?

Addunt alij Calviniani Effectum *ἐνδοξίας* divinæ Matt. 11: 26. Luc. 10: 20. c. 2: 14. Rom. 10: 1. Eph. 1: 5. 9. Phil. 1: 15. & 2: 12. 2. Thes. 1: 10.

R. 1. *In Genere*: Esse *Σόφισμα* ἢ ἐπιμύημα κατὰ τὴν. adeoque plus in conclusionem induci, quàm erat in præmissis. Respon. II. *In specie*: Primò ad Majorem: a. Dari in genere humano actionem

mediam seu mixtam, ut cum dicimus *volens volens* hoc egit. *β.* Aliàs *Major* *prop.* est *particularis*, unde nil firmiter potest concludi. 2. ad probationem Majoris dico: Non simpliciter *Deo invito* hominem indurari, vel planè repugnante Deo. Ideoq; dictum Apostoli: *quem vult indurat*, Non est intelligendum de voluntate Dei *Antecedente*, quâ omnium hominum conversionem & salutem seriò vult & magno desiderio expectat 1. Tim. 2: 4. Ezech. 33: 11. Sed de *Consequenti* & judiciariâ, antegressam hominum impietatem severè puniente, cum non sint Deo voluntates contradictoriæ tribuendæ, quæ sunt eodem respectu, ad idem, & secundum idem, ut vult Aristoteles. 3. ad *Minorem* & ejus probationem dico. *α.* In voce *induratus* adversarij ludunt fallaciâ *Accidentis*: est enim in judiciariâ Dei sententiâ adversus malos & contumaces, aliquid quod Deus approbat, videlicet ordinem ipsum *justitiæ divinæ*, & Finem quo præfracti illusores verbi excitantur & puniuntur cœcitate. Verum hæc approbatio & beneplacitum, non sunt referenda ad cœcitatem intellectus vel duritiem cordis, neq; ad actum Indurationis, quatenus omnia hæc mala sunt pugnantia cum lege Dei; sed in quantum sunt divinorum judiciorum ob verbi Dei contemptum

contemptum justissimæ executiones. Etenim hæc est *εὐδοκία* ἢ *θεῶς*, ut qui sapientiæ & prudentiæ opinione inflati doctrinam evangelij ut stultam rident & persequuntur Matth. 11: 25. 26. Lucem ejus nunquam videant, sed sibi relictī, sapientiæ propriæ succumbant, in eaq; pereant.

β. Pharaon d. l. dicitur à Deo excitatus, non necessitate invincibili ad malè agendum destinatus & postmodum adactus, sed conservatus inter vivos seu superstes donec ex operibus Dei propriâ malitiâ arriperet occasionem, quâ subinde deterior evaderet ac intractabilior. Conferantur interpp. Syrus *Acimatoch*, & *Arabs* in h. l. Sic Exod. 21: 21. Si unum aut biduum *Jaamod* feterit: vixerit vel superstes fuerit. Unde *Theodore* ad Rom. 9: 22. ait: *Quemadmodum medici, non ipsi creant viperas sed ex eis utile medicamentū conficiunt: ita etiā Deus voluit quidem Pharaonem supplicij eximi: sed quia ille in nimiam feritatem corruebat, illi quidem omnis generis pœnas inflixit: suam autem potentiam omnibus hominibus ostendit. Illud autem Excitavi Te, idem est ac permisi tibi regnum assequi: & cum possem prohibere, non prohibui, perventuram inde ad alias utilitatem providens.*

γ. Quod attinet Jud. v. 4. *ἀπεργασμένοις εἰς τὸ κῆμα*, dico non significari aliquos nudè ad damnationem in æterno codice per inevitabile decretum præscriptos: non enim posuit nos Deus ad iram, sed ad obtinendum salutem per Dominum nostrum Jesum Christum 1. Thes. 5: 9. Sed illi ad damnationem dicuntur præscripti, qui Dei nostri gratiam trahunt ad Lasciviam & Deum ipsū Christumq; negant v. 4. qui dormientes carnem polluant, & dignitates spernunt v. 8. qui viam Caini ingressi sunt secuti errores Bileam, facti seditiosi cum Core v. 11. qui in Agapis maculæ sunt v. 12. quorum os loquitur superba v. 16. Spiritum S. non habentium v. 19. Hi dicuntur præscripti ad hoc judicium, hoc est, de quibus propheta varicinati sunt, quod Ecclesiam Christi turbaturi sint & tandem perituri, quales sunt AntiChristi orientalis & occidentalis cum alligatis socijs per totum mundum, Esa. 59. Zach. 5. Dan. 12.

δ. Ad locum Matth. 25: 34. respondeo, Regnum Dei dici *ἡ βασιλεία* paratum ijs scilicet qui fidem salvificam demonstrant hominibus visibiliter per opera Charitatis. Sic Eph. 1: 4. Ele ti dicimur non absoluto aliquo *προερισμῷ*, sed in Christo, in quem credi-

Crediturieram⁹, quamq; fidem Deus ab æterno infallibili notitiâ vidit 1. Pet. 1: 19. 20. Sic e contra ἐξέθυσαν, 1. pet. 2: 8. Reprobi sc. dicuntur positi non ad interitum aliquo arcano & fatali quodam Dei irati consilio, sed in λόγον seu Evangelium Christi ut in loco parallelo 2. Cor. 5: 19. *Deus posuit in nobis sermonem reconciliationis.* Vel si urgenda est Phrasis εἰς ὃ, sc. ut offenderent in lapidem, utiq; illud est factum ob ἀπειθεῖαν seu inobedientiam. E. Tandem voluntatem Dei Resistibilem esse ex Matth. 23: 37. aliisq; aphorismis classicis probamus contra *Calvinianos* non solum, sed & eorum sobolem, *sed, / nicht.*

ARMINIANOS.

III. A divinâ permissione.

Quòd Deus permittit, illud vult.
At Deus Indurationem Pharaonis permisit. E. Eandem voluit.

Majorem ita breviter demonstrare satagit Beza, ad acta Montisbelgard. de prædest. p. 176. Deniq; ut præclare non uno loco dicit Augustin. quod malum est in sese, mali rationem non habet, quatenus à Deo pendet, sed quatenus bonum est ut sint mala, quæ aliqui Deus esse non sineret: non finit autem utiq; nolens, sed volens.

Minor est antea concessa.

Resp. 1. *In specie ad Majorem, Negando,*
α. quia *permissionis* vocabulum latius est vo-
 cabulo *voluntatis*; non enim omnia quæ quis
 permittit fieri, illa simpliciter vult. *β.* *Ob-*
jectum voluntatis est *permissio*, *permissionis*
 verò *objectum* est *Induratio* etiam quatenus
 culpa seu peccatum est. 2. Ad probationem
 Majoris: *Esse* postulatum quoddam, cui tam
 facile non credendum; seu peti principium.
 II. *In Genere*: *Esse* *σφισμα κατὰ*. Quia
permissionis vox non exprimit ea omnia, quæ
 in hominum *Induratione* ex parte Dei con-
 currunt, ut ex distributione actionum Dei
 specialium supra constabat. Quando verò
 ipsum peccati actum respicimus, quem Deus
 non vult, non approbat, non efficit, dici-
 mus quod sinat naturam liberè agentem fer-
 ri suo proprio motu permittatq; à Satanâ
 nonnunquam agitari. Volens autem per-
 mittit actum *Indurationis* quatenus pœna
 est, perinde ut vult alia pœnarum genera
 de quibus tamen Esa. 28: 21. extat, quod *fa-*
ciat Deus opus alienum, siquidem sumè benefi-
 cus & bonus est propriâ naturâ, ut *faciat opus*
suum, s: ut benefaciat hominibus, vel glo-
 riam justitiæ suæ illustret. Quod autem de
 voluntate approbante & decernente fuit ad-
 ditum,

ditum, id non ad *actum* ipsum peccandi, sed ad finem non ipsi peccanti propositum, sed ipsi Deo, est referendum: malis enim voluntatibus hominum Deus utitur benè. Et hunc finem optimum quem ex pessimis factis hominū elicit Domin⁹ in permissiōe ipsā vult & approbat. Atq; sic non quidem decernit Deus peccatum quatenus tale, sed decernit se permissurum peccatum quod suā sponte ab hominibus videt iri patratum, ac finem bonum inde resultantem decernit. Et ut *voluntas* respectu permissionis, propriè *ἡ ἐκκρίσις*, permissio v. resp. peccati *ἡ ἀνακρίσις*, in se complectitur; ita Deus à S.S. dicitur non velle peccatum Ps. 5. alioquin non tantum permetteret hominum mentes & voluntates ferri suo arbitratu, sed etiam, quod facit in bono proposito, eosdem impelleret & adjuvaret. Unde facilimè respondetur ad *instantias*: 1. *Si in dictis de Induratione, Permissionis κρησφύγετον* admittitur, tum Deus fingitur ociosus rerum humanarum spectator contra manifestam scripturam. Dicendò. N. V. C. quia actiones Dei speciales non sunt merè Theoreticæ sed in clementiæ ac justitiæ praxi directoriæ ad bonum finem. 2. *Si nullo modo id quod permittit Deus probaret, utiq; impediret.* Resp. α. quamdiu regnat clementia

Dei

Dei erga bonos & pœnitentes, vel impedit malum, vel tandē homines convertit, dominante verò justitiâ ejus, non impedit quidem actionem malam, sed peccatum antecedens peccato conseq. graviori punit Psal. 18: 26. 27 *cum Sanctis Sanctus es &c.* β Ut non nihil dicam de dist. inter *Nolle & non velle*, quod istud significet actum voluntatis negativum cum conatu resistēdi actionibus malis easq; planè impediendi, quo pacto Deus noluit Apostolum grassari in Damascenos Act. 9: 3. 4. 5. Hoc v. actum voluntatis negativum sine peculiari resistantia seu actuali remotione impedimenti, ut h. l. illud in concursu Dei cum actionibus hominum anomalis extraordinario, hoc locum habet in communi.

IV. AB ABSURDO.

Quâ doctrinâ Stabiliuntur vires Liberi arbitrij in homine, adeoq; confirmantur opiniones Pelagianæ & Synergisticæ; ea ex agro Ecclesiæ est exterminanda. At doctrina hæc de permissione Dei, circa peccata, est talis. Ergo est exterminanda.

Major prop. extra controversiam est; Minorem

norem adversarij probare nituntur partim autoritate B. *Lutheri*, partim ratione. Ideo namq; *Lutherus* & *Erasmi* interpretationem de permissione & tolerantia Dei prolixè rejecit, quia vidit eā patrocinari viribus humanis in negotio conversionis. Ratio quoq; evidens esse videtur, quia si dicatur *Pharao* Scipsum indurasse Sponte suā, potuisset utiq; seipsum eādem libertate non indurare: quid a hoc est nisi mollem facere aut emollire? ut *Augustinus* videtur intendere in nonnullis locis. Sic & *Theodoretus* Quæst. 12. in Exod. dum aliquot indurationis causas recēsit, tandem ex Dei tolerantia & præscientia concludit aliquam libertatem in rebus Spiritualibus.

Resp. Processum fieri ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν φρίματι καὶ ἀντι: Concedi hanc doctrinā stabiliri vires liberi arbitrij, sed non ad bonum eligendum vel amplectendum, sed ad Malum: non est enim necesse ad subvertendas liberi arbitrij vires in Spiritualibus, de quibus in disp. cum pelag. & synerg. agitur, negare naturalem & concreatam potentiam naturæ rationalis, qua liberè potest de rebus externis & civilibus judicare, easq; eligere vel reprobare, multò minus necesse est omnium actionū humanarum necessitatem introducere absolutā, vel propter Dei præscientiam vel generalem aliquam providentiæ gubernationem: præscientia enim considerat res quæles actu futurae sunt, non dat illis causam agendi: Gubernatio generalis quā in Deo sumus, vivimus & movemur, ad quam *Lutherus* potissimum respexit, non evertit ordinem in naturā constitutum, qui in naturā talis est, ut

ut liberè velit, eligat & agat. Etsi igitur homo dum liberè eligit agitq; à Deo simul sustentatur, non tamen specialitèr impellitur, ut sic velit & agat: nam inde deum sequeretur, omnia fieri necessariò, quam propositionem etsi D. Luth. in Libro de Servo arbitrio contra Erasmus defendit, non tamen actionum omnium necessitatem introducit Stoicam aut absolutam. In isto libro principalis status est de *ἀδυναμία* virium humanarum in rebus Spiritualibus, quam ibidem potissimum demonstravit invictis argumentis. Esse quidem in eo horridius dicta quædam, & cum grano salis legenda, fassetur ingenuè ipse comment. in Gen. 26. quod videlicet illa non de Deo revelato, qui agnoscendus est in Filio, velit intellecta, sed de Deo abscondito sicut Esa. 45. dicitur: Tu verè es Deus absconditus. Resp. 2. Negando prop. Minorem, & ad probationem ejus, Non indurare idem esse quod emollire, non docuisse Augustinum, nisi κατ' ἀνθρώπων, repræsentando Pelagianos. Aut enim qui indurantur fuere renati Heb. 6. qui si non indurantur non habent de quo gloriantur, cum solius Dei efficaciam naturalis illorum durities per Spiritum S. sit emollita Ezech. 36. Aut non Renati, in sua sc. naturali duritie persistentes, hi dum non indurantur, non contrahunt novam & specialem molliem cordis, sed tantum manent in statu naturali, e. g. infantes & pueri Ethnicorum nonnulliq; alij probi homines qui ex sua natura duris, non sunt duriores. 3. Non indurare igitur, proprie est, abstinere à petulantia & blasphemia, veritati monstratæ & agnitæ contumaciæ non resistere: nam cor inobedientèr se gerens dicitur indurari, quoniam Deo ipsi reluctatur, ut est in Deduct. Thos doret. Quæst. 12. in Exodum.

Tantum De Induratione Pharaonis.

CAUSA MALI

Pariter consideratur in Thesi
& Antithesi.

I. Θεός ἀποφαινή

Quòd Deus non sit causa mali.

Disp. II.

RESP.

JOH:

LI-

MÆO

Smol.

I. Appellatione *causæ* intelligo non mòdò *Efficientem* principalem; sed quicquid *causæ* sive creantis sive efficientis sive inclinantis, impellentis, cooperantis, mandantis, approbantis sive volentis, aut decernentis, sive deniq; quovis modo instigantis applaudantisve respectum habeat.

II. Similiter voce *Mali* sub incudem iudicij venit *malum culpæ* & quicquid *Bonitati* ac *justitiæ* Dei opponitur, ut omne peccatum, *Originale & Actuale*, adeoq; quicquid vitij sive culpæ cujusvis nomen ac definitionem accepit.

III. Fundamenta Θεωσις sunt 4. I. *Omniscia* S. Script. Cujus Assertionis firmamentum peti potest 1. *A Bonitate Dei. Deus n. vidit cuncta quæ fecerunt, & erant Valdè bona, Gen. 1: 31. Unus & Solus Deus bonus est, Matth. 19: 17. Marc. 10: 18. Luc. 18: 19.* Ut namq; Deus ipse summè bonus est quoad Essentiam, juxta quam immutabilis est Exod. 3: 14. *Sum quæ sum.*

sum, Mal. 3: 6. *Jehovah ego sum & non muror*. Ita talis quoq; existit voluntate, affectu & effectu. Ideoq; quemadmodum impossibile est, ut Deus aliquando vel defierit, vel desinat esse Deus, hoc est, ut depositâ Essentiali *bonitate*, naturam induat alicujus *Mali*; Ita quoque simpliciter absurdum est eundem bonum Deum, quovis modo aut respectu, *peccatum*, quâ tale vel decernere aut ordinare, vel efficere quacunq; ratione aut approbare.

IV. 2. *A Perfectione Dei*. Quâ omne imperfectum excluditur Gen. 17: 1. Job. 37: 16. Psal. 16: 2. Esa. 40: 13. Matth. 5: 48. Rom. 11: 35. 2. Cor. 3: 5. Jac. 1: 17. Atq; Malum si-
ve peccatum nihil perfectionis sed nimbum imperfectionis involvit: Est enim *Damascono* interprete aliquid *ὅτι φύσιν καὶ μὴ ὄν*, de Orth. Fid. lib. 4. c. 20. unde Iren. l. L. 1. cont. hæc. 24. *Malum natum nihil est*, scilicet non *Etibicè*, sed *Metaphysicè*. Dicis: Etiam si omninò concedam Deum non fuisse causam *Lapsus*, videtur tamen in Creaturâ rationali reliquisse non solum *imperfectionem*, sed etiam *Inclinationem* ad *Malum*. Respon-
deo ad prius: Loquendo de Creaturis, i. Sermonem hic esse de imperfectione non quâvis, sed illâ duntaxat, quæ debitæ perfectioni opponitur 2. perfectionem debitam dici, quæ
in una

in unaquaq; re creatâ requiritur, licet non sit perfectio *absoluta & independens*. Jam si Deus in creaturâ intelligibili aliquid miscuisset imperfecti, tum ipsam non creasset in suo genere perfectam, quod pugnat cum Mo-
se: *Erant cuncta Valdè bona*, hoc est; quodlibet in suo genere optimum. Summè bonum autem non esset summum, si aliquid in se haberet imperfectionis: Careret enim aliquâ perfectione proportionali & debitâ, hoc est, non haberet perfectionem competentem. Ad posterius rehero: Si nulla imperfectio creaturæ rationali infuit, multò minus aliqua *Inclinatio* ad malum & quidem propriè dictum seu *Morale*, foret enim talis inclinatio peccatum, quippè quæ nihil esse aliud potest quam determinatio mentis ac voluntatis ad peccandum actualitèr, quæ determinatio rursus, nil esse potest aliud, quàm ipse habitus sive *actus primus* vitij seu peccati.

V. 3. *A Justitia Dei*. Quicquid enim ullo respectu à Deo proficiscitur, justum est, ipseq; justissimus, Deut. 32: 4. *Deus fidelis & absq; ulla iniquitate, justus & rectus est*. Psal. 119. 137: *justus es Domine & recta sunt omnia judicia tua*. Nulla autem est participatio justitiæ cum injustitia, luci cum tenebris nulla societas, nulla communicatio Christi cum Belial. 2. Cor. 6: 14. 15. Huic illud πολυ-

ἰσχύεται: *justitia in sese virtutes continet omnes.* Nam ut effectiva hæc Dei justitia, obedientia est erga omnes ll. Ita lex æterna, quæ inexhaustam rectitudinem infert, cum infinita Dei justitiâ coincidit.

VI. 4. *A Sanctitate Dei* quippè qua natura ejus existit casta, pura omnisq; vitij expers Exod. 15: 11. Lev. 11: 44. 2. Reg. 19: 22. Esa. 6: 3. Joh. 17. 17. 1 Pet. 1. 15. Unde non modò nō velle peccatū asseritur, sed & seriò odisse, prohibere, detestari, magnâ patientiâ tolerare, punire & tandem æternum damnare peccatores, Psal. 5: 5. *Non Deus volens iniquitatem Tu es: odisti omnes qui operantur iniquitatem.* 1. Thes. 4: 6. *Vindex est Dominus de omnibus.* Conf. Deut. 18: 15. Rom. 9: 22. &c. *Jam vero Deus nil odit eorum quæ fecit,* Sap. 11: 25.

VII. 11. Alterum Fundamentum certis quibusdam Hypothesibus superstruitur, ijsq; immotis, quarum seqq. nota: α. Terminus Creationis fuit Ens bonum & perfectum: Defectus bonitatis non est Ens bonum & perfectum. Ergò Defectus bonitatis, qualis est malitia & peccatum, non est terminus creationis seu objectum. Proindè P. C. *Malum* nequaquam Deum ipsum potest habere auctorem. β. Si Deus peccati foret autor & mali inventor, utique ipse peccatòr. At hoc non solum dictu Blasphemum est, verum &

ἀντίφασις εἰς πρὸςκειμένα ἐστὶ, quam Arist. ut absurdissimam repudiat. γ. Ubi contrariæ voluntates, ibi contrariæ Essentiæ sunt, actus enim sequitur rei essentiam. At velle bonum & velle malum sunt Voluntates contrariæ: Sic odisse, detestari, punire peccata, & earundem autorem esse, inferunt voluntates contrarias, quæ, tantum abest, ut in uno Ente simplicissimo locum inveniant, ut vel alterutra ex Ente composito exulare debeat.

δ. Si Deus est causa Mali, alterutrum horum sequatur necesse est: vel peccatum per se & sua naturâ esse bonum, vel Deum aberrare à suo objecto. Ratio hæc est, quia sicut intellectus pro objecto habet verum; Ita voluntatis objectum, est *bonum*. At neutrum salvâ analogiâ fidei est statuendum. Ergò hæreticum, imò Blasphemum foret id asseverare unde illud utrumq; profluit.

ε. Si omnes actionum determinationes sunt ab Efficiente particulari, sequitur Deum peccati causam esse non posse. Et quia Deus est causa universalis actionum, igitur universalem suum concursum liberè agentibus ita adfert indifferenter, ut ex parte ipsius Dei sit indeterminatus ad hanc vel illam rationem seu speciem actus: Ipsa verò determinatio ejusdem actus seu effectus ab ipsis causis secundis sit, quæ sunt q: particulares & determi-

nantes actionē primi agentis, ut vult *Thomas Aquin.* in suis Quæst. nam vitium, defectus seu *intra* inest actionibus non qua talibus, sed quatenus sic jam sunt determinatæ. quæ determinatio non ab universali sed particulari causâ provenit. E. Gr. Voluntas Judæ pro-
 dentis Christum, quatenus ab universali causa pendet, non est mala: nam causæ hujus respectu Judas illud tantum habuit, ut potuerit velle, sine determinatione ad malum. quod verò jam vult malum, id non dependet ab universali causa, quæ Deus est, sed particulari, quæ voluntate suâ jam abutitur ad patrandum malum.

VIII. III. Tertium Fundamentum, idque subsidarium, est consensus Patrum. *Irenæus* hæresios stigmatē notavit dogmata *Valentinianorum*, qui criminabātur *Indurationem Pharaonis, Excæcationem Judeorum, Traditionem Gentilium in reprobum sensum*, esse opera Dei, externâ necessitate hominibus imposita, lib. 4. c. 48. *Eusebius* testatur *Florinum Montani* discipulum ab Ecclesiâ anathemate percussum & hæreticum proclamatum esse, quod statueret, *Malum à Deo esse, Deumq; facere peccata, non modò permissivè, sed effectivè* Hist. Lib. 5. c. 18.

Idem lib. 6. c. 5. de Præpar. Evang. scribit: *Impius profectò judicabitur, imò pessimus*

mus omnium, qui à Creatore universi alios ad adulteria, alios ad rapinas, alios ad alia vitia impelli arbitratur: hinc enim sequeretur: aut hæc non esse peccata; aut peccandi causam in Creatorem referri! Quo dogmate nihil scelestius cogitari potest. AUGUSTINUS in Quæst. 3. ait: Christianorum nomine indigni sunt habendi, qui Deum naturâ bonum, Mali causam, vel prave cujusdam aut voluntatis, aut actionis autorem statuunt, sive excitantem, sive suadentem, sive impellentem. Conf. de lib. Arb. lib. 3. c. 17. CHRYSOSTOMUS: Satiùs est Sexcentiâs terra defodi, quam ut Deus talia à nobis audiat, quod ipse mali autor sit Homil. 23. in Act. Apost. Conf. Dionysius Arcop. de div. Nominibus c. 4. Basilii Serm. quod Deus non sit causa peccati, Judicans non minorem esse Blasphemiam asserere Deum causam peccati, quam negare Deum, Justinus in Apologiâ &c. &c.

IX. IV. Quartum Fundamentum, licet secundarium, est *Confessio* Profanorum hominum, cum Hæreticorum in Ecclesiâ: *Manichæi* enim, ut est apud August. videre, maluerunt alium quempiam Deum malum fingere, quam Deo, qui summè bonus & justus est, causam peccati adscribere: Tum *Ethnicorum* extra Ecclesiam. Proinde *Plato* Lib. 2.

πλίσικων ait: Bonus ipse Deus est Essentiâ, & ita dicendum; Malorum autem alicui causam esse ipsum Deum, quum bonus sit, refellendum est omnino; neq; permittendum hoc quenquam dicere in suâ Civitate si bonis institui ill. civitas debet, neq; insuper quenquam audire, sive sit ille junior, sive senior, sive in Poëmate, sive narratione aliâ, tanquam quæ neq; dictu sancta sint, neq; utilia, neq; inter se consona.

X. v. Quintum Fundamentum Θεσεως & ultimum esto Applausus omnium orthodoxorum Theologorum in Ecclesiâ Lutheranâ, cum in Libellis nostris symbolicis in genere tum seorsim. Conf. Aug. Conf. Art. xix. cum i. præc. Decal. cujus ἐξήγησις hæc est: Debemus Deum supra omnia timere, diligere & illi confidere Cath. Luth. Ratio extat Psal. 100: 5. Nam bonus est Jehovah, à seculo in seculum, est benignitas ejus. Allegavit igitur B. D. Menzerus Exeg. Aug. Conf. pag. 790. ad Art. 19. Judicium Cæsaris & principum:

Articulus decimus nonus itidem probatur & acceptatur, Deus enim summè bonus, non est autor Malorum &c.

Paulo post, dum nonnullorum contradicentium ante & post natum Christum Blasphemias iustâ censurâ notasset, profiteretur tanquam in clausulâ Symbolicâ, suam omniumq; sincerorum sententiam; his verbis:

Nos contrâ constantèr asserimus, Deum nullo modo peccati causam dicendum esse

Putâ neq; per se ut ostensum, neque per accidens, ut postea ostendendum.

XI. Quod *B. Lutherum*, in hoc puncto Religionis, & *Philippum Melanthonem* attinet, famosa est de utroq; cum apud Pontificios Bellarminum, Tannerum, Cochlaeum, Leodium aliosque, tum Calvinianos imprimis; Palatinos seu Heidelbergenses criminatio, quam *Archisyncrétista Cassander* in suâ *Consultatione*, Art. xix. pag. 122. evomit his verbis:

De præscientiâ verò divinâ, quamvis confitendum sit illi, omnes tam pravas, quam bonas actiones hominum esse subjectas, tamen falluntur, qui ex eâ ob certum ordinem causarum & rerum, aut fatalem necessitatem sublatâ omni voluntatis libertate contextuerunt: aut libertate voluntatis &

tis & contingentia rerum concessa, praescientiam tollendam putaverunt, quoniam utrumque simul esse non posse arbitrantur. Prius Luthero in prioribus suis de Servo Arbitrio disp. accidit, sic enim ibi loquitur: *Cum tales nos sciverit futuros, talesque nunc faciat, moveat & gubernet, quid potest fingi quæso, quod in nobis liberum sit aliter atque aliter fieri; quam ille praescierit, aut nunc agat? pugnat igitur ex diametro Praescientia & Omnipotentia Dei cum nostro Libero Arbitrio. Quam sententiam postea Philippus Melanthon tum in confessione, tum L. L. C. C. correxit &c.*

XII. Restipulor, Disputat ibi B. Lutherus contra Liberum Arbitrium in rebus Spirituallibus & ad salutem pertinentibus, ponitque Thesin: resp. integ. primæ, *Liberum arbitrium propriè dictum nullum est in rebus externis seu mundanis, ne dum in Spiritualibus.* Quam ut stabiliat, allegat aphorismum Jer. 10: 23. *Scio Domine, quoniam non est hominis via ejus, nec viri est, ut dirigat gressus suos.* Quasi dicere velit: Si via sua, & gressus sui non sunt in potestate hominis: quomodo via Dei & gressus Dei erunt in potestate

testate ejus? Via enim hominis est ea, quam papistæ vocant naturalem virtutem faciendi quod in se est. quomodo potest homo sese ad bonum præparare, cum nec in ejus potestate sit, vias suas malas facere, nam & mala opera in impijs Deus R E G I T, ait Luth. non F A C I T. Unde facile est intelligere, quare hominis lib. arbitrium in actionibus malis neget *Lutberus*, non quia Deus illas faciat, aut producat, & non homo, sed quod eas homo arbitrio suo liberè dirigere non possit quo velit cum hoc Deus, etiam suâ providentiâ circa malas actiones impiorum occupatus, præster pro suo beneplacito; imò etiam cum non possit illas homo facere, nisi prout à Deo permittantur. Unde paulò post subji- cit Luth. *Liberum arbitrium est figmentum in reb. seu titulus sine re. Quia nulli est in manu suâ quippiam cogitare mali aut boni, sed omnia sub Deo sunt, contra quem nihil possumus, nisi quatenus PERMITTIT aut facit ipse.* Quod illustratur verbis Christi Matth. 10. 29. 30. Passerculus non cadit in terram sine voluntate Patris vestri, qui in cœlis est. *Et capilli capitis vestri omnes numerati sunt.* Sic Esa. 41. 23. *Benè quoque & malè si Potestis facite*, ait Jehova impijs. Ex quibus dictis constat B. Lutherum nequaquam loqui de principio, causâ aut Effec-
tione

atione Mali, sed saltem Fine, Eventu, permissione & directione rerum & actionum malarum ad bonum Finem, nimirum quod impij, nihil mali facere vel agere possint, nisi Deus permittat, & quod permissum etiam homo non simpliciter habeat in sua potestate dirigendi quo velit, sed moderationem illam pendere à Deo, teste Aug. *Nil permetteret Deus mali, nisi inde sciret elicere bonum. Conf. Gen. 20: 6.* Unde B. D. Balth. Menz. Exegesi Art. 19. Aug. Conf. hunc in modum orditur: *Necessitatem articuli hujus proponendi peperit papistarum accusatio, quam Lutherum & Philippum gravabant, quod cum Simone Mago, Marceone & Wiclefo statuerent omnia fieri necessario. unde clamabant ibi consequi, Deum esse peccati authorem, quod longè secus esse, his verbis testatum reddunt Confessores, De causa peccati docent, quod tametsi Deus creat & conservat naturam, tamen causa peccati &c.* Hæc confessio, ut fuit totius Ecclesiæ protestantium, sic cum primis fuit quoque Lutheri & Philippi, qui eam primi conscripserunt, quæque postea in Commentario in Gen. cap. 26. perspicue declarata est: Juxta quam ipse B. *Lutherus* petijt cætera sua scripta examinari adeoque in benigniorem sententiam verti ac explicari.

XIII. Antequam quæ vera ac propria sit causa Mali describatur, tres quæstiones in antecessum decidendæ sunt I. *An & qualem Entitatem habeat malum?* II. *An habeat causam per se vel quam & qualem?* III. *An Deus sit causa mali per accidens?*

XIV. I. *Queritur: An Malum seu peccatum sit mere privativum quid, an etiam aliquid positivi in se contineat?* Resp. Dicendum omnino est, quod aliquid positivi implicet nempe ipsum *Materiale* h. e. ipsum *actum corruptum* in subiecto defectionis. ubi etsi Deus recte dicatur causa actus quæ talis, non tamen dici potest causa actus malitiæ determinati seu peccantis. Hinc cum scriptura recte dicimus, quod peccatum originis sit ipsa concupiscentia seu febris hectica à majoribus derivata, nempe corrupta illa, non ut simplex cupitus seu naturalis potentia & Dei donum, sed prout ab homine profecta & non nisi ad malitiam determinata. Sic homicidium est actus, sed non simplex, verum ad hoc objectum illegitimum directus, atque sic non à Deo sed libero arbitrio est. ideoque totus ille actus dicitur peccatum; haud secus ac in Ethicis vitium non definitur per *privationem*, sed *habitum*; quod virtuti non tantum *privativè* opponitur, sed etiam *Contrariè* adeoq; *positivè*, quatenus nimirum in illo est non

est non tantum privatio μεσότητος Philosophicè, sive ὀρθότητος Theologicè loquendo; sed etiam quatenus in illo est contraria quædam dispositiō & determinatio specifica. Dum igitur orthodoxi theologi *Formale* peccati esse privationem dicunt, non intelligunt ejusmodi aliquam, quæ nihil mutat in suo subjecto, quippè non est à causâ deficiente & destruyente sed potius perficiente, ut est privatio luminis in aere tempore nocturno; sed privationem talem, quæ insignem infert *ἀνομίαν*, deformitatem & corruptionem subjecti, quæ corruptio non est contrariæ dispositionis expers, diciturq; privativa, quia est destructio actus seu formæ inesse debitæ non verò acquisitio. Sic μεταβολή φυσική Arist. l. 5. Phys. c. 1. Seu naturalis corruptio opponitur Generationi & *Privativè*, quatenus est destructio formæ, pereuntis & *positivè*, quatenus est acquisitio novæ, secundum nonnullos Physicos, quatenus sunt actus contrarij, hæc à non esse ad esse, illa ab Esse ad non Esse. Sic peccato privatio & actus inest inordinatus, quæ quia nullo modo à Deo sunt, quæritur meritò, an malitia aliqua habere queat ordinem ab aliquo Ente bono per se.

XV. II. Quæritur, an primum malum habeat

babeat causam aliquam per se? Hanc quæ-
sionem rectè negat Thomas Aquin. P. 1.
Quæst. 29. §. 1. ponendo conclusionem ta-
lem. *Causa mali est bonum*, cujus veritas ut
evidentior fiat, primum probat, omne ma-
lum habere causam aliquam: deinde osten-
dit, causam illam necessariò esse aliquid bonum.
Prius sic deducit, quia defectus à natu-
rali & debita dispositione necessariò
provenit ex aliquâ causa trahente rem
extra suam dispositionem, idq; ostendit
inductione. *α.* in malo rei; nempe
motu præternaturali sursum corporis
gravis, qui fieri non potest, nisi ab ali-
quâ causa impellente. *β.* in malo actio-
nis: ubi agens non deficit à suâ actione,
nisi propter aliquod impedimentum.
Posterius, Causam non nisi Bonum esse
probat 1. In genere, quia esse causam
conveniat soli enti; ergò soli bono, quæ
consequentia firma est, omne n. ens quâ
tale est bonum, 2. *In specie*: nempe in
singulis causarum generibus; quia effi-
ciens, finis & forma perfectionem &
consequenter bonitatem important.
malitia quoq; boni rationem habet
prout

prout potentia bonum est, unde concluditur omnem causalitatem soli bono competere. Unde porro fit demonstratio, omne bonum per se agit & producit bonum, ergo per se est causa boni: si ergo simul proveniat in illa & per illam productionem *Malum*, id necesse est fieri per accidens. Quod ut probet, declarat porro, malum habere quidem causam materiale & efficientem, non verò formalem & finalem, non illam, quia est potius privatio formæ; non hanc, quia malum quoq; est privatio ordinis ad finem debitum ducentis. Qui finis non solum habet rationem boni, sed omne id quod ordinatur & sic pertinet ad finem, utile est. Materiale quidem causam habet ipsum *Bonum*, quia bonum est subiectum mali: Sic etiam efficientem, ast non per se, sed per accidens. ut n. Efficiens quod per se ens *bonum* est, per accidens producit *malum*; sic materia, quæ sua natura est potentia ad *bonum*, per accidens recipit *malum* ejusq; materia fit.

Porro docet ex Agente malum duobus modis (*causari*) existere; vel ex virtute & perfectione agentis, atq; tum quidem (*causatur*) existit malum sed extra effectum suum proprium; vel ex defectu agentis, atq; tum malum (*causatur*) existit in effectum suo proprio. Ex virtute igitur & perfectione agentis causatur malum quando ad formam internam ab agente sequitur ex necessitate alterius formæ privatio sive destructio. *Et post non nulla concludit.* Dicendum quod peccatum est quidem actus inordinatus: ex parte igitur actus potest habere causam per se, sicut & quilibet alius actus; ex parte a. inordinationis habet causam eo modo quo negatio & privatio potest habere e. g. Obscuritatis causa est solis absentia. *Paulo post* ait. Sed cum inordinatio peccati & quodlibet Malum non sit simplex negatio, sed privatio ejus quod quidem natura est & debet habere, necesse est quod talis inordinatio habeat causam agentem per accidens. Quod enim natum est inesse, & debet nunquam abesse nisi

propter causam aliquam impediētem & secundum hoc consuevit dici, quod malum quod in quadā privatione consistit, habeat causam deficientem, vel efficientem per accidens. Omnis a. causa per accidens reducitur ad causam per se, cum igitur peccatum ex parte inordinationis habet causam agentem per accidens: ex parte a. actus habeat causam agētem per se; sequitur quod inordinatio peccati consequatur ex ipsā causā actus. Sic igitur voluntas carens directione regulæ rationis & legis divinæ, intendens nihilominus aliquod bonum communicabile, causat actum quidem peccati per se, sed inordinationem actus per accidens, & præter intentionem: provenit enim defectus ordinis in actu, ex defectu directionis in voluntate.

Hæc ille

XVII. III. Offert se igitur ultrò jam questio: *Anne etiam sic ipse Deus possit dici causa Mali saltē per accidens?* Resp. Negando etiam strenuè hoc ipsum.

Ubi omnium primò removenda est ambiguitas

guitas Phrasiws: *Causa per accidens*. Quocirca nonnulla axiomata observanda sunt.

XVIII. 1. *Omnis causa est principium, non vice versâ*. E. Gr. Aurora est principium dici, non causa propriè; ortus solis verò causa. Sic Theologi possunt concedere vocem *principij* & ad Mysterium S. S. Trinitatis adhiberi, patremq; dici principium Trinitatis, scilicet *Ordinis*, non *causalitatis*. Neutiquam verò approbare, ut vel pater dicatur causa trinitatis, vel ut Filius & Spiritus S. dicantur *principiatum*, quia hoc causam respicit non ordinem:

XIX. II. *Quatuor Saltè momenta respicimus, dum alicujus rei causas indagamus*. Et enim quærimus *α.* à quò sit aliquid. *β.* In vel ex quo sit. *γ.* Per quod. *δ.* Cujus gratiâ aliquid sit. Sic Adam creatus & factus est à Jehovâ tanquam *causâ Efficiente* Gen. 2: 7. Ex terrâ tanquam *Materiâ*: In & per animam viventem, ceu Formam. Et quidem propter Deum, velut *Finem*: ut enim omnia, sic quoq; hominem creavit Deus propter seipsum prov. 16: 4.

XX. III. *Causa est principium ex quo pendet effectus; secundum esse, per se vel per accidens*. Est enim causa per accidens quoque principium quoddam, ex quo pendet effectus secundum esse, licet non eodem modo,

quo à causâ per se, utiq; Causa per accidens reverà causa erit, & non ita dicitur tantum *equivocè*, sed *analogicè*. Etenim unita tantum est cum causâ per se agente, cujus virtute quasi communicatâ producit suum effectum, alium & distinctum ab eo, quem causa per se intendebat, unde sequitur porisma:

XXI. IV. *Causa per accidens solum hoc modo ita dicitur, quia tantum unita sit cum causa per se.*

Non verò, quando diversarum causarum effecta ex accidenti & contingenti concurrant. E. G. Domus habet causam unam *per se*, alteram ex accidente: *Illa* Architectus est; *hæc* quod *albus*, *Musicus*, *gibbosus* &c. fit. Non considerato, quod effectui *cause per se* potest accidere, ut egresso ædili, *tonitru in aëre*. Juxta Arist. 2. *Phys. acroam.* Ubi videre est causam per se fieri causam per accidens quatenus fit Ens per accidens, nempe quando cum alio vel positivo, vel privativo, conjungitur, & per illam conjunctionem dicitur Ens per accidens, & consequenter, cum sic producit præter intentionem effectum, causa per accidens est. Ut igitur causa per accidens non est non Ens, sed revera Ens, sic neq; causa per accidens, non est non causâ, sed reverà causa, quæ verè agit licet virtute alienâ, ut inde non per se, sed per

per accidens agere & causa esse dicatur.

XXII. v. *Causa per accidens est vera causa. concludimus enim. Quodcunque est principium, ex quo pendet effectus in esse, illud est reverà causa; Atqui causa per accidens est principium ex quo pendet effectus in esse; Ergò causa per accidens est vera causa.* Major constat ex superioribus: Minor probatur exemplo: Qui securi decrevit vel intendit ligna secare, & vulnerat pedem, is certè per accidens pedem vulnerasse dicitur, estq; vulnerationis causa per accidens: quis verò dicturus est, eum quia per accidens vulneravit, non vulnerasse, vel vulneris causam per accidens non reverà causam esse: Est sanè effectus ille verè fortuitus, nempè à fortunà adversà, & sic à causà per accidens agente, ἐνεργείᾳ & virtute hominis ligna cædentis. Et porro: *Agens quod reverà causa Efficiens est, id quoq; reverà causa est: atq; causa per accidens, Fortuna, revera agit virtute causæ per se agentis: Ergò causa per accidens Fortuna est reverà causà.* Min. prob. quia qui fodit terram, inveniens præter opinionem & omnem suam intentionem, thesaurum, ille fortuitò & per accidens invenit. Ubi cum efficiente fossore, juxta Arist. conjungitur occulta quædam vis, quæ ipsi fortuna dicitur, quæq;

quæq; causa per accidens est, dirigens ἐνεργῶν & actionem fossoris, tanquam causæ efficientis ad illum thesaurum detegendum, ut ita fossor effodiat thesaurum & præter expectationem inveniatur. Quis non videt causam illam occultam juxta Philosophum, conjugi cum causâ efficiente per se, & non ejus effectum, cum effectu causæ per se, ac proinde statuere Aristotelem, eadem ἐνεργεία & actione, quâ foditur terra, effodi quoq; thesaurum. Nos verò dicimus, quod ignorantia illius thesauri faciat fossorem causam per accidens inventi thesauri: si enim absque eâ fuisset & fodiendo scivisset thesaurum absconditum ibi jacuisse, omninò fodinam illam fecisset sciens, volens, ἐκ πειραστικῆς, summoque studio ac conatu omnem eò dedisset operam, ut eundem thesaurum invenire & eruere potuisset. Quæ itaque causâ per se esse potuisset inventionis thesauri, illam, ut ut juxta Aristotelem fortūa, sic juxta nostram sententiam, ignorantia fecit causam per accidens. unde porisma:

XXIII. vi. *Causa per accidens non solum nomen, sed & rem causæ habet.* Concedimus quidem *Causam*, causæ per se & per accidens, non tribui ut verum genus *Univocum*, sed ut *Analogum* de utraq; prædicari,

cari, nempe per *analogiam Attributionis*, quæ Philosopho dicitur *περὶ ἐν καὶ ἀφ' ἐνός*. Non verò propterea vel improprie seu figuratè, vel æquivocè. Largimur item, quod causa per se *πρώτως* dicatur causa, per accidens *δευτέρως*, & quidem propter causam per se, cujus virtute agit. Illud autem *δευτέρως* respectu ejus quod *πρώτως* sic dicitur, idem tantum & nudum sortiri nomen, proindeque improprie & æquivocè dici causam, nullatenus concedimus, quandoquidem quod ita denominatur *δευτέρως*, quia participat non nudum nomen, sed etiam aliquid Rei: , à quâ nomen simul accipit causa per accidens, particeps fit virtutis causæ per se, quæ efficit ut sit causa & sic denominetur, ergò etiam eum re causa per accidens ipsum nomen causæ accipit.

Colligimus tandem Aristotelis sententiam in summam: *Causa per accidens* absolutè considerata est *Ens per accidens*, hoc est, ubi causæ per se accidit aliquid, & in compositione illâ accidentali, accidenti tanquam causæ tribuitur effectus: Ut quando Albo, quia ædificator albedine tinctus est, tribuitur constructio domus: & fortunato, quia fossor fortunamque conjunctam habet, unde fortunatus dicitur, tribuitur, quod fodiendo terram,

reconditum thesaurum invenerit per accidens, De alio quodam modo causæ per accidens, quæ ita dicatur tantum ex parte effectorum; quando nimirum duarum causarum distinctarum effecta per accidens concurrant, ut dum me egrediēte domo, cooritur tempestas; aut quando duo effecta se invicem sequuntur, propter propriarum & distinctarum causarum distinctas actiones & consecutiones: ut quando quis movet columnam & decedit moles, quæ illi erat imposita, de illo inquam modo non est sollicitus Philosophus, nec curarunt eum interpretes.

XXIV. Examen Exemplorum nonnullorum sequitur, in quibus *Accidentaliste* causas per accidens ex parte Effectus definiunt. Ubi prænotandum est, si vellent illas subdividere in eas, quas fingunt tales dici respectu effecti, & illas veras, quæ denominantur tales ex parte causæ, concedimus istam divisionem causæ per accidens tantum esse *æquivoci* in sua æquivocata, & causam per accidens ratione effecti, nihil in se comprehendere præter solum nomen, quod ad naturam causæ per accidens pertinet, proindeque neq; causam per se neq; per accidens esse; sed tantum dici causam æquivocè.

E. G. I. *Socrates* egrediens domo, est causa egressionis quidem per se: Fulguris verò neque per se neque per accidens causa est: Non *per se*, nam fulguris causam per se ajunt esse Spiritum calidum & siccum accensum, prorumpentem ex nube, à quâ repellitur: neque *per accidens*, quandoquidem Spiritus ille in nube accensus, nullo modo unitur cum *Socrate*, ut hic per illum Spiritum vel contra, agat, sed ut sunt distinctæ causæ per se agentes, sic etiam sua distincta ac propria effecta distinctè ac separatim producant. Nulla itaque ibi vel caussarum vel effectorum est conjunctio, vel unio, perindeque nulla ratio caussandi: Nam quod eodem tempore sua edant effecta, licet non sit necessarium, sed contingens, & accidens; non tamen id potest efficere, ut unum alterius effecti causa sit per accidens, cum quodlibet effectum, suam causam per se & ab alijs separatam habeat: Quod a. producit per se per suas determinatas

causas, id ab alio tanquam causâ per accidens produci nequit: *Accidit* igitur tantum, quod utraq; causa per se agens, suum effectum eodem tempore producat. Aliud igitur est *accidere* aliquid respectu ejusdem temporis; Aliud respectu Causæ per se agentis.

XXV. 2. Reliqua allegari solita ex Arist. 8. Phys. Exempla, hæc sunt ferè præcipua: Qui columnam subtrahit lapidi, aut lapidem ab utro, qui in aqua est, removet, per accidens eum movet. Ubi terminus *causa per accidens*, ob rationes prius allatas, sumitur æquivocè; seu potius *abusive*: vel phrasis *per accidens movere*, idem erit quod ignorantèr, præter intentionem & contingentèr movere.

XXVI. 3. Exemplum de Sphærâ & pilâ reflexâ, proximè accedit ad causas per accidens veras & propriè dictas, quod Arist. l. c. sic proponit:
Quem-

Quemadmodum & Sphæra non à pariete mota est, sed ab eo, qui Jecit. Etenim durities parietis, quæ reflexionis causa est, omninò habet rationem impedimentorum, quo minùs pila motum rectum, à causâ primariâ intentum possit absolvere, atq; hætenus hoc exemplum præcedentibus simile est : quod autem ita motum non impediat, ut illum quiete terminet, sed reflectat, in eo differt à præcedentibus & simile quid in se continet causæ per accidens, nam durities parietis per accidens se conjungit, non quidem cum causâ per se motus lapidis vel pilæ, nempe cum projiciente, ut aliàs, fit in causis per accidens propriè dictis, sed tantùm cum *ἐνεργεία*, à movente pilæ impressâ, ut sic motus per illam proindeque per accidens inflectatur, Nisi enim pila projecta ab aliquo fuisset, reflecti à pariete non potuisset. Verùm, ut dixi, in his exemplis loquitur Philosophus

sophus κατανυψικῶς & cum vulgo, non verò ita accuratè ut in locis hanc rem ex professo tractantibus. Hinc quando in prioribus exemplis dixit, quod removet impedimentum, per accidens movere, unum sursum alterum deorsum, id in posteriore dicit & explicat per *non movere*. Nam licet pila tangens parietem reflectatur motu contrario, non tamen affirmat philosophus, pilam à pariete moveri per accidens; sed negat eam à pariete, affirmat vero à projiciente moveri: Sphæra reflexa ait, *non à pariete movetur, sed ab eo qui projecit*. Ergò quod ibi dixit per accidens moveri, hic explicat per *Non moveri*: Ut pateat, h. l. non causam causæ, non *Movens per se*, *moventi per accidens*, sed causam non causæ, & movens non moventi opponi.

XXVII. Tandem, si quis removet impedimentum, verbi gratiâ, columnam, *Consultò*, & quidem in eum finem,

nem, ut molem super impositam deturbet, suoq; Fine potitur; is certe nullo respectu dicendus est præcipitasse istam molem *per accidens*, cum omninò id fecerit *per se*: Siquidem *ἐκ προαίρεσως* & ex deliberatâ intentione eam remotionem instituit. E. G. Jud. 16. dum legitur, quod Simson summâ vi revulsis, quas inter medius stabat, columnis in adibus Dagon, quibus domus illa innitebatur, in qua erant 3000. virorum ac mulierum Spectantium quomodo luderet, totaque illa rueret super Philistæos, quis Affirmaret hanc causam removementē prohibens, fuisse causam ruinæ domus *per accidens*? nisi Stultus. Præstitit enim id Simson Spiritu Dei actus cum invocatione nominis divini, unde revelationem, auxilium & confirmationem accepit, ut ita judicia Dei magnâ animi præsentia, exequeretur. Ipsa Remotio quidem impediendi fieri, fatemur, potest vel *per se*, vel *per accidens*. *Per se* quando quis datâ operâ removet illud; *per*

accidens, quando agendo, aliud intendit & ita præter suam intentionem id destruit: Verum utramq; Remotionem, sequitur Molis super impositæ descensus, non per accidens, sed per se: quia suâ propriâ ac naturali causâ, solitariâ, non unitâ, neque cum ipso qui removet columnam, neque cum ejus ἐνεργεία, sed solitariè, & tantum per se movetur deorsum. Quare qui impedimentum removet, verè ac propriè loquendo motus illius deorsum & hujus sursum causa per se, vel per accidens dici nequaquam potest: cum tantum sit causa remotionis impedimenti.

Motus igitur per accidens sive lapidis deorsum, sive utris sursum per remotionem impedimenti, dum alicui imputatur, fit non tam Philosophicè, vere & propriè, quam vulgaritèρ φαινομένως & impropriè.

XXVIII. Hinc facilè constat Deum O. M. non esse causam peccati i. per se, quia ut dictum, α. Vitium sive peccatum ut tale primitus causam per se non habuit β.

Quia

Quia voluntas Dei non agendo vel volendo, sed tantum permittendo versatur circa malum. Ubi autem non actio sed tantum actionis iusta subtractio & sic nuda permissio, ibi neque per se, neque per accidens causa fingi potest. γ. quia malum illud, à quo propriè est malus & vitiosus affectus, non accidit Deo vel divino concursui, sed tantum causæ Creatæ quoad effectum Physicum subordinatæ non quoad defectum. Si ergò aliqua danda causa per se, non erit alia quam hæc ipsa.

XXIX. Nec mali causam esse Deum.
 II. *Per accidens*, α. Quia Dei voluntariæ actioni, quando cum causâ secundâ concurrat, nulla *ἀνομία* vel perversitas assignari potest. β. Quia non concurrat cum causâ secundâ malum suâ actione intendente & operante, ut agens, sed tantum ut permittens & iuste non impediens. Ubi autem nuda permissio & impedimenti voluntaria ac iusta negatio, ibi nulla esse potest causalitas tendens ad malum, sive per se sive per accidens. γ. Quando Deus malum suâ providente actione dirigit in bonum finem, tum Deus actionis illius (quippe in se bonæ) non est cau-

causa per accidens, sed potius causa *per se*, homo vero peccatum per se committens, est causa directionis illius per accidens.

XXX. Neq; etiam Deus potest dici causa peccati per accidens ex parte effecti, quia effectus vitium in se continens tantum unicus est, ac proinde non cum alio effectui Dei (quod requirit nonnullorum definitio causæ per accidens ex parte effecti) junctus: vitium enim seu *ἀνομία* non est alius effectus, sed est hujus ejusdem effectus à proximâ & immediata causâ dependens defectus. Unde infertur, quia Deus ad effectum malum se habeat non *activè* sed *negativè* tantum, Deo utiq; & ejus concursui effectum malum, neque ut causæ per se neq; ut causæ per accidens, sed simpliciter ut non causæ tribui posse. Concedere itaq; possumus omninò quod effectui, ut fluit à causâ primâ, accidat *ἀνομία* seu Vitiositas; non autem ideò, quod Deus sit istius vitij causa per accidens; Sed quia causa secunda est ens per accidēs, nempe homo cum defectu, hoc est homo peccator; ergò non Deus, sed homo ut causa particularis & determinans effectum, peccati causa est, & prior diabolus, ut postea dicendum.

Tantum.

Argumenta.

DISP. III.

ARGUMENTA NON- NULLA, CEU AD- VERSARIORUM,

A. Theod.

Resp.

JOH

ASCH

LOV.

Smol.

I.

Cujus cum effectu per se, accidentaliter conjungitur peccatum, illud est ejus causa per accidens: Atqui Dei cum effectu per se, conjungitur accidentaliter peccatum. Ergo Deus est causa peccati per accidens.

Respondeo: 1. *Ad Majorem*, quod contrarium sit demonstratum in Exemplis, nempe ejusmodi causas per accidens non dari: allata verò exempla ab adversarijs propriè loquendo non esse à causis per accidens, sed à causis per se; Casum verò & Fortunam in se suâq; naturâ accuratè considerata, non ad illum fictum secundum, sed ad primum & verum modum causarum per accidens pertinere.

Resp. 2. *Ad Minorem*; ejusq; probationem: *Quia Deus est causa per se naturæ & voluntatis humanæ; quib. inheret peccatum.* Esse eam admodum infirmam & insuper ambiguum: aut enim intelligenda est de primâ voluntatis & naturæ humanæ creatione; vel

post creationem de earum conservatione; si prius, effecta Dei fuere sine omni labe; si posterius, duplici rursus modo intelligendum, vel de peccati in mundum per protoplastos introitu Rom. 5; 12. Vel de ejusdem propagatione; si prius, considerantur *natura* & *voluntas* hominis non ut effecta Dei habentia peccata, quia non habuerunt; sed ut *causae particulares* effecturae, & mox efficientes peccatum. Ergo cum illo generali influxu divino simul fuit causa particularis (absq; omni tamen subordinatione respectu peccati) quandoquidem sine illo universali influxu neq; causa illa particularis, nempe voluntas humana esse, neque homo manum extendere & de arbore vetitâ pomum decerpere ac comedere potuisset. Sed si hoc modo Deus dicendus est causa per accidens peccati, non poterit appellari causa talis secundi, sed primi modi, siquidem fingitur ita Deus causa per accidens quemadmodum Aristoteles *Fortunam*, ceu particularem quandam numinis alicujus providentiam, dicit esse causam per accidens: scilicet inde sequitur, Deum sese, tanquam causam per accidens, conjungendo cum voluntate Adami, direxisse illam, præter intensionem hujus agentis particularis, quippè putantis comedentem se de arbore, non peccare, ad peccatum. ut igitur Philosopho

CAUSAM MALI PER ACCIDENS. 70
Iosopho Fortuiti eventus sive effectus vera
causa est *Fortuna*; sic quoque hoc modo,
Deus statuitur, cum *Calvinianis*, vera causa
peccati.

Si posterius, hoc est, de propagatione pec-
cati originis, sive effectione peccatorum actu-
alium si sumatur; rursus homo considera-
tur non quatenus ut effectus dependet à suis
causis à quibus est productus, sed ut causa se-
cunda subordinata primæ in effectū Physico
& bono. Concurrunt enim Deus & homo non
ut causæ duorum effectuum, sed ut subordina-
tæ unius tantum, qui ut proximè ab homine
est, ita ab eodem suam habet specificationem:
quia tamen hic non est alius atque alius effe-
ctus nempe alius Dei, & alius hominis, quo-
modo quæso effectus Dei & effectus hominis
dici possunt concurrere per accidens, cum in
uno Ente simplici non sit fingendus plurium
concurſus? Ergò in generatione hominis pec-
catoris, non concurrunt duo effectus, sed
unus tantū datur; nempe homo, cui quaten⁹
hominis effectus est, peccatum originis per
accidens adhæret. Etenim peccatum non
effectus propriè, sed in ipso Effectu vero, nem-
pe homine genito, defectus est. in hoc namq;
accidentalis vitiositas est, non in concursu
Dei, quippè non accidentali, sed essentiali;
dependet enim secunda causa à primâ æ. in

67 REFUTATUR, DEUM ESSE

Essendo β . in subsistendo per conservatio-
nem. γ . in influendo: jam V. causa illa habet
esse à primâ per se, quia eam ut voluit creavit,
creatam conservat, in conservatam influit:
influxus verò ille, non novas qualitates aut
vires infundit, (excipiendo actiones Spiritu-
ales, & Loq. de naturalibus voluntarijs)
sed generali illa influente actione causam
secundam conservat & movet, quatenus hæc
est verè actus positivus, non quatenus illi
per accidens *ατξία* adhæret, quæ causam
secundam tantum accidentalitè afficit, non
autem ascendit ad actionem divini concursus
ut eam inquinet. Tandem loquendo de pec-
cato *actuali*, ut malû hoc actioni divinæ non
subordinatur neq; ut causæ per se ac princi-
pali, neque voluntati humanæ ut instru-
mentali, vel ut causæ secundæ à primâ dire-
ctæ; sic neque subordinari potest ut causæ
per accidens. Nam Deus ita concurrat cum
voluntate creata, ut ab ipso dependeat in *Es-
sendo*; Jam autem voluntatis creatæ vitium
non dependet vel per se vel per accidens, à pri-
mâ causâ, Deo, in *Essendo*; Ergo ut non per
se ita neq; per accidens, ad ipsam tanquam
causam potest referti.

II. Si nauclerus sua absentia est ca-
ussa per accidens Naufragij & submer-
sionis

CAUSAM MALI PER ACCIDENS. 68
sionis hominum; utiq; multo magis Deus subtrahendo gratiam snam erit causa per accidens peccati & perditionis multorum. Atq; verum prius. Ergò posterius.

Respondeo 1. *Negando* connexionem propositionis Majoris; nam si simile non est idem, multò minus dissimilimum, quod vel *Thomas Aquinas* observavit Q. 49. *Dicendum*, ait, *quod submersio navis attribuat* *Nautæ ut cause*, ex eo quòd non agit quod requiritur ad salutem navis: sed Deus non deficit agendo quod est necessarium ad salutem, unde non est Simile. Resp. 2. ad prop. Minorem: Usurpare Philosophum Lib. 2. Phys. cap. 3. hoc exemplum; ad demonstrandam non causam aliquam per accidens, sed exenumeratis illis causis per se, Efficientem posse contrariorum effectuum causam esse, idque declarat exemplo hoc. *Sic idem navis*, inquit, *gubernator servatæ simul & submersæ navis causa est: Servatæ si adsit, submersa si absit.* Idcirco juxta Aristotelem, quemadmodum gubernator navis præsens est causa navis servatæ per se; sic vicissim idem absens, nempe voluntariè, causa est per se navis submersæ: nam etiam causa moralis & Physica per se subordinari possunt. E. G.

69 REFUTATUR, DEUM ESSE
Prætor & Carnifex uterq; decollati homici-
dæ causa per se est; ille tamen moralis, hic
verò Physica causa: Sicut itaque prætor ho-
micidam potestati Committit Carnificis, ut
eum læthaliter verberet: Sic etiam Naucle-
rus deferendo spontè navem, tradit eandem
Physicæ potestati ventorum ad perdendum,
Aut igitur hoc argumentum totum evadit
rejectaneum, aut vî istius Elenchi statuen-
dum est Deum non esse causam peccati per
accidens, sed per se, quod in Calvinianis da-
mnamus tanquam blasphemum. Ideoque
B. *Hunnus* in Quæst. super locum de pro-
vid. ad hanc instantiam; *Qui potest impe-
dire malum, nec impedit, sed fieri finit &
permittit, in pari videtur esse culpâ cum
eo qui malum operatur.* Sic respondet:
Equidem qui non impedit peccatum,
cum ex debito teneatur impedire; is
demum in culpâ aliquâ peccati hæret:
velut cum quis pater non impedit sce-
lus filij: aut Magistratus peccata subdi-
torum &c. Dei verò longè alia est ra-
tio siquidem non debet quicquam cui-
quam: qui posset, si vellet, justè per-
mittere, ut homo sponte aversus à Deo
suopse ferretur impetu & rueret in pec-
catum

CAUSAM MALI PER ACCIDENS. 70
catum, atq; per hoc in æternum exiti-
um.

3. Ad pro Syllogismum majoris, quo uti-
tur D. Georg. Calixtus in Epit. Theol. pag.
mihi 125. Cujus verba sunt. *Alio modo in-
telligere possumus Deum causam dici pecca-
ti indirectè, improprie & per accidens. primò,
cum permittit peccata perpetrari, quæ per ab-
solutam suam potentiam, ne fierent, prohibe-
re potest. Ita Satanam jam pridem paratum
ut jobum torqueret, arbitrio suo agere per-
misit. Ita dedit Spiritum mendacij in ore o-
mnium prophetarum Achabi 1. Reg. 22. 23.
Secundo, cum homines deserit; & suam grati-
am subtrahit, quod tamen non facit nisi in pæ-
nam præcedentium delictorum, & quidem
contumacium. Ita induravit Pharonem,
non quidem impertiendo malitiam, ut rectè
August. Epist. 105. Sed non impertiendo mi-
sericordiam. Hoc sensu loquitur Esaias c.
43: 17. Quare errare nos fecisti Domine,
de vijs tuis, indurasti cor nostrum, ne timere-
mus te. Tertiò, cum differt pænam, quod i-
pse idè facit, ut hominibus non desit tempus
meditandi emendationem, sed plurimi hæc di-
latione in suam ipsorum perniciem abutun-
tur & in occasionem peccandi convertunt
Rom. 2: 4. 5. cap. 9. 22. Quartò, cum quæ
improbi improbè agunt, & in finem malum,
ipse,*

ipse sua bonitate & sapientiâ dirigit in fines optimos, ut Judæorum Sevitiâ adversus Christum, Act. 2: 23. cap. 4: 28. Malitiâ Filiorum Jacobi adversus fratrem suum Josephum Gen. 45: 8. cap. 50: 20. Incestum Absolonis, 2. Sam. 12: 1. Quintò, cum permittit fieri delictum, quod minus sive levius est, & interim occludit viam ad aliud, quod esset majus & gravius, idq; fieri non permittit. Hinc dicit David Dominum præcepisse Simei, ut malediceret Davidi, 2. Sam. 16: 10. cum tamen præcepisset Dominus, principi populi non maledicere, Exod. 22: 28. Nempe, dominum hæc præcipere, nihil aliud est quam Dominum permittere Simei, ut maledicat, & quidem ita permittere ut nihil aliud faciat, quia alioquin non ad maledicendum tantum, sed ad occidendum paratus esset. Unde colligimus Formam talem: qui potens impedire peccata permittit, gratiam subtrahit, differendo pœnam occasionem peccandi suppeditat, dirigit mala in bonum finem, & admittit delictum minus ne fiat majus, is causa peccati per accidens est. Atqui Deus id omne præstat. Ergò.

Respondéo: 1. Negando καθολικῶς Veritatem prop. Majoris, α. Ex fundamento Aug. conf. art. XIX.

De Causâ

XIX. *De causâ peccati docent, quod tamen Deus creat & conservat Naturam, tamen causa peccati est voluntas malorum. Conf. Apol. eod. art. β. Verbis Dn. D. Ægidij Strauchij Vindicantis Consensum Repetitum Fidei verè Lutherana pag. 145.*

Profitemur & docemus causam peccati esse voluntatem malorum, videlicet diaboli & impiorum, quæ non adjuvante Deo avertit se à Deo; sicut Christus ait, Joh. viii. vers. 44. *cum loquitur mendacium ex se ipso loquitur*; quare etiam Deus causa peccati nec est, nec dici potest vel indirectè, vel impropriè, vel per accidens, quia causa per accidens etiam audit causa, nosq; decet cum matre Ecclesia & rectè sentire & formam sanorum verborum citra scandalum observare. Reijcimus eos, qui docent, Deum causam peccati esse indirectè, impropriè & per accidens. *Excipit Filius, Calixtus junior, nomine Fridericus, in Consensus repetiti Examine ad h. art. primùm his verbis: In Aug. Conf. & ejus Apologiâ agi de verâ peccati causâ, quam per se talem Philosophi vocent;*

*utrum autem improprie accepto vocabulo cause, etiam alijs, quam voluntati malorum diaboli & impiorum, tribui illud possit? non disputari. Respondet Struch in Castigatione examinis dicendo: R. ad primum! Sufficere orthodoxis theologis, quod in libris symbolicis generatim removeatur Deus, ubi de causa peccati agitur: quicumq; enim universaliter negant, Deum peccati causam esse, illi simul negant, eum modo Calixtino, peccati causam dicendum esse 2. primus statim modus, quod Calixtus Senior asseruit, Deum causam peccati per accideus dici posse, quatenus permittat peccata & peccatorem sustentet &c. à confessoribus Augustanis specialiter rejicitur, quando docent: Tametsi Deus creat & conservat naturam, tamen causa peccati est voluntas malorum &c. Ex-
cipit in Exam. Conf. Repet. Calixtus junior, causam per accidens eodem modo causam dici, quo is, qui Scortum diceret Virginem defloratam, diceret eam, juxta Auctores Re-
piti Consensus, virginem; Et qui Statuam diceret hominem lapideum, diceret hominem; Et Scriptura quando diabolum dicit Deum
hujus*

CAUSAM MALI PER ACCIDENS. 74
*hujus seculi, diceret cum esse Deum, quia
scil. Deus hujus seculi etiam audit Deus*
Resp. D. Strauck, in castigatione Examinis
his verbis:

R. Ad Secundum a. etiamsi ita esset,
quod *ſo per accidens*, termino causæ ap-
positum, usitatam significationem ali-
enaret, de Deo tamen non tantum pie
sentire, sed etiam circumspectè loqui.
Christianos decet. Et si principem su-
um omnium scelerum causam appella-
ret subditus, quamvis adderet, se causam
per accidens intelligere; impunè tamen
æquivocatione hac non uteretur. Qui
ATHEISMI causam per accidens
appellaret Dissidentem, vel STUL-
TITIÆ MAGISTRUM diceret equivocè
talem, itemq; nebulonem in bonâ si-
gnificatione, gratiam certè exiguam,
pro honorifico illo titulo, consequere-
tur. Quod si homines non patiuntur
contumeliosis vocibus sibi illudi; mul-
tò minus dignitati divinæ profanus hu-
jusmodi lusus conveniet. Quare cum
sine scandalo dato usurpari de Deo
phrasis, quâ causa peccati per accidens
dici-

75 REFUTATUR, DEUM ESSE
dicitur, nullo modo possit, & turbas
eamdem in Ecclesia Christi exciter, co-
gitare debuisset Calixtus fulmen Salva-
toris nostri, *Va homini illi, per quem*
scandalum evenit Matth. 18: 7. β. Falsissi-
mam hypothesein illam esse, quòd causa
per accidens vera causa non sit, de-
monstratum ab accuratioribus philo-
sophis est. Ita si quis ligna finderet & di-
sentientem à tergo stantem percuteret
ignarus, suo damno is experietur, ve-
rum effectum adesse, & veram cau-
sam vulneris. Sic qui terram fodiens
thesaurum invenit, verè eundem in-
venit & effodit. Scil. Causa per acci-
dens, à causâ per se ratione intentionis
tantum differt. Ab intentione igitur
agentis causa non habet, ut sit, sed ut
causa per se sit, cum universalitèr, præ-
cisa intentione certum maneat, quòd
verus effectus, non nisi à verâ causâ sit.
Accedit adhæc, quòd contra sapientiâ
vel omnipotentiam Dei foret, si diceretur,
eum efficere aliquid intentioni suæ
contrarium, cum effectus Dei non in-

tentus

CAUSAM MALI PER ACCIDENS. 76
tentus, vel ignorantiam, vel impotentiam aliquam in Deo argueret, qualia de Deo cogitare impium.

Respondeo. 2. ad reliquos modos à seniore adhibitos β. Deum non ignorantèr aut præter intentionem subtraxisse gratiam Pharaoni aut ulli alij contumaci peccatori; sed intentione exsequendi iusta iudicia sua. γ. Si Magistratus civilis differendo pœnas & ignorando an subditus aliquis malus resipiscere velit nec ne, propriè non fit causa per accidens arreptæ occasionis à subdito perseverandi in peccatis, ut ostensum supra in Exemplis. multò minùs Deus omniscius, erit causa per accidens, quod multi abutantur ejus longanimitate: etenim per se differt pœnam, ut homo agat pœnitentiam Rom. 2: 4. non ignatus sed optimè sciens multos abuti hâc occasione in sui ipsorum perniciem. δ. Quod judæi sæviebant adv. Christum, & Fratres Josephi adversus fratrem, factum est ab illis per se ἐκ ἀπορροίας, Act. 2: 23. Gen. 50: 20. Quod itidem benignissimus Deus per se convertebat in bonum finem. quid enim per Deum immortalem magis excludit omnem eventum fortuitum, ac decretum Dei & ejus providentia E. Quomodo Deus permittet levius peccatum per accidens, ut
im-

77 REFUTATUR, DEUM ESSE
impediat majus per se non video, quoniam
inauditum est in Scholâ Philosophorum, e-
ventum per se provenire à causâ per acci-
dens.

*III. Omnis Causa Removens pro-
hibens, operatur per accidens. Atqui
Deus est causa Removens prohibens
(impedimentum sc. peccati) (Ergò.*

*Major est desumpta ex Aristot. l. 8. Physi-
κῶν. Minor propositio constat ex Scripturis:
quia nimirum Spiritus Sanctus, gratiosâ suâ
inhabitatione & præsentia regit nos, prohi-
betq; ne in peccata graviora præcipitemur:
Spiritus autem suum & gratiam istam ab
hominibus Deum haud rarò auferre revela-
tione & experientia liquet.*

*Respondeo: 1. Negando Catholicismum
propositionis Majoris. 2. Sublatâ notâ uni-
versali, ex puris particularib⁹ nihil sequitur.
3. Majoris probatio ex Philosophia desum-
pta in æquivocâ significatione Phrasis causæ
per accidens latet, intelligenda saltem de acti-
onibus hominum & creaturarum, quibus vi-
tium & imperfectio adhærescit; nequicquam
verò de actionibus Dei ceu perfectissimis. 4.
Causa removens impedimentum, aut inten-
dit illâ remotionem, scilicet in hunc finem,*

ut altera in sua actione non impediatur amplius; aut id non intendit. si hoc, tum dici potest eatenus causa per accidens, quia præter intentionem & sic fortuitò removet impedimentum vel quia nescivit id quod removet alterius impedimentum fuisse, vel quia non cogitavit, suâ actione quâ occupata est circa istud impedimentum, id simul removeri potuisse. Hoc sanè modo Deum dicere causam peccati, destruit ejus non solum omniscientiam, sed & bonitatem. Sin autem illo modo priori dicatur Deus remove impedimentum peccati, tum non erit causa per accidens, sed causa peccati per se, quod Blasphemum & Calvinianum est. 5. In propositione Minore committitur fallacia Figuræ dictionis: quando enim Deus dicitur auferre Spiritum Sanctum suamq; gratiam, non est idem, quod Deum prius remove suam gratiam, sed dum homo suâ impietate Spiritum S. perturbat & gratiâ Dei se reddit indignum; tum ista præcedentia enormia peccata desertionis causæ sunt, nequaquam verò desertio est causa istorum flagitiorum antecedentium, subsequentium verò causa est, sed non ut peccatorum, verum peccatorum justè infligendarum. Sic judice Augustino, lapsus Adæ fuit causa desertionis, non desertio causa efficiens lapsus. Imò etiam-

num, quando homo est conversus & donis Spiritus S. instructus ac illuminatus, non privatur à Deo his donis prius, ut prolabatur in enormia delicta, sed quando justus se avertit à piâ justitiâ & hac aversione spiritum S. expellit, tum primum Deus dicitur suam gratiam auferre, eam nimirum, quam homo aspernatus repudiavit & abjecit Ezech. 3: 20. 21. proinde Deus vel desertio Dei, neq; causa per se enormium peccatorum, neq; causa per accidens dici poterit, sed hominis à Deo aversio & impia vita causa desertionis est. Conf. Refut. Calvini, Bucerii in Rom. 1. Martyris in 2. Sam. 16. factam à Schaafmano lib. 1. de peccatorum causis. pag. 127. 128.

Dicis: David tamen Rex P. 51: 11. Deum invocat: Ne projicias me à facie tuâ, & Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me. videtur ergò Deus nonnunquam à fidelibus suum Spiritum resumere antequam prolabuntur rursus in peccata. Ad hoc dubium orthodoxè B. Dn. D. Sal. Gesnerus in Psalm. 51. respondet his verbis: Illi à facie Dei projiciuntur, qui propter finalem impœnitentiam & desperatam suam malitiam, misericordie & gratiosâ Dei præsentia destituuntur, quod Caino, Pharaoni, Senacheribo, Judæ, Simoni Mago, & alijs tandem non ex absoluto aliquo odio, sed propter ipsorum duritiem acci-

*accidit. Rogat igitur David hoc loco, ne à cæ-
tu Electorum exterminetur & accenseatur da-
mnatis, quod factum fuisset, si in peccatis absq;
pœnitentiâ perseverasset. Id verò cum non
positum sit in humanis viribus, Spiritus S. Au-
xilium Psalmographus implorat, Deūq; rogat,
ne unquam gratiam & gubernationem Spiri-
tus S. à se auferat. Considerandum etiam in
hâc ardentissimâ Davidis precatione, quod a-
nimo illi obversetur tristissimum Saulis exem-
plum, qui suâ contumaciâ Spiritum Dei ex-
cussit, & malignum Spiritum incitavit, ut le-
gere est 1. Sam. 16.*

*Ne igitur sibi idem eveniat ideo tot suspi-
rijs eandem hanc precationem de dono Spiri-
tus S. toties repetit.*

B. Lutherus in Ps. 51. v. 13. Sic com-
mentatur.

Homini in Sophistarum theologiâ
instituto absurdum videtur, quod tam
Sanctus Propheta clamat de donis Spi-
ritus Sancti, ac si nulla haberet; Sed
nos cum experienciâ, tum talibus exem-
plis edocti sumus, quod nemo potest pe-
tere gratiam, nisi justificatus, item quod
nemo potest petere dona Spiritus, nisi
Sanctificatus. Quia enim primitias Spi-
ritus

81 REFUTATUR, DEUM ESSE
ritus acceperunt tales ideò cupiunt &
adspirant ad decimas quoq; accipien-
das, & quia renati sunt ad vitam, ideò
cupiunt mortem cum reliquijs planè
abjicere, ac sperant & quærunt perfectio-
nem, à quâ experiuntur quotidie
quàm adhuc absint longe. Ideò Da-
vid orat, ne permittatur suis cogitatio-
nibus, sed ut servetur mundus corde
& opere in oculis Dei: facilius enim
hic lapsus est, sicut ostendit parabola
servuli apud Lucam 18. qui in conspe-
ctu Domini sic humilis & pius erat, ut
consequeretur remissionem omnium
debitorum per misericordiam patris-
familias, sed vix digressus ab hero, inci-
dit in conservum & fit immitis homi-
cida ac Crudelis.

Hæc Lutherus.

IV. Quicumq; differt pœnam, ille
causa per accidens est peccatorum quæ
post dilationem illam patrantur: At-
qui Deus differt pœnam. Ergò Deus
est causa per accidens peccatorum quæ
post illam dilationem patrantur.

Maje-

Majorem credunt extra controversiam esse, ut supra ex postulatis Calixtinis patuit. *Minorem* esse ἑγγεφον extra dubium est, Rom. 4: 25. c. 9. 22. 2. Pet. 3: 9. &c. *Respondeo*. 1. *Majorem* non esse universaliter veram, sed valere saltē de illis, qui ex quadam somnolentiā aut conniventiā, hoc est, negligentē pœnam differunt, ut sœpē facit Magistratus civilis atq; mundanus. Ex puris ergo particularibus nihil sequitur.

2. *Ad minorem*, concedendo Deum sœpē differre pœnas, non ex socordiā aut inani cōniventiā, vel negligentīā aliquā, quod à Sanctissimo absit, sed ut homines ad emendationem vitæ revocet & alliciat, dans illis locum ac tempus ad pœnitentiam. 3. *Ad probationem Minoris*. α. Rom. 2: 4. *An divitiarum benignitatis, tolerantia & longanimitatis Dei contemnis, ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam te ducit?* Dico primò, antea demonstratum est, quod causa per accidens tantum unita sit cum causā per se, & solum hoc modo causa per accidens dicatur; non quando diversarum causarum effecta ex accidenti & contingentē concurrant. Sic hoc loco, non est attendendum quid cum effectu Dei *per se*, qui est, pœnam differre per μαργω-
Δυμία ingentem cum intentione ducendi peccatores ad pœnitentiam, contingentē ac

cidit à parte hominum peccatorum, videlicet perseverantia in peccatis. *Dico, Secundo*, quod hujus abusus Deus neque causa per se sit, quia dilationis poenae causa finalis Respectu Dei & ejus intentionis, est poenitentia hominū peccatorum; neque causa *per accidens*, quia etsi Deus non intendit istum abusum seu peccatum, non tamen ignoravit. quippè saepe peccata peccatis puniens idque per se; homines autem plerique ignorant, seu scire nolunt, quod bonitas Dei alliciat eos ad resipiscentiam. *β.* Ad Rom. 9: 22. dicitur Deus *magnā longanimitate tolerasse vasa irae aptata ad interitum*, Ubi Deus distulit poenam non solum intentione praescindendi impijs praetextum denegatae sibi poenitentiae; Sed & exercendi judicia sua in vasa irae aspernata longanimitatis divinae gratiam. *γ.* Ad dictum 2. Pet. 3: 9. *Haud tardat Dominus, qui promisit, quemadmodum nonnulli tarditatem existimant; sed patiens est erga nos, dum non vult ullos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.* Ex hac patientia, lenitate & dilatione poenae, non colligit Apostolus, Deum per accidens esse causam peccatorum continuatorum, sed inde ipsius Dei erga homines Clementiam ac summam bonitatem demonstrat, protestaturq; Dominum Deum nostrum non tardare cum suo extremo

CAUSAM MALI PER ACCIDENS. 84

Judicio sommolentiâ aut ulla negligentia vel ignorantia aliqua, sed quia seriò expectat hominû pœnitentiâ & variarum gentiû conversionem ad notitiam, fidem & amorê Filij sui.

V. Quicunque peccata in bonum Finem & eventum dirigit; is peccatorum causa per accidens est: Atqui Deus peccata in bonum finem & eventum dirigit. Ergò, Deus peccatorum causa per accidens est.

Majorem Calixtini *estimant inconcussam. Minorem probari gloriantur ex Gen. 45: 8. cap. 50: 20. Act. 2: 23. c. 4: 28.*

Respondeo 1. *Ad Majorem, indigere eam probatione, non Minorem. 2. Negamus ergò propositionem Majorem: Etenim Deus Ter O. Max. in istâ ad bonum directione, nullo modo se habet ad peccatum, tanquam causa, cum id ut ex suis causis vel fluens, vel jam productum præsupponatur: Deus itaq; solius directionis in bonum causa est, sed non per accidens, verum per se, quippè qui spontè magno consilio & summâ providentiâ felicem exitum procurat. Sin autem aliqua hîc loca inveniat causa per accidens, illa erit homo ipse, peccatum perpetrans; quia ex accidenti fit, quod Deo, qui simpliciter in actionib; suis versatur circa bonum, atq; sic divinis operationi-*

bus accidit, quòd ipsis subjiciatur malũ, ut illud dirigatur in bonum. Illius autem accidentalis subjacentiæ non est causa per accid. ipse Deus, sed homo peccator, qui divinæ providentiæ delinquendo malum subjecit, divino beneplacito deducendum in aliquod bonum. 3. Confunditur itaq; in hoc argumento finis accidentarius cum causâ Efficiente accidentali: nam malum quod non à Deo, sed ab homine impio, tanquam causâ efficiente patitur, præter ejus intentionem & sic resp. efficientis per accidens, dirigitur ad bonum à Deo seu directionis hujus causâ per se: Ergò, si omninò etiam hoc referri debeat peccator, sine cujus malâ actione, Ista directio fieri non posset, dicendus erit causa per accidens, quia præter ejus opinionem & intentionem ista directio fieret.

VI. Si Lex divina à nonnullis Theologis dicitur causa peccati per accidens, tum ab iisdem quoque conceditur, Deum Legislatorem esse peccati causam per accidens. Atqui verum est prius. E. Posterius.

Major constat; quia causa causæ est causa causati. Min. p. Ex B. Luth. T. 1. Lat. Jen. Disp. 2. de lege, habitâ Witeb. Anno 1535. Th. 40. Scribentis: Per Legem pecca-

CAUSAM MALI PER ACCIDENS. 86.
etum fieri supra modum peccans. Nec non
LL. CC. B. Chemnitij, In Art. de Sec. usu
legis dictantis: *peccatum fieri excellentèr pec-*
catum per legem.

Respondeo: 1. Ad prop. Majorem, α.
Non attendendum inter mortales pri-
mariò quis dixerit, sed quod & quā
ratione dixit. β. ad prob. conducunt
responsionis loco, primum verba
Thomæ Aquinatis *Quæst. 79. Quicquid est*
causa causa, est causa effectus: Sed Deus est
causa liberi arbitrij, quod est causa peccati;
Ergò Deus est causa peccati: Respondet
ibidem. Effectus cause mediæ procedens
ab ea, secundum quod subditur ordini causæ
primæ, reducitur etiam in causam primam:
sed si procedat in causâ mediâ, secundum
quod exit ordinem causæ primæ, non redu-
citur in causam primam: sicuti si minister fa-
ciat aliquid contra mandatum Domini, hoc
non reducitur in Dominum, sicut in causam.
Et similiter peccatum quod liberum arbitri-
um committit contra præceptum Dei, non
reducitur in Deum sicut in causam deinceps:
Regula ista Logica: *Causa causa est cau-*
sa causati, valet saltem in Essentialiter
sub-

87 REFUTATUR, DEUM ESSE
subordinatis, qualia non sunt Deus lex
& peccatum. *Tertio*, probè ex B. Luth.
tenenda fidelis informatio erit gra-
visq; admonitio, passim extans, ejus-
modi principia complexa, sive logica,
sive Physica, quæ non nisi ex naturâ de-
ducta, & per inductionem rerum natu-
ralium rationi notarum facta, ac pro-
inde ἀνθρώπων ψυχῶν 1. Cor. 2: 4. oc-
cupati potius in rebus mundanis, quàm
hominis illuminati, res divinas, non ju-
xta ductum rationis humanæ, sed Sp.S.
præceptum in scripturâ traditum tra-
ctantis, instrumenta sunt, ad illas non
temerè, sed sobriè, atq; ideò non nisi in-
star virgulæ cujusdam Lesbix, ad res
mysticas se incurvantis & flectentis ap-
plicanda esse. *Quarto*, Theologi non-
nulli, qui forte extra certamen obitèr
tradiderint *legem Dei dici causam peccati
per accidens*, ita posse videntur excusa-
ri, quòd legem Dei non intellexerint
quatenus fuit ab æterno, æterna justitiæ
divinæ ratio, in ipso Deo existens, nec
extra ipsum egrediens: sed quatenus
ea est patefacta extra Deum, primum in

Creatione, perq; illam mentibus inscripta ac postmodum repetita & declarata sapientius, cujus summa comprehensa est in Decalogo, Exod. 20. digito Dei duabus tabulis inscripta & Mosi in monte Sinai tradita Exod. 31:15. c 34:1. Atque per illum Israëlitis promulgata &c. Jam quando Lex fortè à nonnullis per accidens causa peccati dicta est, id non ei tribuitur, quatenus à Deo pendet, sed quatenus eà ab hominibus Dei Ministris inculcatà, homines refractarij abutuntur ei; repugnant, quippè qui illo abusu ac inobedientià eam mutant in Medium seu objectum, per, juxta & contra quod peccent: cum sine lege peccatum non committatur Rom. 4:15. ut ita fiat per accidens *Objectum*, cui homines pravaricantur, quod peccatū in Deum nequaquam redundat, cum tantum sit à libero hominis arbitrio legi non volenti obsecundare: quare hic non valet Regula: *Quod est causa causa &c.* quandoquidem in eum finem lex à Deo non data est, ut sit causa vel per se, vel per accidens peccati: Et ut in eum finem non

89 R E F U T A T U R, D E U M E S S E
est promulgata, sic neque à Deo in ca-
usam per accidens peccati sive in se, si-
ve in hominibus mutatur, sed impij no-
lentes obtemperare, rapiunt eam per
accidens in petram Scandali.

Respondeo 2. Ad propositionem Mi-
norem, & quidem primò ad Verba B.
*Lutheri, per legem peccatum fieri supra mo-
dum peccans*, id non ita intellexit *Mega-
lander*, ac si Lex sit causa per accidens a-
ucti peccati, ut sic peccatum auctum sit
ejus effectus per accidens; Sed hæc e-
jus mens erat: Ex lege seu per legem,
quando intelligimus quomodo fœdita-
tem peccati eiusdemque turpitudinem
describat, quâque abominanda in con-
spectu Dei res sit definiat, quomodo pec-
catoribus minetur tremendam Dei i-
ram, maledictionem, rejectionem à
salute æternamque damnationem, tum
peccatum sit nobis supra modum pec-
cans, hoc est summus dolor inde exci-
tatur in conscientiâ, metus, terror ac
horror intolerabilis, ut homo peccator
in summis illis angustijs & tentationibus
infernalis incipiat conqueri cum Eze

chiâ: *Sicut Leo contrivit omnia ossa mea,*
Esa. 38: 13. cum Davide: Non est integri-
tas in carne meâ propter iram tuam: non est
pax in ossibus meis propter peccatum meum
Psal. 38: 4. & v. 9. Debilitatus & attritus
sum valde: nec non vers. 11. Cor meum
palpitat; hoc igitur est B. Luthero nostro:
per legem peccatum fieri supra modum pec-
cans ex Rom. 7: 13. Statim namque ad-
dit Th. 4: 42. Nunquam peccat homo hor-
ribilius, quam in eo articulo, quo incipit legem
sentire seu intelligere, hoc est quando ex
lege agnoscit peccata, extremumq: ma-
lum, perditionem inde pertimescen-
dam. Atque sic necessariò verba illa
Lutheri intelligenda sunt, non de pecca-
torum augmento; Sed de Augmento cogni-
tionis peccatorum atque inde oriundi
doloris. Nam quando impius propo-
sitâ lege, magis appetit id quod lege
prohiberi intelligit, proindeque de
peccato in peccatum prolabitur & q:
artem peccandi proficitur ac exercet,
juxta illud: Nitimur in vetitum semper,
cupimusq; negata: tum certè non peccat
horribiliter, sed satis secùre ac suavi-

tèr; Nam tum horribiliter peccat, cum ex lege accuratius intellectâ & meditatâ patratorum delictorum abominationem atq; horrendam Dei iram agnoscit ac persentiscit, *Ex. Deinde*, hanc Phrasin B. Lutheri imitatus est B. Chemnitius noster in L. L. C. C. de lege Dei pag. 107. ubi agit de secundo usu legis, quem habet in justificandis & vere poenitentibus. *Lex*, ait, *non tantum recenset catalogum vitiorum, sed ostendit magnitudinem & abominationem peccati, comminationes de irâ Dei & aternis pœnis addit, ut Peccatum Fiat Excellentèr peccatum per legem. Ergò sit excellentèr peccatum per legem in justificandis; non autem impijs, qui peccata per legem non dum sentiunt.* Philippus Melanthon, Phrasin illam, quâ Deus vel lex Dei causa peccati per accidens dicitur, nulloibi, quod audiui, aut legi hæcenus, usurpavit, sed potius hortatur, ut ejusmodi modos loquendi declinemus, in loco de causâ peccati.

B. Dn. Nicolau Selneckerus, p. 1. pæd.
Christ.

Christ. de usu legis p. 65. *Usus legis*, inquit, est ostendere & arguere peccatum, incutere terrorem, monstrare infirmitates & iram Dei. Paulus: *Lex iram operatur: A-culeus mortis peccatum &c.* Per legem cognitio peccati, per legem peccatum fit excellentè reum: hic usus sentitur in verâ pœnitentiâ, non in hominibus securis, sicut Paulus ait aliquando sine lege vivebam, id est, eram securus, non sentiebam iudicium Dei, postea perterrefactus agnovi mea peccata, semper autem ad hunc usum legis addenda est vox Evangelij, monstrans Agnum Dei tollentem peccata: terremur enim lege, non ut pereamus, sed ut confugiamus ad Mediatorem, ut paulus inquit, conclusit omnes sub peccato, ut omnium misereretur. Atque sic etiam juxta Selneccerum, Lex nihil minùs est, quam causa peccati per accidens.

B. D. *Ægidius Hunnius*, cujus, existente hoc embryone in utero, gravida mater noctu in somno vidit se manu tenuisse stipulam quæ in ingentem templi columnâ excrevit, in Comment. super c. 7. Ad Rom. sic scribit: *Quintus locus est de summâ depravatione, humane*
natus

natura, quæ ex suis viribus post lapsum non potest aliter, nisi legi Dei repugnare. Quæ de causa Apostolus scribit, affectus peccatorum esse per legem, & vigere in mēbris non renatorum hominum. Non quod Legem causam constituat pravorum affectuum, sed quia homo sic depravatus est, ut positâ lege, magis appetat id, quod lege prohiberi animadvertit, juxta illud: Nitimur in veritum &c. Ergo affectus peccatorum latent in naturâ corrupta, & inde suam habent originem: illi verò latentes affectus erumpunt in actum per occasionem positæ Legis. Quò magis enim lex prohibet peccata, eò magis natura divinæ legi renitens desiderio peccatorum accenditur, idq; non vitio Legis, sed ipsius naturæ culpâ. quod similitudine ostenditur, In calce latet occultus quidem calor, porrò, quando calci affunditur aqua frigida, ibi demum calor, qui antea latebat, incipit erumpere; non quod aqua sit causa istius caloris (aqua aliàs potius restringit calorem, quam ut eum excitet) in calce autem

CAUSAM MALI PER ACCIDENS 94
latet caloris causa; cum aquæ affusio e-
jusdem caloris erumpentis tantum fit
ocasio non a. causa. Sic affectus pec-
catorum latent in naturâ & in eadem
suam causam, fontē & originem habent:
quando autem prædicatur lex, & pec-
cata in eâ prohibentur; ibi natura cor-
rupta huic legi naturalitèr se opponit,
& tum magis irritantur affectus natu-
ræ, non ex vitio legis (liquidem lex
suâ naturâ & per se non excitat, sed po-
tius restinguit & severissimè prohibet
peccata) sed fit illud vitio illius na-
turalis repugnantia cordis humani ad-
versus legem divinam.

Hæc ille.

B. Dn. D. *Matthias Hoc ab Höenegk.* in
Triumph. Calvin. pag. 349. scribit: Ist es
auch waar das man von Gott sage/
er sey zufälliger Weise / ein anfenger
der Sünde? Wo redet die H. Schrifft
also? Müssen wir nicht viel mehr sa-
gen/ Gott ist neque per se, neque per ac-
cidens,

95 REFUTATUR DEUM ESSE c.p.p.a.
cidens, und in Summâ auff keinerley
weise ene Ursach der Sünden.

B. Dn. D. Daniel Cramerus Lib. de prædest. c. 7. p. 246. Qui, ait, hâc συμπελοκῇ
uti & Deo audaculè & dolosè peccatum imputare, atque sub hoc prætextu Deo & Ecclesiæ injuriam facere, periculosas, novas & inauditas locutiones componere, defendere, evomere, aut suam aliorumq; linguam sic informare, & fenestram plebi de Deo irreverentè sentiendi aperire vellet, eum non Christianum sed veteratorem, & Simonis Magi, qui primus Deum auctorem mali fecit, nepotem esse dicerem. Non enim ideò & in hunc finem traduntur hæ distinctiones, ut in Deum, vel peccatum, vel culpa peccati; vel saltèm species aliqua culpæ transferatur, omnium enim horum immunis est, sed potiùs ut occurrentibus dictis S. Scripturæ difficilioribus, à Deo omne peccatum removeatur, &c. per reverentiam igitur Dei & tranquillitatem Ecclesiæ, abstinendum est ab istis locutionibus: nam ut Deus nullo modo est autor peccati: sic nec ullo modo causa peccati dicendus.

Tantum.

DISF. IV.

SUCCEdit ORDINE

II. Θέσις Κατωφαική.

α. quòd Mali origo & prima causa
peccati fuerit diabolus.

I.

A Ngeli omnes boni creati, pars liberri-
mâ & indifferente facultate volendi, de-
sciverunt à bono. Job. 8: 44. Diabolus in
veritate non stetit; Quia non est veritas in
eo; cum loquitur mendacium, de suo loquitur,
quippe mendax est atq; ejus pater. 1. Ioh. 3: 8.
Ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει, Diabo-
lus peccat ab initio. Jud. Epist. v. 6: Qui-
dam angeli non servaverunt suum princi-
patum; Sed dereliquerunt suum domicili-
um. 2. Pet. 2: 2. Angelos desertores reser-
vavit Deus sub satigine æternis vinculis &c.
Ubi simul spes veniæ amputata est.

II. Ubi tamen ritè monet Philippus Me-
landt. & ex eo B. D. Hutt. in LL. CC. maj.
pag. 249. Mendacium ab ipsâ diaboli substan-
tiâ: sicut id quod proprium habet & quod
aliunde accepit, accuratè discernendum esse.
Substantiam enim non ex proprio, sed aliun-
de habet diabolus, nempe à Deo; omnes enim
angeli boni sunt creati, sed non omnes in eâ
bonitate perseverarunt. Habet etiam pro-
prium quoddam diabolus, non à Deo acce-

DISP. IV.

Resp.

AND.

RING.

Smol,

prum, videlicet Mendacium, id est, peccatum, quod libera voluntas diaboli peperit: neq; enim ut scitè in suis locis infert Philippus, inter se pugnant; Substantiam à Deo conditam esse, ac sustentari; & tamen voluntatem diaboli, primam esse causam Mali, quia voluntas abuti suà voluntate potuit.

III. Detestatus est a. optimus Deus noster hunc angelorum lapsum & omne malum ab æterno, ut & eodem momento quo lapsus contigit, imò quantum ratione æquitatis atq; ordinationis suæ tenebatur, inhibuit impedivitq; concessâ Libertate contradictionis: nec enim est obligatus per modum infinitæ omnipotentiae suæ illum impedire. Decretum v. Dei de non impediendo omni modo, non erat causa peccati ullò modo. Ps. 5: 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Zach. 8: 17. *Nolite cogitare malum in cordibus vestris, & iuramentum malum ne diligatis: omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.* Conf. Jer. 7: 20. c. 19: 5. Job. 33: 15. 28. 29. Conf. B. Dn. D. Hulseman. Extens. Brev. pag. 72.

IV. Ad demonstrationem verò causæ, cur Deus Angelos, propter omnem futuritionem mali, ne ulla ejus in Deo vel saltem quoad apparentiam, culpa resideat, tollendam, non creaverit illabiles seu indefectibiles, ponatur similis casus in rebus humanis; Hæc quidam

dam habuit duos famulos, ita naturâ comparatos, quod unus sic in bono stabilitus & confirmatus fuerit, ut Domini sui præceptis non potuerit non obtemperare; alter eâ libertate Præditus, quâ valuerit stare suo Domino & cadere suo Domino, hoc est, parere jussis & non parere. Quis jam horû amborum majori laude favore ac amore erit prosequendus ab Hero, an qui aliter quâm obsecundare & jussa capessere non potuit? an verò qui cum potuerat liberè repugnare Domino suo, per eandem libertatem non repugnavit, sed nutui sui heri per omnia paruit ac obsecundavit? Nonne posterior hic? Voluit proinde Dominus dominantium Deus in primâ creatione pro suâ sibi liberrimâ & convenientissimâ sapientiâ, in eo statu primitus collocare Angelos, in quo majorem augustioremque commendationem & amorem essent experturi si stetissent; quam in altero, ubi Minorem. Ideoq; etiam Angeli Stantes, in præmium perseverantiæ suæ, privilegium hujus favoris & divini amoris confirmationisq; in veritate & bonitate adepti sunt cumulatissimum atq; æternis immunitatibus decoratissimum. Sunt enim constituti extra potentiam Lapsus, Luc. 20: 36. Conf. B. Dn. D. Grawerus in Quæstion. Illustr.

B. *Quòd altera origo mali seu caussa peccati fuerit Voluntas protoplastorum.*

V. Etenim voluntas Evæ liberrima, suasa angeli apostatici, spontè avertit se à voce Dei illam aversionem nec volentis nec approban-
tis; Et mox voluntas Adami ab uxore per-
suasa & contra mandatum Dei extra ordi-
nem vagata hæsit in pomo. Quâ in parte militat illud Apostoli Rom. 5: 12. *Per U-
num hominem peccatum intravit in Mun-
dum.* Scilicet, vel quia hæ ceu causæ so-
ciæ stant pro unâ; vel quia in collatione cum
Adamo secundo Messiâ, nominetur saltèm
Adamus primus. 1. Joh. 2: 16. *Concupiscentia
carnis non est ex patre, sed ex mundo,* hoc est,
ex hominibus, ascendo etiam ad primos, qui
cum principe hujus seculi, fuerant & sunt in
Mundo. Sap. 2: 24. *Φθόνος δὲ Διαβό-
λος θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.* *In-
vidiâ Diaboli mors introivit in Mundum.*

VI. Lapsus ergò protoplastorum erat dif-
fidentia de communi & naturali significatu
verborum interdicti divini, circa abstin-
tiam ab arbore scientiæ, unde ortum est præ-
ternaturale desiderium acquirendi scienti-
am supernaturalem; Ex hoc natum pro-
positum transgrediendi legem Dei positi-
vam; ex quo proposito eliciebatur actus
trans-

transgressionis; Hoc fuit malum primæ culpæ inter homines, ceu peccatum *Originans*, ut ajunt Theologi, labem deinceps propagabilem, quam peccatum *Originale* vocant, juxta ordinem historiæ, Gen. 3: 2. seqq. c. 5: 3. Quod observare solent *contra Pontif. imprimisque Bellarm. L. iv. de amiss. grat. cap. 4.*

VII. Deus interim nulla ratione obligatus fuit ad surrogandam majorem resistendæ vim, quam ista concreata erat. Etenim illa non surrogatio majoris auxilii divini contra diffidentiam de sensu interdicti divini, aut contra illicitum desiderium acquirendi scientiam incompetentem, aliosque actus & motus vetitos, præter & supra illud ordinarium auxilium divinum, quo status hominis integer erat stipatus, quoq; posset homo declinare quodvis peccatum & superare quamcunq; Satanæ tentationem; proprie loquendo non fuit pœna & effectus primi peccati sc. diffidentia de simplici sensu interdicti; nec fuit privatio vel subtractio boni ex æquitate homini competentis; Sed justissima liberrimæ moderationis divinæ gubernatio, volentis perseverare hominem in primâ conditione per certam & sufficientem mensuram primæ gratiæ in creatione donatæ & acceptæ. Eccles. 7. v. Ult. 2. Chron. 26: 15. 1. Cor.

12: 9. Eph. 4: 24. Phil. 3: 12. *Contra Marti-
tyrem ejusq; socios Calvinianos.*

VIII. Ubi simul observandum erit, propter hanc non surrogationem indebitam minusque necessariam, Deus neque indirectè nec impropriè, nec per accidens dici meretur caussa mali, lapsus vel peccati. Causa namque per accidens, dum de agente rationali prædicatur, necesse est ut præter intentionem suam influat in effectum, ut supra demonstratum est, quod de Deo asserere à-
ouφes cum in Philosophia tum Theologia est. Conf. Pl. 5: 4. Jud. v. 6.

IX. Ut examinari accuratiùs Adversariorum Antithesis queat, seu ipsa argumenta formata, concernentia lapsum potissimum protoplastorum; Conducit varias quæstiones de eodem lapsu decidere in antecessum.

QUÆSTIO I.

X. Annon ideò Adam necesse habuerit labi, ut Deus in eodem materiam haberet exercendæ gloriæ cum suæ justitiæ, tum misericordiæ?

R. 1. Status controversiæ ut fiat evidens.

videntior, non quæri potissimum de Fine ḡ, sed ῶ, hoc est, non disputari: *An ex creatione hominis elucescat Gloria Dei?* sed illud: in quem finem ipse homo à Deo fuerit creatus? *an ut laboretur & peccaret? an verò ut in statu integritatis perseveraret & tandem aeternum salvaretur?* priorem sententiam ceu blasphemam tuentur Adversarij Calviniani pleriq; posteriorem, ceu orthodoxam, propugnamus Lutherani γνησίως dicti.

R. 2. Nostram thesin stabilimus: Quia Deus α. omnia bona creavit β. Adversus lapsum protoplastos præmunivit & præmonuit. γ. Lapsis succensuit. δ. Quia Adam potuit non peccare. Ergò, Deus ad lapsum, ipsum non prædestinavit. Quod D. Augustin. sæpè inculcat.

R. 3. Damnamus verò adversariorum Antithesin ceu impiam, conclusionibus hisce seqq. 1. Quia est pariter ἀγαθος & ἀνὴγαθος, Sap. 2: 23. ὅτι ὁ θεὸς ἐκίσεν τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίαν, καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας ἰδιότητος ἐποίησεν αὐτόν. Vulgatus interpres: Quoniam Deus creavit hominem inextinguibilem & ad imaginem

similitudinis suae fecit illum! versio Leonis jude sic habet: Nam Deus creavit hominem immortalitati, & eum ad imaginem sui propriam fabricavit. Vatablus in Adnotationibus marg. Ad naturam non interituram, & effigiem proprietatis suae fecit illum. Junius vertit: Deus enim creaverat hominem ad conditionem incorruptam & imaginem ipsissimae naturae suae fecerat eum. in Marg. propriae proprietatis. scilicet quoad ipsam literam. B. Luth. Germanicè: Denn Gott hat den menschen geschaffen Zum ewigen leben/ und hat ihn gemacht Zum bilde/ das er gleich seyn soll/ wie er ist. Paritèr Belga: want Godt heeft den mensche geschapen totten eeuwighen leven/ ende heefsten ghemaeckt totten Beelde/ dat hy ghelijck sal zyn/ als hy is. Danus. Thi Gudh skapte Menniskan til det ewige luff/ oc gjorde hannem til it billede/ at hand skulde vere lige/ som hand er.

Finno: Sillä Jumala on luonut ihmisen vancaitse en elämään: ja on hänen luonut hänen caltaise en. Sve-

cus: In Gudh hafwer ftapat menni-
ftiona til ewigt luff / och giorde ho-
nom til it belete / at han ftulle fadana
wara / som han är. Discrepantia sal-
tèm est in nonnullis phrasibus; nulla
verò in sensu: summa tamen emphasis
singulis versionibus, licet uni minor,
alteri major inesse videatur. Conf.
Gen. 1: 27. 5: 1. Syr. 17: 3. Eph. 4: 24.

R. II. Si vel maximè Deus hominem
nunquam condidisset; mansisset ta-
men nihilominus in seipso solo suffici-
ens, omni numero scilicet, justissimus,
optimus, beatissimus, perfectissimus &c.
licet neque bonitatem suam præcisè in
salvandis, neq; justitiam in reprobis da-
mnandis unquam demonstrasset: fuit
namq; El Schaddai, Gen. 17. 1. ab æterno.

R. III. Accedit his, q̃ antea suam justi-
tiam in lapsos angelos exercuerat, pro-
indeque lapsu primorum parentum ad
suam declarandam justitiam non indi-
guit. Conf. 2. Pet. 2: 4. Jud. v. 6.

R. IV. Adhæc, si aut nemo vel homi-
num vel angelorum peccâisset, aut si o-

omnes lapsi, Angeli hominesq; suæ integritati fuissent restituti. Satis tamen magnifica atque præclara extitissent, non modo misericordiæ, sed & divinæ justitiæ documenta: Ita enim novit Dominus Deus temperare Misericordiam suam, ut tamen satisfiat quoq; justitiæ: Id quod in merito sui unigeniti Filij credentibus gratis imputato, abundanter ostendit. Ideoque *Misericordiam & judicium cantabo tibi Domine, Psalm. 101: 1.*

R. V. Paradoxa etiam hæc sunt: Deum ab æterno decrevisse, primum hominem apostatam fore; & simul à seculis destinasse hominem creare ad sui imaginem. Certè, non potuisse in statu innocentiae persistere illum, quem virium omnium rectitudine ac integritate Deus instruxit; merum ludibrium fuisset.

R. VI. Porro, non solum frustranea, sed & simulata ac hypocritica tantum fuisset illa Lex & ejus Comminatio, qua hominem in paradizo à peccando deter-

terrere voluit; Si Deus ab æterno eundem ad labendum definivisset; quod prodigiosè blasphemum fuerit. Conf. Gen. 2: 16. 17.

R. VII. Pugnat etiam illa sententia cum ipsâ justitiâ Dei. Quia nimirum Deus τῷ πρώτῳ ἡμῶν & primam transgressionem atrocissimè punivit; utiq; statuendus est Deus O. M. aut non creasse hominem ad interitum, sed pœnas tantas esse exsecutum propter liberriam angelorum & hominum primorum à suo præcepto defectionem, id nos cum scripturis universis, ut ante probatum, statuimus; aut punivisse transgressores ob id, ad quod ab ipso erant in æterno decreto prædeterminati. Quod tantum abest ut Dei Justitiam promoveat, ut eandem potius è diametro destruat, siquidem in æternum Dei justitia non posset excusari, si creaturam interni, iisque æternis supplicijs torqueret, propter id, quod vellet & approbaret ipse conditor, imò, ad quod idem ipse Deus instigaret & cōpelleret.

Quo-

Quocunq; igitur tegumento palliatue Calvinianus hic foetus, luce meridianâ clarius evadit, Deum peccati autorem constitui. Si namque juxta placita *Calvini* ac *Bezae*, non modò præscivit Deus ab æterno Adamum lapsurum; Sed ideò præscivit, quia sua voluntate & decreto ad hunc ipsum lapsum illum ordinaverat, quod docent omnes *Supralapsarij*: Quis non videt, non tantum ad ultimum finem, qui istorum opinione est gloria vel justitiæ vel Misericordiæ divinæ; Sed etiam ad causam intermediam, quod ipsorum quoq; adversariorum confessione est peccatum, Adamum ab æterno fuisse destinatum?

Inst. Excipiat fortè non nemo Adversariorum, severam Theologiam mitigari posse eò quod subinde addunt, *justo Dei decreto Adamum ad lapsum esse ordinatum, culpam tamen basisse in solo Adamo.* talia enim emblemata videre est apud *Bezam* in *Colloq. Mompelg.* Part. II. pag. mihi 206. ubi de Adami lapsu hæc scribit: *Adamum igitur ante lapsum dubium non est voluntatem habuisse bonam, sed ut res ipsa ostendit, mu-*

tabilem. Potuit igitur naturalibus suis viribus Satanae suggestioni obistere, non dum introductâ in hominis voluntatem concupiscentiâ. At quamvis in alterutram partem flexibilis esset hæc voluntas, quod ad ipsam ducere & facultatem volendi attinet, tamen utrumq; eligere non potuit, sed tantum alterum, Voluntas autem non coacta, sed sua unius sponte, non necessario, sed contingenter in partem illam inclinavit, quæ erat à Deo determinata, ejus proinde necessarius quidem fuit eventus ex causa remotâ, nempe prædestinatione Dei: contingens verò ex propinquâ causa contingente, cujus cum spontaneus fuerit motus, tota culpa in eo hæsit, qui sponte lapsus est. Hæc pro suo candore Beza. Resp. α. Folia ficulnea sunt, quæ libertinorum ac Calvinianorum pudenda non tegunt; petunt enim turpiter principium, id namq; arripiunt pro confesso, quod est maxime controversum, probent prius ex scripturis, si viri sint, Deum ordinasse Adam ad lapsum, deinde disputandum de jure, justè ne an injustè id fecerit. Resp. β. Voluntatem liberam fuisse & tamen in eam partem in quam inclinavit, à Deo determinatam, sapit ἀνελήμενον εἰς πρὸς ἑλπίων, ut loquitur Aristoteles. Resp. γ. quod ait eventum fuisse ne-

cel,

cessarium ex causa remotâ, & tamen contingentem, pariter implicat contradictionem. distingvas probè inter præscientiam & prædestinationem; deinceps inter necessitatem consequentis & consequentiæ, illa Physica est, hæc Logica; necessariò quidem Deus prævidit lapsum, quoniam certò erat futurus, sed non contigit necessitate simplici, quia causa erat libera, sed hypotheticâ, nempe immutabilitate Facti suppositâ, quando factum fuit. omne enim quod est, eo ipso quo est, necessariò est; nullus tamen erat necessarius nexus in statu integritatis, inter Adamum & lapsum. Sic: *Alexander vincit Darium*, est axioma contingens, quamvis veritas historiæ post factum sit necessaria, necessitate conclusionis, sive logicâ, non physicâ; quia erat aliquando tempus, quo dici potuit: Alexander non vincit Darium. Aliud ergò longè loqui est de immutabilitate Rei & immutabilitate facti. Videmus igitur tanquam in speculo quomodo *Calviniani* laudem summæ subtilitatis ob judicij acrimoniam venantes, principia philosophica confundant, sed & spiritu vertiginis acti veritatem cœlestem oppugnando propria arma destruant. quàm multum tandem Philosophia conducat ad causarum theologicarum accuratam decisionem, si sobria fuerit; tam irre-

irreparabile damnum importat indagandæ veritati, si vino ἀνιδείας ac temeritatis evaserit ebria.

Ab hoc presidio dejecti Calviniani, varia κρησφύγετα quarunt: sequitur ergo.

QUESTIO. II.

XI. Quare Deus non impediverat Lapsum Adami, si ipsum non eo fine condidit, ut Laberetur?

R. 1. Deus nullo jure ad illum impediendum, præsertim *actione coactiva*, obligatus erat: nemini enim quicquam debet, Rom. II: 35.

R. 2. Deum à suâ parte nihil prorsus intermisisse, quod ad prohibendum, impediendumq; lapsum facere poterat, luculentissimè constat: nam α. Eâ omnium virium rectitudine & facultate instruxit hominem, quâ in statu integritatis persistere Deoq; debitam potuisset præstare obedientiam, si voluisset. β. Ne homo in aliquam ἐθελοθρησκείαν sive cultum electitium corrueret, gratiâve

Crea;

Creationis excideret; certam ei Legem fixit, cujus repagulis, intra cancellos veri cultus divini coerceretur. 7. A peccando, seriis iisque gravissimis comminationibus detertere voluit Deus hominem Gen. 2: 17. Quæ omnia & plura, ita fuere comparata, ut hominem à lapsu præservare ac impedire potuissent, nisi ipse suâ sponte ruptis obstaculis, à Dei mandatis recessisset. Quò collimat illud *Augustini* Lib. de corrept. & gratiâ, cap. 12.

Adam & terrente nullo, & insuper contra Dei terrentis imperium, libero usus arbitrio, non stetit in tantâ felicitate, in tanta NON PECCANDI facilitate.

Proinde cum Deus sic formaverit hominem, ut tam ipsi facile fuisset non peccare, ac peccare; utiq; causa dari amplius non potest, ob quam Deus fuerit obligatus, ad lapsum istum alio modo sufflaminandum.

QUESTIO. III.

XII. Cur Deus omnipotens & bonus, lapsum primorum parentum aliquo modo externo, aut violentè non impediverit sive represserit, *manusve aut ora retraxerit?*

R. Id facere Deum, qui simul sapiens & Justus est, non oportuit, nam *a.* Violentia excludit omnem veram obedientiam, seu spontaneam: coactiva namq; illa repressio, cum obedientiam liberam consistere non potuit. Ideò insuper Spontanea esse debuit, ut ipsi Deo probaretur, id quod Div. *Basilii Hemil.* quod Deus non sit *c. p.* hac similitudine explicat: Quemadmodum tu qui terrenus Dominus es, non eos pro fidelibus & frugi servis judicas, qui compedibus aut vinculis constricti, id agunt quod jubes; sed qui Spontè & liberè, quod sui est muneris, strenuè faciunt: ita quoq; Deo acceptum non est quod coactum & violentiam quadam expressum est; Sed quod ex verà virtute proficisci-

H

ficisci-

ficiſcitur. Virtus a. ex *πρωίρεσι* ori-
tur, non ex neceſſitate. *πρωίρεσις* a. &
Electio requirit libertatem arbitrij & *ἡ
ἀντιθέσιον*, ſive *ἡ ἐφ' ἡμῖν*. Conf. Aug. de
Gen. ad Lit. cap. 7. β. Violenta illa re-
preſſio potuiſſet quidem manus retra-
here; Ipſam verò voluntatem inter-
nam & pravam concupiſcentiam mini-
mè correxiſſet, quin potiùs magis ma-
giſq; irritaſſet; proinde ſi vel maximè
manus & ora *πρωτοπλάτων* violento mo-
do fuiſſent retardata; nondum tamen
lapiſus ipſe fuiſſet impeditus, quippè qui
prius per diffidentiam in corde erat
conceptus, quam ore manuſve patratuſ.
Fons ergò peccati è corde ebulliens e-
rat cohibendus, quod Deus convenien-
tiſſimè præſtitit, propoſitis illis, ſive ἐκ-
ποδιſμῶσι ſive remedijs, de quibus ſu-
pra dictum, quibus homo pravis con-
cupiſcentijs reſiſtere, & libero volun-
tatis arbitrio rectè poterat uti.

QUÆSTIO IV.

XIII. Cur Deus primo homi-
ni reliquerit *ἡ ἀντιθέσιον*?

Sive Liberum Arbitrium?

hoc est:

Cur Deus ipsum non ità potius
Condiderit, ut peccare nō posset?

α. Magnam hanc esse curiositatem,
quæ cum manifestis cum absurdis tum
impietatibus conflictatur. Nam *α.* Si
homini Deus non indulgisset voluntatis
libertatem seu ἀυτεξέχασιν; tum ne usum
quidem rationis atque intelligentiam
concessisset: Intellectus namq; nō absq;
libero arbitrio, neque hoc sine illo exi-
stere naturali coherentiā potest, sed ut
Damascenus infert: *unā cum ratione indu-
citur liberum arbitrium!* εὐθέως τῷ λογικῷ
συνεισέρχεται τὸ ἀυτεξέχασιν, & hac duo sunt
ἀντιστρέφοντα, quæ se mutuò ponunt &
tollunt. Cui adstipulatur etiam *Basili-
us* in *Hexaem.* Qui illud carpit in creato-
re nostro, quod nos non condidit, ut naturā
peccare non possemus; Is nihil aliud facit,
quàm quod contendit, melius fuisse, si Deus
nos creāset irracionales, aut planè immobiles
truncos aut lapides, quàm racionales homines.

β. Ideò Deus hominem in manu consilij

fui reliquit, ut liberū & Spontaneū Deo cultum exhiberet; qualem ipse præstare nunquam potuisset, si facultate libertatis fuisset destitutus ac suo ἀπαθὲς ἐκείνου caruisset. γ. Vel si quæstio indefinita convertatur in finitam hanc: *Cur Deus talem condidit hominem ut labi posset?* imò quem lapsurum esse ignorare non potuit?

ꝛ. 1. Deum, qui hominem ex nihilo, liberrimo consilio & voluntate crearet, fecisse eundem qualem voluit hominem esse, non angelum, multò minùs Deum voluisse factum; illud enim supervacaneum, hoc factum fuisset ὅτι ἐναντίον. Ideoque hominem fecit hominem, in quo quamvis non esset per essentiam, ut in Deo, vel per gratiam, ut in confirmatis angelis, ἀδυναμία peccandi; esset tamen δύναμις non peccandi, si voluisset; & non minor, si non longè major in integritate persistendi, quàm labendi aut peccandi facultas, Eccl. 15: 14. 15. *Deus reliquit hominem in manu consilij sui &c.*

ꝛ. 2. Non creasset Deus O.M. homi-

nem

mem, quem lapsurum non potuerat ab æterno ignorare, nisi etiam simul ab æterno destinasset hominem cadentem erigere, ac lapsum restaurare per Filium, Eph. 1: 4.

QUESTIO V.

XIV. Cur Deus hominem, non statim in ipsâ creatione, ita in bono confirmârit, atq; ita absolute ad vitam æternam possidendam finxerit & destinârit, ut amplius inde excidere nequaquam posset?

R. 1. Quia confirmatio in bono debuit esse præmium & gratuita compensatio antegressæ obedientiæ spontaneæ libertate præstitæ; quam cum Adam non dum probaverit, præmij hujus particeps fieri neq; potuit neq; debuit.

R. 2. Patet evidentia hæc, bonorum Angelorum Exemplo, qui haud prius in bono sunt à Deo confirmati, quam liberam & spontaneam Deo declarassent obedientiam: reliquis, in veritate non perseverantibus, sed deferentibus suū do-

micilium, in iudicium magni diei vinculis æternis sub caligine custoditis, Joh. 8: 44. Epist. Jud. v. 6.

12. 3. Obedientiam quàm suo Creatori homo debebat propter beneficium Creationis, oportebat modis omnibus esse conspicuam & maximè καθολικῶς evidentem, talem nimirum, in quâ non solum ipsemet, suarum propriarum virium in prima creatione acceptarum facultatem exploraret & experiretur, sed & totius mundi ac posterorum omnium æquissimam expectaret censuram. Quocirca dubium esse nemini potest, quin ea obedientia summè spectata sit atque illustris, dum quis non peccat, peccare cum potest, præ illâ, si quis idèò nō peccat, quia peccare non potest. Quibus observatis, impia planè & Blasphema vox sit necesse est Johannis Piscatoris Calv. q. in Tr: de prædest. contendit: *Deum tales condidisse primos parentes, ut possent labi; eoq̃ consiliò, ut res ipsa liberentur.*

QUÆSTIO VI.

XV. Cur Deus non aliam legem primis parentibus proposuerit, quam servassent? vel: Quare non interno mentis cultu fuerit contentus, sed insuper externam, etiam corporis membrorum, requisiverit obedientiam?

R. 1. μέγα λῖαν αἶσημα: petiturq; in hoc postulato turpiter principium: Si enim vel maximè Deus, aliam primis parentibus legem promulgasset, procul dubio etiam illam violassèt, si libertatis arbitrio concessisq; Viribus abusi fuissent.

R. 2. Si Deus O. M. ejusmodi legem sanxisset, cujus objectum fuisset homini jam ante prorsus exosum minimèq; appetibile; certè obedientia ejus nequaquam extitisset spontanea, sed proprie loquendo, potius nulla: Leges namq; non solent id prohibere, quod homines suâ naturâ averfantur atq; repudiant. Quomodo igitur quis ultro-

neam dicendus obedientiam præstare circa tale objectum, quod ita per se suaque naturâ est comparatum, ut omnes fami id fugiant ac detestentur.

R. 3. Vix factu faciliorem & magis commodam legem dedisset Deus aliam: Etenim in tantâ copiâ ac varietate pretiosarum arborum atque generosorum fructuum, quid potuit esse facilis, quam ab unius saltém arboris fructu abstinere.

Resp. 4. Cum igitur circa legem tam facilem observatu, viribus Concessis uti non mavoluit Adam; Sed Satanas atque mulieris suasionibus paruerit, si vel maxime aliam Deus dedisset legem, certò conicere possum, nec eam eundem fuisse servaturum.

R. 5. Deniq; non nostrum magis est judicare de opifice; ac vasis ponere leges figulo competit, magnum enim præjudicium est, Sapiëntia dum justificatur à filiis suis, Matth. 11: 19. Rom. 9. 21.

R. 6. Ad alterum prop. Quæstionis membrum: quia Dei imago, ad quam conditus homo primus erat, non tan-

tum vires Mentis animique; sed & rectitudinem corporis virium, omniumque membrorum respiciebat: utique etiam homo non tantum quoad animam, sed & corpus obedientiam Deo debebat: Ex omnibus enim viribus Deus est colendus: requirebatur igitur ejusmodi lex, circa cujus observationem, totius hominis animâ & corpore constantis obedientia extaret: ut ea in oculis omnium resplenderet evidentior.

QUÆSTIO VII.

XVI. Annon, nullam parentibus primis legem dedisse, præstitisset, quàm talem tulisse, quam deinceps tam tristi fato fuerunt transgressi?

Resp. I. Ratio humana non illuminata, dives insaniâ atque erroribus est. Quia verò finis creati hominis, respectu Dei, creatoris cultus erat voluntati divinæ maximè congruus; Idcirco censura ac determinanda veritas de cultu, quinam Deo gratus & acceptus, vel se-

cus futurus, non pendet ex hominis ul-
lius, sed Dei omnipotentis solius ar-
bitrio.

Resp. 2. Cavendum igitur diligen-
ter, ne tali proposito postulato, Gloriæ
Dei obex, & emolumento hominis ob-
staculum opponatur ab adversarijs.

Resp. 3. Ideoque ne homo circa cul-
tum istum Deo debitum exercendum &
defendendum aberraret, certam ei le-
gem fixit, qua tam internum mentis
motum, quam externam corporis dis-
ciplinam informaret, ut vel hoc pacto
Deus suam *Φιλανθρωπίαν* voluerit con-
testari. Quocirca, haud magis vel cau-
sa, vel occasio, approbatiove ulla Deo
adscribi potest; atq; Magistratus politi-
cus transgressionum causa constitui de-
bet, dum subditi, ejus justissimis præva-
ricantur II.

QUÆSTIO VIII.

XVII. Quare Deus primos
parentes statim post Sanctæ legis
transgressionem ac lapsum com-
missum, prorsus non aboleverit,

ac novum hominem produxerit?

Resp. 1. Ex Classico illo dicto, 1. Cor. 4: 6: & δὲ φρονεῖν, ὑπερὸς γινώσκειν. *Non oportet sapere supra quod scriptum est.*

Resp. 2. Causæ propter quas Deus id facere non debuerit, satis dari possunt prægnantes: Nam α. Singulæ rerum species eo fine creatæ sunt à Deo; ut tales perdurarent, quales ab ipso factæ erant, donec duraret hic mundus. Quomodo ergò unius nobilissimæ Speciei abolitio, locum habere potuit, & quidē eo ipso die quo fuit creata: Lapsus enim est homo, Irenæo iudice, cum alijs nonnullis patribus, eodem die, quo erat conditus. β. Si Deus, priori homine abolito, novum creare debuisset, vel specie eundem; vel diversum condidisset: si illud, profectò & ipse labi potuisset: sin hoc, tunc non amplius verus homo exstitisset corpore & animâ rationali præditus ac libertate voluntatis instructus γ. Fuisse etiam illud impossibile respectu quietis Dei ab omni creationis opere, die

die Septimo. δ. Lapsui primorum parentum cum Deus Ter O. Max. non per novam creationem, sed per hominis *πολιγγενεσίαν* ac Regenerationem, seu creationem Spiritualem, mederi benignissimè voluit, idque sapientissimo cōsilio; non habebit amplius humana ratio, quod Deo vel hâc in causâ sine blasphemîâ objicere queat: præsertim cum Regeneratio hæc, tristissimi istius lapsus reatū ac culpam tollat, quæ nova hominis creatio delere nunquam potuisset. ε. Adhæc: Si statim species humana nobilissima desisset; à sinistris sapientia Dei; à Dextris providentia fuisset periclitata. Hinc, scitè infert *Augustinus* Lib. 11. de Gen, ad Lit. cap. 10. Potuisset Deus vel voluntatem primorum parentum in bonam convertere, quoniam omnipotens est; vel naturam ipsorum planè immutare: potuisset planè, Cur ergò non fecit? Quia noluit: Cur noluerit, penes ipsum est: Debemus nos non plus sapere quàm oportet, Rom. 12:3.

QUÆSTIO IX.

XVIII. Cur Deus tamen diabolo concesserit veniam ac indulgentiam, decipiendi tam Nobilem Creaturam? Hominem?

Resp. 1. Quia Deus omnipotens hominem omnibus instruxit viribus, quib. singulis diaboli insidijs ac telis sufficienter potuisset resistere, idque si voluisset, facillime.

Resp. 2. Deum id permisisse, ut homo haberet q: quoddam Gymnasium concessas sibi corporis animiq; vires integerrimas magis magisque exercendi; quâ tamen indulgentiâ concessâ, Deus neque diabolum incitavit, neq; eundem ceu hostem in hominem armavit, neque ipsum hominem ut diaboli suggestioni annueret impulit, aut ullo alio modo lapsum promovit: Blasphema igitur vox est *Calvini* in *Comment. in Gen. c. 7.* Sic scribentis: *Flexibilem Deus hominem creavit: tentari non modò est passus, sed voluit: nam & diabolo Linguam ser-*

serpentis præter ordinarium usum commodavit, quemadmodum si quis alteri gladium & arma suppeditet: cum infelix eventus illi esset præcognitus, remedium, quale poterat, non attulit.

QUÆSTIO X.

XX. Cur tandem Optimus Deus propter gustum, inter tot myriadum millia, unius pomi, adeoque leviculum ob peccatum; tantis pœnis, temporali-
bus scilicet & æternis, miserum hominem involvere voluit?

Resp. 1. Peccatum illud protoplas-
torum haud fuit Levidense vel exi-
guum; sed fœditate suâ longè atrocis-
simum.

Nam 1. Eva veritatem Verbi divini
vocando in dubium, Deum Mendacem
facere perfidissimè incepit, 2. Eadem
Eva crimen læsæ Majestatis divinæ com-
misit, appetendo affectandoque divi-
nos honores, non contenta suis 3. Hinc
nata est superbia cum detestanda in-

gratitudine. 4. Apostasia à Deo secuta est, dum plus promissioni Satanicæ, quàm divino Mandato fidem habuit: 5. Tolerantia & approbatio Contumeliæ omnisque generis Mendaciorū Satanæ, quibus omnibus gravissimis vitijs atque peccatis unâ cum uxore reus factus est ipse Maritus Adam. Concurrere etiam aliæ enormitates, quibus iustissimum Deum provocârunt ad irascendum ac vindicandum, adeoque sibi ipsis non modò, sed & toti posteritati Iliada miseriarum accersivere. 6. Conf. B. Augustinus Lib. 24. de Civ. Dei.

Cap. 15. Sic scribens: In Lapsu Adamî contemptus est Deus jubens, qui hominem creaverat, qui eum ad suam imaginem fecerat, qui cœteris animalibus præposuerat, qui in Paradiso constituerat, qui rerum omnium copiam salutisque præstiterat, qui præceptis nec pluribus nec grandibus, nec observari difficilibus oneraverat: Sed uno præcepto levissimo, atque brevissimo, ad obedientiæ salubritatem contentus fuerat, quo super eam creaturam, cui libera servitus expediret, se esse Dominum commonebat, iusta damnatio subsequuta est.

Corollaria duo ex *D. Irenæo* adv. hæres. Valentini & similium Lib. 4: c. 73. 74.

I. *Quæ caussa fuerit, quod non ab initio perfectus factus est homo? Responder:*

Si hoc dicat aliquis. Quid enim? Non poterat ab initio Deus perfectum fecisse hominem? Sciat quoniam Deus quidem, cum semper sit idem, & innatus, quantum ad ipsum est, omnia possibilia ei. Quæ autem facta sunt ab eo, secundum quod postea facturæ initium habuerunt, secundum hoc & minora esse oportuit eo qui se fecerit. Nec enim poterant infecta esse quæ nuper facta sunt, propter quod autem non sunt infecta, propter hoc & ideò deficiunt à perfecto.

II. *Secundum quid omnia quæ facta sunt indigent perfecto, Unde est indigentia?*

Respo. Secundum enim quod sunt posteriora, secundum hoc & infantilia, & secundum quod infantilia, secundum hoc & insueta, & inexercitata ad perfectam disciplinam. Quemadmodum enim mater potest præstare perfectam escam infanti, ille autem adhuc non potest robustiorem se percipere escam? Sic & Deus ipse quidem potens fuit suo homini præstare perfectionem ab initio, homo autem impotens percipere illam, infans enim fuit. Et propter hoc Dominus noster in novissimis temporibus recapitulans in seipso omnia, venit ad nos, non quomodo ipse poterat, sed quomodo illum nos videre poteramus? Ipse enim in suâ inenarrabili gloriâ ad nos venire poterat, sed nos magnitudinem gloriæ suæ portare non poteramus &c.

ADVERSARIORUM

DISP. V.

RESP.

CHRISTIAN.

WAL-

STEN.

FIAL.

ARGUMENTA Seqvuntur:

Quibus non rectè ampliùs & oblique, ut supra notati nonnulli; Sed palàm atq; directè adeoq; Deum per se peccati causam & authorem esse criminati sunt, ut olim *Valētiniani, Manichæi, Seleuciani, Hermiani, Floriani &c.* Vid. Augustin. in Tr. ad Quodvultdeum; nec non Philastr. cat. hæret. & postea *Liber- tinorum* in Brabantia, ac *Quintinistarum* in Galliâ duces; ita etiam nū contumeliosè scribunt & clamant *Calviniani* hodie- ni non minùs ac priores; cum suis Responsionibus Elencticis seu Refutatorijs: Suntq; eadem 1. *Generalia* utpote:

I.

Quicquid est Causa Causæ, est etiam causa causati. Atqui Deus est causa causæ: nempe voluntatis creatæ. Ergò, Deus est etiam causa Causati, nimirum peccati.

Major propositio est Canon Logicus. Minor probatur, quia voluntas homi-

I

nis

nis est facultas animæ rationalis à Deo creatæ, &c. Verùm.

Respondeo i. ad prop. Majorem, α: quod valeat canon iste in Essentialitèr subordinatis, e. g. avus est causa procreans filij, ergò est etiam causa nepotis: Sed N. V. C. in subordinatis accidentaliter, ut avus est causa filij, filius est causa furti, ergò etiam avus. β, V. C. in causis per se moventibus, dum sc. ordo earum servatur interruptus, & nulla ab altera deficit, declinat vel exorbitat; at quoàd causam Universalem plerumque Major prop. falsa est, quippè quæ adhibet influxum quendam communem, & ut loquuntur Scholastici, indifferentem ad multa: sæpissimè enim accidit, ut causa secunda deficiat ab ordine causæ primæ, hoc est, ut defectus sit in causa secunda, & non in primâ; quo respectu effectus causæ secundæ non reducitur ad causam primam. ii. Ad prop. Minorem: α. Proinde etsi Deus sit causa causæ, nempe voluntatis creatæ, quæ peccat, non tamen est causa causati, hoc est, ipsius peccati: Voluntas enim ea
non

non facit peccatum quatenus à Deo facta est, sed in quantum à Dei ordine deficit. Hinc, peccatum quatenus à *regula* & quædam deformitas est pugnans cum lege Dei, non potest Deo tribui, tum quia illa defectio est in solâ causâ secundâ, tum quia non est ipsa actio quâ talis, sed consequens ejus & adhærens vitium, quod oritur à causâ particulari. E. G. In claudicante duo sunt 1. Motus 2. Vitium in incessu seu claudicatio ipsa: Motus est à potentiâ animæ locomotivâ; vitium verò non à motu per se, sed à fracto crure vel luxatâ tibiâ dependet. β. Voluntas ergò creata ut dependet à causâ prima, non errat, sed quatenus corrupta est, ab ordine à Deo sancito exorbitat. γ. Inverto igitur Argumentum in hunc modum:

Quod non est causa cause, non est causa causati. Atqui Deus non est causa cause, sc. voluntatis quatenus mala est. Ergò non est causa causati; nempe ipsius peccati inde progenerati. Hoc est, Deus neq; est causa peccati originalis, neque actualis, ut demonstratum est prius. II.

Quisquis sustentat naturam malam & peccatricem, nec statim delet eandem cum possit; is approbator & causa peccati, non iniquè statuitur. Atqui Deus naturam malam & peccatricem sustentat, &c. Ergò.

Majorem dicat humana ratiocinatio, Minorem experientia confirmat.

Respondeo, 1. in *Genere*: sapit hoc argumentum manifestam impietatem, præscribendo ipsi Deo, justo, bono ac sapienti modum ac methodum, quibus judicia sua circa peccatricem naturam exercere debeat. II. in *Specie*; *α.* Limitando propositionem Maj. hunc in modum: *Qui sustentat naturam malam & peccatricem, à se talem procreatam; is deum est causa peccati &c.* Sub quâ limitatione nego Minorem. *β.* Esse etiam in utroque membro prop. Majoris, *ὅτι φισμα τὸ μὴ εἶναι.* Quod enim Deus O.
Max.

Max. naturam pravam & perversam nō statim destruit ac delet; nequaquam causa est approbatio peccati, ut nugantur *Libertini*; sed potius immensa longanimitas & patientia ejus, quā peccatores ad pœnitentiā allicere ac revocare studet. *Rom. 2: 4. An nescis quod lenitas Dei ad pœnitentiam ducit? Rom. 9: 22. Deus in magnā patientiā sustinuit vasa iræ aptata ad interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ. 2. Pet. 3: 9. Patienter agit Dominus propter vos, non volens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. γ. Esse etiam σόφισμα τοῦ δεινῶ ὡς ἂν ἀπλῶς: Deus enim sustentat naturam, quæ est opus à se creatum, quod Creatoris proprium est: quatenus verò hæc ipsa natura & substantia creata Malitiā & peccato infecta est, id introductori Sathanæ adscribendum, nequaquam Creatori. δ. Negando Minorem: Deus enim est sustentator naturæ, non quā mala & enormis est, sed quatenus natura est adeoque sua Creatura. Conf. Responsa in Disp. IV. ad Qvæst. viii. pag. 122, 123.*

Quicquid fit, illud fit Deo vel
sciente ac volente; vel citra Dei
voluntatem. At posterius non
potest subsistere: Si enim aliquid
citra voluntatem ejus fieret, tum
Deus non esset causa universalis
& rerum omnium prima: idque
absurdum est: Ergo omnia fiunt
Deo sciente ac volente; & per C
Deus erit autor peccati.

Majorem opinantur fundari super le-
gitimæ distributionis Regulis. *Minorem*
credunt sufficienter esse probatam.

Respondeo. 1. Ad prop. Majorem, e-
jusque probationem, *α.* violari infi-
cetè justæ distributionis leges: Sic e-
nim informanda erat: Omnia fieri vel
non fieri dicuntur Deo vel sciente ac
volente, ut bona omnia; vel sciente
ac nolente, qualia sunt impossibilia; vel
sciente ac non volente, quo pertinent
o. peccata & mala moralia. *β* Duas
diversas

diversas quaestiones confundi; Aliud enim est quærere, *An sciente Deo omnia fiant?* aliud, *an volente eodem, omnia eveniant?* Prius largior, posterius, quoad peccata, pernegamus: *Non enim Deus volens iniquitatem, tu es Ps. 5: 4. neq; γ. ὑποῦπωσιν ὑγιαίνωντων λόγων* sapit dicere peccata fieri Deo volente: loquendum ergò non minùs ac sentiendum erit cum scripturis.

Resp. 2. ad prop. Minorem, in quâ nervus argumenti consistit. α. Falle-
re eandem ἀγνοία τῶ ἐλέγχῃ: turpiter enim duo disparata confunduntur, Actio sc. ipsa & ejusdem ἀνομία seu inordinatio: in omni enim peccato, ut sæpius ad ravim inculcatum, actio quâ talis, ab ipso Deo est, ἀτιμία vero quæ huic adhæret, à causa particulari. Unde. β. altera statim sophisticatio oritur, non causæ scilicet, dum causæ universali assignatur quod proprium causæ particularis est. γ. Quocirca notandum, quamvis causæ secundæ seu particulares non agant sine primâ seu universali; neuti-

I 4

quam

quam vitium quod actioni inest ullatenus à primâ causa dependet. Neque enim licet argumentari ab actionibus ipsis in se consideratis, ad actionum differentias & Characteres morales, ut quemadmodum illæ; sic illarum quoque qualitates necesse habeant mutuari dependentiam à causâ primâ & Universali. Quod ut rectius intelligatur notanda veniunt tria actionum moralium principia.

I. *Principium Universale*, quod est Deus: nam ex eo, per eum & in ipso sunt omnia, Rom. II: 36. Quia autem hoc principium ita administrat omnia, ut sinat ea proprios edere motus juxta Aug. de civ. D. Lib. 7. c. 30, ideò reliqua non excludit.

II. *Commune principium*, quod nihil aliud est, quam ipsa NATURA, non tantum communis illa, quæ generi humano ex lapsu primi hominis, obtigit planè æqualis: Sed & illa *Specialis*, quâ quodlibet individuum singularitèr movetur & afficitur.

III. *Prin-*

III. *Principium singulare, à naturâ singulari inditum*, inclinatio sc. & facultas appetendi ac volendi certum aliquem finem, per ea media, quæ ad finem illum obtinendum cuiq; commodissima videntur. Horum principiorum mutua affectio ut melius innotescat, seqq. observanda sunt hypotheses:

α. *Principium superius inferiori nihil derogat; sed suas agendi Vires relinquit*, sic Natura voluntatem ita movet, ut hæc libertate sibi relicta, sub necessitate coactionis non cadat, juxta illud: *Voluntas non potest cogi.*

β. *Primum principium quodammodo habet rationem Generis: Secundum Speciei: Tertium individui.* Jam ut tota ratio generis in specie, tota Speciei in individuo est; nō autem vice versâ tota ratio speciei inest generi; aut tota individui ratio inest speciei, sic primi principij actio semper sui generis est, vitium nec agit, nec patitur: Secundi principij actio, per se non efficit vitium, sed à tertio principio patitur. Tertium ve-

1° principium & facit vitium & patitur.

2. *Tertium principium* agit & patitur, aut per se suâ vi internâ; aut per aliud principium externum & foris adveniens.

Vi internâ, cum vel facultas intelligens cognoscit verum aut ab eodem deficit; vel voluntas vult per se bonum aut deficit à bono. Per aliud principium movetur, dum vel natura superior, ut diabolica, supervenit impellitque ad malum, vel natura eadem suadet ut appetat vitium. Sic in lapsu Adami, motum fuit principium internum primum à natura superveniente diaboli, Gen. 3: 1. seqq. Deinde ab eâdem naturâ, quando ipsum Eva decepit: tandem ex principio interno proprio consensit & lapsus est. 3. Effectum ultimum neq; primæ, neq; mediæ, sed solius proximæ causæ qualitatem & conditionem sequitur; eo tamen discrimine, ut ad actiones bonas perficiendas requiratur, ut omnia principia sint bona & à motu superioris principij nullate-

nus exorbitent: Ad actiones verò malas vel unum & quidem proximum principium sufficit, unde de fonte, origine siue causâ malarum actionum, non ex causâ remotâ Universalî; sed ex proximâ & particulari causâ, qualis est creata voluntas, judicandum erit. Eccl. 15: 11. 12. 13. 14. seqq.

IV.

Ad quamcunq; actionem sequitur effectus peccati, illa ipsa actio causa est peccati. Atqui, ad actionem Dei subtrahentis suam gratiam & spiritum illuminationis, sequitur effectus peccati. Ergo illa ipsa actio Dei erit causa peccati.

Ad *ἐνέφασιν* utriusq; propositionis confirmandam vana ab adversarijs adferri solent *ἐμβλήματα*, quæ tamen omnia in trutinâ veritatis scripturarum expensa, non solum depreheduntur esse falsa; Sed & maximè blasphema, qualia sunt seqq.

Joh. Calvinus Lib. 1. *Inst.* c. 8. § 2. Dicitur Satan excœcare infidelium mentes: Sed unde hoc nisi quod à Deo ipso manat efficacia erroris, ut mendacijs credant, qui renuntiant credere veritati.

Idem Lib. 2. *Inst.* c. 4. §. 4. Sunt alia testimonia quæ ultra procedunt, qualia sunt de Pharaonis induratione: Indurabo Còr Pharaonis, ne vos audiat ac dimittat populum: Postea dicit se aggravasse Cor illius & roborasse. An induravit non emolliendo? Id quidem verum est: Sed plus aliquid fecit, quod obstinatione pectus ejus obfirmandum Satanæ mandavit. Et §. 5. Spiritus impurus Dei Spiritus vocatur, quia ad ejus nutum potentiamq; respondet, instrumentum magis ipsius in agendo quam à seipso auctor.

Idem Lib. 3. *Instit.* c. 23. §. 4. Nonne ad eam quæ nunc pro damnationis causâ obtenditur, Corruptionem, Dei ordinatione prædestinati fuerunt? Cum ergo in sua corruptione pereunt, nihil aliud, quam poenas lunt ejus calamitatis, in quam ipsius prædestinatione lapsus est Adam, ac posteros secum præcipites traxit, annon itaq; Injustus, quod creaturis suis tam crudeliter illudit? Fateor sanè in hanc quâ nunc illigati sunt, conditionis miseriam, Dei voluntate decidisse omnes

omnes filios Adam : atque id quod principio dictum, redeundum tandem semper esse ad solum divinæ voluntatis arbitrium, cujus causâ sit in ipso abscondita. *Idem ibidem* : Disertis verbis nec extare negant, decretum fuisse à Deo, ut suâ defectione periret Adam. Quasi verò idem ille Deus, quem Scriptura prædicat facere quæcunq; vult, ambiguo fine condiderit nobilissimam ex suis creaturis. Decretum quidem horribile fateor. Inficiari tamen nemo poterit, quin præsciverit Deus, quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet : & ideò præsciverit, quia decreto suo sic ordinârat.

Et Paulò post : Nec absurdum videri debet, quod dico : Deum non modò primi hominis casum, & in eo posterorum ruinam prævidisse : sed arbitrio quoque suo dispensasse. Ut enim ad ejus sapientiam pertinet omnium quæ futura sunt, esse præscium ; sic ad potentiam, omnia suâ manu regere ac moderari.

Huldericus Zwinglius Lib. de prov. Tom. I. operum c. 5. pag. 364. seqq. Cum Deus sive Numen injustitiam in sese nobis ostendere, nullâ ratione posset, ut quod undiq; verum, bonum, sanctum, natura sit, ideò per creaturam injustitiæ exemplum produxit, non quasi

quasi creatura illam suo Marte produxerit, quæ nec est, nec vivit, nec operatur sine Deo five Numine: Sed quod numen ipsum autor est ejus, quod nobis est injustitia! Illi verò nullatenus est. *Porrò*: Unum atque idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, quantum Dei est autoris, motoris, impulsoris opus, crimen non est, quantum autem hominis est, crimen ac scelus est.

Paulò post: Deus liberè movet ad opus aliquod, quod perficienti fraudi est: sibi tamen non est: neq; instrumento facit injuriam, cum omnia sint sua. Movet ergò Latronem ad occidendum; Innocentem etiam ac imparatum ad mortem. *Et rursum*: Quemadmodum tauro, si totum armentum ineat & impleat, laudi est; Herus autem tauri, si unam modò præter uxorem, cognoscat, reus fit adulterij: Causa est: quia huic lex est posita; ne adulterium admittas: Illum verò (taurum) nulla lex coercet: Ita Deo veluti patrifamilias non est posita lex, iccirco nec peccat, dum hoc ipsum agit in homine, quod homini peccatum est.

Insuper c. 6. Scribit idem: Exemplo sit tibi Adulterium Davidis: Quatenus illud ad autorem Deum pertinet, haud magis peccatum dici potest, quam si taurus totum armentum incendit & implet:

Theo-

Theodorus Beza, Resp. ad Cast. de prædest. de Lapsu Adami hunc in modum differt.
 Deus hominem conditurus ad gloriam tum
 misericordiæ tum severitatis suæ declaran-
 dam, Adamum condidit ad imaginem suam,
 id est, sanctum ac innocentem: Cur nam id
 vero? nempe quia bonus cum sit, non potest
 ab eo vitiosum quicquam creari: Vitiosi au-
 tem sint oportet, tum, quorum constituit mi-
 fereri, tum etiam quos justè decrevit, gloriæ
 suæ causâ condemnare.

Porrò: Oportuit ergò Deum quoq; hanc
 unicâ viam sibi aperire, id est, Adami lapsum
 ordinare, sed ad eum quem dixi, finem, qui
 cum sit justissimus & Sanctissimus; justam
 quoq; ipsius ordinationem esse consequitur.

Post pauca: Quærenda est vitij origo in
 instrumentorum spontaneo motu, quo fit, ut
 Deus justè decreverit, quod illi injustè fece-
 runt. At enim dicis, Non potuerunt resi-
 stere Dei voluntati, id est, decreto. Fateor,
 sed sicut non potuerunt ita etiam noluerunt.
 Verum non poterant aliter velle: Fateor,
 quòad eventum & ἐνέργειαν: Sed voluntas
 tamen Adami coacta non fuit.

*Idem Respons. 2. ad acta colloq. Mom-
 pelg. pag. 177:* Si statuamus in Satana &
 Sceleratorum potestate esse, quidpiam in nos
 moliri

moliri quorum duntaxat malitiam Deus reſ-
frænet: tantum certè Deo ademeris, quan-
tum illis poteſtatis tribueris. &c. &c.

Porrò ead. pag. Ego verò iſtud minimè di-
xi, ſed neq; invito neq; ignorante, neq; otioſe
ſe præſciente, ac proinde revera ſic volente &
decernente Deo fuiſſe Lapſos, id eſt, primâ
illâ feliciffimâ origine excidiſſe. Eſi enim hic
lapſus verè, quod ad ipſos attinet, ingens fuit
peccatum, quod meritò Deus adhuc in toto
humano genere ulciſcitur: tamen quod ad
Dei voluntatem & decretum attinet; nul-
lum hic nobis vitium concipiendum eſt, Deo
ſemper juſtè & benè decernente quicquid eti-
am à peccantibus inſtrumentis admittitur.
Quod igitur primi parentes ſeſe nativâ illâ
bonitate privârunt, non niſi ex Dei ſic volen-
tis & hanc mutationem in optimum finem de-
cernentis, decreto factum fuiſſe dixi & dico.
Quod autem peccârunt illi, non aliunde quâ
à Satanâ ſuaſore, & ab ipſis Satanæ ultrò ob-
ſequentibus emanavit: eo graviore peccato,
quod voluntate adhuc liberâ, nec dum ſervi-
tuti peccati mancipatâ à Deo deſciverunt.
Deniq; ut præclarè non uno loco dicit Au-
guſt. quod malum eſt in ſeſe, mali rationem
non habet, quatenus a Deo pendet, ſed qua-
renus bonum etiam eſt ut ſint mala, quæ alio-
qui Deus eſſe non ſineret: non ſinit autem
utiq;

Quod alibi dicam: *oportuisse hominem labi*: quod rursum indiget explicatione: nō enim fuit in Adamo ea peccandi necessitas, cui post peccatum mancipati fuerunt primi parentes, & quæ in nos ab ipsis est propagata, & à cuj⁹ servitute paulatim per Jesu Christi gratiam manumittimur, plenè tandem ultimo illo die liberandi; Sed alià necessitate dicendus est Adam necessariò lapsus, nempe quod ad Dei ordinationem attinet, quæ falli non potest.

Respondeo: 1. In argumento formato latere Fallaciam Accidentis: Valet enim propositio Major, non nisi in causis *per se*, quo resp. Major quoq; fit particularis, contra regulas Logicas de primâ Figurâ. 2. Prop. minor est vera, non nisi de effectu per accidens: Subtractio gratiæ enim non est peccati causâ *per se*: unde etiam 4: termini coexistunt, iterum contra II. logicorum: quin potius peccatum est causâ subtractionis gratiæ: ita ut propriè loquendo, peccatum præcedens, respectum causæ; subtractio verò gratiæ, effectus rationem obtineat, juxta dictum *Augustini*: *Deus neminem deserit, nisi prius ab ipso deseratur*. Jam verò effectus nunquam potest esse causa

suæ causæ. Quòd enim subtractâ gratiâ & Spiritu illuminationis, subinde suâ sponte majora sequantur peccata, id non tam effectus, sed defectus rationem habet. 3. *Respondeo*: ad probationes *α.* *In genere*, quod quamvis *Libertinos* damnent *Calviniani*, quòd statuunt Deum autorem peccati: hi verò præter meritum suas gravari Ecclesias protestentur, eò quod nullus suorum doctorum categoricè unquam vel dixerit, vel scripserit, Deum esse causam peccati, est tamen protestatio hæc contraria factò, ut ex adversariorum *Zvinglianorum* verbis allegatis longè evidentissimum est. *β.* *In Specie*, ad Classes singulorum, quos hodierni *Syncretistæ* *Duræus*, *Melletus*, *Bergius*, alijq; non damnant, sed summis viribus tanquam pro aris & focis propugnāt. Et quia conveniunt omnes *Calviniani* in eo, quod volentes videri abhorre ab hac phrasi *Libertinorum*: *Peccata sua naturâ non sunt peccata, sed tantùm opinionione hominum*: In *Libertinorum* castra tamen manibus pedibusq; descendunt; ut ex

REFUT. LIBERT. ET CALV. 146
ut ex ipsâ collatione constabit. Ideoq;
4. Respondeo ad ipsas phrasas & verba
quæ citata sunt è Scriptis

1. Calvini.

α. Hanc Phrasin Scripturæ: *Satan, cecus*
Deus hujus seculi, excæcat infidelium mentes,
Interpretatur per aliam Phrasin perversæ
rationis humanæ, hanc scilicet: à Deo
ipso manat efficacia erroris, ut mendacijs cre-
dant.

Resp. 1. Prior propositio est ἡ γγενεα φος
2. Cor. 4: 4. posterior, ut citatur ab
adversario, ἡ γγενεα φος καὶ ἀνὴρ γγενεα φος, Psal.
36: 20. *Apud te est Fons vitæ & in tuo lu-*
mine videbimus lumen. Joh. 1: 9. *Il lu-*
minans omnem hominem &c. Jer. 2: 13.
Me dereliquerunt fontem Aqua viva, & fo-
derunt sibi cisternas! Joh. 4: 14. *Quicquid*
autem biberit de aquâ quam ego diabo ei,
non sitiet in æternum, sed aqua quam ego dabo
ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam ætera-
nam.

Apoc. 21: 6. *Ego sitienti dabo de fonte*
aqua viva gratis.

Resp. 2. Per retorsionem: *Qui fons*

est aqua viva, Salientis in vitam eternam, & lumen illuminans omnem hominem &c. ab eo non manat error, multò minus erroris efficacia: Atqui Deus est fons aquæ vivæ &c. Ergò.

Resp. 3. Quod attinet illud, 2. Thes. 2: 11. πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, Mittet illis Deus efficaciam erroris &c. Loquitur non de ipso peccato; sed de peccati pœnâ: ut ex versu antecedente ac conseq. constat: justum enim coram Deo est, lassidientes veritatem, unde salvarentur, mendacijs opprimi. Quocirca non facillè crediderim esse aliquem inter Calvinianos tam crassum, ut statuatur Judicia Dei justissima, esse peccata, ideoque legatur etiam versus sequens: ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πισεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ.

β. Alterum quod attinet, exemplum scil. de induratione Pharaonis, abunde ad id est respōsum in Disp. 2. De Ind. Phar.

γ. Illud autem singulari Blasphemiâ non caret, quòd scribat Spiritum impurum vocari Dei Spiritum, quod instru-

men-

mentum magis ipsius Dei sit, quam à se ipso in agendo autor. *Resp.* 1. Diabolus in Verbo Dei absolutè Dei Spiritum vocari sine adjectivo alicujus malitiæ, mentitur *Calvinus*. Sic enim dicta illa, ad quæ digitum intendit, habent, 1. Sam. 18: 10. *Invasit Saulem Spiritus Dei malus.* Job. 4: 9. *Affectu Dei perierunt & à vento iræ ipsius absumpti sunt.* Aliud igitur est à vento, vel si vertendum fuerit, *Spiritu iræ Dei* absumi, aliud à Spiritu Dei.

Respondeo 2. quæro autem à *Calvino*, & socijs ejus? an non hæc verba: *Diabolus est instrumentum magis ipsius Dei in agendo, quam à se ipso autor?* retineant formam sanorum verborum Christi? Joh. 8: 44. *Diabolus cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur; ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ.*

Δ. Blasphema sunt etiam illa singula, quæ quarto loco adducit, nimirum 1. Quòd à Deo prædestinati sint homines multi, non solùm ad pœnas, sed etiam ad causas, hoc est, non solùm ad da-

minationem æternam, sed etiam ad lapsum & peccatum ipsum. Resp. Multoties à nostratibus remonstratum est *Antelapsarijs*, hanc assertionem è diametro adversari omnibus & singulis Dei protestationibus, utpote Ezech. 33: 11. *Vivo ego, ait Dominus, non delector morte impij &c.* Sap. 2: 23. *Deus creavit hominem ad vitam æternam.* Ps. 100: 5. *Nam bonus est Jehovah, à seculo in seculum benignitas ejus.* 2. Quærit Calvinus, annon itaque injustus sit Deus, quod suis creaturis tam crudeliter illudat? Quod non negat, sed fatetur filios Adam in hanc miseriam Dei arcanâ voluntate decidisse. Resp. Pudeat autorem, etiam socios ejus superstites, tam gnaviter impudentes esse, ut toties audeant Spiritui Dei in os contradicere! Quamvis enim Pharaon Rex Ægypti, iudice etiam *Calvino*, eò impietatis ac deploratæ temeritatis progressus fuerit, ut sapissimè se Verbo Dei opposuerit, interdum tamen confessus est Deum esse Sanctum, se verò malum E. g. Exod. 9: 27. *Jehova justus*

stus est, ego verò & populus meus impius. *Psal. 119. 75. Iudicia tua iusta sunt Domine. Psal. 7: 12. Deus est iustus iudex. Et alibi: Iustus es Domine & recta iudicia tua. Conf. Psal. 36: 7. 2. Sam. 23: 3. Job. 8: 3. Rom. 1: 18. Eph. 2: 3. 1. Thes. 4: 6. 2. Thes. 1: 5.*

6. Arguit nos *Lutheranos*, quasi sibi suisq; injurios, negantes disertis verbis, extare decretum fuisse à Deo, ut suâ defectione periret Adam, q: Deus ambiguo fine eundem condiderit, qui tamen omniscius est: ideò enim præscivit, quia decreto sic ordinavit. Resp. 1. Dicimus id extare non in phâsiasi Calvinii & sociorum; verùm in Verbo Dei, quod nobis norma erit, juxta illud *Esa. 8: 20. Ad Legem & Testimonium.* 2. Etsi Deus non decrevit hominem creare ad perditionem, non tamen ambiguo fine eum creavit, quia ad imaginem suam eum condidit, & perpetuò victurum si stetisset, moriturum verò si laberetur *Gen. 3: 3.* Quia ambiguitatē illam sustulit omniscientia, nudo intuitu terminata, nul-

lâ vero præventionē fatalis alicujus decreti procurata. 3. Nec enim Deus omnium quæ prævidet causa est, magis ac Astronomus suâ prædictione causâ eclipsios: Summa doctrinæ *Calvini* est: quod Decretum illud Dei horribile sit.

II. Hulderici Zvinglij.

1. Dum injustitiam per creaturam productam esse tradit, rectè docet, sed dum ipsum Deum per creaturam injustitiæ exemplum produxisse criminatur, majus commisisse crimen non potuit. Probationem ejus quod attinet, creaturam non operari sine Deo; Responsum est prius, multa à causâ particulari fieri, quæ in universali non sunt. Respondeo etiamnum 1. Non opus est forti Marte ad producendum à createrâ malum, seu validâ quâdam potentiâ: arguit enim apostasia à Deo ac prævaricatio II. defectum potius ac imbecillitatem, quàm potentem effectum aliquem ac robur.

Resp. 2. Quod dicit manifesta scelera, adulterium, homicidium &c. Non esse

esse crimina quantum sunt Dei autoris, motoris, impulsoris &c. argumentando hunc in modum: Quicumque est autor, motor & impulsor adulterij, homicidij &c. Is ipse est adulter & homicida. atqui, iudice Zvinglio, Deus est autor, motor & impulsor talium. Ergò. Confugiât ergò hodierni socij ejus in adversitatibus suis ad talem Deum, qui homicida est: nos ad Deum *Φιλάνθρωπον* misertum totius generis humani lapsi, per missionem Filij.

Resp. 3. Contradicere hunc *Calvino*: Is enim dixit inveniri in hoc processu Dei, vestigia injustitiæ; Zvinglius verò ait Deum instrumento scelerum hæc suâ impulsione ad peccandum, non facere injuriam. Quam contradictionem & litem component ac conciliabunt pro suâ pietate, ipsi adversarij.

Resp. 4. Aliud est movere hominem ad cædendum cultro vel gladio, quod Dei est: hæc enim actio hominis Physica est & bona, universali inclusa. Aliud movere latronem ad occidendum;

Quod non Dei, sed Diaboli est, & propriæ voluntatis humanæ: hæc enim actio moralitèr mala est, universali non inclusa, quæ *Zwinglius* confundit.

β. Duo contradictoria uni subjecto simul & semel, contra vetustissimam regulam Logicorum tribuit *Zwinglius*, dum Deum non peccare dicit, cum hoc ipsū agit in homine q̄ homini peccatum est. peccare n. & non peccare sunt contradictoria. Vel etiā sic argumentor:

Quicumque hoc ipsum agit in homine, quod homini peccatum est, facit peccatum. Atqui Deus agit hoc ipsum in homine, quod homini peccatum est. Ergo Deus facit peccatum. Probo Majorem: 1. Quia quod quis per alium facit, per se fecisse putatur. 2. Quia causa mediata & immediata stant pro unā, eademque pœna manet utramque, juxta illud. *Faciens & consentiens eadem pœnā digni.* Conf Rom. 1: 32. c. 2: 1. Minor p. est adversariorum confessio. Hinc porro argumentor: *Qui facit peccatum*

*catū ex Diabolo est. Deus facit Peccatū. Ergo Major p. 1. Joh. 3: 8. Minor concedenda, quia probata est in priori argumento: aut si conclusionem ejus unā nobiscum fateantur absurdam esse, necessē est falsā esse vel Majorem vel minorem, at Major non est falsa, quippē axiomatibus logicis & Scripturæ roborata. Ergo Minor, quæ erat Zvinglij falsa erit, ὅπερ ἐ-
δει δεῖξαι.*

Vel etiam sic:

Qui facit peccatum, ex diabolo est.

Qui facit peccatum ex Deo est. Ergo qui ex Deo est, ex diabolo est. Major est Apostolica: Minor est Zvingliana, quam aut fateantur falsam esse, aut concedere coguntur conclusionem, quæ simul ac contradictoria, Blasphemia est.

porrò:

γ. Exemplum de Tauro, cui laudi est, si totum armentum ineat ac repleat, justitiam pariter ac sanctitatem Dei destruit. Ut enim *Lev. 11: 44. c. 19: 2. Sitis Sancti, quia ego Sanctus, 1. Joh. 3: 7. Filioli, nemo*

nemo vos seducat: qui facit iustitiam iustus est, sicut & ille iustus est.

Unde infero:

Quicumq; est iustus & sanctus, sicut nos oportet iustos & sanctos esse; idcirco ad imitationem tauri incuntis sine peccato totum gregem, non est dicendum concurrere ad adulterium heri ipsius tauri, aut Davidis, quantum Dei est autoris, motoris & impulsoris opus. Atq; Deus est iustus & sanctus &c. Ergo

Ratio consequentiæ est: Quia non pariter exlex Deus est cum tauro; hic enim sicut ad iustitiam & Sanctitatem non est obligatus, ita nec iniustitiæ aut impuritatis moralis capax est: Deus autem ita est exlex in ceremonijs & rebus forensibus, ut tamen Sanctitatem & iustitiam, ceu attributa moralia nunquam deponat.

Δ. De adulterio Davidis Respondeo hunc in modum: Quicquid agnoscat Deum autorem, non est dicendum esse peccatum.

se peccatum. Atqui adulterium Davidis agnoscit Deum autorem. Ergò Adulterium Davidis non est dicendum esse peccatum.

Major prop. p. nam qualis causa, talis effectus; at Deus est bonus Math. 19. Minor est Zvinglij. Conclusio est absurda, quia adversatur verbo Dei 2. Sam. 12: 9. Ergò falsa erit prop. Minor, quippe impia & summè Blasphema.

III. Theodori Bezae.

a. Necessitatem existentiae o. malorum ac peccatorum sic demonstrare satagit: Deus ipse bonus cum sit, non potest ab eo vitiosum quicquam creari: Vitiosi autem sint oportet, tum quorum constituit misereri, tum etiam quos justè decrevit, gloriae suae causâ condemnare.

Respondeo 1. Quasi Mundus antelapsus integer non fuit, sed necessariò ad ejusdem perfectionem ac pulchritudinem existentia Diaboli ac malevolorum

rū hominū pertinuit. Vivūt ergò, Beza
judicio, *Calviniani* nūc in statu integrita-
tis, dum omnia mala in mundo grassan-
tur: Adam verò & Eva vixere ante la-
psum in deploratissimo statu, à quo om-
nis Dei misericordia ac severitatis glo-
ria exulavit atq; è longinquo eviden-
tissimè remota fuit.

Ideoq; Deus O. M. optimè rebus hu-
manis consuluit, qui suppeditavit mate-
riam in malis angelis ac vitiosis homi-
nibus, exercendi non solum justitiam
suam rigorosam; sed & misericordiam ò
cœcos duces, ò miseros homunciones &
plussquam mente captos! At non mirum
est, tempore Anti-Christi, contra Chri-
stum ejusq; verbum insanire ac furere
omnes eos, qui intellectum suum sub fi-
dei obsequium reducere nolunt.

Resp. 2. Quasi vero omnia Dei attribu-
ta essent *Emanantia*, & nulla *Immanentia*.

Resp. 3. Etsi in statu integritatis nul-
lus inventus fuisset inter homines miser,
loco tamen misericordiæ abundabat Dei
gratia, benignitas & amor gratuitus er-
ga

ga omnes creaturas, imprimisq; homines, quippè obediētes Psal. 100: 5. quod justitiam ejus attinet, non minus integra ea manet in retribuendo bona, ac vindicando mala: *justum enim est coram Deo, retribuere vobis qui tribulamini, requiem nobiscum. 2. Thes. 1: 7.*

β. Ad id: Oportuit ergò Deum quoq; hanc unicam viam sibi aperire, id est, Adami lapsum ordinare, sed ad eum finem quem dixi &c. Resp. Non sunt, facienda mala ut eveniant bona, est dogma apostolicum, Rom. 3. Deum vero ordinare lapsum hominis, ut inde aliquid boni eliciatur, est dogma Calvinianum. Resp. 2. ut nihil dicam de Phrasi: Ordinare lapsum: Non sapere eandem, formam sanorum verborum: vel si lapit, quæroubi extet talis loquendi formula in Verbo Dei? Etenim ordo est in bonis reb⁹, in malis verò non, sed summa confusio atq; inordinatio: ideoque peccatum ita definit Apostolus: &c. ἀμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία, 1. Joh. 3: 4. *peccatum est iniquitas: quasi inordinationem seu illegalitatem dicas.*

2. Illa a. se invicem destruunt & tollūt:
 1. quarenda vitiorum origo in instrumentorū
 spontaneo motu, & tamen Deum justè decre-
 visse, quod illi injustè fecerunt, ut ante con-
 stabat. 2. Non potuerunt resistere volun-
 tati, id est, decreto Dei, & tamen voluerunt. 3.
 Non poterant aliter velle, & tamen voluntas
 coacta non fuit.

12. insuper 1. Si diabolus ac protoplas-
 ti fuere Dei instrumenta in producendo
 peccato: utiq; Deus fuit causa principalis
 peccati, quippè qui his instrumētis, juxta
 Beza, est usus. Atqui utrū assumpseris,
 an hoc? fuere instrumenta. Conclusionem
 habebis Diabolicam. an alterum? At Deus
 non fuit causa principalis peccati; tum tollitur
 etiā antecedens, quod erat demonstrādū.

d. Ad id v. Si statuam esse in Satanæ & sce-
 leratorum potestate, quicquam in nos moliri
 quorum duntaxat malitiam Deus refranet,
 tantum Deo ademeris, quantum illis potestatis
 tribueris. Resp. 1. Adversarius loquitur de
 potentia Satanæ & malevolorum, nos de vo-
 luntate. 2. Fatemur ergò, Deo refranante ac cohibente,
 non posse diabolus & sceleratos pro libitu grassari in
 pios homines, quamvis id nocte dieq; quærat.

Ad ultimum, quod urget

BEZA ADVERSARI- ORUM PRINCEPS Re-

futari allegato ultimo loco his-
ce observationibus potest.

I.

Neq; invito, neq; ignorante, neq; otiose
præsciente, ac proinde reverà sic volente
& decernente Deo, fuisse lapsos, *scil. proto-*
plastos.

Respondeo: α. Vox invitus si coinci-
dit cum Coactō, valet propositio prima;
Sin opponatur Spontaneo ac Lubenti, op-
pidò falsa est: quis enim Gallinam di-
ceret, libentèr admittere perditionem
pullorum, nisi Spiritui S. malit ē dia-
metro, in os contradicere? Matth. 23:
37. Maximè cum suos pullos protopla-
stos Deus ipse creavit ad sui imaginem,
Gen. 1:27. Imago autem Dei non est in-
justitia, impietas damnatio; sed justitia,
Sanctitas, Sapientia, Beatitudo. &c.

Resp. β. Argumentari à Scientia ad
Voluntatem N. V. C. sic novit ali-
quis subditus se potiturum Rege tyran-
no, cum tamen non velit eum,

L

Resp.

DISP. V

Resp.

MAGN

HERN

RO, SM

Resp. 7. Non omnis *prescientia* est conjuncta cum *Decreto*: Illa enim absoluitur nudo intuitu; hoc progreditur ultra: Illa est in intellectu, hoc in voluntate; Illa dum in Deo dicitur esse non otiosa, habetur respectus non ad objectum, sed finem, quâ malum ad bonum exitum dirigitur: longè aliud est malum ipsum ejusdemque patratio, & mali directio ad bonum scopum: Aliud itidè est absolutè cognoscere decreta cum permissione, aut sub quâvis conditione; Aliud dare rei futuræ futuritionis conditionem, Deut 31: 21.

Resp. 8. *Lapsus esse factum voluntate ac decreto Dei*, proferendæ sunt tabulæ testatoriæ: Mittamus asinam sub montem, & ascendamus in montem cum Abrahamo, ut audiamus Deum loquentem, Gen. 22: 5. II. seqq.

H. Deum justè & benè decrevisse id quod resp. hominum ingens fuit peccatum,

Resp. 1. Id utiq; est duas Deo contrarias voluntates tribuere, quod sapit Manichæismum.

2. Ut vitium morale specificationem accipit

accipit ab intentione agentis contra mandatum Dei, ita vitium semper manet vitium seu peccatum, quomodocunque consideretur: Deus enim non potest negare seipsum, *Va ijs qui dicunt malum bonum & bonum malum, Esa. 5: 20.*

III. Dictum ab *Augustino* quod attinet; quod malum est in sese, mali rationem non habet, quatenus à Deo pendet, sed quatenus bonum etiam est ut sint mala, quæ alioqui Deus esse non sineret, non finit a. utique nolens, sed volens.

Resp. a. *Augustinum* *Augustino* opponimus; idem n. in scripto de *Articulis* sibi falso impositis art. 10. sic scribite: *Si Dei voluntate homines peccarent, non esset futurum iudicium. Et in Lib. 83. Quæst. q. 3. ait: Idem est dicere authore & Deo volente. Ex quo colligo, cum peccata Deo autore non fiant, ideo nec Deo volente fieri.*

Resp. β. Quinimò, Idem B. *Augustinus* de his iisdem accusatus Blasphemiis, alibi eas sui defensione tanquam da-

mnatas absterfit. nam Responsione 13. ad articulos sibi fallò impositos sic scribit: Nefas est Deo adscribere talium ruinarum causas, qui etsi ex æternâ scientiâ præcognitum habet, quid unius cujusq; meritis retributurus sit, nemini tamen per hoc quo falli non potest, aut necessitatem aut *Voluntatem* intulit delinquendi. Si ergò à justitiâ & pietate quis deficit, suo in præceptis fertur arbitrio, suâ concupiscentiâ trahitur, suâ persuasionem decipitur. Nihil ibi pater, nihil filius, nihil Spiritus Sanctus, nec in tali negotio, *quicquam divine voluntatis intervenit*, cujus ope scimus multos ne laberentur, retentos, nullos autem ut laberentur impulsos. Hic non substituam ea, quæ contra adversarios pro nobis scripsit in tribus de Lib. Arbitrio Libris; Epist. 105. ad Sixtum, Libris de prædest. Lib. 5. de civ. Dei c. 8. & 9. Lib. 13. de Trin. c. 12. Lib. de verâ Innocentiâ c. 379. Tract. 53. in Joann. & alibi multoties. Ast unicum locum ex Lib. 83. Quæst. 21. annotare placet, verba sunt hæc seqq.

Quisquis omnium quæ sunt author est, & ad cujus bonitatem id tantum pertinet, ut sit omne est, non esse ad eum nullo pacto perti-
nere

nere potest. Omne a. quod deficit, ab eo quod est esse, deficit & tendit in non esse. Esse autem & in nullo deficere bonum est, & malum deficere. At ille ad quem non esse non pertinet, non est causa deficiendi, id est, tendendi ad non esse, quia, ut ita dicam, essendi causa est, boni igitur tantum modò causa est, & propterea ipse unum bonum est, quocirca mali autor est? quia omnium quæ sunt author est, quia in quantum sunt, in tantum bona sunt.

Ne autem *Calviniani* in hoc puncto Religionis suæ hæresi subsidium quærant à venerandâ antiquitate residua, placet judicia reliquorum S.S. Patrū maximam partem inde ab Apostolorum ferè temporibus secutisq; seculis hoc loco per hanc occasionem adlegare. Ac primum quidem cum Apostoli Jacobi Temporibus impietatis hujus vermes inciperent serpere, qui Deo O. M. palam *Tentationem* adscriberent, Responsum est jacobus c. 1: 17.

Nemo dum tentatur, dicat se à Deo tentari: quia Deus neminem tentat ad malum. Et Paulus 1. Cor. 10. testatur Deum, quia fidelis sit, ultra posse neminem tentare! Verum ad salutarem exitum à se immis-

fas probationes dirigi. Anno post natum & exaltatum Christum 170. *Florinus*, quidam *Montani* hæretici discipulus, ab Ecclesiâ Catholicâ hæreticus & ipse declaratus est, quod plus quam ullus hæreticorum palàm asserere ausus fuerit, *Deum peccati authorem* esse, quod reverà *Calvinianorum* dogma esse exactis longè evidentissimum est. Conf. *Irenæus* & ex eo *Euseb.* Lib. 5. hist. c. 20. *Justinus* in *Dial.* cum *Tryphone* ait: *Non esse Deum in causâ, ut predestinati fiant injusti; Sed suâ quemq; culpâ talem esse.* Item, si verbum predicat aliquos damnandos ideò prædicere, quia præscivit incorrigibiles, non quia tales à Deo facti sunt. Item.

In *Quæst.* 58. ad orthodoxos, Si Christum oportebat ab uno discipulorum prodi, ut fieret quod scriptum erat: *Christus causa est impletionis scripturæ, non proditiōis judæ.* Hujus enim *Judas* ipse autor fuit, quem futurum sciens *Deus* prædixit per literas. Hæc prænotio non est causa ejus quod futurum erat, sed quod futurum erat causa est prænotionis: non enim prænotationem sequi-

sequitur res futura sed rem futuram prænotio, nec ullo pacto, qui prænotat, causa est rei futuræ. *Hæc ille.*

Hoc seculo vixit etiam *Irenæus* qui *Valentinianos* hæreticos accusavit & refutavit, quod docuerint (*Idem quod Calviniani*) Indurationem Pharaonis, traditionem in sensum reprobum, Excoecationem &c. esse opera Dei ex divinâ necessitate hominibus, perpetranda imposita L. 4. c. 47. 48.

Clemens quoque; *Alexand. Lib. 4. Strom.* in hanc erumpit Sententiam: *Quod homo elegerit, atque adeo id, quod erat vetitum elegerit, non est culpa in Deum conferenda.* Sequentis seculi initio vixit *Tertullianus*, qui in *Libro de Christi carne* disputat de lapsu, & non Deo eundem, sed homini adscribendum statuit. Ac *Lib. 2. Cont. Marcionem* scribit: *Sicut Deus homini vitæ statum induxit; Ita homo sibi mortis tantum attraxit.* Ubi negat Deum peccati authorem esse.

Origenes, qui *Tertulliano* vicinus erat, *Homil. 1. in Genes. & Lib. 4. c. Celsum*, causam malorum à Deo removendo, in ipsum diabolum transfert.

Athanasius in Oratione contra Idola
satis prolixâ, absurdum & impossibile
esse invictissimis argumentis demon-
strat, Deum malorum causam existere.

Quoniam verò incomparabilis autor
non invenitur in cujusvis nostrum Bi-
bliothecâ, duxi consultum non nullas
pagellas integras videlicet 1. 2. 3. 4. & 5.
prout in meo Exemplari extant, ex eâ-
dem *B. Athanasij* nostri, *Episcopi olim Ale-*
xandrini gravissimi & postea *Martyris* San-
ctissimi oratione, bonâ fide describere.
Quam orationem præmissis paucis præ-
paratorijs, hunc in modum exorditur,

Dicemus igitur quatenus da-
bitur, primo loco refutantes in-
fidelium inscitiam ut depulsis
mendacijs, veritas postea ipsa per
se resplendeat. Quin & tu quoq;
mî homo, certus sis fidenti q; ani-
mo, quod si veritati credideris, &
Christum cognoveris, nunquam
fore

fore ut te deceptum putes, Congruum a, cenleo, tecum, qui Christi Studiosus es, de Christo disputare, quoniam omnibus rebus prætiosiores hanc cognitionem fidemq; te existimare non dubito. Principio quidem malitia non fuit, quoniam ne nunc quidem in sanctis est, neq; adversus eos quicquam solidi aut substantiæ habet, sed mortales eam postmodum excogitare cœperunt, & adversus seiplos effigurarunt, eadem scilicet ratione, quâ & Idolorum commenta effinxerunt & ea quæ nihil erant, tanquam quæ essent animo conceperunt. Mundi enim opifex & omnium Imperator Deus, qui omnem substantiam, humanamque intelligentiam longè superat utpote bonus, & omnes

bonitate præcellens, per suum
verbum Salvatorem nostrum Je-
sum Christum, humanum genus
ad suam ipsius imaginem effinxit,
hominemq; rerum contemplato-
rem peritumq; communicatione
suæ cum illo similitudinis effecit,
tribuens ei suæ æternitatis intel-
lectum & cognitionem, ut dum
hanc similitudinem naturæ tue-
reretur, nunquam neq; à cogitatio-
ne imaginationeq; Dei absister-
ret, neq; à convictu sanctorum
defiliret, sed possidens donatoris
sui gratiam, possidens quoq; pro-
priam ex Patris ratione vim, ex-
ultaret paritèr, & Deo familiaris
esset, vivens innoxiam beatamq;
hoc est, immortalem vitam. Nul-
lo enim impedimento implicitus,
quod Dei cognitionem remorari
pos-

posset, spectat quidem semper suâ puritate, patris imaginem Dei verbum, ad cujus exemplar ipse creatus est, & obstupefcit animo, ad ejus in rebus creatis providentiam, & celsior jam inde super omnia sensibilia imaginationesq; corporeas redditus, ad ea quæ in coelo sunt divina & intelligibilia, perspicacitate ac viribus animi evehitur, illisq; coaptatur. Quum enim corporalibus commercijs non immiscetur mens humana, neq; ullam ex rebus extraneis admixtam trahit cupiditatem, sed sibi tota adest, ut à principio condita fuit: tum sensibilia & omnia humana transcendens in sublime evolat: & verbum intuens, videt quoq; in eo ipso & verbi patrem, delectaturq; istiusmodi spectaculo, &

lo, & ejus desiderio rejuvenescit.

Ut igitur primum hominem, qui etiam secundum hebræam linguam Adam, id est, homo appellatus est, ajunt Sacræ scripturæ principiò liberioris inverecundiorisq; fiduciæ mentem erga Deum habuisse, & cum sanctis conversatum esse in contemplatione intelligibilium, quam habuit in eo loco, quem Moïses figurate Paradisum nominavit: sufficit enim animæ puritas, ut Deum per se speculetur, quemadmodum & Dominus dixit Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, ita quidem opifex rerum, ut dictum est, genus humanum conditum, in eo statu permanere voluit, sed ipsi neglectu meliorum, tædioque ea per vim ingenij persequen-

sequendi illa quæ ipsis propinqui-
ora erant, requisivere, propinqui-
ora a. erant corpora ipsorum cor-
porei; sensus. Unde ab intelli-
gibilib⁹ animũ se vocârũt, seipsosq;
animo circumspicere inceptave-
runt, circumspectis porro con-
sideratisq; seipsis, corpus corpo-
reosq; sensus amplexi, ac quasi
suis proprijsque decepti, in sui cu-
pidinem corruerunt, sui contem-
plationem divinitatis contempla-
tioni anteponentes. Hic igitur
diutius commorati, neque à pro-
pinquioribus rebus deflexi, ani-
mam quidem suam corporali-
bus voluptatibus, turbidam jam
& permixtam omni concupiscen-
tiã obruerunt. Tandem factum
est, ut prorsus sint obliti suarum
virium, quas ab initio à Deo ac-
ceper,

ceperant. Id autem verum esse, vel in primo homine conspicias, quemadmodum S. Scripturæ de eo testantur. Ille enim quamdiu mentem habuit ad Deum, Deiq; contemplationem intentam, a versus alienusq; fuit à corporeis spectaculis: ubi autem suasu serpentis abstitit à cogitando intellegendoque Deo, seipsum autem considerare occœpit; statim in concupiscentias corporeas uterq; delapsus est, seque nudos esse cognoverunt, quo cognito, erubuerunt. Cognoverunt autem se nudos, non tantoperè quod amiculis vestium carerent, quàm quod exuti essent divinarum rerum contemplatione, ac jam deinde animum suum ad contraria transulerunt. Ubi enim defecerant à desi-

à desiderio intelligentiâq; unius
& veri numinis, in varias deinde
corporis alias atq; alias cupidita-
tes præcipientes ierunt. Postremò
ut fieri solet, frequenti usurpati-
one vetitarum cupidinum, in ha-
bitum tandem occalluerunt, a-
deo ut jam ab eo tempore eas re-
linquere reformidârint: hinc jam
ignaviæ & timores ac voluptates
emergere, nihilq; nisi mortale sa-
pere in animis coalitum est. No-
lens siquidem à concupiscentijs
abstistere, mortem exhorret & se-
gregationem à corpore. Rur-
sum desiderijs Laborans earum
rerum, quibus pro voto potiri ne-
quit: cædes injuriasq; facere stu-
dio habet. Coëterum, quam ra-
tione ista agar, operæ pretium
est, ut pro viribus exponam. Ubi
defe

defecit à rerum intelligibilium
consideratione mens, viribus cor-
poris sui abutens, gaudensque re-
rum corporalium spectaculo, &
per errorem existimans volupta-
tem sibi bonam esse, ipso voca-
bulo boni abutitur, & volupta-
tem, ipsum verum bonum censet,
non aliter quam si quis mente at-
tonitus, gladium postulet in ob-
vium quemq; id sibi persvadens
sapientis esse. Amore deinde vo-
luptatis irretita, varijs modis eam
exercere instituit. Nam quum
mobilis agilisq; naturæ sit, etsi se-
se à bono averterit, à motu ta-
men non conquiescit: Movetur
igitur, sed jam non secundum ve-
ritatem neque Deum spectat, sed
res nihili, easq; veras ac solidas
arbitrata essentias, vires suas oc-
cupat.

cupat, ijsq; ad eas, quas commenta est, voluptates, abutitur, ideò quod libera sit & sui arbitrij. Potest enim ut ad bona se inclinare, ita bona quoq; averfari. Cæterum, ubi bonū averfata est, omnia contraria imaginatur & cogitat, quippè quæ à motu conquiescere nequeat, quū natura, ut dixi, perquam mobilis sit. Quæ cum liberum sui jus arbitriumq; intuetur: & sentit se in utramq; partem corporeis membris uti posse, tum ad ea quæ sunt, tum ad ea quæ non sunt. Ea a. quæ sunt appello *Bona*: quæ nō sunt, *Mal.* quæ sunt, ideò à me vocantur bona, quoniam à Deo, qui est Essentia ipsa, exemplar trahunt: quæ non sunt, mala nuncupamus, eò quòd, cum nullā essentiā subsistant, hominum commentis efficta sint. Quum enim corpus oculos habeat, rerum naturæ contemplationi destinatos, ut ex ejus concinnâ modularaq; compositione opificē agnosceret: Quumq; item auditum habeat auscultandis divinis scripturis, & Dei legibus idoneum, man⁹ quoq; illi aptæ sint, tum

M

ad

ad necessarios usus, tum ad eas in precibus ad Deum porrigendas, fieri non potest, quin ubi anima degenerat desciscitq̃ à bonorum contemplatione, motuq̃ue in ijs rebus exercendò, aberret devia, ad res contrarias. Deinde vires suas, ut dixi, ipsa considerans, ijsq̃; abutens, animadvertit, sese ad res contrarias membra corporis sui dirigere posse. atq̃; ideò pro contemplatione rerum naturæ ad concupiscentias oculos avertit, specimē de se præbens, ostentansq̃; se & hoc quoq̃; posse. persuasa interim dum modò se moveat, suam se ipsius dignitatem tueri & nequaquam errare, si quod potest, agat, inscia quòd non simpliciter condita sit ad movendum, sed ut se ad id quod decet, moveat. Hujus gratiâ Apostolus suâ voce admonet: Omnia licere, sed non omnia expedire. Audacia tamen hominum, non ad id quod expediens, aut decorum est, sed ad id quod ipsis possibile est, respiciens, contraria molitur. Unde & manus in diversum movens, cædes perpetrat, & auditum

ditum ad obauditionem, aliâq; membra pro legitimâ liberorum procreatione, ad adulterium: linguam item pro benedictiâ ad blasphemias, convitia & pejerationes traducit. Rursus manus ad furta & verberationes hominum sibi specie similium, & olfactum ad multiplicia genera meretriciorum odorum: pedes verò ad celerem impetum effundendi sanguinis, ventrem quoq; ad ebrietatem & satietatem inexplebilem transfert. Quæ omnia vitia, & crimina animæ sunt, causæq; horum non aliunde, quam rerum meliorum aversione. Ut enim si auriga inscensis in stadio equis, negligens scopi, ad quem cursus dirigendus sit avertensq; se ab eo, duntaxat equos ad cursuram impellat, ut potest: potest a. ut vult, ac subinde illas in obvios agat, subinde quoq; per præcipitia instiget, vectatus quò cum pernicitas equorum abripuerit, interim sibi persuadens quum ita aurigetur, sese à scopo non excidere, utpote qui ad solum cursum oculos intentos

habeat, nec se videat extra scopum pal-
labundum versari: ita quoque anima
quæ se avertit ab orbita Dei, & præter
decorum incitat membra corporis sui
vel potius ipsa ex se incitata, una cum
membris perperam agit, sibiq; malum
fingit, nihil interim animadvertens se-
se à viâ deerrare & extra veritatis scopū
ferri. Quem scopum Christi gerulus
Paulus in oculis habens ita locutus est:
Secundum scopum persequor præmi-
um supernæ vocationis Jesu Christi. Re-
spectans igitur quod bonum est Paulus,
nunquam quod malum erat operatus
est. Ethnicorum quidam errabundi iti-
neris, & Christi ignari, substantiam ef-
se, & perse in rerum naturâ consistere
malitiam pronunciârunt, duplici ratio-
ne à vero devij, vel quia mundi opifi-
cem defraudant creatione rerum omni-
um, quæ in naturâ sunt; non enim res
rum Dominus haberi posset, si pro il-
lorum dogmate, malitia res solida ef-
set & vera essentia subsisteret: vel si il-
lum omnium Conditorum volunt, ne-
ces-

cessario quoq; dabunt etiam mali conditorem esse, quippè cum secundum illos etiam malum inter res creatas adnumeretur. Id autem absurdum simul & impossibile fuerit. Non enim ex bono malum, neq; in eo est, neq; per eum: alioqui pro bono haberi non possit, cum aut miscellaneam contaminatamque naturam haberet, aut causa Authorq; malorum existeret. Hæretici verò decidui ex majorum traditione naufragiq; in fide, & ipsi quoq; per delyrium veram essentiam malitiæ attribuunt. Comenti præter verum Christi patrem, alium esse Deum, eumq; ingenitum, mali conditorem, Choragumq; illumq; ipsum Naturæ opificem esse. Hos quidè aliquis facilè refutarit, tum ex Scripturis, tum cogitatu humanæ mentis, quâ ista per insaniam commenti sunt. Dominus igitur & Servator noster Jesus Christus in suis Evangelijs ait, Moisis verba Corroborans, Dominum ac Deum unum esse: Confiteor inquit, tibi pater, domine cœli & terræ. Quod

si unus est Deus, idemq; cœli & terræ Dominus; qui fieri potest, ut alius sit Deus præter ipsum? Ubi erit illorum Deus, quum omnia unus & verus Deus adimpleat, quæ cœli terræq; ambitu comprehenduntur? Aut quânam ratione, alius sit conditor, earum rerum quarum ipse Deus & Pater Christi Dominus est? Ut vox Servatoris indicat, nisi scilicet, ut in æquilibrio malum Deum, invicem quoq; boni Dei Dominum esse posse asserment. Sed si hoc loquantur, vide mihi, quæso, in quantam impietatem prolapsuri sint. Inter illos n. qui pares sunt viribus, eminentiorem & potentiorum non invenias. Nam si concedas, ut nolente altero, alter tamē esse & existere possit, æqua in ambobus potestas, & imbecillitas fuerit, par quidem in eo potestas quod alter alterius voluntatem vincat eo ipso, quod altero invito esse possit: par item imbecillitas amborum in hoc est, quod nolentibus ipsis, ea quæ nolint eveniant. Est n. bonus, præter voluntatem mali: & malus præter volun-

tatem boni. Alioqui & hoc quispiam illis responderit: Si res visibiles *malæ* sunt, quæ nam sunt opera *boni*? Nihil n. aliud apparet, præterquam ista rerum natura ab opifice condita. Aut quodnam erit indicium, unde intelligatur bonus ille esse, non existentibus ullis operibus, per quæ agnoscat? Ex operibus enim opifex cognoscitur. Aut duo Contrarij simul esse qui poterint? aut quod eorum interstitium, ut à se invicem dirimantur? Certum enim est eos simul esse non posse, eo quod mutuâ perniciæ, in se invicem ferantur: quin nec alter in altero consistere potest, ob-
 impermixtilem, dissimilemquæ naturam. Ergò tertium quoddam erit, quod ipsos dirimat, & hoc ipsam quoquæ Deus. Sed cujus naturæ hic tertius fuerit, bonæ ne an malæ? in incerto erit. Nam utriusque naturæ esse non poterit. Ita igitur infirmâ, futiliquæ demonstratâ illorum sententiâ, necesse est veritatem Ecclesiastici dogmatis explendescere: Nullum malum nec à Deo, nec in Deo, nec ab i-

nitio extitisse, neq; ullam esse ejus substantiam. Sed homines per privationem imaginandi cogitandiq; boni, sibi illud quod malum est, comminisci inceperunt, effinxeruntq; pro libidine, ea, quæ non erant. Ut n. si quis Sole præsentē, & universa terrarum suo jubare illustrante, conniveat clausis oculis, ac inde tenebras, quæ nullæ sunt, animo fingat, ac postmodum quasi in tenebris ambulans oberret, ut nunc lapsante gradu procidat, nunc ad præcipitia sese incitet, arbitratus interim, non lucem, sed tenebras esse, seq; intueri, qvum nihil videat; Ita quoq; mens humana clausis oculis, quibus Deum contemplari poterat, effectis suâ imaginatione malis, in ijs sese agit ac movet, inscia interim se nihil agere, dum se maximè negociosam præbet. Et quæ naturâ non subsistunt, animo comminiscitur. Non enim qualis à principio condita fuit, talis permanet, sed qualem seipsam contaminando reddit. Condita enim est, ut Deum spectet, & ab eo illustretur, ipsa

psa vero pro Deo, mortalia & tenebras exquisivit, ut alicubi Spiritus Scripto prodidit. Deus hominem rectum fecit, ipsi a. exquisiverunt multiplicia cō-
menta. Malitiæ igitur inventio & exco-
gitatio, hominibus ab initio ita excita,
& conficta est.

*Hæc B. Athanasius juxta versionem Petri Nannij Alcmariani, Prof. Lovan. Sextâ ætate, cum, referente Sigeberto, in Gal-
lijs damnata prædestinatariorum hæresis extitisset. Quæ cum hodiernis Refor-
matis affirmaret, peccata non solum permittente & præsciente, sed etiam vo-
lente, decernente & prædestinante Deo fieri, execratus est eam Prosper ad obje-
ctiones vincentij, his verbis: Voluntas Dei nunquam vult nisi bona: præscientia au-
tem & bona noscit & mala: Sed bona quæ aut ipse faciet, aut etiam ut nos faciamus im-
perat; mala autem quæ omninò ipse non fa-
cit, nec fieri suasit, nec impulit. Et Iterum Infidelitas non Credentium Evangelio, ne-
quaquam ex Dei prædestinatione generatur: bonorum n. Deus Author est, non malorum.*

Fulgentius ad Monimum lib. i: cap. ult.

testatur paulò post D. Augustini obitum
fuisse quosdam qui ex malè intellecto
Libro Augustini de prædestinatione
Sanctorum, collegerint, Deum præde-
stinâsse impium ad opera mala, ac pro-
inde fieri omnia mala ex decreto & im-
pulsu Dei. Qui error eodem funda-
mento, lubrico scilicet, nititur, quo
Calviniani hodierni. Verùm is non so-
lum à *Concilio Arausicano* II. Anathema-
te percussus & à Leone alijsq; solidè re-
futatus; Sed & à Prospero & Fulgentio
invictis argumentis rejectus, & ab *Augu-
stini* sententiâ liquidò sequestratus est.

Hæc autem ratio ejus colligitur in allegato
loco: *In Dei operib.* nihil esse potest non ple-
num sapientiæ; nulla autem potest ex cogi-
tari ratio, cur Deus velit aut faciat homines
peccare: non igitur id vult aut facit. Quia
in omni opere aut misericordia aut Justitia
cernitur: nam omnes viæ ejus misericordia
& veritas, Psal. 24. Et quidem cur Deus ex
injusto faciat justum, ratio reddi potest, quia
in eo opere misericordia divina mirificè de-
claratur; At, cur ex Justo facere velit inju-
stum, non potest ratio reddi, cum in hoc ope-
re nec

re nec misericordia nec iustitia, sed iniquitas potius & crudelitas locum habeant.

Primasius alter cum Prospero, Augustini discipulus, in c. 10. ad Rom. Satanam ipsum voluntate quâ malus est, à Deo esse negat, nisi quâ bona creatura Dei est: atque ita opus divinum ab ejus æmulatione probè distingvit.

Gregorius Lib. Moral. 29. c. 21. scribit: Dominus author est naturæ, non culpæ.

Theophylactus in cap. 1. ad Rom. ait: Tradidit, id est, permisit, non secus quam Medicus solet, qui cum valetudine laboranti ut sanescat medetur, deinde ingravescenti morbo, ut affligeretur eundem permittit; si incontinentem videat, & sibi minus obtemperantem.

Anselmus lib. de Lib. Arbit. c. 8. sic fatur: Justa voluntas hominis est ea tantum, quæ vult id quod Deus Vult eam velle, injusta verò è contrario est ea, quæ vult id, quod Deus non vult eam velle. Unde concluditur, Contra Calvinianos: Si Deus vellet hominem peccare, vellet per manifestam contradictionem, id Deus hominem velle, quod non vult eum velle.

Hæ & aliæ Sanctorum patrum sententiæ tantum abest ut vel unicum sapiant Spiritum Calvinisticum, ut vel eundem seriò abominentur, atq; unanimiter condemnent. Cœterùm, ut eram Testimonium ab *Irenæo* antiquissimo patre exorsus; ita in eodem desinam. Ita enim ille *adversus hæreses Valentini & Similium* Lib. III. c. 22. p. mihi 187. 188. 189. hanc eandem causam perorat. *Titulus. Quare μακρόθυμος fuit Deus in obedientiâ hominis?*

Magnanimus igitur fuit Deus deficiente homine eamq; per verbum esse victoriam reddendam ei prævidens. Cum enim perficiebatur virtus in infirmitate, benignitatem Dei & magnificentissimam ostendebat virtutem. Sicut enim patienter sustinuit absorberi Jonam à Ceto, non ut absorberetur, & in totum periret, sed ut evomitibus magis subigeretur Deo, & plus glorificaret Deum, qui inseparabilem salutem ei donans, sed & firmam poenitentiam faceret inimicis, ut converterentur ad Dominum qui eos liberaret à morte, conterritos ab eo signo quod factum erat circa Jonam, quemadmodum Scriptura de his dicit. Et reversi sunt unus quisq; à viâ sua

suâ malâ, & injustitia quæ erat in manibus eorum, dicentes, qui scit si convertatur Deus, & avertat iram suam à nobis & non peribimus? Sic & ab initio fuit patiens Deus hominem absorberi à magno Ceto, qui fuit auctor prævaricationis, non ut absorptus in totum periret, sed præstruens & præparans ad inventionem salutis quæ facta est à verbo per signum Jonæ, his qui eandem cum Jonâ de Deo sententiam habuerunt, & confessi fuerunt & dixerunt, Servus Domini ego sum, & Dominum Deum coeli ego colo, qui fecit mare & aridam. Ut inseparabilem homo à Deo percipiens salutem, resurgat à mortuis, & clarificet Deum & eam quæ à Jonâ Prophetâ est dicat vocem, Clamavi ad Dominum meum in tribulatione meâ, & exaudivit me de ventre inferni: & semper permaneat glorificans Deum, & sine intermissione gratias referens pro eâ salute quam consecutus est ab eo: ut non gloriatur in conspectu Domini omnis caro, nec unquam de Deo contrarium sensum accipiat homo, propriam naturaliter arbitrans eam quæ circa se esset incorruptelam, & non tenens veritatem, inani supercilio jactaretur, quasi naturaliter similis esset Deo. Ingratus enim magis e-

um hoc ei qui eum fecerat percipiens, & dilectionem quam habebat, Deus in homine obfuscabat & excœcabat sensum suum ad non sentiendum quod sit de Deo dignum, Comparans & æqualem se Iudicans Deo. Hæc ergò fuit Magnanimitas Dei, ut per omnia pertransiens homo & morum agnitionem percipiens, de hinc veniens ad resurrectionem quæ est à mortuis, & experimento discens, unde liberatus est, semper gratus existat Domino, munus incorruptelæ consecutus ab eo, ut plus diligere eum. Cui enim plus dimittitur plus diligit. Cognoscat autem semetipsum quoniam mortalis & infirmus est, intelligat autem & Dominum quoniam in tantum immortalis & potens est, uti & mortali immortalitatem & temporali æternitatem donet. Intelligat autem & reliquas virtutes Dei omnes in semetipsum ostensas, per quas edoctus sentiat de Deo, quantus est Deus: gloria enim hominis Deus, Operationes verò Dei & omnis Sapientiæ ejus & virtutis receptaculum, homo. Quemadmodum Medicus in his qui ægrotant probatur, sic & Deus in hominibus manifestatur. Quapropter & Paulus ait, Concluserunt autem Deus omnia in incredulitate, ut o-

mnium misereatur, non de Spiritualibus
Æonibus dicens hæc, sed de homine qui
fuit inobediens Deo, & projectus de Im-
mortalitate, de hinc misericordiam conse-
cutus est, per Filium Dei, eam quæ est per
ipsum percipiens adoptionem. Hic enim
tenens sine inflatione & Jactantiâ veram
gloriam, de his quæ facta sunt, & de eo
qui fecit, qui est potentissimus omnium
Deus, quique omnibus ut sint præstitit,
& manens in dilectione ejus, & subjectione
& gratiarum actione majorem ab eo glo-
riam accipiet provectus, dum consimilis
fiat ejus qui pro eo mortuus est, quoniam &
ipse in similitudine carnis peccati factus est, ut
condemnaret peccatum, & jam quasi con-
demnatum proijceret illud extra carnem,
provocaret autem in similitudinem suam ho-
minem, imitorem eum assignans Deo, &
in paternam imponens Regulam ad viden-
dum Deum, & capere patrem donans,
verbum Dei quod habitavit in homine, &
Filius hominis factus est, ut assvesceret ho-
minem percipere Deum, & assuesceret De-
um habitare in homine, secundum placitum
patris. Propter hoc ergo signum salutis no-
stræ, eum qui ex Virgine Emanuel est ipse
Dominus, quoniam ipse Dominus erat qui
sal-

salvabat eos, quia per semet ipsos non habebant salvari: & propter hoc Paulus infirmitatem hominis Annuncians ait, scio enim quoniam non habitat in carne mea bonum, significans quoniam non à nobis, sed à Deo est bonum salutis nostræ. Et iterum. Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Deinde infert Liberatorem, Gratia Jesu Christi Domini nostri. Hoc autem idem & Esaias. Confortamini, inquit, manus resolutæ & genua debilia adhortamini, pusillanimes sensu confortamini, ne timeatis; Ecce Deus noster judicium retribuit, & retributurus est, ipse veniet & salvabit nos. Hoc quoniam non à nobis sed à Dei adjumento habuimus Salvari.

Explicit caput.

Sequuntur nunc II. Argumenta, SPECIALIA, quibus Calvinianorum cohors utitur seorsim, cum suis Refutationibus Elencticis.

Petuntur a. illa vel è scripturis, vel ex humanâ ratiocinatione.

1. è scripturis sunt seqq.

1. Quicquid

I. Quicumq; operatus est im-
 pium ad diem malum, idem eti-
 am est Causa Mali: Atqui Deus
 est operatus impium ad diem ma-
 lum, Ergo Deus etiam est Causa
 Mali. Et P. C. omnis peccati;
 non solum primi lapsus.

DISP.
 VII.
 Resp.
 OLAO
 MA-
 GNI
 ORRE
 Smol.

Majorem quidem propositionem ex-
 truit ipsa ratio humana, sed tanquam
 Θεῶν super ὡς Θεοὶ scripturæ.

Minorem arbitrantur posse probari ex
 Proverb. 16: 4. Omnia operatus est Dominus
 propter se, etiam impium ad diem malum.

Respondeo: 1. Major petit principium: id enim in quaestione est, an qui
 iuxta sensum hujus dicti operatur im-
 pium ad diem malum, statim sit causa
 peccati: etenim hoc est quod nos con-
 tra adversarios negamus.

2. Minor propositio onusta est ἀμφι-
 βολοῦσιν Φερόμενος: Facere impium ad diem
 malum: Et sic in Syllogismo allato sunt
 4. termini, unde nihil certi concludi-
 tur. Aliud enim est Facere impium, 3:

peccatorem ad diem malum, hoc est, ob commissa peccata, constituere impium juxta L. L. ad sustinendam poenam: aliud facere impium quendam, id est, creare, decernere, determinare hominem ad peccandum. Prius promovet Dei justitiam; Posterius destruit ejus bonitatem, prior propositio est Lutherana & orthodoxa; posterior est Piscatoris; adeoque Calviniana & heterodoxa. Quò referendus est locus B. Augustini contra Julianum Lib. 3. c. 18: Bonus est Deus, justus est Deus, potest aliquos sine bonis meritis liberare quia bonus est: non potest quenkum sine malis meritis damnare, quia justus est. Item Epist. 106. ad Paulinum ait: Quenkum immeritum & nulli peccato obnoxium, si Deus damnare Creditur, alienum ab iniquitate non creditur.

Resp. 3. Intelligendus ergò est Textus hic Salomonis, non de ipsâ Creatione, in quâ homo ad Dei imaginem conditus esse statuitur, cui nihil corruptionis inest, sed omnia perfectionis plenissima; Verùm de creati & de hinc
impij

impij propriâ culpâ facti determinatio-
ne ad pœnam.

II. Quicumq; creat & facit ma-
lum, is ipse est causa efficiens ma-
li: Atqui Deus creat & facit Ma-
lum. Ergo Deus est causa eff:
Mali.

*Major esse firma videtur; quia cre-
atio est actio, quâ effectus producitur
extra suas causas, & quidem ex nihilo.
Item facere & Efficere æquipollent. Mi-
nor. prob. Esa. 45: 6. Ego Jehovah faci-
ens pacem & Creans Malum. Thren. 3: 37.
38. Quis dixit, ex ore altissimi nec bona nec
mala proveniunt? Amos 3: 6. Non est Ma-
lum in civitate, quod non fecerit Dominus?
Similia lege Eccl. II: 14. &c.*

Resp. 1. *ad prop. Maj.* Non esse ean-
dem ita illimitatè positam, undiquaque
veram 2. *Ad probationem*, quod *Cre-
ationis vox* sit πολύσημος; vel enim su-
mitur in significatione propriâ & famo-
sâ; de qua Moses agit, Gen. I: 1. seqq. vel
alienâ & impropriâ, pro quacunq; ali-

cujus rei præexistente ac præcognoscēte deductivo ad bonum finem. 3. *Ad prop. Minorem*: Negando eandem sub hac limitatione, quod Deus malum propriè non creet, neque faciat ullum malum morale. 4. Unde jam distingvendum est, ne Syllogismus propositus 4. terminis abundet, inter *Malum Physicum & Ethicum seu Naturale & Morale*, *Triste & Turpe*, vel quod idem est, *Pœna & Culpa*. Ex quibus illud justè à justissimo Deo est, idq; propter peccata nostra: nam quicumq; prævaricatur legi, obligat se statim ad subeūdā pœnam lege determinatam. de quo etiam allegata dicta Scripturæ singula loqvuntur. Hoc verò, de quo controversitur in ipso argumento, à justo Deo non est, quia itidem justus adeoq; Sanctus est, Esa. 6: 3, Psal. 119: 137.

Resp. 5. Exemplo res tota erit illustrior: Magistratus tollendo Sontes seu plectendo capite facinorosos, ut R. Salomon Joabum & Simei: Committit homicidium, non tamen peccatum, quia mortis reos morte per carnificem

mulctat: Sic Deus etiam mala facere & mittere dicitur, quando ceu iustus peccatorum iudex & vindex, tradit transgressores carnifici Satanæ excrucianos, proprijsq; eorum concupiscentijs in maiora mala præcipitandos: adeò ut non necesse sit, quando peccatis peccata punnit, vel mala poenæ infligit, ut ipse illis malitiam immittat, quippe quam propria naturâ habent sibi insitam.

Resp. 6. Deniq; prophetarum dicta de calamitatibus publicis loquuntur, utpote, peste, bellis, caritate annonæ seu fame &c. Quæ quidem ceu ingentes virgæ ac universales plagæ à iusto Deo *creari* dicuntur, quando ex inopinato ingruunt, quæq; pro vitæ humanæ conditione *Mala* vocantur, sed longè aliâ ratione, ut dictum est, quam peccata mala existimantur: Illa enim sunt *Tristitia*, quia inferunt dolorem; hæc *Turpia*, quia creant ignominiam.

III. Quicumq; volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa pa-

scientiâ vasa iræ adaptata ad interitum; is illa ipsa talia præparavit: Atqui Deus volens ostendere iram &c. Sustinuit in multa patientiâ vasa iræ &c. Ergò Deus illa ipsa talia præparavit. Et per consequens est causa peccati. *Majorem* opinantur esse inconcussam. *Minorem* solent probare ex Rom. 9: 22.

Resp. 1. *Negando consequentiam* Majoris propositionis, inferendoq; contrarium: Etenim ex eo ipso, quod vasa ad interitum præparata cum patientiâ tolerat, concluditur, illa vasa sic à Deo non esse præparata: quod namq; quis patienter suffert, id ipsemet non solet putari vel dici fecisse, nisi oppidò fuerit imprudens, quæ imprudentia in παντογνώστη non quadrat. Vasa autem iræ Deus perfert ergò talia non fecit, unde per reversionem sic argumentor.

Quicumq; omnia opera sua diligit, approbat & nihil eorum quæ fecerat odit, is vasa

va non fecit. Atq; Deus omnia opera sua diligit &c. Ergò.

Resp. 2. Esse in hoc argumento Fallaciam *ignorationis Elenchi*, seu *ψευδεργίας* textus: Aliud enim est *sustinere vasa ira adaptata ad interitum*; aliud, *facere vasa ira eademq; preparare ad interitum*. Prior propositio est Orthodoxa & Apostolica; Posterior est heterodoxa & Calviniana. Unde etiam 4. termini resultant.

Resp. 3. Massam unde vasa quæ ad interitum à Deo præparata creduntur ab adversarijs, oportuit esse vel *bonam*, vel *malam* vel *mediam*, non illud, quia ex bono facere malum diaboli est non Dei; neq; hoc, quia inter bonum & malum non datur medium, Ergò istud: id est, massam istam relinquitur fuisse malam & peccatis vitiatam, propter quæ ad interitum destinata sunt.

Resp. igitur 4. Paulum manifestam differentiam constituere, indicando, Deum vocatione suâ vasa honoris præparasse: sed vasa ad contumeliam præpa-

rata esse, nempe aliunde, per Adami nimirum lapsum, Rom. 5: 12.

Resp. 5. Apud Jeremiam c. 18. & c. 19. eadem similitudo invenitur de Luto & Figulo, sed paulò aliter accommodatur, scilicet. Habet nos Deus in manibus suis, ut Figulus lutum: operatur ut crescamus in sanctum Dei templum Eph. 2: 21. Sed nos inter manus Dei refingentis nos, dissipamus opus ejus, Rom. 14: 20. Dissipatum Deus confringit Ps. 2: 9. projicit in aliam informem massam. Sed reversus resumit eam & facit sicut placuit in oculis ejus, ait enim: *Repente loquor contra gentem, ut destruam illam, sed si penitentiam egerit de malo, & ego agam penitentiam de malo, quod cogitavi &c.*

Inst. Deum voluisse per vasa iræ ostendere potentiam & per vasa misericordie, benignitatem suam, ideoq; oportuisse prius vasa iræ & misericordie contrari.

Resp. Latere in hac instantiâ fallaciam causæ: non enim ideo vasa iræ esse cupi-

cupivit, quod voluit declarare gloriam suam; sed quia tales erant, ideò voluit iisdem in gloriæ & potentiæ declaratione uti.

Inst. Ideò tamen à Deo excitatus dicitur Pharaò, ut in eo ostenderet potentiam suam Exod. 9: 16.

Resp. 1. Non de Pharaonis per se mali & impij malitiâ hic agit Deus, sed de malitiæ ejus saltèm determinatione, quâ indomita Pharaonis Tyrannis & Cyclopicâ ἀθεότης in hunc finem dirigitur, ut per justissimam impietatis vindictam, divinæ potentiæ majestas inter omnes resplendeat, atq; ad hunc gloriæ triumphum Pharaonem superesse voluit 2. Unde Hebræo Textui convenientissimè dicitur: *Idcirco Stare Te Feci, ut &c.* Conf. quæ scripta in Disp. 1. de Indur. Phar. pag. 24.

Resp. 6. Conferamus B. Dn. D. *Ægidium Hunnium* in h. l. ita differentem: *Num dicit figmentum ei, qui finxit, cur me finxisti ad hunc modum?* hoc est, si nemo quisquam repræhendit figulum, ex unâ eademq; massâ efformantem vasa diversa; alia

quidem ad usus honestos, alia vero ad ignominiam, sive ad usus minùs decentes: quantò minus Deus reprehendi potest aut debet. si quorundam ipse misereatur, quosdam verò indurari permittat, qui scilicet per incredulitatem & impoenitentiam contrà opificem insurgunt, sicut Pharaon fecerat? Nam cum homo sit opus Dei, non quidem quia impius aut reprobus est, sed quâ homo est; modis omnibus perfectò conditori & opifici suo non reniti, sed obtemperare conveniebat. Quod cum facere detrectat, certè si Dominus gratiam suam subtrahit, atq; opus illud opifici ex adverso repugnans, Satanæ indurationi permittit, & in interitum abjicit; multò minus potest accusari, quam si figulus ex materiâ non repugnante vas ignominiaë faciat. Illic enim repugnantia deprehenditur, quæ hic in vase figuli non habet locum. Et figulus ipsemet præparat vas utrumq; voluntate efficaci. Deus verò vasa iræ non efficit, sed nos omnes naturâ filios iræ inveniens, eos, qui Evangelio non obediunt, à Diabolo, ut dictum est, amplius indurari, & hoc modo in interitum apparari patitur justissimè.

Hinc

Hinc apparet similitudinem figuli & luti à Paulo non hoc consilio productam, ut omnia ejus mēbra applicentur (satis n. est similitudines in principali Scopo rei præsenti respondere) sed ut ostensâ diversitate inter Figulum & Deum, multò etiam magis Dei justitia ab improbo hominum murmure vindicatur: Quòd modo planum fecimus. Proinde errant, qui hoc simile conantur instituto Apostoli accommodare, ut dicant; Deum efficaci voluntate suâ, easque absolutâ, quosdam homines destinare, condere & parare ad ignominiam & interitum. Quam explicationem à mente Pauli alienissimam esse ipse verborum contextus docet. Pauli certè applicatio longè diffidet ab illo Stoico commento. Etenim de vasis gloriæ expressè ait, *quod à Deo ipso praparentur in gloriam*, ut in illis divitias bonitatis suæ declaret. De vasis iræ a. dicit, ea quidem esse apparata ad interitum: Sed non inquit, quòd à Deo sint ad interitum apparata. Nam quis sit ille, à quo homo ad vas ignominie & perdi-

tionistransformatur, scriptura minimè tacet, dicens: Ex te perditio tua Israël ex me tantummodò Salus. Ubi Dominus luculentè ostendit, autorem ignominia & interitus hominis esse ipsum hominem, Diabolo scilicet consentientem: se vero non esse autorem perditionis, sed tantum salutis hominum. Deinde, verba ipsa Pauli à suspicionem ista Deum clarissimè vindicant. Primò, dum perhibet, *Deum ostendere iram suam, contra vasa iræ.* Unde sic concludimus: Dominus diligit & approbat universa opera sua, & nihil odit eorum, quæ fecit, nec enim odians aliquid constituit aut fecit,

Sed omnia in veritate & iudicio fecit, Sap. II. jam verò irascitur vasis iræ, juxta assertionem Apostoli. Ergò non est auctor vasorum iræ, *quatenus vasa iræ sunt.* Secundo, hoc non min⁹ inde patet, quod scribit *Deum multa animi lenitate tolerasse vasa iræ.* Tolerantia autem non est eorum, quæ ipsi scientes volentes facimus & approbamus. Cum igitur vasa iræ non sine multa animi patientiâ toleret Deus: sequitur illum neminem facere vas iræ: sed, ut Apostolus inquit, ferre sive tolerare.

Cœterùm, quod addit Paulus, Deum hoc fine & consilio tulisse vasa iræ, *Quia voluerit ostendere iram & potentiam suam*: ex quo quidam colligunt, necessariò aliquos à Deo reprobatos: alioqui Deo hanc materiam & occasionem declarandæ iræ, potentiæ & justitiæ suæ defuturam fuisse: Facile ad id potest responderi. Quamvis enim Dominus ex malitia hominum hunc finem bonum, suæ sapientiæ virtute consequitur, ut ergà homines impœnitentes iram potentiamq; suam declararet: tamen non propterea consequitur, illum hæc potentiæ, justitiæq; suæ manifestatione tanquã sibi necessariâ indigere. Quandoquidem nihilominus esset Deus perfectè beatus & super omnia benedictus in secula; si maximè contentus absolutissimâ & infinita sua potentiâ, justitiâ & bonitate, humano generi hæc eadem non revelasset. Quemadmodum etiam iræ potentiæq; suæ contra peccata amplissimum documentum dedit, exemplumq; statuit in lapsis angelis: similiter in morte Filij sui, in quâ certè ira justitiæq; ipsius abunde declarata, eiq; ad plenum satis factum est, si maximè nulli prorsus in humano genere essent Reprobi, sed omnes in Christum crederent & salvarentur.

Hæc

Hæc ille.

IV. Qui conclusit omnes sub peccatum, ut omniū misereretur, is peccati author est: Atqui Deus conclusit omnes sub peccatum, ut omnium misereretur. Ergò, Deus peccati author est.

Major prop. est Calvinii lib. de provid. Minor est apostolica. Rom. 11: 32. utri jam credendum, spiritui apostolico vel apostatico?

Respondeo 1. **Negando** propositionem Majorem: est enim illa excogitata in cerebro humano contra sententiā & mentem Apostoli: non enim hæc Pauli mens est, ac si Deo authore sub incredulitatis & peccatorum jugum homines trusi sint; verum hæc eadem quam alibi aperuit. Gal. 3: 22. *Omnia scripturam sub peccata conclusisse, scilicet, ut promissio ex fide daretur credentibus.* Quod nihil aliud est, quàm genus humanum, quod jam ante per lapsum & transgressionem Adami, peccatis infectum erat, per legalem sen-

ten-

tentiam, reum condemnationis constitutum esse Rom. 3: 9. seqq. *ut obstruatur omne os, & omnis mundus Deo subditus fiat utq; ostendatur, omnes homines egere gratiâ Dei, & legis operibus nequaquâ salvari.* Resp. 2. committitur ergò crimen *Ignorationis Elenchi* in hoc argumento: Longè enim aliud est: *peccatorem facere, & peccatorem factam per legem denunciare talem; & quidem ad amplificandam Dei gratiam.* Prius, redolet malitiam satanicam: posterius Dei bonitatem & clementiam coram toto Mundo deprædicat. prius est *Calvinisticum dogma*, posterius *Apostolicum.*

Resp. 3. Verbis iterum *Hunnij* in hunc eundem locum? *Quaritur hic, quo sensu Deus homines sub incredulitatem dicatur concludere? an verò hujus ipse Auctor & causa est?* Respondeo: Absit. Nam homo jam ante quâdam depravatæ naturæ forte & conditione huic malo obnoxius est. Deus autem sub incredulitatem tum concludit, quando eos, qui jam ante *Vitio* incredulitatis laborant, jam judiciali sententiâ suâ sub incredulitatis *Reatum* quoque concludit,
hoc

hoc est declarat, illos ob hoc peccatum æternæ mortis & damnationis reos esse, si ex rigore divinæ suæ severitatis cum ipsis agere velit. Patet explicationis hujus veritas ex collatione loci alterius cujusdam, qui Gal. 3. extat, ubi legitur, quod scriptura concludit omnia sub peccatum, &c. jam verò nemo tam stupidus est, qui ex hac phrasi colligat, scripturam esse peccati (sub quod concludit hominem) causam. Quin omnes mediocris judicii, statim primâ fronte intelligunt, scripturam non aliter, quàm voce sententiæq; legis concludere homines sub peccatum, hoc est, reos illos agere peccati, convincere, constringere & damnare. Sic quoq; Deus concludit sub incredulitatem, non ut *causa*, sed ut *judex*.

V. Ex quo, per quem & in quem omnia sunt; idem sine ullâ exceptione omnium causa efficiens & author est: Atqui Deus est ex quo, per quem & in quem omnia sunt. Ergò Deus sine ullâ exceptione omnium causa efficiens & author est. P. C. est author Mali.

Propositio *Major*, videtur esse rationi humanæ admodum plausibilis. *Minor* extat, Rom. II: 36.

Resp. 1. *Concedendo* totum argumentum, Loquendo de omnibus creaturis, quippè quæ omnes valdè bonæ sunt, Gen. I: 31. Atque sic Resp. 2. Plus esse in conclusione, quam erat in præmissis; Consequens enim illud vagatur extra oleas. Resp. 3. *Negando* igitur Majorem sensu Calviniano intellectam, scilicet, Ex quo omnia Entia sunt, eundem etiam omnium rerum bonarum & malarum authorem esse. 4. *Limitando* ergò Majorem: *Ex quo, per quem omnia, & in quem omnia sunt* quæ creata sunt, ille etiam sine ullâ exceptione o. rerum creatarum causa eff. & author est. Qui ultrâ progrediatur, *ωδολογίζονται*. Resp. 5. *Verbis Hyperij ex Augustino, qui Lib. de Nat. boni contra Manichæos cap. 8. ita scribit.* Cum verba illa Apostoli audimus, omnes utiq; naturas intelligere debemus, quæ naturalitèr sunt. Neq; enim ex ipso sunt peccata, quæ naturam non servât, sed vitiant: quæ peccata ex natura esse peccantium,

O

multis

multis modis sancta scriptura testatur. Et Lib. 83. Quæst. 21: Deus boni tantummodo causa est, & propterea ipse summum bonum est. Quocirca mali author non est, qui omnium quæ sunt author est: quia in quantum sunt, in tantum bona sunt. Resp. 6. *Minorem* prop. ἀμφιβολοῦνται ἐκ τῆς πανουργίας ἀντιλεζόντων: Ex Deo sunt omnia sc. Entia creata Item: ex Deo sunt omnia bona & mala. Prius est ἀπὸ τῆς ἀγίας; posterius ἀπὸ τῆς πονηρῆς.

VI. Si Deus operatur omnia, & quidem Secundum Consilium voluntatis suæ; utiq; etiam causa erit actionum vitiosarum: Atqui verum est prius. Ergo & posterius.

Major propositio urget maximè vocem universalem OMNIA.

Minor prop. eandem ex Scripturis confirmat, Eph. 1: 9. *Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.*

Respondeo: 1. In Majori prop. petitur inficetè principium: q: per omnia intelligentur quæcunq; in mundo utcumque fiunt, sive bona sive mala.

Resp. 2.

Resp. 2. *Minorem prop. quæ Pauli Apostoli est, loqui tantum de actionibus bonis & honestis; ergò verba ejus vitiose ad actiones malas & peccata ab Adversarijs detorquentur, e. g. Gryneus in h. l. ait: Habere Deum vim actuosam & effectricem in omnibus, & universalem Particulam esse, quæ nulla prorsus quantulacumq; exceptione restringi possit. Zanchius in h. l. similiter Theol. Misell. Fol. 141. Deus operatur omnia in omnibus: Vult ergò & facit, ut in suis desiderijs impij vivant.*

Resp. 3. Quia verò alij ut Calvinus, ipse Sohnius & Beza, licet sui immemores, testantur Apostolum tantum de salutariibus gratiæ donis loqui, idcirco Calvinianos Calvinianis oppono.

Resp. 4. Retorquendo argumentum: Si ea sunt illa omnia quæ operatur Deus, quæ sunt ex consilio voluntatis ejus; tunc Deus non operatur mala. At verum esse prius antea est probatum. Ergò Verum etiam erit posterius.

R. 5. Ex Joh. 1: 3. per ipsum omnia sunt facta, & sine eo factum est nihil quod factum est, sc. in Creatione, in cujus princi-

pio erat *Verbum*. Jam quæ creata sunt, omnia valde bona sunt. Propterea sub vocabulo *omnia*, nihil quicquam comprehenditur mali.

Resp. 6. Ex Divo Hieronymo in h. l. *Non quod omnia, quæ in Mundo fiant, Dei voluntate & consilio peragantur: alioquin & Deo mala possent imputari: Sed quod universa quæ fecit, consilio fecit & Voluntate.*

II.

Ex Ratiocinatione humanâ sunt Argumenta seqq.

I. *Causæ secundæ seu particulares nihil agunt absq; primâ seu universali. Atque creaturæ Rationales, sunt Causæ secundæ seu particulares. Ergo Creaturæ rationales, nihil agunt absq; primâ seu universali, quæ Deus est. Et per cons. peccata sunt à Deo.*

Major p. prop. Quia omnes actiones & motus creaturarum sunt à Deo. Minor p. evidens est.

Respondeo: 1. Concedendo Majorem in tantum non in totum, Nam causæ par-

particularem nihil agere sine universali, est partim axioma verum, partim falsum, diverso sc. respectu: Est *verum*, non solum eâ ratione, quâ Scholastici existimant, videlicet, causam universalem non concurrere *actu immediato* ad constitutionem effecti; Sed tantum ratione conservationis, quatenus ipsa produxit causam particularem eiq; virtutem ac vim agendi insevit; Verum etiam ad quamlibet secundæ causæ actionem concurrere, nimirum vires & facultates agendi sufficiendo, quemadmodum idem etiam luculentè scripturis constat Act. 17: 27. Sap. 8: 2. c. 12: 1. Rom. 11: 36. Unde D. Augustinus Lib. VII. de Civ. Dei c. 30. inquit: Deum omnia quæ creavit sustentare & administrare. Est *axioma Falsum*, si actio extendatur extra forum Physicum, & transeat in Ethicum seu Morale, quoad vitiositatem ipsam.

Respondeo igitur jam 2. ad probationem Majoris prop. Fateri nos actiones ut tales à Deo esse, seu quatenus sunt actiones seu motus naturales, vitium verò quod actioni adheret nequaquam à Deo

esse: nam illud semper ad ravim usq;
inculeandum est: Quælibet actio viti-
osa duo involvit: primò actionem i-
psam; deinde actionis ἀντιξίαν. Ex quib;
bus ipsa actio, seu potius ipsa agendivis
à Deo est: ἀντιξία verò & defectus seu
actionis vitium, quod propriè ipsum
peccatum est, non à Deo est, sed ab ho-
mine & Diabolo.

Resp. 3. *Applicando.* Vera est prop.
Maj. de actione in abstracto, falsa verò
est de actione in concreto, prout inclu-
dit inordinationem. Priori modo con-
cedimus Majorem; Posteriori modo
intellectam ab adversarijs, negamus ac
repudiamus.

*Quæri a. hoc loco potest, cum omniū acti-
onum quâ talium vis, divinæ operationi
accepta ferenda sit; Utrum actionum dif-
ferentia sint à Deo seu causâ universali, an
à particulari?*

R. 1. Esse actiones & opera hæc duo
rum generum, *Gratia & Natura.* Illa sunt
quæ ex benevolo divinæ voluntatis af-
fectu tanquam singulari principio orta
ad humani generis reparationem & sal-

lutē tendunt. De quib⁹ nūc non contro-
vertitur. *Hæc* cum in *Naturâ*, tum in reb⁹
naturæ singulis efficiūtur: suntq; vel *Na-
turales instinctus*, qui absq; voluntatis na-
turalis concursu fiūt, vel volūtatis. In u-
trisq; tria se offerunt, quæ Deus ceu prin-
cipium primū & universale præstat. Hic
n. ipsas res sustentat, conservat, actiones
movet, media eventūq; suâ providentiâ
disponit ac regit. Alterum est *Natura
communis*. Tertium principium est *Na-
tura singularis*. Ubi notandum iterum
atque iterum, principium superius, in-
feriori nihil detrahare vel decerpere,
sed integras illi vires relinquere: Ideo-
que Deum universale nostrarum actio-
num principium, non aliter naturam
afficere; quam ut omnia secundum na-
turam fieri deprehendantur: Naturam
verò commune principium, ita volun-
tatem movere, ut voluntas agendi libera-
tati relicta, nullo necessitatis vinculo
constringatur. Deinceps, quotiescun-
que ad unius effecti constitutionem
plures subordinatæ causæ concurrunt,
effectum ultimum neq; supremæ neq;
inter

intermediarum, sed proximæ causæ conditionem sequi. E. g. Herbarum flores & semina, neq; caloris solis, neq; suffectæ humiditatis, sed conditionem plantæ ejusq; singularem naturam tanquam proximè determinantem causam referunt. Unde est illud Philosophorum: *Omne Recipiens recipit: non ad modum imprimentis scil. universalis, sed ad modum receptivitatis sue, oriunda à principio proximo.* Cœterùm observa, ad actiones bonas requiri ut omnia principia sint bona: malas a. velex uno principio malo judicari. His ita constitutis, colligo, cum actionum nostrarum proxima causa, ipsa nostra voluntas sit, si quod discrimen actionibus insit, illud non ex universali & remotâ actionum causâ Deo, sed ex proximâ æstimandum esse, quod vel ipse adversarius Beza Ry. 2. ad Colloq. Momp. cogitur tandem concedere. Ex quo fundamento jam concluditur, quod etsi homines sine universalis causæ interveniente operatione nullum effectum producant, non tñ. propterea ipsum Deum lapsus Ada-

mi aut alterius peccati causam esse in-
simulandum. Ratio longè evidentissi-
ma est, quia actionum discrimen latet
in causâ particulari non universali. A-
deoq; malitiæ bonitatisq; differentiæ,
humanarum actionum discrimen con-
stituunt. Adhæc, quamvis in nostris a-
ctionibus plures causæ concurrant, ex
unius tamen defectu, actio vitiosa re-
sultat. Unde facilis est & parata respon-
sio ad hunc adversariorum Syllogismū:
*Deus est causa omnium actionum; seductio, la-
psus & peccata sunt actiones. Ergo Deus est
earum causa.*

℞. 1. *Ad Majorem: Limitando: Actio-
num* sc. quâ talium, etenim cum Deus a-
ctionum author perhibetur, dictum est
id nō nisi ratione generis & *Materialitèr*
fieri, quatenus actio est actio; ℞. 2. *ad
Minorem: atqui actio corrupta, utpo-
te seductio, lapsus, peccata, sunt actio-
nes non απλως, sed κατὰν, id est, For-
malitèr ac Moralitèr actiones malæ.*
℞. 3. Committitur ergo in hoc Syllogis-
mo, α. Fallacia Ignorationis Elenchi;
β. ὁ ἀλογοισμὸς alienæ quæstionis, dum
O 5 quod

quod proximæ causæ propriū est, adsignatur causæ universali. Neq; etiam ex effectu secundæ causæ reduci aliquid potest ad primam, ac universalem, nisi quod ordini primæ causæ subjicitur, qualis est actio Physicè considerata; dein Ethicè, sed non nisi in genere perfectionis rerum, nequaquam verò in genere defectus. Approbamus itaq; quod unus ē Scholasticis *Thomas* p. 2. q. 79. scribit: *Effectum quod subditur ordini primæ causæ, reducitur etiam in primam causam: Sed Si procedat à causâ mediâ, secundum quod exit ordinem primæ causæ, non reducitur in causam primam. Deus ergò causa omnis actionis in quantum est actio: Sed peccatum nominat Ens cum defectu quodam, qui est in causa creatâ, scilicet depravatâ voluntate, à primi agentis ordine deficiente.*

Cum itaq; Lapsus & peccatum omne, ab ordine causæ universalis deflectant, continuò sequitur neq; lapsum neq; peccata, Deo, ut universali motori, imputanda esse.

Inst. Causa inferior nihil agit absq. superiori p.c. Deus est c.p. Quod Beza sic est interpretatus in colloq. Momp. R. 2. p. 185: Nihil est, fuit, vel futurum est, nisi quod Dei voluntate & potestate fuerit, sit, & futurum sit, quia Deus unus à se ipso & per se.

Resp. 1. Priorem prop. concedo secundum quid. Posteriolem nego. priori postulato, quamdiu intra orthodoxi sensus limites consistit, hisce verbis suffragatur etiam B. Augustinus lib. 9. super Genes: id Lit. cap. 15.

Si Deus subtrahat intimam suam operationem, qua naturam creatam sustinet, continuo tanquam extincta nulla remanebit. Paulò post. Nisi Deus continenter operaretur, nec aliarum rerum nec ipsorum angelorum natura subsisteret.

Quo tamen neutiquam causæ adversariorum patrociniatur: vera namq; hæc sunt in causis subordinatis & per se moventibus; Sive, non movet inferius nisi motum à superiori: hic verò
quæ

quæritur de vicio, seu actionum ἀναξίας
 quæ sanè à rectâ subordinatarum causa-
 rum ἡ ἀξία non dependet. E. gr. juxta
 Aug. in L. 2. de perf. just. cap. 7. hoc
 sensu: Quando quis claudicat, eò quod
 habeat tibiam curvam vel luxatam, in
 ejus incessu duo considerari possunt. U-
 num est motus seu progressus; Alterum
 est claudicatio ipsa, id est, quidam in
 incessu defectus. jam certum est ipsum
 motum in incessu claudicantis esse à po-
 tentiâ Locomotivâ: ipse verò in illo mo-
 tu seu incessu defectus, non est à facultate
 locomotivâ, sed à luxatione tibie: ita de-
 defectus secundæ causæ non est reducendo
 ad causam primâ, quæ quidem est causa
 quod secunda agat; sed non est causa,
 quod actio secunda, causa sit cum de-
 fectu.

Porro aliud exemplum: Pulsat Citharam
 Arion, in quâ aliqua Chordarum non re-
 spondeat ad tactum: turbabitur harmo-
 nis; neq; tamen Arion harmoniæ turba-
 tor, sed citharæ pulsator est. *Posterius po-
 stula-*

stulatum Bezae, oppidò falsum est. Quædam enim sunt, tantum secundum divinam permissionem, sine omni voluntate, efficacis ac potentis interventu, utpote peccata quæ solum ex depravata & delinquente voluntate diabolorum sunt & hominum impiorum.

Deniq; ista propositio, quæ erat *Minor*, seu assumptio in Argumento primaria, cum grano salis est assumenda.

Dico igitur Lapsum Adami & coeteras hominum actiones, quæ legi divinæ prævaricantur, non solum esse actiones & motiones voluntatis humanæ & membrorum corporis, sed & peccatis infectas, adeoq; non per se & simpliciter, sed propter inhærentem malitiam ac deformitatem, malas ac vitiosas existere. Aliud etenim *actio* ipsa est, aliud *actionis* defectus, atq; deformitas est, quorum in. non nisi illud à Deo est, hoc verò à deficiente ac corrupta pravaq; voluntate hominis est, quæ omnis malitiæ & vitiositatis internum atq; *Sufficiens principium* est

est. Exemplo res erit illustrior ac planior: *Adam*⁹ peccati reus peragitur, in quo tn. multæ Dei auxilio motæ operationes cōspiciuntur, quæ per se ab omni iniquamento liberæ ac separatæ sunt, utpote, manum extendere, pomū comedere, ratiocinari, audire Evæ sermones, & si quæ sunt aliæ, quæ omnes sunt causæ superioris, Adamo implantatæ, actæ ac conservatæ, & hætenus nequaquam vitiosæ: At quod Adam⁹ contra Dei interdictum, ad objectum & finem illicitum ferebatur, hoc ἀλαζίαν ipsis actionibus per se bonis, adspersit, & fit ipsum peccatum divinâ lege prohibitum atq; damnatum. Hinc est quod Scholastici *peccatum Ens cum defectu* nuncupent, unde cognoscimus *actionem ipsam*, dici non nisi *modificatè peccatum*, quia actioni quatenus vitium inhæret. *Instant Adversarij: Quasdam actiones esse nihil nisi peccata.*

Resp. 1. *Id manifestè falsum esse: nam & ipsa Furti, Mendacij & Adulterij exempla habent suos motus inculpato, quibus*

bus homo invetitis rebus, propriæ voluntatis arbitrio ac locomotivæ facultatis copiâ vitiosè abutitur.

Resp. 2. Quod autem omne peccatum, bono alicui inhæreat, hoc infallibili consequentiâ doceri potest: primò enim constat inter nos & adversarios nostros, peccatum non esse substantiam ut docuit Flacius, sed quodammodo accidens, licet non porphyrianum. Atq; *omnis accidentis esse est inesse*, ait Arist. Ergò o. peccatum inhæret alicui substantiæ. Deinde, si aliquod in rerum natura est, quod in totum merum peccatum est, hoc eo quod est & ita subsistit, substantia est, adeoq; sic creatura Dei foret, quod longè absurdissimum erit. Deniq; omnis substantia bona est, quia à Deo habet essentiam, præterquam quod canon Logicus sit: *Substantiæ nihil esse contrarium*. Ad complendum pagellas, addo verba sanctissimi Martyris, Cæcilij Cypriani, Episcopi olim Carthaginensis, de causa mali, Serm. de Jejunio & Tent. Christi pag. mihi 44.

Ad Suggestionem diaboli animam vanitati subjectam
deja

dejecit ambitio poteratq; ex termino ejus posteritas didicisse, quam misera mutatio fuit de delicijs ad spinas & tribulos emigrasse, & rastris ligonibusq; avaritiam condemnatam. Huic malo resistit & resistere nos Salvator edocuit, ut soli Deo subjectus sit homo quantumcunq; profecerit, ut in ipso imò ipse sit substantia nostra & pateat nobis quod sicut preemptoria est altitudo quæ sita, ita periculosissima est oblata: non quod potestas quæ ex Deo est sit damnabilis, aut ordinatio divina peccatorum sit obstetrix: sed quod excellentiam cujus spiritus S. author est, ita debet complecti humilitas, ut qui vocatus est superius, nesciat se sublimem: & per omnia agnoscat conditio conditorem & gratiæ largitorem! Gloriabatur aliquando discipuli, & complacebant sibi in Miraculis, gratulabundi quod etiam dæmonia obediret: sed repressa est, increpante Deo, simplicitatis eorum præsumptio: Videbam, inquit Satanam, tanquam fulgor descendentem de Cælo. His verbis eorum animis intromans, quia ante hoc temporale initium ipse in principio, imò ipse principium existens apud Deum, ante hominis conditionem superbientis diaboli ruinam vidit, & affectatæ damnationis ambitionem dejectionis ejus fuisse causam: nec in hoc gaudendū esse; si quis prærogativa celsitudinis donaretur, sed hanc esse certam stabilitatemq; veri gaudij metam, si vocatio natura justificatione muniretur: & tunc demum ratum constare beatificationis proventum, si hujus ordinis scriptura in conspectu Dei indelebilis servaretur. Hoc igitur attendentes, quod non in nobis, quasi ex nobis sufficientes sumus, sed ex Domino sufficientia nostra est & contentos Solo Deo, necesse est ei esse omnes acclives, cui totum debemus quod vivimus, quod movemur, quod sumus, &c.

ARGUMENTUM II.

Quicumq; omnia priusquam fi-
unt, eodem modo quo perficiun-
tur novit futura; is illa omnia ex
efficaci voluntatis decreto facit.
Atqui Deus talitèr omnia, etiam
ipsa peccata novit seu præscivit
futura. Ergò &c.

*Majorem probare contendit hunc in
modum ipse Joh: Calvinus Lib. III. inst.
cap. 23. §. 6. Præscientia divina eorum est,
qua Deus ex voluntatis suæ efficaci decreto
erat factururus.*

*Minor prop. confirmatur, Eccl. 23: 29.
Esa. 41: 23. 26. c. 46: 11. Dan. 13: 42.
Exod. 3: 19. Matth. 24: 37. Luc. 17: 26.
Act. 3: 18. 1. Tim. 4: 3. 2. Pet. 3: 6.*

*Resp. 1. Negando universalitatem ve-
ritatis in propositione Majore, adeoq;
liberando vocem ab ambiguitate: Ete-
nim Errorum genitrix est æquivocatio semper.*

§. 1 Vox scientiæ igitur primò confide-
randa venit: hæc autem propter rerum

cognitarum & cognoscendarum discretionem in *universalem* & *singularem* à philosophis dispescitur, quarum illa principia in intellectu *theoretico*, ordinem causarum & mediorum in *practico*; conclusiones verò in ratiocinatione complectitur. *Hac* vero in contemplatione singularium versatur, quippe quæ materialis est: illa namq; formas immateriales, hæc verò materiales potius contemplatur. Quò magis autem scientia à materiâ remota est, eò perfectior secundum scientis ac cognoscentis modum perhibetur. Unde scientia spirituum humanæ, humana animalium cognitioni præfertur: est enim scientia angelorum verè intellectualis, brutorum sensualis, hominum verò mixta, quæ intellectualem formam, sensuali modo, mente concipit. Jam si mens nostra elevanda sit ad investigationem scientiæ divinæ, considerandum est *a.* Quod omnes perfectiones, quæcunq; vel creatis insunt, in Deo sint modo excellentissimo, & omnes unū in ipso: qui omnia sibi & singula ab æterno habet præsen-

tissima cognitione purissima, & quidem intelligentiâ immaterialissimâ, quâ absq̃ ullo intellectus discursu, omnia & singula cognoscit immutabiliter, idq̃; à se ipso operatur, tanquam ab universali ac primo omniū rerum communium & singularium principio: ideoq̃; magna est discrepantia inter scientiam Dei & hominum, secusq̃; de illâ ac hâc est judicandum, etenim 1. Quam nos habemus succrescentem scientiam, hausimus ex rebus singularibus; Deus verò ab æterna immutabilis sui intellectus infinitate habet cujusvis rei ideam sive exemplar, in quo omnia tam futura & præterita, quàm præsentia scit, intuetur atq̃; sine mensura temporis *ἐν ᾧ πάντες* perpetuò sine defatigatione contemplatur. Quod ipsum *D. Augustinus* Lib. Qq. 83. c. 17 hisce verbis expressit: *Omne præteritum jam non est: omne futurum non dum est: omne igitur & præteritum & futurum deest. Apud Deum autem nihil deest: nec præteritum igitur, nec futurum, sed omne præsens est apud Deum.* 2. Hinc oritur alterum

discrimen, quòd licet quòad homines *præscientia* ratione & modo distingvatur ab ipsa *scientia*, illa tamen quoad Deum cum hâc unum & idem est, quippè in Hebræâ linguâ repræsentatur unicâ voce *Jadah*. 3. Humana scientia pauca novit, divina omnia intuetur, hoc fundamento, quia illa partim colligitur ex singularibus, hæc unico actu omnium omninò rerum ideas contemplatur. 4. Unde etiâ multa præsciunt homines, quæ inviti & violentèr permittunt; Deus verò nihil prævidet aut cognoscit, cujus præscientia eundem invitum constringat aut violentiam ei inferat.

§. 2. *Resp.* 2. Quæritur jam, cum Deus omnia tam bona quam mala præsciat, seu potius sciat; utrum eadem etiam efficacitèr velit ac efficiat? Affirmant Adversarij, disertè scribentes, *Deum nihil prævidere, nisi quod velit efficere*: ait enim expressè Beza in colloq. Montisb. p. 152. *Nihil præsciri futurum, nisi quod verè futurum sit*: p. 185. *nihil autem fieri vel futurum, nisi quod Dei voluntate & potestate futurum sit*. De malis autem ibi quæstio erat.

§. 3. *Resp.* 3. Nos pernegamus præscientiam rebus præscitis vim vel necessitatem eventus inferre, hoc ut probeamus evidentiùs, præmittenda erit præscientiæ distinctio uberior. Theologi enim rerum præscitarum differentiâ moti, aliam *præscientiam simplicis Notitiæ*; aliam cum operatione efficaci conjunctam esse dixerunt, *priorem* Philosophi simplicem scientiam, *Scotus* abstractivam, alij theoreticam appellârunt, posteriorem practicam, *Scotus* intuitivam, *Thomas* *Visivam*; Theologi *Providentiam* dixerunt. Neutram verò, vel seorsim vel conjunctim causam prævisæ malitiæ existere, hisce indubitatis firmamentis stabilire properabimus.

§. 4. *Primò*, constat præscientiam intellectus & operationem voluntatis, potentiæ divinæ *idioma* ac proprietatem esse, & porrò, præscientiam esse attributum necessarium; operationem verò voluntarium: ideoq; præscientiam cum rerum præscitarum causâ non esse confundendam, quippè distinctarû

proprietas principijs nituntur. Neq; rerum prævifarum eventus à præscentiâ tanquam causâ, necessitatem eventus inferente dependet: Deus enim quippè omnisci⁹ necessariò omnia semper præscent. Operationem verò divina voluntas pro arbitrio mutare vel suspendere potest, sine ulla divinæ perfectionis læsione.

§. 5. Deinde, taceo quòd si præscentia necessaria rerum causa credenda sit, non solùm convellerentur illustria hæc discrimina, sed & duæ inde sequerentur absurditates, *Falsi & Contradictionis: illud*, quia posito, præscentiam rerum præscentiarum causam esse necessariam, sequeretur Deum ab æterno res præscentendo, ab æterno quoq; fecisse: *Hoc patet in exemplis: 1. Reg. 23: 12. legitur præscentivisse ac prædixisse Deum Davidi, Si maneat in Kegila, eam traditum iri in manus hostium. Cui conforme est, quod extat Matth. 26: 53. Scire sc. Christum, quod in sui defensionem possit aliquot angelorum legiones sollicitare atq; accersere sibi cælitus. Item præ-*

sci-

scivit Salvator Matth. II: 21. seqq. *conver-*
fos fuisse Sodomitas, Tyrios & Zidonios, si tanta,
quanta Corazinthij, Bethsaidita, & Caperna-
umita vidiſſent miracula. Hæc omnia, quia
 erant præſcita, neceſſariò juxta opinio-
 nem adverſariorum oportebat eveniſ-
 ſe, cum tamen nullum horum evenit.
 Quare aut negandum eſt præſcientiam
 præſcitis neceſſariam eventus eſſe cau-
 ſam, adeoq; eventu cum præſcientiâ ne-
 ceſſariò cohærere; aut ſpiritui ſancto
 per ſcripturam & inſcriptura loquenti
 obloquendum eſt, ut aut quæ præſcita
 non contigerunt, mentiendum ſit eve-
 niſſe, aut quod æquè abſurdum, hæc
 ſine ſcientiâ præſcientiâve à Deo fuiſſe
 enunciata. Primum nos cum ſcriptu-
 râ defendimus: Eligant adverſarij blaſ-
 phemi utrum ex duobus poſterioribus
 maluerint.

§. 6. Alij, non ignoramus, diſting-
 vunt, inter *præſcientiam Theoreticam* &
Præcticam, illam videlicet quodammodo
 largientes cauſam rerum futurarum non
 eſſe, hanc verò quippè non ſimplicem

notitiam omninò esse causalem. & Verum, non solum quod impertinens ea distinctio sit, cum *Practicam* scientiam dicere, sit contradictio in adjecto, ac si atramentum album nuncuparem; sed & quòd neutra, si maximè admittamus etiam hanc posteriorem, sit effectiva, patebit denuò: 1. Negamus enim priùs illam, nempe *theoricam* rerum præcognitionem earundem causam efficientem esse. Quia omnium saniorum philosophorum applausu, *causa efficiens* numeratur in externis, quòd ad externi alicujus effecti constitutionem foris se exserat, maximè cum in aliud objectum operatur: atqui præscientia agit in se, non in alio, neq; rem ullam extra semet perficit: est enim interna mentis actio, quæ foris quidem res percipit, non tamen ad exterarum res se movet aut commovet. Cum itaq; lapsus Adami, Satanæ hominumq; flagitia, sint præscientiæ externa objecta, præscientia non erit in causa, cur Adamus lapsus, aut facinorosi ruant in præcipitia flagitiorum

rum: docet id ipsum ipsa natura: nam si præsciente Archimede vel Ptolomæo, eveniat ecclipsis; aut si aliquo præcognoscente, ruat ædificium, vel impressio- nem faciant hostes, quis sanæ mentis diceret, illorum scientiam horum esse causam? Sic Christus docens, certis indicijs edoctos Judæos præscivisse, utrum crastino die serenum an nubilosum cœlum futurum fuerit, non tamen causam fuisse asserit. Paulus præsciebat suos, si media abijcerent, interituros naufragio. Sic medicus manifestis signis certus esse potest moriturum ægrotum; nemo tamen mentis compos dixerit vel Jehudæo tempestatis, vel Paulum Naufragij, vel medicū mortis, autores fuisse.

2. Ut negavimus simplicem præscientiam causam lapsus ac peccatorum esse, ita deinde negamus etiam saltē *prædicticam* præscientiam causam horum dicendam esse. Sed tamen notamus. *a.* *Præscientiam Prædicticam*, si quæ talis in rerum naturâ inventu sit, non ideò dici *Prædicticam*, ac si ex eâ vis & efficacia re-

bus præscitis ac efficiendis influat, verum *in concreto*, quod semper sit juncta cum *potentiâ*, nonnunquam etiam cum efficiendi *decreto*; sed non nisi in rebus bonis, honestis & utilibus, qualis fuit præscientia Dei, creandi Mundi in tempore. Aliàs autem præscientia ut talis, est divisionis *expers*. Sicut ergò scientia artificis in propositi operis efformatione nihil operatur, sed saltem *speculatur* rigorosè loquendo, cum extra intellectum non vagetur; sed ipsa potentia atq; agendi *δύναμις*, quæ ad ipsam scientiam tandem accedit præcipiente voluntate, ea operosa & *Practica* est: ita & præscientia, quam ne prophani maiorum causam venditarent, asseverare cœperunt nonnulli religiosiores Scholastici, huic non, ut præscientiæ simplici, res indefinitè omnes; sed duntaxat *bonas* subjectas esse. Unde est, quod *præscientiam* practicam voluerunt omnia dirigere & ordinare ad justū finem &c.

§. 7. *Resp. 2.* Ex his omnibus evidentissimè constat, Majorem prop. in
prin-

principali argumento fuisse particularem, unde nihil in primâ figurâ inferitur. Etenim non omnia, quæ Deus præcognovit ab æterno, conjuncta fuerunt cum peremptorio quodam decreto ejus, vel etiam orta sunt ex proposito ejus, sive prædestinatorio sive exsecutorio.

§. 8. Resp. 3. Retorquendo Argumentum hunc in modum:

Si Deus omnia quæ præscivit fecit; tum nostri protoplasti non sunt lapsi in peccata. At consequens est absurdum, reclamante scripturâ & experientiâ. Ergo etiam absurdum erit Antecedens, quod est dogma Calvinianorum. Majoris consequentia liquet, quia Deus præscivit media, quibus efficeret ne protoplasti peccarent, si scil. fructibus arboris vitæ contenti, abstinuissent à ve-titâ.

§. 9. Resp. 4. Allegando ad confirmandum nostram sententiam, sanctorum patrum Συμφωνούντων suffragia. Sic etenim, Chrysostomus homil. 60. in istud

istud Math. 18: 7. *Neceſſe eſt venire ſcandala.* Non putanda eſt, inquit, prædictio ipſius, ſcandala inducere: non enim quia futura prædixit, ideò eveniunt; ſed quoniam omninò futura erant, ideò prædixit: non enim fierent, ſi nollent ea cogitare homines nequam & peſtiferi. Quod ſi futura non fuiſſent, nec ipſe futura prædixiſſet. Ventura enim erant, quia erant multi gravitèr ægro- tantes, qui noluerunt non agere malignè, & ipſe quod futurum erat prædixit. Sed ſi curati fuiſſent, quiſpiam dicet, & nemo eſſet qui ſcandala faceret, nonne falſa eſſet prædictio? Certè ſi eurari ſacrariq; omnes voluiſſent, non dixiſſet: *Neceſſe eſt venire ſcandala.* Sed quia proſpiciebat ipſos ſuâ ſponte incurabiles futuros, ideò ventura omninò prædixit. *Hieronymus* quoq; in Ezech. c. 3. ait; loquitur Deus ambigentis affectu, ut liberum hominis monſtret arbitrium, ne præſcientia futurorum, boni & mali, immutabile faciat quod Deus futurum noverit. Non enim quia ille futura cognoscit, neceſſe eſt nos facere quod ille præſcivit, ſed quod nos propriâ voluntate ſumus facturi, ille novit futurum, quia Deus.

Unde etiam *Juſtinus* habet: Ne quis exiſti- met nos docere ex fatali neceſſitate omnia fie- ri,

ri, quia prævifa & prædicta sunt in scripturâ &c. *Augustinus* item elegantèr lib. 3. c. 3. de Lib. Arb. ita in hanc sententiam differit: Quisquis dixerit aliter posse evenire aliquid, quàm Deus ante præscivit, præscientiam Dei destruere, aut mendacem facere insanissimâ impietate molitur.

Hæc verba ne sibi subsidio rapiant adversarij, neve in absolutæ necessitatis patrocinium ab iisdem detorqueantur; addenda sunt cœtera quibus se ipsum explicat: nempe; Per præscientiam Dei non adimitur mihi potestas voluntatis, sed eò certius mihi aderit, quia ille cujus præscientia non fallitur, affuturum mihi in illâ actione præscivit.

Similitudine hæc declarat ibid. idem August. sequenti:

Sicut memoria nostra scit ea quæ præterita sunt, etsi nec velit, nec approbat nec adjuvat ea: ita Deus præscientiâ suâ omnia quæ futura sunt prævidet. Sufficiet hic loci patrum quadriga; *In ore enim duorum aut trium consistit verum* Ec. Matth. 18: 16.

§. 10. Resp. 4. & ultimò, ad propositionem minorem; ejusq; probationem: Multum variare præscientiæ divinæ objecta

jecta circa *causalitatem* ipsam, ut ita loquar, E. g. Act. 3: 18. seqq. *Redemptio generis humani*, est juxta Hugonem à scientiâ Dei disponente, voluntate movente & potentiâ operante. *Malevolentia* verò judæorum, negatio & condemnatio ac tandem occisio innocentis Messiae, est à potestate tenebrarum.

§. II. È supra enumeratis divinæ & humanæ differentiis solent nostri adversarij obijcere:

1. *Divinam Præcognitionem ex humanâ prævisione non esse dyjudicandam.*

Resp. 1. Id nos nequaquam asseverare; sed similitudine ab humanâ præscientiâ deductâ, hanc nostram controversiam illustrari: quid enim frequentius atq; familiarius Salvatori fuit in proponendis summis fidei articulis, quàm rationi humanæ illuminandæ eosdem reddere clariores: pedetentim sc. à sensibus ascendendo ad intellectum imperio fidei subijciendum. E. g. Joh. 3: 8. *Regenerationis Mysterium* nobis per-

pergit reddere credibilius, quamvis primo intuitu nostro intellectui admodum videatur absurdum, per doctrinam de naturâ ventorum, quorum ignoramus & originem & exitum, & tamen tactu non minùs quam auditu sentimus.

Resp. 2. Quia verò nulla dissimilitudo hactenus ab adversa parte probata est; quòd videlicet ipsa Dei præscientia præter præcognitionem res præscitas præsciendo aliter afficiat; ideoq; bonitate causæ confisi in nostra sententiâ tutò subsistimus.

§. 12. Obijciunt deinde adversarij, & se reperisse gloriantur, non quod pueri in fabâ, hunc in modum:

21. Si Dei præscientia non esset rerum secularum causa, sed contrà, eadem penderet ex rebus ipsis futuris; tum esset aliquid in Deo, quod dependeret ab alio. Atqui consequens est longè falsissimum. Ergò & Antecedens.

Resp. 1. Laborare hoc argumentum fallaciâ tum æquivocationis, tum ignoratio-

rationis Elenchi. Prius, quia *Vox Dependētia* est ambigua: solus Deus dicitur e. tenim absolutè *Ens independēns*, quippe à se ipso & ab æterno. Reliqua omnia entia sunt & rectè dicuntur *dependentia* α. in essendo, quia per creationem sortiuntur à Deo suam essentiam. β. in subsistendo ac continuando: Deus enim ut est omnium *πλάσης* ac Creator; ita & sustentator ac conservator, juxta illud Act. 17: 28. *In ipso vivimus, movemur & sumus.* γ. In operando, sed juxta allegatum aphorismū Pauli; intelligimus motum physicum ac naturalem, non v. Ethicum & moralem, nisi *εὐνομικὸν* ac saltē bonum.

§. 13. Sed & alius *dependentia* modus invenitur eminentèr in naturā Relatorum, ubi unum *ἑξ ἑκῶς* ab altero dicere dependere non est absurdum, modò vox ista, si rebus divinis applicetur, liberetur prius ab omni imperfectione. Quamobrem cum Deus præsciat prævideatq; quam actionem voluntas ex sese determinatura sit, non erit piaculum, si hac ratione præscientiam à rebus agendis dependere dicamus.

§. 14. *Resp. 2. Posterius*, nempe virium ignorationis Elenchi delitescere in eo, quòd juxta posteriorem acceptionem Vocis *dependentia*, neganda sit propositio *Minor*; juxta priorem verò acceptionem, neganda fuerit *Major*. Est enim præscientia ex eorum genere, quæ dicuntur *πὲρ αὐτῶν* & referuntur ad aliud. Quâ in relatione cum quasi fundamentum sint res scitæ vel præcognitæ, ad quas scientia præsciëntiaq; suo modo referantur, ideo aut naturæ ordo intervertendus; aut concedendum, quod dixit Veneranda Antiquitas: *Non ideo Deum præscire, ut res eveniant; Sed quia ex suis causis eventura sint, ideo prædicti & prævideri.*

§. 15. Subjicitur ab adversarijs *Instantia III.* Si semper necessario eveniunt quæ præscita & prædicta sunt; tum præscientia, præter notitiam, etiam efficacia adscribenda erit. Atqui verum est prius. Ergò verum erit quoquè posterius.

Resp. 1. Ad prop. Majoris consequentiam, negando, intellectam eam in sensu diviso; quando scilicet præscientia consideratur in se & seorsim: Conceden-

Q

do verò

do verò, non nisi in sensu Composito, quatenus est conjuncta cum decreto exsequendi.

Resp. 2. Ad prop. Minorem, a. Antecedens simpliciter non esse verum: supra enim demonstratum est Deum quædam præscivisse, quæ non evenerint, idquè evidentissimis Exemplis. Confer jam exemplum prædictionis divinæ de interitu *Ninivitarum*, Jon. 3: 1. seqq. *β. Deinde, multa prævidet Deus quæ quidem ex causis suis evenire possent, nunquam tamen vel prædicuntur vel eveniunt. Non ergò omnia quæ præsciuntur, necessario eveniunt. Aliàs namquè necessario omnes homines impij & superbi essent boves vel bruta, quia præscit Deus posse se id dare effectum, ut videre licet in exemplo Nebucadnezaris, Dan. 4: 30. γ. Deinceps quòd pleraq; eveniunt quæ præscita & prædicta sunt, id non fit necessitatem inferente præscientiâ, sed ex necessitate, tum rei præscitæ causarum vi, tum infallibilitatis, seu necessitate consequen-*

sequētiæ vel hypotheticâ, nō consequē-
tis seu absolutâ. Sic vir sapiēs infallibili-
tēr præcognoscit seditiosos homines a-
liq; facinus perpetraturos: Neq; tn. faci-
norosi, præsciētis infallibili præscientiâ
impellūtur; verū, quia ex innatæ malitiæ
pertinaciâ in proposito imutabilitēr e-
rāt perseveraturi, ideò id Sapiens infal-
libilitēr ut evenit, præcognoscit ac præ-
dicat. *δ.* Deniq; huc revocandæ sunt
rationes antedictæ, quibus ostensum est
perspicuè, quæcunque in rebus est effi-
ciendis efficacia, eam non à præscien-
tiâ, sed divinâ omnipotentiâ, acceden-
te decreto, oriri. *ε.* Unde tandem
constat, quid sit Judicandum de pro-
batione Minoris prop. in argumento
principali allegata ex instit. Calvini, vi-
delicet: *Præscientia divina eorum est, quæ
Deus ex voluntatis suæ efficaci decreto erat
facturus*, quod sit propositio particularis:
Omnia n. quæ decrevit fieri Deus, eti-
am præscivit, sed non vice versâ omnia
quæ præscivit, illa etiam fieri decrevit;
prior namq; enūciatio est Lutherana &
vera, posterior Calviniana & falsa.

§. 16. Superest adhuc *Instantia* IV. Nisi Deus peccata efficaciter velle, sed tantum prascire & permittere dicatur; tum idem in suo universalis Regimine gubernationis desertor & otiosus plerorumq; contemplator q: è cœlesti speculâ foret. Atqui Deus otiosus rerum contemplator non est. Ergo qua prascit, ea quoq; efficaciter velle dicens est. Majoris tenor extat apud Bezzam in R. 2. Ad Col. Montisbelg. p. 182.

Minor utrinquè est in Confesso.

Resp. 1. Majoris consequentiam esse ἀνακόλѳον & valdè infirmam. Primò enim fatentur orthodoxi & nostrates Theologi, in peccatis significari præter defectum & ἀπαξίαν, etiam rem aliquam cujus autor Deus est, illius a. homo & Diabolus; Secundò, docent Deum determinare, quòusquè liceat Satanæ liberè grassari, & sceleratis furere adversus pios: pro suo enim arbitrio justissimo & optimo, describit ac circumscribit Deus terminos, limites ac metas intra quas proterviam atquè libidinem eorum sit permissurus vagari.

Quem

Quemadmodum verba Dei ad Satanam de Jobo leguntur Job. 1: 12. *Universa quæ habet, in manu tua sint, tantum in ipsum non extendas manum.* Etc. 2: 6. *Ecce in manu tua est, verum tamen vita ejus parce.* Sic Gen. 15: 16. *Nondum impletae sunt iniquitates Amorrhæorum.* Hinc Matth. 23: 32. *Implete mensuram patrum vestrorum.* Conf. Luc. 13: 6. 2 Pet. 2: 4. Tertiò, affirmant Deum sæpenumero immutare impiorum consilia ac malitiam, idquæ ratione duplici: aut convertendo in bonum; aut ab hoc facinore aversos divertendo ad aliud, quo suis fidelibus atque electis viderat fore salubrius. E. G. in bonum permutat Deus, vel α . ipso Facto: ut Gen. 33: 4. *Esau furibundus, reducem Jacobum exosculatur.* Exod. 11: 2. *Exacerbati Ægyptij commodant vasa aurea & argentea afflictis lebudæis.* Num. 23: 20. *Bileam maledicturus, Israelitis benedicit.* Vel β . E-ventu: ut 2. Sam. 17. *Achitophelis consilium nutu Domini dissipatum est, ut David servaretur & involveretur periculo Absolom.*

Gen. 45. *Venditio Josephi peperit ei regios honores.* Sic divi Augustini mater *Monica*, per ancillæ suæ convitium retracta est à Vinolentiâ. Aug. Lib. 9. Confess. cap. 8. Similitèr de Paulo Apostolo, ministris Jehudæorum, alijsq; in S. Biblijs atq; Historijs quàm plurima offendimus Exempla, quibus videmus, quomodò à furore & Religionis ac persecutionis, ad veram pietatem multi retracti sint.

§. 17. Quocircà haud gravatim largimur, Deum sæpè sceleratorum conatus magis ad hos quam pios adfligendos inclinare ac gubernare. Job. 12: 24. *Deus immutat cor principum.* Prov. 21: 1. *Cor regis est in manu Domini, quocunq; voluerit inclinabit illud.* Et vers. 30. *Non est consilium contra Dominum.* Esa. 44: 25. *convertit enim sapientes retrorsum & scientiam eorum stultam facit.* Job. 5: 13. *Apprehendit sapientes in astutiâ eorum, & consilium pravorum dissipat.*

§. 18. Deniquè flagitia permissa, quæ mali ex seipsis faciunt, Deus suâ sapienti

enti ordinatione, vel in impiorum poenam, vel piorum probationem & castigationem dirigit. Exempla de poenis sunt, 2. Paral. 25: 20. *Amasias Rex noluit audire horum consilium, & quod Domini esset voluntas, ut traderetur in manus hostium propter Deos Edom.* 1. Reg. 12: 13. *Roboam Rex non acquievit populo, quoniam aversatus fuerat eum Dominus, ut suscitarret verbum suum, quod locutus fuerat ministerio Abia Silonita ad Jerobeam Filium Nebath.* conf. Deut. 2: 30. Exempla de pijs extant 2. Sam. 16: 5. 2. Paral. 21: 16. Esa. 10: 15. Quæ & similia exempla abundè demonstrant, Deum non esse otiosum Regem Universi, quamvis peccata præsciat & permittat sine concursu voluntatis, efficientiæ aut complacentiæ: dantur enim concursus alij, quorum modos vide recensitos Disp. 1. de Indur. pag. 10. seqq.

§. 19. Conducit huc allegare nonnulla ex illustri loco D. Hieronymi, qui est Dial. 3. adv. Pelagianos, hujusmodi:

CRITOB, Si non fecimus quod præcepit

cepit; aut voluit nos adjuvare Deus, aut noluit. Si voluit & adjuvit, & tamen fecimus quod volumus; non nos, sed ille superatus est. Sin autem noluit adjuvare, non est culpa eius qui voluit facere, sed illius qui adjuvare potuit & noluit facere.

ATTIC. Non intelligis dilemma tuum in grande blasphemiarum decidisse barathrum, ut ex utraq; parte aut invalidus sit Deus, aut invidus; & non tantum ei laudis sit, quod bonorum author est, & adjutor, quantum vituperationis, quòd mala non coercuit. Detrahatur ergò illi, cur diabolus permiserit? Cur passus sit, & hucusq; patiatur quotidie aliquid in mundo mali fieri? Quærit hoc Marcion, & omnium hæreticorum canes, qui vetus laniant Testamentum, & huiusmodi syllogismum texere consueverunt;

Aut scivit Deus hominem in Paradizo positum prævaricaturum esse mandato illius, aut nescivit. Si scivit, non est in culpâ is, qui præscientiam Dei vitare non potuit; sed ille qui talem condidit, ut Dei non posset scientiam evitare. Si nescivit, cui præscientiam tollis, auferis & divinitatem,

Non ideo peccavit Adam, quia Deus hoc futurum noverat; sed præscivit Deus quasi
Deus

Deus, quod ille erat propriâ voluntate facturus. Accusa ergò Deum mendacij quare dixerit per *Jonam*: *Adhuc tres dies, & Nive subvertetur.* Sed respondebit tibi per *Jeremiam*: ad summam loquar contra gentem & Regnum, ut eradicem, & destruiam & disperdam illud; si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei; & ad summam, loquar de gente & Regno, ut ædificem & plantem illud; si fecerit malum in conspectu meo, ut non audiat vocem meam, pœnitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei. Indignabatur quondam & *Jonas*, cur Deo jubente fuerit mentitus; sed injusti mœroris arguitur malens cum perniciæ innumerabilis populi verum dicere, quàm cum tantorum salute mentiri.

Hæc Hieronymus.

Et tantum de secundo argumento ratioeinationis humanæ primario, *Petito ex Dei præscientiâ.*

Sequitur nunc ordine ARGUMENTUM ejusdem generis Tertium, sumptum ex *Divino decreto.*

III. *Homo à Deo creatus est, aut ut per-*

ut persisteret, aut ut laberetur, aut fine ambiguo. Calv. in Inst. Beza in Resp. 2 ad c. 111. At non ut staret, quia non stetit: nec fine ambiguo; quia sic nobilissimam creaturam fine deteriore cæteris creasset. Et insuper absurdum est, pendere ab eventu quæ erat facturus omniscius simul & omnipotens. Ergo homo creatus est ut laberetur. P. C. Similiter Judicandum est de cæteris peccatis.

Resp. 1. Antequam ad hoc argumentum respondeam directè, nonnulla sunt præmittenda de Dei Decreto. Quòd Calviniani præcipui suspendant divinam præscientiam à prædeterminatione, ordinatione ac efficaci decreto Dei, id est, æterno ac immutabili consilio, longè manifestissimum est. Ipse enim sectæ hujus Antesignanus Johannes Calvinus Lib. III. Instit. cap. 23. Sect. 7. Ideo præscivisse Deum, ait, quem exitum habiturus esset homo, antequam ipsum conde-

ret, quia decreto suo (quod vocat tamen horribile) sic ordinavit. Idem paulò ante Sect. 6. Cum non aliâ ratione quæ futura sunt prævideat Deus, nisi quia ita ut fierent decrevit, frustrâ de præscientiâ lis movetur, ubi constat ordinatione potius quàm nutu omnia evenire. Beza Part. II. Resp. ad Colloq. Montisbelg. pag. 157. scribit: Quum tam bona quam mala fiunt, tam in his quam in illis necessario hæc tria conjungi oportet: Dei videlicet æternam præscientiam cum ipsius immutabili voluntate quod Decreto. Ideoque Idem cum collegis, Abrahamo Musculo, Petro Hübnero, Antonio Fajo & Claudio Alberio, in eodem Colloq. ad 8. dogma fol. 519. subjicit: Cum ordine causarum nihil prius sciat Deus futurum, quam quod decrevit futurum, nisi (quod absurdissimum esset) absq. Dei decreto aliquid esse vel fieri censeamus, consequitur decretum scientiæ præire. Hieron. Zanchius in Miscellan. pag. 75. Præscit Deus immutabiliter etiam maximè mutabilia. Ergò præscit ex causâ immutabili, hoc est, æterna

terno decreto suo. Joh. piscator in *Notis* p. 261 ait: Quicquid Deus futurum novit, id decrevit. Joh. Maccovius in *Theol. polem.* c. 4. q. 5. *Necesse* ait, quia Deus scit & decrevit omnia quæ eveniunt, fieri ex decreto Dei, eoque efficaci. &c. Unde resultat *Status controversiæ* satis prægnans inter *Scholasticos, Dominicanos & Calvinianos*, quicandem cum Pontificijs nonnullis tibiam inflant, in hac pugna, ab unâ parte; & Nos *γυναικας Lutheranos* ab altera parte.

§. 21. Utrum Contingentia prævideantur, non nisi ut vî prædestinationis istius futura, & è statu possibilium in statum futuritionis, à decreto Dei efficaci, evehenda?

§. 22. *Resp.* Affirmant *Calviniani* cum *Scholasticis* ac *Monachis Dominicanis*: Nos *Negamus* suffulti firmamenti hisce infallibilibus: Quia 1. Nullum in universâ scripturâ S. ejusmodi decreti divini necessi antis, ut cum *Scholasticis* loquar,

loquar à quo futurorum præscientia dependeat, invenitur vestigium.

II. Si Futurorum contingentium prævisio, dependeret è prædeterminatione divinâ, contingentia non existerent amplius, sed omnia forent necessaria: quæ enim dependent à divino decreto & voluntatis divinæ prædeterminatione atq; vi ejusdem existunt, ea necessaria, nequâquam verò contingentia sunt.

III. Si voluntas humana in objectis suis actionibus à Deo prædeterminetur, ut non possit non talitèr operari, quemadmodum operatur, tum nulla amplius voluntati libertas relicta est etiam in externis & malis, quæ potius licentia dicenda. Quid autem manifestius, quam qd ejusmodi necessitas à Superiori principio imposita, & determinâs irresistibiliter sive *Physicè*, sive *Moralitèr* potentiam ad unum, sive faciendum, sive omitendum, libertati potentiæ repugnet?

IV. Ex hac Hypothesi prædeterminatæ à Deo voluntatis humanæ in omni-

mnibus actionibus suis; sequitur hominem non posse melius quid agere, quàm agit; nec posse eundem plus boni facere, quàm reapse facit, aut plus mali omittere quàm omittit. At consequens est absurdum. Ergo & Antecedens. *Instat Maccovius*: nisi ita statuitur, consecuturum, ut aliquid fiat independentèr à divinâ voluntate. *Resp.* Rerum dependentiam non negamus, sed modum dependentiæ, qui inevitabili necessitate causas secundas sibi subi- gat, cum Rev. Dn. D. *Calovio*, repudi- amus. Quod verò ad peccata attinet, ea fieri independentèr à divinâ volunta- te, omninò agnoscimus, nisi Deus sta- tui debeat causa peccati.

V. Talis prædeterminatio à divina vo- luntate dictatorio imperio imposita, ex orco revocat *Fatum* Stoicum, quod non semel nostrates, remonstrârunt Refor- matis Theologis.

VI. Si actio cui indivisibiliter & in- evitabiliter connectitur malitia, ut actio est, prædeterminatur à voluntate divi- nâ *antecedente decreto*, tum voluntas di-

vina erit causa prima etiam ipsius malitiae. E. g. Si ad actum odij Dei, quâ actus est voluntatis avertantis Deum, per antecedentem divinam voluntatē immutabiliter determinatur homo, utiq; Deus auctor erit ipsius odij Dei. Apage Nugas!

VII. Si omnia prævifa sunt in efficaci voluntatis divinæ decreto prædeterminante, ita ut homo plus boni facere, aut mali omittere non possit, quàm facit aut omittit, tum frustraneæ erunt omnes commonitiones, adhortationes ac dehortationes &c. Nullus præmiis aut pœnis, nullus precibus pro concedendis bonis, avertendis malis, locus erit; imô universa periclitabitur vel destruetur religio. Cui bono ergò tradentur præcepta & prohibitiones, aut hoc vel illud observabitur vel omittetur, quum fixa animo stet sententia, quicquid agas, non eventurum aliter, quàm quod inevitabili lege decretum est.

§. 23. Nulla infallibilitatis præscientiæ divinæ rerum futurarum alia statui causa potest, quam *Lumen infinitum intellectus divini*, siquidem intellectus divinus intelligendo non dependeat à rebus, sed à se-
ipso

ipso omnia perfectissimè intelligat, unde necessitas infallibilitatis deducenda est ex scientiâ clarissimæ visionis; non verò ex absolutâ prædeterminatione, fatalem & stoicam necessitatem inexpugnabili vi introducente, quia oculis divinis omnia sunt resupina & ab æterno omnia fuere præsentia ratione intuitus infallibilis: non enim solum res à se ordinatas antecedenti voluntate intuetur, sed quicquid ex liberè agentium applicatione ad illum ordinem consecutum fuit, intropiscit, unde consequenter ordinat Deus quodex ordinis antecedentis promissis aut minis promanat. Hinc *Epiphan. Cont. Cajan.* Hæres. 38. ait: *Non enim quia dixit scriptura facimus, sed quia facturi eramus, scriptura prædixit, propter Dei prænotionem.*

Et Justinus Apol. 2. ita differit: Quod asserimus quæ futura erant vaticiniis prophetarum prædicta esse, non per fati necessitatem fieri ea dicimus, sed Deum futurorum omnium hominum factorum præscium esse indicamus. Adde quæ habet Augustinus Lib. 3. de lib. Arb. c. 4: Sicut itaq; non sibi adversantur hæc duo, ut tu præscientia tuâ noveris, quod alius suâ voluntate facturus est; Ita Deus neminem ad peccatum cogens, prævidet tamen eos qui propriâ voluntate peccabunt. Cur ergo non vindicet justus, quæ fieri non cogit præscius? Sicut n. tu memoriâ tuâ non cogis facta esse quæ præterierunt: Sic Deus præscientia suâ non cogit faciēda quæ futura sunt: & sicut tu quædā, quæ fecisti, meministi, nec tn. omnia quæ meministi, fecisti; ita Deus omnia quorum ipse auctor est præscit, non tamē omnium quæ præscit auctor est.

RESPONSI O II. *directa ad Argumen-
tum tertium*, fundatur in prop.
Minore Negandâ, quæ talis erat.

§. 24. *Homo à Deo creatus est,
non ut staret*, additur ratio: *Quia
non stetit.* &c.

Resp. 1. Deum creasse hominem alio
fine quam ut staret in suâ integritate,
longè falsissimum est: est enim talis pro-
positio *αὐτῷ* & Sap. 2: 23. *Deus enim
creavit hominem in integritate vulg. in-
extinguibilem*, quod dictum, est declara-
tum antea, & multis circumscriptum scri-
pturis aliis, iisq; Classicis. Resp. 2. ad pro-
bationem: Esse petitionem principij:
Quicumq; non stat, non est creatus ut
stet; eget namq; & hæc probatione, fierq;
progressus in infinitum, nisi erigamus
statum *controversiæ* talem, in quo una no-
biscum Adversarij ultimò cogantur sub-
sistere:

§. 25. *Quaritur igitur inter nos Lothe-
ranos & heterodoxos Calvinianos?*

1. An Deus ab æterno prævidit

R

live

Disp. IX.
RESP.
PETRO
WIO-
STRI-
NO.
Smol,

sive bonum sive malum, quia ipse decrevit ut eo modo fieret quod fit quodcunq; Affirmant hi, nos negamus, ac assertionem nostram hisce cautelis includimus.

α. Decretum & voluntas Dei non extendunt se nisi ad ea, quæ sunt, & ad bonum: mala enim Deus velle aut decernere non potest. Scientia autem Dei & ad ea porrigitur quæ non sunt, aut quamvis possibilia sint, non tamen fiunt aut futura sunt, & ad mala ipsa seu peccata quæ fiunt, quæq; acutissimos Dei oculos non fugiunt: Ideoq; scientia vel prævisio rerum à Decreto Dei neq; suspendi potest, neque dependere ullâ ratione dicenda est.

β. Neq; tamen Scientia vel prævisio Dei dependet à rebus ipsis præscitis, seu ex quâdam antecedente rerum in oculis Dei resplendescentiâ, ut ajunt, est enim tam perfecta, quippe etiam infinita, & æterna, ut sub ejus intuitum cadat quicquid molitura sunt unquam moribus vel maximè liberis ac spontaneis singula voluntariè, ac spontè agentia.

γ. Nec

γ. Nec statuendum est cum *Didaco* alijsq̃, Deo futura esse præsentia secundum præscientiam realem & proprias rerum Existencias, cum sufficiat repræsentatio idealis & objectiva, quamvis hæc assumenda est cum grano salis, ob summam Dei simplicitatem, excludentem omnem ejusmodi compositionem quæ rebus creatis adhæret. Ideoq̃; hi termini antequam Deo tribuantur, liberandi sunt ab omni imperfectione.

δ. Per solum Dei decretum res futuras dicere cognoscibiles, est dogma ἀνεξεφών, & S. literis admodum ignotum; imo ἀνέξεφών, cum S. Scriptura non solum ignoret prorsus ejusmodi absoluta decreta præscientiæ divinæ subtrata, sed & evidentè doceat *Lumini infiniti intellectus* adscribendum esse, uti rerum omnium, ita etiam futurarum Contingentium Notitiā, in ijs obdictis quæ agunt de omniscientia Dei inhabitantis lucem inaccessam, & splendore oculorum ejus. Conf. Exod. 3: 19. Syr. 23: 27. 28. 2. Paral. 16: 9. Mal. 4: 2. Matth. 6: 4. 32. 1. Tim. 6: 16. &c.

s. Dicendum ergò quod Deus cognoscat, quæcunq; novit omniscius, per infinitam essentiam suam: quinimò, etiamsi maximè voluntas libera agat quid, quod à Deo decretum non sit, utiq; id per essentiam suam non minus intelliget Deus quam seipsum suasq; eminentias: quum enim Deus seipsum intra, & omnia possibilia extra se novit, quæ tamen nunquam fiunt, de quibus nullum fecit decretum; agnoscant proinde *Calisiniani*, oportet, quod Deus multa cognoscat non ex decreto, sed per infinitum lumen intellectus sui, qui minimè opus habet ut aliunde illuminetur vel dependeat.

5. Ideoq; cognovit etiam ab æterno Deus per omniscientiam suam essentialem & æternam ac infinitam, homines abuturos libertate ad malum, non quod hoc suâ voluntate voluerit vel decreverit; esset enim hoc cogitatu ac dictu valdè blasphemum & impium; sed quod sui divini intellectus lumine perspicacissimo præviderit idque

que solum Θεογεληκώς: etinim causa transitus ex possibilitate actus in ejus futuritionem, ut ajunt, non est Dei beneplacitum vel arcana voluntas, sed hominum liberrima προαίρεσις atque Electio, quam Deus ab æterno ignorare non potuit, quamvis per *Decretum* aliquod, quod Calviniani solent nominare *absolutum*, voluntatem liberè agentium, ad necessitatem futuritionis, quã vocant adversarii passim, non determinavit: non enim solum vidit Deus ab æterno futura contingentia in suis causis, sed & quid in esse suo actuali extra causas important.

¶ Est etiam hoc in sobria Philosophiâ non minus ac Theologiâ absurdum, statuere ac dicere prius dependere à posteriori: sicut enim in significationis ἀπογνώσις prior sit quam προᾶρσις, absolum erit dicere scientiam Dei fluere ex voluntate; quoniam igitur decreta Dei omniscientiam ejus præsupponunt, ideoque quicquid etiam post libera decreta Dei contingit, id non præscit quia decrevit, sed quia natura omniscius est.

§. 26. *Queritur inter nos & Adversarios, potissimum Calvinianos, etiam*

11. *An omnium futurorum causa, sit Dei decretum?*

R. Affirmant id cum Dominicanis Monachis, Calvinianorum perplurimi, non solum antiqui Calvinus, Beza, Zanchius &c. sed & recentiores, Retorfortis, Joh. Bergius Theologus Berlinensis, Marchiobrandenburgicus, imò *Mocovius* Batavus non veretur Quæstionem ita informare in sua Theologia polemica, idque ex suo duce *Piscatore*; *Anne fiat aliquid contra voluntatem Dei, & an peccatum sit voluntatis divine transgressio?* Impiè enim supponit nihil fieri contra voluntatem Dei, & ne peccata quidem contra Dei voluntatem esse.

§. 27. In superiori Disp. VIII. sc. prox. Dictum fuit de rebus contingentibus, quomodo ea sese resp. decreti divini habeant, nunc vero quia in latiori forma quæstio proponitur, juvat erigere statum controversiæ. 1. *Negativum.* Non enim quæritur α. An Deus de his
qua

quæ in tempore facit, ab æterno decretum fecerit; id enim sanus nemo negat, cum *Dei decretum sit æternum illud divinæ voluntatis consilium, quod Deus de rebus futuris præstituit, quoque certis ac constitutis gradibus, ad fixum terminum tendit.*

β. Nec de eo dubitatur, An actiones naturales & res bonæ in fieri & in esse, à Dei sustentatione & concursu in rebus necessariis necessariò, in liberis liberè, dependeant; *In ipso enim vivimus, movemur & sumus, Act 17:30. γ.* Neq; controversitur de eo, An omnia, etiam mala, providentiæ divinæ subint? sed hoc ii. *Positivè quæritur: An omnia bona & mala, fiant voluntate Dei præmovente ac prædeterminante.* hoc est, An Deus absoluto decreto certum bonorum & malorum numerum definiverit, adeo ut nihil evenire possit aliter quam evenit, utque talis omnibus eventibus per voluntatem Dei imposita sit decretoria fiendi necessitas, ut omnia quæ eveniunt, Deus decreverit ut sic & non aliter fierent, vel etiam, brevius: an fiendi causa omnibus rebus sit immutabile

decretum Dei? Adversarii affirmant. Nos vero Negamus suffulti fundamentis immobilibus.

1. Voluntas Dei revelata est nobis Regula, Esa. 8: 20. Ad legem & testimonium, quod si non dixerint juxta verbum hoc; non erit eis matutina lux. Calviniani confugiunt ad Deum quendam absconditum, ac insipientis intellectus sui dictamen sequuntur, cui nunquam tuto acquiescere possunt. Nusquam autem scriptura S. omnia tam mala quam bona decretis Dei absolutis adscribit: sed infinitis locis docet contrarium: imprimis, ubi Bonitas Dei celebratur.

II. Voluntas Dei absolute decretoria si statuatur universalis causa fiendi; tollitur voluntatis creatæ, angelicæ & humanæ Libertas omnisq; rerum contingentia. Hoc autem absurdum esse docet Dei providentia, quâ libertas rerumque contingentia asseritur, nequaquam verò destruitur.

Instant Adversarii Dist. inter necessitatem simplicem & hypotheticam, consequentis & consequentiæ. Scilicet, Deum suâ determinatione

natione Libertatem hominis non violare, sed includere & confirmare. Allegare pro exemplo solent historiam Josephi: ubi si causæ secundæ spectentur, fratrum odia, mercatorum prætereuntium emptio, somniorum recitatio, Pharaonis hinc orta in eum propensio, contingenter in statum illum à Pharaone Josephus est evectus, si vero Dei voluntatem, & providentiam spectes, id necessariò ab eo factum, Gen. 37: 7. Sic 1. Reg. 22:34. Achab contingenter est cæsus in prælio à milite, qui ne hoc quidem in animo habuit: si Dei prædictionem respicies, necessariò. Ubi & aliis in exemplis contendunt, posita Dei determinatione, eventum quidem infalibiliter consequi, non tamen à determinatione istà immediatè, sed mediante libertate hominis. *Retor fortis* adducit alia exempla, asserendo, Milites partiri vestes Christi, Medos vastare Chaldæos contingentissimè, liberrimè, electione & nullo modo pressà vi, sed judicio rationis indifferenti, quoniam in plerisque ejusmodi gravitèr peccarunt; & simul necessariò necessitate modali, κατὰ τὴν & ex suppositione decreti divini, ita ut non potuerint non evenire talis partitio vestium, talis non fractio ossium, & talis per Medos vastatio, ideoque Deus, ut hæc omnia contingenter fierent, decrevit. Verum

Respondemus: 1. Quomocunque se hic torquent adversarii, prædeterminatio hæc non hypotheticam, sed absolutam infert necessitatem, nec ponunt duntaxat necessitatem consequentiæ, sed consequentis. *Illa* non est ipsius rei necessitas sed conclusionis inde secutæ. Hæc vero est ipsius rei, consistens in essentiali effectus à causâ dependentiâ, seu quando & antecedens & consequens est necessarium. 2. Hypothetica necessitas habet suam hypothesin in re ipsâ seu facto, non in causâ primâ. Falsum igitur est quod *Calviniani* necessitatem hypotheticam ita nuncupent ob *verbum* divini decreti; quippe dum hoc faciunt absolutum, non possunt non absolutam introducere necessitatem. 3. Porro, adversarii *necessitatem infallibilitatis* non deducunt ex *scientiâ clara visionis*, inde tamen magno orthodoxorum consensu, respectu liberorum agentium imprimis deducenda est, sed ex prædeterminatione absoluta, cui & finem præstitutum à Deo, & media irresistibiliter desit.

definita atque in operationem sine impedimento ordinata, omnesque mediorum connexiones involvunt, quæ non est necessitas hypothetica, seu eventus infallibilis, ex hypothesi, sed *absoluta*. 4. Dicere voluntatem liberam in suis actionibus esse, & tamen prædeterminari à decreto Dei irrefragabili, ut non possit non ita vel sic agere; quid est contradictionē in adjecto admittere, si hoc non sit? quod certè cum spontaneâ aut libera determinatione consistere non potest. Etenim hanc, ut in aliâ actionem aut actionis speciem se determinet voluntas creata; Primæ causæ suprema & immutabilis prædeterminationis non concedit. Intueamur exempla: *Quæro*: prædeterminavitne Deus O. maximus fratres ad odium adversus Josephum? aut, ut non plus eum diligere, aut minus odisse potuerint? Vel Num mercatores illi transeuntes, ad illam emptionē acti sint motione inevitabili? Utrum milites Romani eâ absolutionis prædeterminatione acti sint,

ut

ut vestes Christi raperent ac dividerent?
 Num *Medi*, ut spoliaret Chaldaeos, si peccarint quod adversarii concedunt, & sic ad peccata ipsa patranda, à Deo prædeterminati fuerint; *absit blasphemia* Videre ergò deberent singuli, quod fortè unus vel alter cogitur fateri, libertatem hominis cum determinantibus Dei decretis conciliari haud quaquam posse: Sudat enim *Retor* fortis τὴν θείαν φυλάττειν & aliquid etiam nobis largiri, loquendo de tali Libertate, quæ non sit soluta ab omni determinatione etiam *Suavissimâ*, quâ limitetur tandem ad alterutrū Contradictionis. Verum qualis hæc sit Libertas non video, quæ non potest non hoc eligere alio neglecto & præterito, sed quæ suo modo sit determinata, tum quoad specificationem, tum exercitium actus: talis Libertas mihi non soluta, sed adstricta dicenda erit. Quod vero inferat adversarius: *Voluntatem Dei cum sua invictâ & infrustrabili necessitate non agere influxu necessario absolute, sed ad modum causæ liberæ, citra omnem vim.*

Nihil est, cum adigitur enim voluntas creata, ut hoc non aliud, hoc non alio modo agat; non influit prima causa ad temperando se ad indolem causæ liberæ, sed libertatem eidem in eo actu aufert, eamque suâ destinatione ad hoc istoque modo necessario & irrevocabiliter operandum cogit.

Resp. 3. Si dogma istud *Calvinianorum* de immutabili decretorum Dei causatione in omnibus valeret; nihil fieret contra voluntatem ejus. At hoc longè falsissimum esse & summe impium, demonstrant Clarissima S. Scripturæ testimonia Esa. 5: 5. 7. 20. Prov. 1. 24. Matth. 23: 37 Horrendum igitur est talia emblemata ab adversariis passim promulgari? *Nulla voluntas Dei est inefficax. Nulla est Dei voluntas conditionata. Peccatum non esse voluntatis divine transgressionem: cum peccata Deo displicere dicantur, nihil aliud intelligi, quam quod Deus velit peccata punire, scilicet ut ostendat se justum esse.* Item, *peccatum non esse violationem voluntatis beneplaciti: posse Deum velle peccatum propter bonum longè eminentissimum.* porro: *Deum non naturaliter, sed liberè peccatum odio habere.* Et quæ plura sunt prodigia

digia & impietatis *βδελύγματα*, neuti-
quam in Ecclesiâ Dei sincera ullo toleran-
tiæ vel charitatis operculo vel tegenda vel
dissimulanda, cum Deum faciant causam
mali, & summè sint blasphema.

Absit ergò ut in puncto Religionis
cum *Calvinianis*, magis ac aliis hæreticis,
unquam possimus conspirare in non-
nullis ceu *paucis, brevibus, simplicibusq; cer-
tis postulatis*, ne sub eâ licentiâ nos despu-
memus in periculosos errores palliâdos;
illi in libidinem divulgandi plures. 4. Si
omnia bona malaque ab immobili ac
fatali Dei decreto dependeant, con-
sequens est hominem non posse me-
lius agere quam agit, unde omnis &
universa admonitionum ac dehor-
tationum doctrina collabascit: pro-
testari enim possunt homines impii
se plus meliusve præstare non posse
quàm præstant, idque propter decre-
toriam Dei determinationem, neque
minus inobedientiæ mandatis Dei ex-
hibere se posse quam actu exhibent.
Quo pacto omnem pietatem, Religio-
nem

nem & devotionem extingvi longè certissimum est.

5. Cujuscunq; decretum est causa fiendi omnium quæ fiunt, is ipse est causa eorundem. Atqui, secundum *Maccovium* & socios ejus, decretum Dei est causa fiendi omnium quæ fiunt E. Deus, secundum *Maccovium* & socios ejus, est causa mali seu peccati, quod quam fit formæ Sanorum verborum conforme, ipsi viderint.

6. Ex tali immobilitate fati decretorum Dei etiam illud sequitur non minimum absurdum, quòd scilicet sic sit necesse statuere, primum peccatum Angelorum & protoplastorum fuisse necessarium & inevitabile: & cum impii in suâ impitate pereunt, non posse non perire. Quapropter frustrâ impenditur cura iisdem convertendis & revocandis ad pœnitentiam, quod tamen non ministri verbi Dei solum, & horum fatalium decretorum ignari facere identidem debent; sed & Deus ipse per ministros agit, qui Dei sunt Legati,
 Prov

Prov. 1: 24. Esa. 5: 5. c. 65: 2. Ezech. 3: 1. 18: 1. Zach. 7: 2. 2. Cor. 5: 15. Joh. 5: 34. Inutiles etiam forent omnes exhortationes salutares, ut videant homines ne excidant pratiâ Dei, 1. Cor. 10: 12. 2. Pet. 3: 17. Ebr. 3: 12. Phil. 2: 29. Frustranea quoque foret quotidiana oratio: *Pater noster, &c. Fiat voluntas tua!*

7. Si per ejusmodi absoluta decreta omnia fierent, utique asseverare necessum foret, Deum nihil velle cum certo ordine aut conditionalitèr. Atqui hoc esse falsum demonstrant manifestissima S. scripturæ testimonia. 1. Sam. 23: 10. seqq. Jer. 18: 7. seqq. Jon. 3: 4. 5. Matth. 11: 21. &c.

8. Obstitisset etiam in statu integritatis angelicæ & humanæ, per decreta Dei irrefragabilia, potentia liberè eligendi contrarium.

9. Si omnia à Deo præcisè definita sunt, aut peccata omnia fiunt volente Deo, aut si id intolerabile, nullum erit verè peccatum, quod omne tale est contra voluntatem Dei. Ideoq; aut nulla

pœna erit infligenda peccantibus, quia peccant volente & decernente Deo; aut Deus erit tyrannus, quòd puniat ob factum inevitabile; aut hypocrita erit, qui jubeat fugere peccata, quæ tamen ab ipso sunt prædestinata.

§. 28. Argumenta Adversariorum potissima in hoc puncto Religionis sunt partim ex Armaturâ scripturarum deprompta; partim è cœcæ rationis humanæ vaginâ exeuntia:

I. E scriptura sunt:

1. Omnia quæ voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra, & in omnibus Abyssis, Ps. 115: 3. Ps. 135: 6.

Esto forma:

Qui facit omnia quæ voluit, is facit omnia quæ decrevit. Atqui Deus facit omnia quæ voluit. Ergo: Deus facit omnia quæ decrevit. Et P. C. Inevitabiliter & Necessitate quâdam fatali.

Maj. probatur, quia quemadmodum

S

præ-

præscientia est actus intellectus ; ita decretum est actus voluntatis.

Min. prob. ex Allegatis Psalmis.

Respondeo : 1. *Concedendo* totum argumentum, loquendo de voluntate Dei *absolutâ*; intelligendo verò voluntatem Dei *conditionatam*, ut vocant, Nego prop. Minorem.

2. Ruit igitur suâ sponte illud consequens: *Omnia fieri fatali necessitate*. De quo Stoicorum dogmate postmodum agendum est.

3. Ad probationem dico quod agatur in istis Aphorismis Davidicis de operibus creationis & conservationis hujus universi, nec non factis quibusdam heroicis Dei circa introductionem populi in terram cananæam; quod Deus sit longè celeberrimus ac gloriosissimus in suis factis innumerabilibus, sive cœli spectes, sive terram aut maria, quæ omnia cum Dei decretis absolutis nihil habent commercii.

4. Auscultemus quid de allegatis dictis scripturæ notavit præsul Hippocren.

nensium B. *Augustinus* Tom. VIII. pag.
 284. in Pl. II. 5. *Omnia quæ voluit fecit.*
 Nec indiget operibus suis tanquam in eis col-
 locetur ut maneat, sed in sua æternitate per-
 sistit, in qua manens omnia quæcunque vo-
 luit fecit in cœlis & in terrâ. Neque enim
 jam eum portabant ut ab eo fieri possent,
 quando nisi fierent eum portare non possent.
 Ergo in quibus est ipse tanquam indigentia
 continet, non ab eis tanquam indigens conti-
 netur. Sive sic intelligatur, in cœlis & in ter-
 râ, omnia quæcunque voluit fecit, vel in supe-
 rioribus, vel in inferioribus populi sui volun-
 tariam gratiam suam constituit, ne quis de o-
 perum meritis gloriatur: quia sive montes
 gestiant velut arietes, sive colles velut agni
 ovium, à facie Domini commota est terra,
 ne in terrenis sordibus perpetuò remanerent.

Ubi Divus pater in priori ἐξουσίᾳ
 Deum proponit ceu ἀντὶξέστωρ & agens
 sibi sufficientissimum & liberrimum,
 liberum scilicet ab omni & Necessitate
 & Coactione; In posteriori, Allegoriâ
 sc. promptâ confessione subindicat, vo-
 luntatem hominis non trahi irresistibili-
 ter in suis propriis actibus, sed à con-
 stitutione gratiæ Dei volūtariæ, quæ sibi

semper certum ordinem habet, vel sub-
ordinatum, vel præsuppositum.

Sic eodem modo haud parum illustra-
tur nostræ sententiæ veritas, ex commen-
tario ejusdem in Pl. 135 pag. 337. & 338.
*Omnia quaecunque voluit Dominus, fecit in
cælo & in terrâ & in omnibus Abyssis. Quis
autem comprehendat hæc? Quis enumeret
opera Domini in cælo & in terrâ, in mari &
in omnibus abyssis? si comprehendere om-
nia non possumus, tamen omnia incon-
cussè credere & tenere debemus, quoniam
quicquid creaturarum in cælo, quicquid in
terrâ, quicquid in mari & in abyssis, à Do-
mino factum est, quia omnia quæ voluit fecit
in cælo & in terrâ, & in mari & in ob. aby-
ssis, sicut jam diximus. Non omnia quæ fe-
cit, COACTUS est facere, sed omnia quæ
cumque VOLUIT fecit. Causa omnium quæ
fecit, voluntas ejus est. Facis tu domum, quâ
si nolles facere, sine habitatione remaneres,
necessitas coëgit te facere domum, non libera
voluntas. Facis vestem, quia si non faceres
nudus ambulares. Ad faciendam ergò ve-
stem necessitate duceris, non liberâ volun-
tate. Conferis montem vitibus, semen spar-
gis, quia nisi feceris, alimenta non habetis.
Omnia hæc NECESSITATE facis: Deus
boni-*

bonitate fecit, & nullo quod fecit eguit: idē
omnia quæcunq; voluit fecit. Putas habemus
& nos quod liberâ voluntate faciamus? Ea e-
nim quæ diximus, ex necessitate facimus: quia
si non faceremus, egentes & inopes remanere-
mus, invenimus aliquid quod liberâ voluntate
faciamus? Invenimus planē, cum ipsum Deū
amando laudamus. Hoc enim liberâ volunta-
te facis, quando amas quod laudas: non enim
ex necessitate, sed quia placet. Unde iustis
& sanctis Dei placuit Deus etiam flagellans
eos. Quando iniquis omnibus displicet, pla-
cuit illis, & sub flagello ejus, in ærumnis,
in laboribus, in vulneribus, in egestate con-
stituti laudaverunt Deum. Non eis displicu-
it nec torquens: Hoc est, gratis amare, non
quasi propositâ acceptione mercedis, quia
ipsa merces tua summa Deus ipse erit quem
gratis diligis: & sic amare debes, ut ipsum
pro mercede desiderare non desinas, qui
soluste faciet, sicut Philippus desiderat cum
diceret, *ostende nobis patrem & sufficit nobis.*
Merito, quia hoc de liberâ voluntate faci-
mus, & de libera voluntate facere debemus,
quia delectat; facimus, dehinc amando faci-
mus: quia & si corripimur ab illo, nobis
nunquam displicere debet, quia semper ju-
stus est. Hoc dixit ille Laudator ejus, in me-
sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudatio-

nestibi? Et alio loco: voluntariè sacrificabo tibi. Quid est voluntariè sacrificabo? voluntariè laudabo te, quia sacrificium laudis, inquit, glorificabit me. Si cogereris offerre Domino tuo sacrificium gratum illi & acceptum, sicut antea vovebantur sacrificia in umbrâ futurorum, fortè non invenires in gregè tuo placitum taurum, in capris hircum aræ Domini dignum, nec in ovili tuo arietem dignum ad victimam Domino tuo, & non inveniens fatageres quid faceres, & diceres fortè Deo: volui & non habui. Num quid potes de Laude dicere volui & non habui? ipsum voluisse laudasse est: non enim verba à te quærit Deus, sed Cor. Neque enim potest quisquam dicere, & linguam non habui. Si quis obmutescit aliqua valitudine, linguam non habuit, & tamen laudem habuit. Si enim Deus aures carnales haberet & sono tui corporis indigeret: & idcirco, cum remansisses sine lingvâ, sine laude etiam remaneres. Nunc verò quia cor quærit, cor inspicit, intus testis est, iudex, approbator, adjutor, coronator, sufficit ut offeras voluntatem. Cum potes ore confitere ad salutem, cum autem non potes, corde crede ad justitiam. Corde laudas, corde benedicis, corde in aram conscientiae victimas sacras imponis; & re-
spon-

spondetur tibi: pax in terrâ, hominibus bonæ voluntatis. Ille igitur Deus qui omnipotens est in cœlo & in terrâ, omnia quæcunq; voluit fecit, tu in domo tua non facis omnia quæ vis. Ille in cœlo & in terrâ omnia quæcunq; voluit fecit. Tu fac vel in agro tuo, omnia quæ vis. Multa vis, & non potes in domo tuâ facere omnia quæ vis. Contradicit fortè uxor, contradicunt filij, aliquando & servulus contumaciâ contradicit, & non facis quod vis. Sed facio, inquis quod volo, quia in non subdito ac contradicente vindico. Nec hoc facis cum vis, aliquando vindicare vis & non potes, aliquando dominaris, & antequam facias quod minaris, moreris. Putamus in te ipso facis quod vis? Frenas omnes cupiditates tuas? Forsitan frenas, nunquid efficis ipse ut cupiditates non surgant quas frenas? Certè enim hoc vis, non titillari molestia cupiditatum tuarum; & tamen caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, ut non ea quæ vultis faciatis. Tu in te ipso non facis quod vis: Deus autem noster in cœlo & in terrâ omnia quæcunque voluit fecit, ipse tibi dat gratiam, ut in te ipso facias quod vis. Nisi enim ipso adjuvante nec in te facis quod vis. Etenim cum ille sc. Paulus non faceret in se quod vellet, idcirco quia caro concupiscit adver-

lus spiritum, spiritus autem adversus carnem, ut non ea quæ vultis faciatis, cum de se ipse gemeret dicens: Condelector legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis, quia non solum in domo suâ, nec solum in agro suo, sed in carne sua vel in spiritu suo non implevit quæ volebat, clamavit ad Deum qui omnia quæcunq; voluit fecit in cœlo & in terra: & dixit, infelix ego homo, quis me liberabit de Corpore mortis hujus? Et ille bonus & ille suavis tanquam responderet ei, continuò subjecit, Gratiâ Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Hanc ergò suavitatem amate, hanc suavitatem laudate. Intelligite Deum qui omnia quæcunq; voluit fecit in cœlo & in terrâ, ipse & in vobis faciet quod vultis, ipso adjuvante voluntatem vestram implebitis. Sed dum non potestis, confitemini: cum poteritis, gratias agite. Iacentes clamate, erecti superbire nolite. Ille ergò in cœlo & in terra omnia quæcunq; voluit fecit, in mari & in omnibus Abyssis.

Hæc ille.

In his verbis quamvis sæpè digrediatur

Augu-

Augustinus ad expositionem mysticam; tamen his omnibus, nil aliud deprehenditur intendere, quàm Deum O. Maximum esse omnipotentem, bonum & liberum, adeoque P. C. nequaquam vel causam mali, vel cogentem homines irresistibili tractu ad actiones morales: hominem vero imbecillum esse & impotentem, à seipso naturâ inclinari ad peccatum, à Dei vero gratiâ dirigi ad obtinendum bonum finem.

§. 29. II. Quis hoc dixerit, aliquid fieri, quod Dominus non præcipiat, quod ex ore altissimi non progrediantur mala & bona? Thren. 3: 37. 38.

Esto Forma:

Si nihil quicquam in hoc mundo boni vel mali fiat, quod non præcipiat Dominus DEUS, sique ex ore altissimi progrediantur bona ac mala: utique omnium quæ fiunt causa fiendi est Dei decretum. Et P. C. Deus est

SS

causa

caussa mali. Atqui Verum esse prius videtur posse probari ex allegato Aphorismo prophetico. Ergò Verum Erit quoque posterius. Quod scilicet omnium quæ fiunt, causa fiendi sit Dei decretum. Per consequ. quod Deus sit causa mali.

Resp. 1. Negando consequentiam Majoris propositionis: ad ravim enim illud est inculcatum Calvinianis, Non omnium quæ fiunt Deo sciente, permittente, puniente, dirigente ad bonum finem, &c. causam esse Deum vel ejus inevitabile decretum. 2. Sin vero addatur, ut in textu: Precipiente Deo. Resp. observante Dn. D. Joh. Dorscheo, vocem hebraeam Tzivah, præcepit, non semper imperium, aut impulsus significare, verum quandoque etiam solam indicationem notare, ut Gen. 50: 16. Ps. 71: 3. Quasi Jeremias h. l. dixisset: Nonne Dominus annuntiavit ista? ut quæ sequuntur: ab ore altissimi tam bona, quam mala prodire? Maximè talia futura Deo denunciante ac com-

ac comminante. 3. Resp. ad pro-
 pos. Minorem, si vel maximè vis præci-
 piendi retinenda fuerit, loqui prophe-
 tam de malo *pœna* non *culpa*: afflictio-
 nes enim omnes quantæcunque sint, si-
 ve *δοκιμασίαι* fuerint, siue *τιμωρίαι*, præ-
 cepto divino egrediuntur. Conf. Es. 45:7.
 Amos 3:6. Ideoque B. Dn. D. Aegidius
 Hunnius in h. l. ita commentatus est:
 Wer darff dann sagen / das solches ge-
 schehe ohne des HERRN Befehl? Als
 wolt er sprechen: Daß müssen doch
 gottlose Leute seyn / welche das zuge-
 sandte Unglück allein dem unbestän-
 digen wandelmütigen Glück zuschrei-
 ben / gleich als wüßte GOTT nicht dar-
 von / oder nehme sich sonst der Sa-
 chen nichts an. Ja vielmehr gesche-
 hen solche Veränderung mit dem Ju-
 dischen Volck (das es ins Gefängnis
 weggeführt ist) nicht ohne Befehl des
 HERRN / Sondern ist ein offenbarli-
 che Straffe Gottes. Wer darff auch
 sagen / es komme aus dem Mund des
 Höchsten weder Gutes noch Böses?
 Das

Das heiße Gott von seinem Regiment abgelezt. Gutes und Böses gehet alles aus dem Mund / das ist / aus dem Befehl und Willen des HERRN. Hier spricht einer : Wie? kommt denn auch das Böse von Gott her? Antwort: Das Böse heist hier nicht die Sünde selbst / dann die geschicht frenlich nicht aus Gottes Befehl / als welche er vielmehr in seinem Gesetz ernstlich verbiet und strafft. Ist auch unmöglich / das Gott könne ein Ursacher / Anfänger oder Anstifter der Sünden seyn. Sientemal er nicht ist ein Gott / dem gottlose Wesen gefalle / und was in der Welt ist / als da ist / Augen-Rust / Fleisches Lust / und hofferziger Leben / das ist nicht aus dem Vater / wie Gottes Wort klärlich lehret. Verstehet derwegen hier Jeremias durch das Böse (so aus dem Munde des HERRN gehet) die Straffe der Sünden / die selbe kommt von ihm einem ernstern zornigen Richter her. Solcher massen wiederlegt

legt und widerspricht der Prophet den verkehrten Urtheil der Menschen / die anders nicht / als allein auff die Feinde sehen / und betrachteten nicht / das ihr Unglück noch einen viel höhern Ursprung hätte / und von Gott dem Allmächtigen als dem obersten Richter und Regenten herkäme.

Hier aus hat man zu betrachten / das Gottes allmächtige Regierung und wunderbarliche Führung sich strecke über alles / was nimmermehr bey den Menschen geschieht / oder geschehen kan. Wie von ihr beschrieben stehet im Buch der Weißheit am 7. Sie reiche von einem Ende zum andern gewaltiglich / und regiere alles wol. Und zwar so viel anlangt / was Guth / Recht und Wol bey den Menschen gethan wirdt / dasselbe gebet und befiehlt Gott / er läßt ihm gnädig wolgefallen / befördert und bewohners auch / wie solches sonderlich aus der Lehr des Gesetzes und angehangten Verheissungen offenbahr ist: Was
Dann

Dann anlangt die Sünd der Menschen / ist er auch bey den selben nicht allerdings müßig. Nicht zwar / als hätte er gefallen zur Sünde / oder treibe die Menschen heimlich darzu / oder verordnete die Menschen zur Sünde. Das sen fern/etc. Et Paulo post : Wie aber Gott dem Herrn alle Sünd und Bosheit der Menschen offen stehen / bekandt und unverborgen sind / Also verbiet er dieselbe ernstlich / und ob er was aus sonderlichen Ursachen dieselbe verhenget / und geschehen läßt / so hat er doch weder Lust noch Gefallen daran / sondern ein ernstlich Mißfallen / als welche vor ihm ein lauter Greuel sind.

Darumb erfolget nun auch / daß auch alle Straffe der sünden von Gott zugeschickt und regieret werden / den seinen zwar zur Zuchtigung / den Gottlosen aber zur Straff über ihre begangene Sünd und Missethat. Und das ist / das hier geschrieben steht : Wer darff sagen / das solches geschehe ohne des
HERRN

HERRN Befehl? Und das weder Böses noch Gutes könne aus dem Munde des Allerhöchsten? Lehret damit/ die Straffen kommen nicht von ungefehr daher / sondern GOTT regiere dis alles. Welches der HERR selber bekräftiget bey dem Propheten Esai. 45. Ich bin der HERR und keiner mehr / der ich das Licht mache / und schaffe die Finsternis / der ich Frieden gebe / und schaffe das Ubel / ich bin der HERR / der solches alles thut. Also auch Amos 3. Bläset man auch die Posaunen in einer Statt / da sich das Volk darsür nicht entsetzet? Ist auch ein Unglück in der Statt / das der HERR nicht thut? Und Simeon am Eilfften spricht: Es kommet alles von GOTT / Glück und Unglück / Leben und Todt / Armuth und Reichthumb / etc.

Concludit tandem non paucos Christianorum, ut olim inter gentes multos, quæcunq; sibi accidunt bona malave, Fortunæ adscribere, instabili admodum & lubricæ; quemadmodum Stoici cum

nostris Calvinianis hæc omnia ad me-
riuntur immutabili Fato.

§. 30. Vel si de his plenius dicā: philosophi o-
lim partim in materiā causas peccati colloca-
runt; partim ad Fatum transtulerunt, quod
dixerunt esse necessariam connexionem ca-
ussæ primæ & omnium secundarum Physi-
carum & voluntatum. Postea priorem er-
rorem *Marcionitæ*. Posteriorem, *Zuingliani*
introduxerunt in theatrum Ecclesiæ: *Marion*
enim, teste *Augustino* lib. de hæres. statuit pec-
catum ortum esse non ex libero primi homi-
nis arbitrio: sed esse creatum in principio: &
nunc committi peccata non libero arbitrio,
id est, mente judicante & voluntate eligente:
sed sicut mala arbor, nec sciens nec volens,
sed naturā profert malos fructus: ita etiam
hominem ratione conditionis & naturæ pec-
care. Sic tempore *Tertulliani*, *Hermogenes*
hæreticus expressis verbis peccati causam
constituit in ipsa materiā; fingens hanc ab æ-
ternò fuisse aliam bonam, aliam malam, in-
deq; quosdam bonos esse factos, quosdam ma-
los, non creatoris quidem, sed materiæ vel virtute vel
vitio. quoad posteriorem opinionem Libertinis ac Stoi-
cis suffragati sunt Calviniani, talem connexionem cau-
sæ primæ & secundarum nectentes, ut quicquid agit cau-
sa secunda, id non nisi cum concursu causæ primæ &
universalis necessariò & immutabiliter agat & operetur,
sive bonum sive malum.

II. **A**BSURDA, ab humana *Disput.*
Ratione fabricata, sunt *X.*
seqq. *Resp.*
LAUR.

§. I. α. *Si Dei decretum non sit omnium* *STRA-*
que sunt causa fiendi; tum humana volun- *KELIO.*
tas erit Regina absolutaque Domina concur- *W. GO-*
suum divinarum ac omnium liberorum a- *tho.*
ctuum: Atqui hoc est absurdum; Ergo &
illud.

Resp. 1. Negando connexionem ma-
joris prop. Deus enim tēr O. Max. ad o-
mnes actus nostros concurrat αὐτεξούτως,
liberrimè & independentèr, ut summus
dominus & supremus arbiter, etsi non
necessariò prædeterminet eosdem: quia
ita est asserenda providentia Dei,
ut non tollamus liberum voluntatis
exercitium.

Resp. 2. Neque minorem prop.
undiquaque sibi constare. Quamvis e-
nim voluntas nostra non dominetur
divino concursui, imperat tamen pro-
priis actibus, in reb. suo dominio
subiectis.

β. *Sententia evacuans dominium omni-*
potentis Dei in actus liberos Angelorum &
homi-

hominum; ea est repudianda. Atqui Negatio universalis causalitatis decretorum Dei, est talis. Ergo.

Resp. 1. *Petendo probationem Minoris prop. ubi verò ea non fuerit ostensa; eadem facilitate argumentum rejicitur, quàm proponitur.*

Resp. 2. *Negando Minorem, manet enim dominium omnipotentis in actus liberos hominum, quavis non fuerit fatale seu peremptorium: Pertingit enim ab extremo ad extremum usque penitus, & utiliter omnia disponit, Sap. 8:1.*

γ. *Affertio Fortunam rerum omnium Dominam constituens, Ethnica est & minimè toleranda: At assertio auferens efficaciam universalem causandi, divinis decretis, est talis. Ergo minimè toleranda, sed tanquam ethnica habenda & fugienda.*

Resp. 1. *Laborare hoc argumentum Fallaciâ Equivocationis, vox etenim Fortunæ interdum in meliorem sensum assumitur, pro successu felici ac infelici per providentiam divinam ad gubernato, quo significato dicuntur bona & mala à Domino provenire, pro quorumq; respectu.*

Pro-

Propositio Major per omnia non approbatur.

Resp. 2. Dum verò vocabulum Fortunæ accipitur more gentili pro Deâ aliquâ adoranda, vel tali causâ per accidens, quæ Regimē divinæ directionis excludit, *Negamus* propositionem. min.

Resp. 3. Sic quando nostrates musici solent in pulpitis canere: *O Fortuna potens quàm variabilis &c.* Item: *Nec quos clarificat, perpetuò fovet: Nec quos deseruit, perpetuò premit.* Dicimus sensu *Fortunæ* priori, hanc Musicam laudari; sumptione verò posteriori, vituperari.

§. *Dogma libertatem Dei fatalis necessitatis compedibus constringens, est abolendum: At dogma nostrum, negans decretum Dei esse causam fiendi omnium quæ fiunt, est tale.* Ergò.

Resp. 1. Eâdem operâ refutatur hoc argumentum qua elaboratur, donec ita nudè proponitur, ac nullis probationibus stabilitur.

Resp. 2. *Negandò prop. Minorem:* Nequaquam enim compedes injicimus Dei libertati; sed liberam Deo relinquimus dispositionem, qua vicissim

Deus ordinariè relinquit creaturas in eò quo creatæ sunt statu & gradu. Et si hoc non sit fatalis necessitatis compedi-
bus libertatem creatæ voluntatis con-
stringere, multò minus illud: cum
Deus sit Ens liberrimum.

8. *Quâ opinione gratia Dei specialis creatæ voluntatis pedissequa constituitur, omnisque Gratiae necessitas redigitur in nihilum sacriligèque deletur; Ea est releganda: atqui nostra sententia talis est. E.*

Resp. 1. Esse Fallaciam petitionis principii, sicut in singulis, ubi postulat sibi credi proferenti rationis humanæ *περὶ φάσεως*, sine probationibus.

Resp. 2. *Negando oppidò Minorem: Gratia Dei namque specialis qua fideles prosequitur, non constituitur per nostram assertionem, voluntatis nostræ pedissequa, etsi respiciat ac præsupponat Fidem: hæc namque non oritur è viribus nostræ voluntatis, sed ex operatione divinâ, quamvis non irresistibili. Neutiquam ergò gratiæ necessitas deletur, ut ut blasphemia & verè sacrilega illa decreta Calvinianorū absoluta à nobis dā-*
nen

nentur. A quibus moderatiores inter illos videri volunt abhorrere.

5. Tandem: *Quocunque dogmate preces enervantur, orandi fiducia evertitur, consolatio & patientia destruitur, Timor & spes religiosa in Deum radicitus extirpatur: illud est seriò explodendum: Atqui Nostrum dogma tale est. E.*

Resp. 1. *Invertendo totum argumentum Rethoricius Retorsit, hunc in modum: Majore propositione retentâ.*

Atqui positâ fatali rerum omnium ac irrefragabili necessitate, omni religionis peste longè contagiosissimâ; preces enervantur, orandi fiducia evertitur, consolatio & patientia destruitur, timor & spes religiosa in Deum radicitus extirpatur. Ergò: Dogma illud seriò est explodendum.

Resp. 2. Medium hic loci tenendum esse, inter *Epicuræismum* seu casualem ac cœcam *Fortunam*, & *Stoicismum* seu inevitabile *Fatum*: quod non est aliud ac ipsa *Dei Providentia*, suaviter omnia disponens, creaturisque liberas functiones indulgens; causas verò naturales ita conservans, ut motus suos & virtutem agendi quam ipsis ab initio indidit, per-

mittat, neutiquam verò omnem contingentiam tollat, aut libertatem destruat.

§. 2. III. Quæritur inter Nos & adversarios ;

An & quomodo Deus concurrat ad actionem quamcunque singularem causarum secundarum ; Denique : An causa secundæ cum primâ operentur ?

Respondemus: 1. Circa hoc punctum Religionis peccare alios in Defectu, tenentes Negativam, ut Pelagianos, quos refutat Hieronymus Lib. c. Pelag. docens, quod putârint, posse se sine auxilio Dei curvare digitum, movere manum, sedere, stare, ambulare, &c. Et contra quos disputat Augustinus, L. V. de Gen. ad Lit. cap. 20. Qui arbitrati fuerant, tantummodò Mundum factum à Deo, cætera jam fieri à mundo sicut ille ordinavit & jussit, Deum autem nihil operari. Et alius nonnemo arguitur ita: Si voluit Deus semper operari, cur fecit Naturam? cum Durando, & nonnullis aliis, qui negant Deum ad unamquamque actionem à causis secundis eliciendam concurrere, contenditque, causas secundas per se atque
solas.

solas sine concursu Dei effecta producere.

Resp. 2. Alios à medio in Excessu desinquare, affirmantes scilicet ex adverso, effectus creaturarum à solo Deo ad præsentiam tantum causarum secundarum expediri ac effici. Quam sententiam præter nonnullos Scholasticos, favent Mahometani, Teste Thomâ, aliisque.

Resp. 3. *Medium tenere beati*, Ne aut denegetur concursus divinus, aut de-rogetur actio causis secundis. Dicendum igitur, quod ad productionem rerum, cum causâ secundâ Deus ipse concurrat, non ut vim agendi causæ secundæ demum imprimat, quâ jam ante, in creatione non acceperit; sed ut in ejus actionem & cum actione in effectum influat. Idque neque per præviam motionem causas secundas excitando; neque per prædeterminationem peremptoriam: Neque enim opus habent causæ secundæ instar securis à Lignatore elevari, cum sic etiâ voluntas excitaretur ad actus vitiosos: Quamvis non sit negandum, Deum quandoque pro-

liberrimo suo regimine, (specialiter move-
vere agentia, sive naturalia, sive libera,
sicut dicitur, Job. 12: 24. Prov. 21: 1. solet
enim Deus nonnunquā extraordinariē
& quasi specialitē movere voluntates
humanas, vel *Efficientē* & quasi *Physicē*,
imprimendo bonam qualitātē ac cogi-
tationem, vel *Objectivē*, repræsentando
tale objectum, quod aut efficacitē
queat voluntatem movere, aut quod
præsentī dispositioni voluntatis sit con-
gruum. At quōd Deus moveat hac ra-
tione interdum causas secundas, id non
facit ad dependentiam ipsius actionis
à Deo, sed causarum: Aliud namque
est, moveri hominem ut generet, vo-
luntatem ut agat, aliud esse causam pri-
mam physicam ipsius generationis &
voluntariæ actionis, Est ergo Dist.
inter *præmotionem* & *concursum* Dei: Illa
est actus antecedens; hic fit cum actio
ipsa producitur: Illa terminatur tantum
ad causam; hic ad actionem vel effe-
ctum causæ. Attingit illa effectum re-
motē, non per motum causæ *physicæ*,
sed

sed *moralis*, ut sic referatur effectus ad Deum per *imputationem*. Hic est influxus actualis; quò Deus propius ad producendum effectum accedit. Ast valent hæc omnia in ob. rebus physicis, non verò ethicis, nisi bonis. Falsissimum enim est, causam secundam in actionibus malis agere non posse, nisi ad agendum moveatur à primâ. In bonis verò actio causæ primæ quâ cooperatur secundæ, à parte rei est idem cum actione quâ agit & operatur secunda, ideoque cooperatio non consistit in illâ præmotione, de quâ antea dictum, sed distincta manent. Deus interea sic decrevit voluntati cooperari, quando & quoties prævisa est, se ad effectum aliquem dispositura, quæ est libertas ejus ad eliciendam ex se volitionem aut secus. Agit enim voluntas divina ut causâ prima; sed tamen non agit movendo & influendo in agens liberum, nisi prævisâ dispositione & determinatione illius.

§. 3. Resp. 4. *Prior sententia* refellitur.

1. Scripturæ sacræ luculentis testimoniis:

niis: Job. 10: 8. *Manus Tue plasmauerunt me.* Esa. 26. 12. *Omnia opera nostra operatus est.* conf. Pla. 146: 8. Matth. 5: 45. c. 6: 27. ubi Deus operationes nostras sibi attribuit, ut & aliarum rerum naturalium, imò non abest longè ab unoquoq; nostrum, Act. 17: 28. 2. *Momentis* petitis eum à *Conservatione*, quippè quæ nihil aliud est, quàm continuâ rerum productio: tum à *Subordinatione* tum in essendo tum causando; tum à *Dependentia* inde secutâ.

§. 4. *Iust.* *Durandi*: posito Dei concursu, tollitur voluntatis libertas. Resp. Neg. nam causa libera positis omnibus requisitis, potest agere & non agere, loquendo de prærequisitis non de concomitantibus actionem. Iste autem Dei concursus non est aliquod prærequisitum, sed actionis humanæ concomitans. Ad hujus negotii illustrationem conducet recitatio integri capitis 20. indigati antea, penes Augustinum de Genesi ad literam Lib. V. Tom. III. pag. 130. Jam nunc ergò discernamus opera Dei, quæ usq; nunc operatur, ab illis operibus à quibus in die septimo requieuit. Sunt enim qui arbitran-

bitrantur tantummodò mundum ipsum factum à Deo, cœtera jam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinavit & jussit, Deum autem ipsum nihil operari. Contra quos profertur illa sententia Domini: Pater meus usq; nunc operatur. Et ne quisquam putaret apud se illum aliquid operari, non in hoc mundo: Pater in me manens, inquit, facit opera sua: Et sicut Pater suscitavit mortuos & vivificat, sic & Filius quos vult vivificat. Deinde quia non solum magna atque præcipua, verum etiam ista terrena & extrema ipse operatur, ita dicit Apostolus: stulte tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quid seminas? Non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum ferè tritici, aut alijus cœterorum: Deus autem dat illi corpus quomodo voluerit, & unicuique seminum proprium corpus. Sic ergò credamus, vel si possumus etiam intelligamus usq; nunc operari Deum, ut si conditis ab eo rebus operatio ejus subtrahatur, intereant. Sed planè si aliquam creaturam sic eum nunc instituere putaverimus, ut genus ejus primæ illi suæ conditioni non inferuerit, aperte contradicimus dicenti scripturæ, quod consummaverit omnia opera sua in die sexto. Secundum illa enim genera rerum, quæ primum condidit, nova eum multa facere, quæ

tunc

tunc non fecit, manifestum est. Novum autem genus instituire credi rectè non potest, quoniam tunc omnia consummavit. *Mover* itaque *occulta potentia* universam creaturam suam, eoque motu illa versata dum angeli jussa perficiunt, dum circumeunt sydera, dum alternant venti, dum abyssus aquarum lapsibus & diversis etiam per aërem conglobationibus agitur, dum vireta pullulant, suaque semina evolvunt, dum animalia gignuntur, varioque appetitu proprias vias agunt, dum iniqui justos exercere permittuntur, explicat secula, quæ illi cum primum condita sunt tanquam implicita indiderant, quæ tamen in suos cursus non explicarentur, si ea ille qui condidit, provido motu administrare cessaret. Admoneri autem nos oportet iis quæ in tempore formantur atque nascuntur, quomodo ista considerare debeamus. Non enim frustra de sapientiâ scriptum est, quòd amatoribus suis ostendit se in viis humilitatè, & in omni providentiâ occurrit illis.

Explicit caput vigesimum.

S. 4. *Inst. II Retorsoris Calviniani: Omnia turbare, ait, qui Deum movere causam secundam ad agendum, concursu non prævio, sed simultaneo docent.*

Resp. 1.

Resp. 1. Concurſus præviuſ implicat
 ἀντίφασις εἰς ἀεὶ ἀντιφάσις: ſi enim con-
 currit, non præcurrit, &c.

Resp. 2. Iterum verbis B. Auguſt. allegato
 loco lib. 5. de Gen. ad lit. c. 21. ubi ſic inſit:
*Nec omninò audiendi ſunt, qui putaverunt
 ſublimes quidem mundi partes, id eſt, à con-
 finio corpulentioris aeris huius & ſupra, divinâ
 providentiâ gubernari: hanc autem imam
 partem terrenam & humidam, ærïsque hu-
 iusvicinioris, qui terrarum & aquarum ex
 halationibus humeſcit, in quo venti nubesq;
 conſurgunt, caſibus potius & fortuitis moti-
 bus agitari. Contra hos (addo etiam
 hodiernos Calvinianos) loquitur Pſal-
 mus, qui cum explicaffet laudem cœle-
 ſtium, ſe etiam ad iſta inferiora convertit,
 dicens: Laudate Dominum de terrâ, Draco-
 nes & omnes abyſſi: ignis, grando, nix, gla-
 cies, ſpiritus tempeſtatis, quæ faciunt ver-
 tum ejus. Nihil enim tam videtur caſibus
 volvi, quàm omnes iſtæ procelloſæ ac tur-
 bulenta qualitates, quibus cœli huius inferio-
 ris, quod non immeritò etiam terra nomine
 deputatum eſt, facies variatur & vertitur.*
 Sed

Sed cum addidit, quæ faciunt verbum ejus
 satis ostendit earum quoque rerum ordinem
 divino subditum imperio, latere nos potius,
 quam universitatis deesse natura. Quod au-
 tem ore suo Salvator dicit, unum passerem non
 cadere in terram sine Dei voluntate, & quon-
 dam fœnum agri post paululum mittendum in
 Clibanum, ipse tamen vestiât: nonne con-
 firmat non solum totam istam mundi partem
 reb. mortalibus & corruptibilibus deputa-
 tam, verum etiam vilissimas ejus abjectissi-
 masque particulas, divinâ providentiâ regi?

Unde manifestè pater loqui, bea-
 tum patrem Augustinum cum scripturâ,
 de præsentissimâ Dei cooperatione cum
 causis secundis: undeq; paritèr conclu-
 ditur, causas secundas operari cum pri-
 mâ, unâ eademque actione specificâ, in
 omnibus iis quæ Regularem motum ha-
 bent, deflectentes verò ab hoc moraliter
 nequaquam habere Deum concausam,
 sive remotè sive præsentèr operantem.
 Quod erat demonstrandum.

§. 6. Resp. 5. Posterior sententia ad
 alterum extremum declinans, in Excessu
 æque pu

æque falsa, imò contradictoria est, affirmans scilicet, effectus causarum secundarum, à solo Deo, ad præsentiam tantum causarum secundarum expediri. Et enim ita causæ secundæ non essent reverà causæ, quod ἀντίρροπον est è diametro; jussit enim Deus Gen. 1. *Luminaria lucere, terram germinare, animalia crescere & multiplicari, ac terram replere, &c.* Hinc Averhoës ethnicus, illum pro cerebro fungum habere pronuntiavit, qui ignem urere, solem illuminare negaret. Adhæc, id quod recipit tantum & non elicit actiones, haudquaquam liberè agit, ideoque hoc pacto tollitur omnis humani arbitrii libertas, adeoque simul cuncta virtutum ac vitiorum ratio expirat. Et denique quod maximè absurdum & blasphemum est, Deus insuper hoc pacto, causa peccati expressè statuitur, si scilicet ab eodem & Solo, tum ceterarum vitiosarum quoque actiones profiscantur. Homines demum à peccatis forent immunes, adeoq; propter eadem injustè punirentur ac vapularent.

§. 7. IV. *Quaritur inter nos & Calvinianos, An in rerum Natura detur Fatum? Et quale illud sit statuendum?*

Resp. 1. *Fatum à Fari* traduci omnes ferè cum B. Augustino consentiunt. Undè *Retorfortis* Calvin. fatum activum facit ipsum Deum, quatenus ait omnia que fiunt, fuerunt, aut erunt, fatur, destinat & decernit. Conveniunt etiam in ipsâ divisione, quod aliud sit. 1. *Physicum* seu naturale, consistens in connexione causarum naturalium. Aliud 2. *Astrologicum*, fundatum in serie & cohærentiâ astrorum & rerum sublunarium. Aliud 3. *Stoicum*, quod juxta *Boethium* describitur esse immobile Dei provisoris principium, quo humana omnia indissolubili ac immutabili causarum connexioni adstringuntur. Et 4. Aliud *Theologicum* seu divinum & Christianum, quod est actio Dei quâ res cunctæ, secundum voluntatem ejus conservantur & gubernantur, liberè, sapientèr & potentèr. Estque hoc nihil aliud ac providentia Dei. Primum & ultimum

ultimum saniores theologi adiungunt;
 secundum, κατὰ τὴν, loquendo scilicet de
 solâ influentiâ in hæc sublimitaria uni-
 versali. Tertium uno ore omnes se
 averfari protestantur, diversis tamen
 judiciis. ὁμοία λαλῶσι, ἀνόμοια δὲ φρονέσι.
 Veteres quidem Patres & Stoicorum &
 Astrologorū fatum damnaverunt. Quem-
 admodum enim Stoici philosophi olim,
 non hominum tantum voluntatem, sed
 ipsum etiam Deum fato subjacere con-
 tenderunt, partim tribuentes causis fa-
 talibus eam vim, quâ ex se ipsis agere &
 viribus suis quoslibet effectus producere
 queant; partim comminantes seriem
 causarum esse immutabilem. Ita quo-
 que Astrologi dicebant, referente Au-
 gustino Lib. iv. conf. c. 3. *Inevitabilem*
esse alicui necessitatem peccati: Venus hoc
fecit aut Saturnus. His deteriores sunt
 Calviniani dicentes, inevitabilem ne-
 cessitatem peccandi Judæ aliisque esse,
 quia Deus id fecit decreto suo. Vo-
 lunt tamen omnes videri fastidire
 Fatum Stoicum, quoniam vident illud
 esse

esse ὁμοθυμαδὸν à B. Patribus reprobatur; & tamen in eodem, si non profundiori luto hærent cum antiquis Stoicis.

§. 8. Resp. 2. Ideoque ut Stoici faciebant Fatum, mentem illam, quam πρόνοιαν dicebant; Deum nempe omnibus rebus creatis necessitatem imponentem; Ita Calvinus ait. lib. 1. instit. cap. 16. §. 9. *Quæ nobis videntur contingentia, secretum Dei impulsu fuisse agnoscit Fides.* Zanchius de Nat. Div. Lib. v. cap. 1. quæst. iv. thes. 2. p. 544. scribit: *Proinde simpliciter respectu divinæ providentiæ, nihil evenit, aut fit, quod non eveniat aut fiat inevitabili necessitate, non solum quoad res quæ fiunt, sed etiam quoad modos, quibus fiunt.* Johannes Maccovius Theol. Pol. cap. 6. quæst. 2. non veretur scribere: *Adamum quidem potuisse in statu integritatis stare in sensu diviso, ratione sui; sed non potuisse in sensu conjuncto, respectu Dei, cujus decretum fuerit immutabile, ut laberetur.* Proinde idem Maccovius, unus ex Calvinianis recentioribus & moder-

modernis animadvertens, si prædeterminetur homo à divinâ voluntate in ob. suis actionibus, malis non minus ac bonis, *Fatum Stoicum* palmam obtenturū, idq; ex istâ Calvinianorum opinione postliminiò in Dei Ecclesiam iri revocatū; non dubitavit id adstruere, atq; admittere sub schemate Necessitatis hypotheticæ. Verba ejus allegato libro hæc sunt. *Si fatalem necessitatem putat Adversarius, necessitatem ex hypothese decreti divini, tum ceriò admittere possumus fatalem esse hanc necessitatem.* Et quomodo quaso, non omnia necessariò eveniunt, cum omnia eveniant, vel quòd Deus facere illa decreverit, si bona sint, vel quòd permittere apud se statuerit, si mala sint. Nam statuere, non omnia quæ eveniunt, Deum decrevisse, hoc vero dogma est tale, cui meritissimò impingi hoc potest, quod religio omnis per illud, & disciplina penitus tollatur. Nam si hoc ita habet: E. aliquod evenit necessariò, quod à Deo non dependet: hoc vero est Stoicum Fatum statuere. Hoc pacto enim eveniunt quadam Deo invito &

nolente, unde Deus ipse huic necessitati invitum subiacebit. Iisdem de causis Rivetus ex Thomâ Aquinate, asserente omnia subesse fato, quia providentiâ Dei omnia sunt determinata. Nec non è Thomâ Bradwardino cujus hæc sunt verba: Fatum divinum procul dubio concedendum. Nonne scriptum est, in principio creatura dixit Deus? istud autem Fatum divinum esse maxime voluntatis divinae, quæ est efficax rerum causa. Itemque ex August. Lib. V. de Civit. Dei, cap. i. Hac Divinâ prorsus providentiâ Regna constituuntur, quæ si propterea quisquam Fato tribuat, quia ipsam Dei voluntatem Fati nomine appellat, sententiam teneat, linguam corrigat. Commentatur in hæc verba Rivetus inquam, hunc in modum: Fuit hæc Hipponensis Stoa, quæ si postea Genevæ translata esset, ejus non nos pudeat, sed ex eodem Augustino patet manifestissimè, non eos sententiam & fatum Stoicum statuere, qui nihil in mundo accidere, non ante à Deo prævium & suo modo ordinatum docent, & necessitatem suppositionis decreti divini & præscientiam agnoscunt;

sine libera voluntatis præjudicio. Quin potius veterem Stoam reducere, qui metuentes ne voluntates sint libera, eas omni necessitati etiam consequentia & ex hypothesis subtrahunt.

§ 9. Resp. 3. Et quidem α. Vindicando Augustinū à collusionē cum errore Calviniano de Fato & prædeterminatione irresistibili, idque tutissimè ex ipsis Beati Hipponensis verbis ex lib. 5. de Civ. Dei, cap. 1. Cujus inscriptio hæc est: *Causam Romanæ Imperii omniumque Regnorum nec Fortuitam esse, nec in Stellarum positione consistere.*

CAPUT. I.

Quoniam constat omnium rerum optandarum plenitudinem esse felicitatem, quæ non est Dea, sed donum Dei, & idèd nullum Deum colendum esse ab hominibus, nisi qui potest eos facere felices. Unde si illa Dea esset, sola colenda meritò diceretur. Jam consequenter videamus, qua causâ Deus, qui potest & illa bona dare, quæ habere possunt etiâ non boni, ac per hoc etiam non felices, Romanum Imperium tam magnum, tamq; diuturnum esse voluerit. Quia enim hoc Deorum falsorum illa, quam colebant, multitudo

non fecit, & multa jam diximus, & ubi visum fuerit opportunum esse, dicemus. Causa ergo magnitudinis Imperii Romani, nec fortuita est, nec fatalis, secundum eorum sententiam sive opinionem qui ea dicunt esse fortuita, quæ vel nullas causas habent, vel non ex aliquo rationabili ordine venientes: & ea fatalia, quæ præter Dei & hominum voluntatem cujusdam ordinis necessitate contingunt. Prorsus divinâ providentiâ Regna constituentur humana. Quæ si propterea quisquam fato tribuit, quia ipsam Dei voluntatem vel potestatem *Fati* nomine appellat, *sententiam teneat, linguam corrigat*. Cur enim non hoc primum dicit, quod postea dicturus est, cum ab illo quisquam quæsierit, quid dixerit Fatum? Nam id homines quando audiunt, usitatâ loquendi consuetudine, non intelligunt nisi vim positionis syderum, qualis est quando quis nascitur, sive concipitur: quod aliqui alienant à Dei voluntate: aliqui ex illâ etiam hoc pendere confirmant. Sed illi qui sine Dei voluntate decernere opinantur sydera, quid agamus, vel quid bonorum habeamus, malorumve patiamur, ab auribus omnium repellendi sunt: non solum eorum qui veram Religionem tenent, sed qui Deorum qualiumcunque licet falsorum, volunt esse cultores. Hæc enim opinio quid agit aliud, nisi

ut nullus omninò colatur, aut rogetur Deus? Contra quos modò nobis disputatio non est instituta, sed contra eos, qui pro defensione eorum quos Deos putant, christianæ Religioni adversantur. Illi verò, qui positionem stellarum quodammodo decernentium qualisquisque sit, & quid ei proveniat boni, quidve mali accidat, ex Dei voluntate suspendunt, si easdem stellas putant habere hanc potestatem traditam sibi à summâ illius potestate, ut volentes ista decernant, magnâ cœlo faciunt injuriam: in cujus velut clarissimo senatû, ac splendidissimâ curiâ opinantur scelera facienda decerni: qualia si aliqua terrena Civitas decrevisset, genere humano decernente fuerat evertenda. Quale deinde iudicium de hominum factis Deo relinquitur, quibus cœlestis necessitas adhibetur, cum Dominus ille sit & syderum & hominum? Aut si non dicunt stellas, acceptâ quidem potestate à summo Deo arbitrio suo ista decernere: sed in talibus necessitatibus ingerendis illius omninò iussa compleri: itane de ipso Deo sentiendum est, quod indignissimum visum est de stellarum voluntate sentire? quòd si dicuntur stellæ significare potius ista, quàm facere: ut quasi locutio quædam sit illa positio, prædicens futura, non agens: non enim mediocritèr doctorum hominum fuit ista

sententia: non quidem ita solent loqui mathematici, ut verbi gratiâ, dicant, Mars ita positus homicidam significat sed homicidam non facit. Veruntamen ut concedamus non eos ut debent loqui, & à philosophis accipere oportere sermonis regulam, ad ea prænuncianda, quæ in syderum positione se reperire putant, quid sit, quod nihil unquam dicere potuerunt, cur in vitâ geminorum, in actionibus, in eventis, in professionibus, artibus, honoribus, cæterisque rebus ad humanam vitam pertinentibus, atque in ipsa morte sit plerumque tanta diversitas, ut similiores eis sint, quantum ad hæc attinet, multi extranei, quàm ipsi inter se gemini per exiguum temporis intervallum in nascendo separati, in conceptu autem per unum concubitum uno etiam momento seminati.

§. 10. Confer Annotationes in hoc caput Jo. Ludovici Vivis Valentini, Et quidem *a.* in hæc verba: Nec fortuita est nec fatalis. *Quoniâ de fato multa disserit hoc loco Augustinus, repetam paulo altius opiniones aliquot veterum ea de re, quo melius omnia faciliusque intelligantur. Plato unum præfuit Deum principem parentemque cætero-*

rum, cujus nutu, legibusque diu omnes ac ipse
 Mundus tenerentur: ministrosque esse reliquos
 Deos virtutesque caelestes illius Conditoris bu-
 jus universitatis: & ab ipsis mundum certis
 munijis atque officiis administrari: ma-
 ximi Dei jussa legesque esse inevitabiles,
 necessitatem appellari. Nullâ vi, nullâ ra-
 tione, aut arte effici posse, quo minus illa,
 ut constituta sunt, perficiantur: Unde
 est illud ab ipso usurpatum, Necessitati ne
 Deos quidem resistere; qua vero ab astris ge-
 runtur, talia interdum esse, ut evitari sa-
 pientia, industriâ, labore queant, in quo sita
 est fortuna: qua vero certis causis progre-
 derentur, ac permanerent fixa, id dici fa-
 tum, quod tamen necessitatem non offerat ele-
 ctionis. Est enim multum in nostra manu
 situm quid optemus, quid inceptemus: sed
 ubi incepimus, reliqua sunt fati: ut inte-
 grum fuit Lajo, quemadmodum Euripides
 dicit, gignere filium. At ubi genuit, patien-
 da illi fuerunt, quæ erant ab Apolline præ-
 dicta. Hæc involucris, ut alia pleraque si-
 gnificat Plato in postremo de Rep. Tres enim
 pareas Necessitatis filias in cælis ponit. La-

chæsis præconium hoc esse ad animas, in vitam venturas scribit, ut non sit dæmon eas sortiturus, sed contra, illas potius dæmonem electuras. Eligentis verò fore culpam omnem, si quid acciderit, Deum prorsus inculpatum futurum: Ita sparsisse Lachæsim sortes. Epicurus hæc omnia ridet, omniaque casu fortuito sine ullis causis contingere arbitratur: aut si sunt ulla causæ, non esse præter declinationem Atomæ. Fortunam Platonici statuunt in causis tum ambiguis, & quæ aliter contingere possunt, tum etiam obscuris incertisque, de quibus reddi nequit ratio, cur sic potius actum est quicquã, quàm secus; Ita non habet nullas fortuna causas, sed vel mutatis faciles, vel ignotas. Aristoteles explicatius secundo Lib. de Nat. auditione, & cæteri peripatetici, inter quos Alexander Afrodysiensis: Fortuita sunt, inquit, quorum finis non est ab agente actioni præstitutus: ut si quis fodiens, quo pingvescat humus, reperit thesaurum, fortuna est: quod non hoc ille agebat, ut aurum inveniret, si etiam terra uberior redditur, cum fortuito consequitur, & quod non est fortui-

tuitum. Itaque in non fortuitis exitus est,
 quem agens intenderat, in fortuitis præter
 spem ac opinionem. *Vulgus Fortunam vo-*
cat cæcam, temerariam, sine causâ ulla, in-
certam, insanam, brutam, ut inquit Pacu-
vius, & Fatum cum necessitate conjunctum
statuunt, ac tale, ut non modò in cæteros
Deos, sed ipsum quoque principem omni-
um & fatalium legum conditorem Jovem
jus ac potestatem habeat. Quod indicat ver-
siculus ille: Quod fore paratum est, id sum-
um exsuperat Jovem. Poeta id confir-
mant: nam apud eorum principem Home-
rum lamentatur Juppiter, quòd charum sibi
filium Sarpedona, quem fata cogerent mori,
eripere è morte non posset: & Neptunus
quod reditum Ulyssis in patriam impedire
non posset, ut Cycloplem filium ulcisceretur:
quoniam fati decretum erat, illum in liba-
cam rediturum &c. Post pauca: Fuere
qui nihil fortunam vellent sed omnia certa,
fixa, immutabilia: ut Democritus, Empedo-
cles, Heraclitus, &c. hoc plerique multitu-
dine sunt secuti, sicut Epicurum plurimi.
 Et post verba Lucani utramque mentē
 inter-

interpretati ait : Fortunâ sapè pro facto ipso sorteq̃ rerum utuntur : qua cum ex animi sententia procedit, nominatur felicitas, cum secus, infelicitas.

β Ad verba : Nisi vim positionis syderum, ait : Ibi esse fata. Plato, Stoici & cæteri propè philosophi existimârunt, Chaldaeos ac Ægyptios secuti, quibus omnis Mathematicorum manus suffragata est.

γ. Ad verba : Quod alienant, scribit : Alii dicunt diversam esse syderum constitutionem à voluntate Dei, ut qui volunt omnia regi ab astris, Deum non prospicere rebus nostris. Et qui etiam si curent dii humana, tamen astra suum quoq̃ exercere in nos regimen, &c. Alii dicunt hos cursus astrorum subditos esse Deo prapotentis & principi naturæ, ut Plato & Stoici, nihilque esse aliud eorum efficientiam, quàm LL. Dei. Ad verba : Quod si dicuntur Stella, &c. Inquit : Origenes in Comment. super Genesin illo loco : Sint luminaria cæli in signa : Significare, dicit sydera, non causas esse. Sunt enim inquit, velut apertus quidã liber omnia futura in se scripta continēs, quod vel ex

eo argui potest, quòd sydera plerumq; significant qua praterierunt : at qui horum causæ nequirent esse, cæterum liber hic legi ab humanis ingeniis nulla vi potest. Origenem secutus est Plotinus. Seneca de astris loquens, effectus rerum omnium aut movent, aut notant. Sed sive quod evenit, faciunt, quid immutabilis rei notitia proficiet? sive significant, quid refert providere, quod evitare non possis.

§. II. Hinc tandem elucescit, quid sit de adversariorum censurâ super mente B. Augustini statuendum, hinc Verbis expressâ Riveti : Fuit hac Hipponensis Stoa, qua si postea Genevam translata est, ejus non nos pudet, sed ex eodem Augustinopatet, manifestissimè, non eos sententiam & fatum Stoicum statuere, qui nihil in mundo accidere non antea Deo prævisum & suo modo ordinatũ docent; & necessitatem suppositionis decreti divini, & præscientiam agnoscunt, sine libera voluntatis præjudicio: quin potius veterem Stoam reducere qui metuentes ne voluntates sint libere, eas omni necessitati, etiam consequentiæ & ex hypothesis subtrahunt.

§. 12. Nimirum, docere adversarios hanc censurâ. 1. B. Augustinum approbâsse olim, idem quod hodie sentiunt *Calviniani de Causa peccati*, cuncta scilicet fato Stoico & inexpugnabili necessitate regi ac ordinari. 2. Nos *Lutheranos* omnem Necessitatē tollere, propugnando libertatem voluntatis humanæ.

§. 13. *Respondemus* ad prius α. B. Augustinum loco allegato, loqui de providentiâ Dei & ejus liberimâ voluntate in constitutione Regnorum, longè manifestissimū est, quam Dei voluntatem fati nomine si quis appellaverit, sententiam teneat, linguam corrigat, scilicet fortiter tenendū esse divinâ providentiâ regna constitui, propter veritatem theologiam, linguam verò emendandam ad fugiendum periculum *prædeterminationis irresistibilis*, quæ fuit Stoicorum. β. Necessitas illa suppositionis decreti divini, non tantū necessitatem *hypotheticam*, sed *absolutam* importat; illa enim est ex facto, hæc ex fato, seu fatali decreto Stoico: quicquid enim ex cogente decreto fit, &
ab

ab eodem ceu Causâ dependet, ut non possit non sic fieri, id absolutè necessariò fieri dicendū est. Porro, nemo nostratiū, omnia à Deo prævīsa esse, & suo modo ordinari, id est, dirigi ad bonū finem, negat. Verum ideò omnia prævīsa quia decreta & in decreto prædeterminante prævīsa, adeoq; non tantum suo modo (*Calviniano*) ordinata, sed præcisè ita prædeterminata esse, ut aliter fieri non possint, adeò ut nec plus boni præstari, aut plus mali omitti queant, quam prout decretū est à Deo, id vero est, quod magno consensu Negamus, & ceu Fatum non Hipponēse, sed Genevēse & Stoicū damnamus & repudiamus. Ponunt Calviniani necessitatem in ipsâ primâ causâ, quæ non est necessitas *consequentia*, sed *consequentis*: nam illa non est ipsius rei necessitas, cum in suâ naturâ contingens sit, sequatur rem ante actâ seu positam, ac hypothesin in Facto habet, non in causâ primâ. Hæc vero est ipsius Rei necessitas, quæ consistit in essentiali ac necessaria effectus connexionem cum causâ. Quia verò suppositio, quam ponunt Cal-

vini-

viniani, est antecedens, absolute prædeterminans, ideoq; tollunt eâdem libertatem in agentibus inferioribus, quippe quæ per inevitabile illud decretû ipsis adimitur.

§. 14. Resp. ad posterius α. Fati Stoici definitionem proponentes eam quam Plutarchus lib. de Fato, ex Platone in Phædro, hanc proficit: *Λόγος θεῖος ἀπεχάβατος δι' αἰτίαν ἀνεμπόδιστος*. Verbum *divinum, vel Decretum, quod transiri non potest, quodque à causa nulli impedimento obnoxia dependeat.* Judicet jam arbiter ἀπαφῆς, an nostra sententia huic dogmati congruat; an adversariorum, quorum ἐμβλήματα sunt hæc. Calvin lib. 1. inst. cap. 16. §. 9. scribit: *Quæ nobis videntur contingentia, secretum Dei impulsu fuisse agnoscit Fides: non semper quidem apparet similis ratio, sed inducitur, b. e. sic habendum est, quæcunque cernuntur in mundo conversiones, ex secretâ manus Dei agitatione prodire.* Et L. II. c. 4. §. 7. Ego contendo, Deum quotiès viam facere vult suæ providentiæ, & in reb. externis hominum voluntates flectere & versare, nec ita esse liberâ ipsorum electionem, quia ejus libertati Dei arbitriû dominetur. Hoc est, ut passim alibi, divinâ providentiam humanæ voluntati inferre necessitatem. *quod nos negamus.* Illi vero ὁμοθυμαδὸν omnia quæ sunt, actiones etiam quascunq; hominum sive bonas, sive malas, Fato & decreto Dei absolute fieri affirmant. unde Retorfortis, videns sic Deum statui causam mali, peccatum bonis utilibus & appetibilibus adnumerat.

Refutanda sunt etiam postremo
 potiora Calvinianorum sive ar-
 gumenta, sive Exceptiones adversus no-
 stra firmamenta, quibus roborare so-
 lemus orthodoxiam, quòd Deus Opt.
 maximus seriò velit omnium homi-
 num salutem; fuit enim hæc conside-
 ratio ex superiori controversiâ: nam
 si Deus quosdam homines adeoq; ma-
 ximam partem insuperabili odio desti-
 narat æternum condemnare, utique
 prius destinavit illos ad causam nempe
 peccatum seu malum, quod illi, Supra-
 lapssarii dicti, per magnam blasphemiam
 Dei Optimi, utrumque affirmant. I-
 deoque dum nos probamus inconcus-
 sis S. Scripturæ testimoniis, Deum be-
 nignissimum velle omnes homines sal-
 vos fieri: hoc illi ex priori principio
 perseveranter negant.

Seqvuntur ergò

Potissima nostratum Luther-
 norum Argumenta, cum Exce-
 ptionibus Calvinianis.

2. *Qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis pervenire; ille non nisi injustè & contradi-
 ctoriè dicendus est prædestinasse ali-
 quem eorum ad malum seu damnatio-
 nis causam: Atqui Deus vult omnes
 homines salvos fieri & ad agnitionem
 veritatis pervenire. Ergò &c.*

§. 1. *Major probatur; nam dici, velle
 causam alicujus rei, & Non velle effe-
 ctum, implicat contradictionem. Item,
 Injustissimus foret, qui ad perditionem
 illum disponit, quem velit servatum.*

Minor extat 1. Tim. 2: 4.

§. 2. *Negat Piscator vim argumenti
 ex ipso genere sermonis, quòd voca-
 bulum seu particula Omnis, non solum
 singula generum, sed & genera singu-
 lorum sæpius significet, ut sit sensus in
 Aphorismo Apostolico, quem prop. mi-
 nor habet, Deum ex omnium homi-
 num statibus aliquos collecturum sal-
 vandos, non quod velit hominum sin-
 gulo-*

gulorum salutem. Hoc ipsum *Beza* in Resp. II. Colloq. Mompelg. p. 192. *Martyr* in c. 9. & 11. ad Rom. *Drusus* in Miscelaneis. *Calvinus* in instit. alijsque, pluribus allegatis locis confirmant, in quibus sine manifestâ absurditate vocula *Omnis* intelligi de singulis nequeat, ut Jer. 31: 34. Luc. 6: 26. c. 11: 42. & 21: 17. 1. Cor. 12: 6. Eph. 1: 3. Atque ita hunc locum beatos patres præsertim *Augustinum* intellexisse scripserat *Piscator* in h. l.

§. 3. *Respondemus* 1. Concedendo libentèr, voculam *Omnis* frequentèr in scripturis significare genera singulorū, sed quæritur an id hoc loco fiat? quod illi affirmant, nos Negamus, & asseveramus econtrâ, h. l. intelligi singulos homines, & particulam *omnis* universalissimè usurpari, idque seqq. rationum momentis persvasi. a. Quia certitudo scripturarum postulat, ut *omnis* locus universalis generalitèr, hoc est, nullo individuo excepto, intelligatur; quem non articulus fidei aliquis aut ipsa experientia, vel alij scripturæ loci

manifestiores particularitati adstringant. *β.* Pro quibus sunt faciendæ deprecationes &c. illos vult Deus fieri salvos. Atqui non pro quibusdam tantum ex omni genere humano; sed pro omnibus & singulis, in universum, sunt faciendæ deprecationes. Ergò, non solum ex ob. generibus aliquos, sed omnes omninò, hoc est, singulos homines vult Deus salvos fieri sc. voluntate antecedente, seu universalis misericordiæ. *Major Prop.* fluit immediate ex contextu Paulino. *Minor Prop.* probatur primum ex v. 5. 6. 7. Quia omnium paritèr sit Deus, nam unus Mediator Dei & hominum, quia pro omnibus Christus est mortuus nemine excepto, denique quia ipse est apostolus omnium. pertinent hæ rationes ad omnes homines, non ad genera, sed individua: quare concludimus verba versus 4. de omnibus & singulis intelligenda esse. Deindè ex ortâ confessione adversariorum nonnullorum. *Calvinus* ipse ait: *Jubet Paulus non pro fidelibus m-*
dò con.

ad concipi Orationes; sed pro universo genere humano: poterant enim nonnulli ita secum reputare: cur de Infidelium salute essemus solliciti, quibuscum nihil nobis est necessitudinis? Nonne satis est, si fratres pro fratribus oremus & commendemus Deo totam suam Ecclesiam? Nihil enim ad nos extranei. huic sinistra opinioni occurrit Paulus, ac jubet Ephesios suis precibus complecti OMNES MORTALES, nec eas ad corpus Ecclesiae adstringere. Hæc ille. Sic Bullingerus in eundem locum scribit. Christianorum est imitari exemplum Patris & Jesu Christi filij sui, hic verò etiam pro persecutoribus oravit. Sic Marloratus in Luc. 23. Gentiles in sacris suis devovent Christo additos: at Christiani pro universis hominibus etiam inimicis & peccatoribus orare debent. Et paulò post: Loquitur Paulus de Regibus Ethnicis, & de Magistratu à Religione Christianâ alieno: ita enim & Jeremias ad eos qui apud idololatrias in Babylone captivi tenebantur scribens, unde hac Pauli verba desumpta creduntur, præcepit: Quærite pacem civitatis, in quam migrare

vos feci illuc, & orate pro eâ ad Dominum; quia in pace ejus erit pax vestra c. 29:7. Probatur idem tertio testimonio patrum, sufficiet unus *Tereullianus*, qui *apologetico* c. 6: 30. 32. & in *Scripto ad Scapulam*, testatur, preces à fidelibus oblatas esse pro impio Magistratu &c.

§ 4. Respondemus 2. *Quoscunque Deus vult ad agnitionem veritatis pervenire, eos quoque vult fieri salvos*: fatente *Bezâ* in colloq. *Mompelg.* pag 194. Atqui non solos *Credientes* & *Electos* vult ad agnitionem veritatis pervenire, sed etiam *Reprobos* 1. Quia etiam *impœnitentibus* dicitur: *Credite Evangelio.* 2. Quia non nulli *Reges* & *Magistratus*, de quibus *Paulus* loquitur, in suâ incredulitate mortui & damnati sunt; oravit namque *Paulus* pro *Nerone* & omnibus etiam manifestis tyrannis ex *Gentilibus*. Ergò, dictum hoc, Deum velle omnes homines salvos fieri, non de solis *Electis* duntaxat, sed & *Reprobis* intelligendum erit, quos etiam ad agni-

tionem veritatis pervenire, seriò vult, sed κατὰ τάξιν, juxta illud ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν πεπρωμένοι Act. 13. v. 48. Quòd autem Apostolus tam expressis verbis nominet *Magistratus*, fit ideò, quia illi plurimùm in Ecclesia prodesse vel obesse possunt, maximè cum Ecclesiæ Dei diversorium suppeditare debent.

§. 5. *Respondemus* 3. Vocem OMNES, non sumi indefinitè pro diversis generibus hominum, sed pro omnibus personis in individuo; patet etiam ex eo, quia complectitur vox hæc Fideles & Infideles ut constat ex cap. 4: v. 10. *Christus est Salvator omnium hominum, maximè fidelium.* Quæ ἐξοκὴ (μάλισσι) notante B. Dn. D. Hulsemanno Ext. Brev. pag. 159. locum non habet, si infideles nullo modò sunt redempti.

§. 6. Exscribam *Philippi Mel:* Disputationem brevissimam de sententiâ: *Deus vult omnes homines salvos fieri*, habitam Witebergæ olim, ac Tomo IV. Wit. Lat. B. *Lutheri* nostri insertam, pag. mihi 438. quæ sic verbo ad verbum habet.

In disputationibus de Prædestinatione Prædentia adhibenda est, ne colligantur illa *Φορτικὰ* quæ perturbant conscientias, & labefactant fidem.

Tres sunt causæ, quare hæc sententia universalitèr, sicut sonat, intelligenda sit, Deus vult omnes homines salvos fieri, scilicet, quod ad ipsius voluntatem attinet: nam & promissiones Evangelij sunt universales, & mandatum de Christo, ut credamus, haud dubiè est universale. Deinde, si imaginanda esset particularitas, fides labefacteretur, quia conscientia dubitare cogeretur, an ad se pertineat promissio, si è regione statuendum esset, promissionem non esse universalem. Postremò Scriptura sæpè affirmat, in Deo non esse *ᾠεσωποληΐαν*. Est autem *ᾠεσωποληΐα*, paribus simpliciter non tribuere paria.

Nos igitur simpliciter, interpretamur hanc sententiam universalitèr, Deus vult omnes homines salvos fieri, quod ad ipsius voluntatem attinet.

Quoniam à verbo ordiendum est & promissio est universalis, judicamus à posteriore, aliquam in nobis esse cau-
sam

sam Electionis, scilicet instrumentalem, apprehendere promissionem: Et tamen misericordia principalis causa est Electionis & Justificationis.

Voluntas nostra non est efficax sine Spiritu Sancto, sed cum Evangelio se erigit & sustentat, adjuvatur à spiritu sancto; verè enim statuendum est, quod Evangelij beneficia consequamur, in his est etiam donatio spiritus sancti. Quoniam à verbo ordiendum est, docendi sunt homines, ut repugnent naturali diffidentia.

Non probo Manichæos, qui nullam actionem voluntati humanæ tribuebant, ne quidem cum à spiritu sancto adjuvaretur.

Placet mihi Augustini dictum qui ait, Eos, qui vocationis munus congruâ pietate susceperint, & quantum in homine est Dei in se bona servantes, adjuvat.

Ergò & agnoscendum est Dei beneficium, quod promissio sit universalis, & quòd Deus velit nos juvare. Et excitanda

da est in nobis cura & diligentia, ne indulgeamus naturali diffidentia, sed repugnemus.

Utrumque prodest piis mentibus, excitare diligentiam, & intelligere Dei Auxilium. Etsi alia subtiliter de Electione disputari fortasse possunt, tamen prodest piis tenere, quod promissio sit Universalis, nec debemus de voluntate Dei aliter judicare, quam juxta verbum revelatum: & scire debemus, quod Deus præceperit, ut credamus.

Stoica doctrina de ἀπαιξία est falsa & indigna philosophis, pugnat enim cum physicâ. Hippocrates utiliter præcepit, πόνος σίτων ἢ γὰρ σθώσων, labores præcedant cibum. Πόνος τῆς ἀρθροῖς, καὶ σαρξὶ σίτος, ὕπνος σπλάγχνοισι, Labores Articulis, & carni prodest cibum, & somnus visceribus. *Hec ille.*

§. 7. Hic obiter *observa*, tanquam ἐν παρόδῳ, quod etsi in his propositionibus Philippæis, semina Synergistica non appareant à priori, quippe quas ipse B. Lutherus noster, suâ censura approbavit;

bavit; quemadmodum etiam particularitatem Calvinianorum, circa hunc locum non levitè stringant, in posterioribustamen locis Communibus suis, eorumque editione postremâ, quæ in A. Ch. 1548. incidit, à B. Luthero divortium fecit, incipiens patrocinari *Synergismo* pededentim, donec manifestè eum professus sit, dum consensum cum Erasmo Roterodamo contra *Lutherum* palam prodiderit. Etenim definitionem Liberi Arbitrii à Scholasticis primùm excogitatam, postmodum verò ab Erasmo Ecclesiæ Dei obtrusam; à B. Luthero verò antea tanquam erroneam & hæreticam magno Spiritu reprobata, in locis suis postremis infarciit, ac tanquam orthodoxam Ecclesiæ Dei commendavit, hunc in modū scribens: Scito Deum hoc modo velle nos convertere, cum promissione Evangelij excitati luctamur nobiscum, invocamus & repugnamus diffidentia nostra & alijs vitiosis affectibus. Ideò veteres aliqui sic dixerunt: Liberum arbitrium in homine facultatem esse applicandi se ad

gra.

gratiam, id est, audit promissionem & assentiri conatur, & obijcit peccata contra conscientiam. Et postea: quam tetra sunt hæc peccata, nolle aspicere donatum generi humano mediatorem Filium Dei? Non possum inquires: imò aliquò modo potes, & cum te voce Evangelij sustentas, scito adjuvari te à Deo petito, & spiritum Sanctum efficacem esse in eâ consolatione. Post pauca: cum promissio sit universalis, nec sint in Deo contradictoria voluntates, necesse est, in nobis esse aliquam discriminis causam, cur Saul abijciatur, David recipiatur; id est, necesse est, aliquam esse actionem dissimilem in his duobus. Sed illam dissimilitudinem quærit Philippus alibi, ab una parte in voluntate hominis à seipsâ assentiente verbo, in alterâ parte, resistente, ubi sic scribit: Sapè dictum est, cogitantes de Deo, oportere ordiri à verbo Dei, non querere Deum sine suo verbo: cumque ordimur à verbo, hic concurrunt tres cause bonæ actionis, verbum Dei, Spiritus sanctus & humana voluntas, assentiens nec repugnans verbo Dei. Posset autem excutere ut excutit Saul sua sponte; sed

sed cum mens audiens ac se sustentans, non repugnat, non indulget diffidentia, sed adjuvante etiam spiritu Sancto conatur assentiri, in hoc certamine voluntas non est otiosa. Hæc ille.

§. 8. *Altit thesis orthodoxa & Lutherana hæc est: Causæ conversionis non nisi duæ sunt, Spiritus Sanctus & verbum: quod docemus cum B. Luthero contra Synergistas, tres conversionis causas assignantes, spiritum S. Verbum & voluntatem hominis. Et Sycretistas nonnullos, ut Lateran. de prædest. & socios ejus, qui contendunt, omnes si velint, posse se convertere.*

§. 9. *Hæc nostra thesis fundatur in Libris Ecclesiarum nostrarum Symbolicis, utpote primū in Aug. conf. Art. IV. Item docent, quod homines non possint justificari coram Deo propriis viribus, meritis aut operibus, sed gratis justificentur propter Christum per fidem, cum credunt se in gratiam recipi, & peccata remitti propter Christum, qui suâ morte pro nostris peccatis satisfecit. Hanc fidem imputat Deus pro ju-*

stutiâ coram ipso, Rom. 3. & 4. Nec non in Art. V. sic confitemur: Ut hanc Fidem consequamur, institutum est Ministerium docendi Evangelii & porrigendi Sacramenta. Nam per verbum & Sacramenta, tanquam per instrumenta donatur Spiritus Sanctus, qui Fidem efficit ubi & quando visum est Deo, in ijs qui audiunt Evangelium, scilicet, quod Deus non propter nostra merita, sed propter Christum iustificet hos qui credunt, se propter Christum in gratiam recipi. Damnant Anabaptistas, & alios, qui sentiunt spiritum Sanctum contingere sine verbo externo hominibus, per ipsorum preparationes & opera.

§. 10. Deinceps exponitur huius Articuli natura in solida declaratione Epitomes Libri concordia, pag. mihi 676. verbis seqq. Ex hac solidâ totius doctrina de Libero Arbitrio explicatione, de questionibus illis, quæ jam multis annis in Ecclesiis Augustana confessionis agitatae sunt, iudicari potest. Verbi gratiâ; quod quaesitum fuit: An homo ante, in vel post conversionem spiritui sancto repugnet? vel pure
passi-

passivè se habeat? An homo convertatur ut truncus? an Spiritus Sanctus detur repugnantibus? Et an conversio hominis fiat per modum coactionis? Hac atque hujusmodi multa, juxta recitatam piam nostram de hoc articulo doctrinam facile dijudicari, Et contraria falsa dogmata Et errores agnosci, redargui atque rejici possunt, ut sunt:

I. Stoicorum Et Manichaorum furores, qui asseruerunt: omnia quæ fiunt, necessariò fieri, Et quidem eo quo fiunt, Et non alio modo: Et hominem coactum omnia facere. Et quod hominis voluntas, etiam in externis operibus nullam omnino Libertatem aut facultatem (ad externam civilem justitiam Et disciplinam honestam aliquo modo præstandam Et ad vitanda externa peccata Et flagitia) habeat: aut quod hominis voluntas ad externa scelera, libidines, rapinas, cædes, &c. Violentè cogatur.

II. Deinde Crassus ille Pelagianorum error: quod liberum Arbitrium ex propriis naturalibus viribus, sine Spiritu Sancto sese ad Deum convertere, Evangelio credere, legem Dei etiam toto corde implere atque
hæc

hâc liberâ & spontaneâ sua obedientiâ, remissionem peccatorum & vitam aternam promereri possit.

III. Postea Papistarum & Scholasticorum error, qui aliquantò subtilius falsam opinionem suam proposuerunt, & docuerunt, quòd homo naturalibus suis viribus initium ad agendum bonum & ad conversionem suam facere possit: Sed quia infirmior sit, quàm ut benè cœpta perficere queat, quòd Spiritus Sanctus illa, qua naturalibus propriis viribus inchoata erant, adjuvet & absolvat. Item

IV. Synergistarum dogma: qui fingunt hominem in rebus spiritualibus non prorsus ad bonum esse emortuum, sed tantum gravitèr vulneratum & semi mortuum esse. Et quamvis liberum arbitrium infirmius sit, quam ut initium facere, & seipsum propriis viribus ad Deum convertere, & legi Dei toto corde obedire possit; tamen si Spiritus Sanctus initium faciat & nos per Evangelium vocet, gratiam suam, remissionem peccatorum & aternam salutem nobis offerat, tunc liberum arbitrium propriis suis naturalibus viribus Deo occurrere, & aliquo modo

(aliquid saltem etsi parum & languidè) ad conversionem suam conferre, eam adjuvare, cooperari, sese ad gratiam prapareare & applicare, eam apprehendere, amplecti, Evangelio credere, & quidem in continuatione & conservatione hujus operis, proprijs suis viribus, una cum spiritu Sancto cooperari posse: Contra hunc errorem supra luculenter demonstratum est, quod facultas applicandi se ad gratiam non ex nostris naturalibus proprijs viribus; sed ex sola spiritus Sancti operatione promanez. Hæc in transcurso.

§. II. Excipiunt porro recentiores Calviniani nonnulli, quorū fax & tuba erat Job. Bergius concionator aulicus Brandenburgensis, quod Deus velit omnès homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis pervenire. α. Conditionaliter in genere, id est, si omnes credere possint. β. Hypothetice in specie, hoc est, Electos solos, quibus fidem dare inevitabiliter decrevit, cæteris absoluto odio reprobatis. Respondemus 1. Velle omnes homines pervenire ad agnitionem veritatis, est simpliciter velle omnes homines credere, quia fi-

Y

des

des saluifica constat primum notitiã rerum credendarum, aliàs erit propositio elusoria: *Velle omnes homines credere, si credere possent.* Resp. 2. Aliàs hæc propositio: *Deus vult omnes homines salvos fieri, si omnes credant,* est ambigua, primò *orthodoxa* habens hunc sensum: *Deus vult omnes homines salvos fieri & simul omnes homines credere:* quo sensu in Psalterio Svecano B. D. Rudbeckj sic canere solemus: *Ändoch min Synd är ganska stor / doch är större Guds Nåde / han hjälper mig om iagh thet troor / och lossar vthaff Nåde / etc.* Deinde *heterodoxa*, habens hunc sensum: *Deus vult omnes homines salvos fieri, quoad voluntatem Signi,* sed voluntate bene placiti fundatã in absoluto decreto, vult solum salvos fieri Electos; quam sententiam nos damnamus in adversariis.

§. 12. Quod autem non omnes habent fidem, culpa non est in Deo tanquã *caussã hujus mali moralis* atque insignis defectus, sed in hominibus, de quibus Salvator ait Matth. 23: 37. *Quoties volui congrega-*

grega-

gregare filios tuos, &c. καὶ ἐκ ἡμελήσουτε, *Et non voluistis.* De Deo vero Apostolus ait, *Act. 17: 30: 31.* Deus nunc annunciat hominibus, ut omnes ubique pœnitentiam agant, eò quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in iustitiâ per virum per quem decreverat: πιστὴν ὁμοσχωὶν πᾶσιν, *Fidem offe-rens omnibus.* Adhæc, Fides à Deo non datur immediatè, sed per *Verbum & Sacramenta.* Neque verbum prædicatum est sine Spiritu Sancto; hic enim à verbo Dei est inseparabilis, *Joh. 6: 63. Verba mea sunt Spiritus & vita:* Quod ergò Fidem multi non assequuntur, non Deo, sed hominibus pravis & perversis est adscribendum, qui vel verbum salutis prorsus non audiunt, officinam Spiritus Sancti fastidientes, vel oscitantèr audiunt, vel cordibus hærent in voluptatibus & deliciis, &c. Confer parabolas *Matth. 22. Luc. 8. & c. 14.*

§. 13. Oggerunt alii: vocatio Dei per verbum intentione vocantis est sæpè inefficax, quia Salvator ait *Joh. 10. Vos non creditis quia non estis ex ovibus meis:* Re-

spondemus 1, Quòd vocatio reddatur inefficax in illis qui Christi oves non sunt, non Negamus : non sequitur tamen duplicem dari vocationem, *efficacem & inefficacem* : Omnis enim vocatio per verbum est efficax, *quia omnis Dei sermo est vivus & efficax*, Hebr. 4. *Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti*, Rom. 1. Resp. igitur 2. Quemadmodum una & eadem theriaca tempore pestis duobus ægrotis & peste infectis administrata, alterum sanat, altero peste pereunte : neque tamen duplex propterea redditur theriaca, una efficax, altera inefficax ; differentia enim est in objectis, in malâ scilicet constitutione, ratione *duo negotius* ægrotantium. Idem esto iudicium de verbo prædicato, quod emittit per præcones suos juratos summus Jehova, coelestis ille medicus, Exod. 15: 26.

§. 14. Postremò, illud non erat circa hujus dicti considerationem prætereundum, longè aliud esse, dicere: *Deum velle omnes Salvare, cum hac conditione, ut scili-*

scilicet credant. Et aliud: Deum velle omnes saluare per Fidem, tanquam conditionem consequendæ salutis. Prius asseveramus, posterius improbamus. In priori vocabulum conditionis denotat saltẽm ad salutem ordinẽ à Deo in verbo sancitum; in posteriori, vox conditionis, salvandorum qualitatem, fidei in se consideratæ dignitatem, actum vel actionẽ importat. Antea enim tum in Disp. de Justificatione quam habui pro introductione ad Prof. Theol. ante 18. annos, in Synopsi Theol. tum alibi sæpius inculcavi auditoribus meis, quòd Fides in negotio justificationis & salvationis spectatur non ut meritum, vel opus nostrum, vel moralis quædam conditio, nec quâ actus noster aut obedientia; sed unicè relativè quâ Organum quo Christi meritum amplectimur nobisq; applicamus. Quod omne evincimus contra Papistas, fidem dispositionibus meritoris de congruo adnumerantes, Conf. Bellarm. lib. 1. de Justit. c. 12. Contra Photinianos, qui fidem salvificã ut quandam obedientiam

considerant, ut Socin. de Justit. contra Arminianos, qui eādem ut actum credentis postulato Evangelicæ obedientiæ respondentem, aspiciunt. Et Novatores, qui fidem in Christum, ut conditionem aliquam lege positivā Christi requisitā hic respici volunt, quā Deus à nobis stipulatur observationem ejus, quā ponit conditionis. Georg. Calixt. Epit. Theol. Mor. p. 68. 70. 71. Ruminamus igitur adhuc eandem doctrinam, quòd Fides quā Credimus vel actus Fidei, est & manet tantum justificationis & salvationis organon, neutiquam verò sit imputationis materia; Fides autem quæ Creditur, vel Objectum quod creditur, h. e. obedientia Christi activa & passiva, imputatur Credenti ad justitiam & salutem, ut ita Fides *συνελκνός* seu Relativè solùm, seu correlati, seu meriti Christi, in quod apprehendendū à Deo elevatur, justificet & salvet. Undè rursus damnamus Arminianos, qui fidem quā obedientiam, quā ipsam actionem, nempe Creditionem, et opus secundum Evangelicum præscri-

ptum

ptum præstitum, imputari ad iustitiam volunt, Fidemque non objectum suum, sed vel actum ipsum credendi aut actionem significare volunt, cum imputari dicitur, Conf. *Armin.* in declar. *Episcopus* in Dispp. &c.

§. 15. Tandem ut habeamus integram totius rei notitiam, aliquid amplius propter connexam relationem inter Fidem & Meritum Christi diducendum erit. Scilicet ipsum Christi meritum, respectu nostri non est *Conditio* pacti, seu contractus à nobis requisita, sed est pura benevolentia patris quo ad nos: neque enim missus est nobis Filius Dei sub conditione Fidei de nostro præstandæ; sed ex absolutâ Benevolentia patris, Joh 3:16. Nam Universalis dilectio patris erga genus humanum, est causa, non Effectus missionis & incarnationis Christi, & non dependet à fide hominum prævisâ, Rom. 8:32. Missio autem Filii ejusq; in mortem traditio, est fons & radix omnium reliquorum beneficiorum gratiæ, quæ per fidem acceptantur, tanquã

per conditionē instrumenti sive mediū;
non v. tanquā per conditionem impe-
ratoriam aut meritoriā: Christū namq;
non obtulimus nos, sed Deus pater ex
independente benevolentia in vicem
nostri surrogavit, Esai. 53: 6. 2. Cor. 5: 21.
Contractus ergò initus est cum Christo,
ejusq; præstatio ex parte Christi requisi-
ta fuit à Dei Justitiā, Gal. 3: 13. 2. Cor, 5: 19.

§. 16. Porro quoad ipsam prædesti-
nationem notandum est, quod fides ra-
tione officij sui neque habet locum in
hoc articulo tanquam æqua conditio,
merito inducens Deum ad prædestinan-
dum, sed tanquam donum offerendum
& admittendum à prædestinatis æque
ac alijs vocatis; ut haberent instrumen-
tum, quo beneficia ex prædestinatione
promanantia possent sibi applicare.
Posito autem fuissè in intentione Dei
prædestinantis habitam tanquam con-
ditionem, cui Deus ipse vellet imputa-
re hanc dignitatem: non sequitur ta-
men fidem per se mereri aliqualem di-
gnitatis laudem; sed à Deo elevari su-
pra

pra mensuram qualiscunque dignitatis per naturam ei competentis. Ideoque non sequitur dignitatem per se & naturaliter competentem fidei, esse causam inductivam, decreto prædestinationis ordine priorem: sed dignitatem illam fidei per se non competentem, esse prædestinationis effectum ex merâ gratiâ prædestinantis superadditum Rom. 9: 30. Adeoque intuitus omnis studij B. Operum ad consequendam æternam salutem exulabit etiam ab hoc articulo qui est de prædestinatione Gal. 3: 14. Nota igitur quam accuratissimè, quòd neque Abrahamo utpote patri credentium, nec ulli mortalium facta est promissio æternæ beatitudinis, sub *Conditione* præstandorum operum, sed saltè sub conditione solius acceptationis beneficij per fidem Ebr. 9: 15.

§. 17. Hæc volui circa hoc dictum aliquantò prolixius edisserere, ut benevolus Lector haberet quasi in uno speculo depictam Dei voluntatem omnis doli mali expertem, de omnium & singulo-

gulorum hominum salutis procuranda curâ, medijs, Elencho, ordine methodique. Itemq; quod non aliter sumus prædestinati ad salvationem & glorificationem, atque sumus prædestinati ad justificationem, secundum illud *Axioma Aug. conf. Art. vi.* desumptum ex divo Ambrosio: *Hoc constitutum est à Deo, ut qui Credit in Christum, salvus sit, sine opere, solâ Fide, gratis accipiens remissionem peccatorum.*

§. 18. Sequitur Argumentum alterum:
 II. Quicumq; non vult ullos perire; sed omnes reverti ad poenitentiam; non est putandus vel dicendus esse causa hujus mali, quòd multi, proò dolor! condemnentur & pereant in aeternum. Atqui Deus tèr Opt. maximus non vult ullos perire; sed omnes ad poenitentiam reverti. Ergò &c.

Major propositio suâ propria lucè radiat.

Minor propositio extat à spiritu Dei dictata 1. Pet. 3: 9. Non tardat Dominus promissio-

missionem, sicut quidam existimant: sed patiens est erga nos, dum non non vult ullos perire; sed omnes ad pœnitentiam reverti.

§. 19. *Excipiunt adversarij, cum suo Piscatore, Phrasi: Erga Nos: notari solos credentes.*

Respondemus, sed etiam manifestos peccatores comprehendit, ut constat ex hujus capituli v. 15. Domini nostri Longanimitatem salutem arbitremini. At patientia ista & Longanimitas Dei referenda est ad manifestos peccatores; nisi contra morem & phrasin scripturæ, Rom. 2: 4. Deum credentes ad pœnitentiam invitare dicas. Ast non credentes, verum infideles invitantur ad pœnitentiam. Ergò in voculâ NOS, si propriè velimus loqui, non tam credentes, sed potius soli prævaricatores intelligendi sunt. β. Beza instantia in Colloq. Mompelgard. pag. 231: hæc est: quòd Divus Apostolus Petrus seipsum cum alijs includit.

§. 20. *Respondemus: Divo Apostolo Paulo quoque id frequentissimum est, seip-*

seipsum iisdē cum gentibus, criminibus insimulare, imò Gentibus adungere, ut hoc prudenti consilio & sui submissione, & confidentius gentes increpare & fructuosius refellere possit: cum tamen reverà ab illis criminibus alienissimus esset, nec oriundus ex Gentibus, sed ex Jehudæis exque tribu Benjamin. Quòd meritò concionatores imitari deberent, qui sæpè auditores suos alloquuntur in singulari & personā secundā: *Tu, Tu, Tu!* &c. excludentes se ipsos superbè.

§. 21. *Adhuc*, quia *D. Petrus Apostolus* & omnes credentes, tales quoque olim extiterunt ante scilicet conversionem; regenerati etiam Antiquum Adamū secum circumferunt, &c. Ideoq; talium consideratione infirmitatū, possunt in hunc numerum *καὶ τῶν* & aliquo modo referri. Ideoque etiam respondemus per retorsionem hunc in modum.

§. 22. *Quoscunque Deus Optimus vult recipere ad pœnitentiam; eorū neminem vult perire*, 2. Pet. 3: 9. *Atqui non solos Cre-*
den-

dentes (justus enim cedit septiès, Prov. 24.)
 Sed reprobos etiam ac damnandos vult
 ad pœnitentiam recipere. Ergò, non
 solos Credentes, sed Reprobos etiam ac
 damnandos vult non perire. Assumptũ
 extat probatum, Rom. 2: 4. *An igno-
 ras, quod bonitas Dei te ad pœnitentiam in-
 vitat; Sed juxta duritiem tuam & cor im-
 pœnitens, coacervas tibi iram in diem ira?*

Sequitur Tertium Argumentum.

§. 23. III. *Quicumque non constituit
 nos ad iram, sed ad acquisitionem sa-
 lutis; ille non est causa mali damna-
 tionis: Atqui Deus Optimus non con-
 stituit nos ad iram; sed ad acquisitio-
 nem salutis. Ergò,*

Major iterum radiat oppositione in-
 ter iram Dei & salutem nostram, quod
 illâ beneficio universalis Christi meriti
 remotâ, hæc per Christi resurrectio-
 nem constituta est, Rom. 4: 25.

Minor extat 1. Thel. 5: 9. *Deus non
 constituit nos ad iram; sed ad salutis acqui-
 sitionem.* Obijcit Piscator: Falsò allega-
 tum

tum esse à nobis testimonium hoc: quia tantum loquatur de credentibus.

S. 24. *Respondemus:* α. quos intelligit Paulus per vocem *nos*, statim indicat, in versu immediate seq. 10. videlicet pro quibus *mortuus est Christus*. Atqui Christus est mortuus pro omnibus, hoc est, pro totius generis humani & non tantum pro Electorum, sed & pro Reprobatorum, damnatorum & pereuntium omnium omnibus peccatis, quod hisce firmamentis stabilimus:

I. *Quia S. Scriptura utitur particulis universalibus loquens de passione, sanguine & morte Domini nostri Jesu Christi utpote Joh. 1:29. Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi c. 3:16. Sic Deus dilexit mundum, ut daret: (sc. pro toto mundo, qui ibidem distinguitur in credentes, & infideles) unigenitum filium suum, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam aeternam.*

I. Joh. 2: 2. *Christus est propitiatio non tantum pro nostris; sed & pro peccatis totius mundi.*

Joh. 12: 47. *Non veni judicare Mundum, sed salvare conf. c. 3: 17.*

Es. 53: 6. *Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, ac posuit Deus in eo iniquitatem omnium nostrum.*

Rom. 5: 18. 19. *Sicut per unius delictum in omnes homines condemnatio; sic & per unius justitiā in omnes homines justificatio vitae, &c.*

1. Cor. 15: 22. *Sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Christo omnes vivificantur.*

2. Cor. 5: 4. ὑπὲρ πάντων ἀπέθνηκεν, *Pro omnibus mortuus est Christus.*

Heb. 2: 9. ὑπὲρ πάντος θένεται θανάτου
Jesus, gratiā Dei, pro OMNIBUS gustavit mortem.

1. Tim. 2: 6. *Jesus Christus dedit pretium Redemptionis, Semetipsum pro OMNIBUS.*

II. Et ne adversarij nostri, more suo, has universales enunciationes de Solis Electis crimentur intelligendas esse; demonstrandū porro erit, quod Christus etiam pro illis mortuus sit & sanguinem suum fuderit, quos scriptura S. expressē reprobos dicit. E. g. Rom. 14: 16.

μη τῷ βρωματι σὺ ἐκείνων ἀπόλλυς, ὑπὲρ ἧ-
 χει-

χειρὸς ἀπέθανε: *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.* Ubi Paulus præsupponit hominem, qui offendiculo perturbatus desciscit à Christo, posse in æternum perire: nihilominus tamen pro eodem pereunte, Christum mortuum esse affirmat.

I. Cor. 8: 11. Καὶ ἀπολείπει ὁ ἀδελφῶν ἀδελφός ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν χειρὸς ἀπέθανεν: *Et peribit in tuâ scientia Frater, propter quem Christus mortuus est.*

2. Pet. 2: 1. Τὸν ἀγορεύοντα αὐτοῖς δεσπότην ἁρνέμενοι, ἐπάγοντες ἐαυτοῖς ταχυνὴν ἀπώλειαν. *Negant eum qui emerat eos Dominum, inducentes sibi repentinam perditionem.*

III. Tandem vel sic evincitur Christum pro *Reprobis* etiam mortuum esse; quia hi ad tempus in gratia stantes, iterum gratiâ Dei excidunt. Nam si excidunt gratiâ, infallibiliter ipsos in gratiâ eadem fuisse sequitur. Quòd si in gratiâ fuerunt, ut liquet, certè aliter non quàm per Christum in gratiâ fuerunt, deque merito ejus participârunt,

ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

Sequitur

*Sequitur Argumentum
Quartum.*

§. I.

*Disput.
XII.
Resp.
Joh.
Kantel
Geda-
nensia.*

Concludens omnes sub pec-
catum ut omnium miserea-
tur; is neminem vult perire:
Atqui Deus concludit omnes sub
peccatum ut omnium misereatur.
Ergò Deus neminem vult perire.
Maj. prop. à nostratibus reducitur ab
hypothesi irrevocabili ad thesin quoq;
veram. Minor extat Rom. 11. 32. Gal. 3. 22.
*Respondet Theodorus Beza Resp. 2. ad
Colloq. Mompelg. pag. 222. his verbis:
Rom. 11. Contextus ipse perspicuè ostendit,
Apostolum ibi non agere de singulis homi-
nibus per se: sed humanum genus distri-
buere voluisse in duas partes, nempe Judæos
& gentes, ex quibus suam ecclesiam colli-
git Deus per misericordiam: quum & hi &
illi digni fuerint perire: ut nemo, qui serva-
tur, aliter quam per misericordiam servetur,
quia quod dicitur Deus omnes conclusisse sub*

incredulitate : probat quod asserimus, nempe, neque nolente Deo, neque temerè homines in hanc miseriam incidisse : cujus tamen rei culpa omnis in hominis lapsum voluntarium, & ejus posteros sic peccato mancipatos conferenda est.

§. 2. Observat hanc antithesin B. Dn. D. Jacobus Andreas cum D. D. Wirtembergensibus, his verbis :

1. Verba Pauli adeò manifesta sunt, ut nulla interpretatione indigeant, quum inquit : Conclufit Deus omnia sub peccatum, ut omnium misereatur. Sicut enim non dicit : Conclufit quosdam sub peccatum, sed inquit omnia : Sic quoque non dicit, ut quorundam, sed omnium misereatur, ut ostenderet suam misericordiam omnibus seriò offerri, & Deum velle, ut omnes credant & salventur, sicut omnes peccaverunt.

2. Hæc assertio simpliciter impia est, & auditu horrenda, adeoque expresso

&

Et revelato verbo Dei contraria. Quicquid enim Deus prohibet, hoc non vult ut quisquam faciat. Nolente ergo Deo, Et non, volente, sed contra ipsius voluntatem primi nostri parentes transgressi sunt præceptum in paradiso traditum, Et in hanc miseriam inciderunt. Sic docet Spiritus Sanctus in scriptura sacrâ, Et qui aliter docet, si Angelus è caelo esset, anathema sit. 3. Si vestra doctrina vera est, culpa omnis non in hominem conferri posset, sed in Deum creatorem, qui (secundum vestram opinionem) absoluto decreto suo eos ad peccandum Et damnationem creavit Et ordinavit, ut qui noluerit eos aliter agere, converti aut salvari, quod auditu horrendum est Et abominandũ.

§. 3. Responsio Th. Bezæ ad observat. D. Andreæ.

1. Pater non potest D. Andreas ut in isto Pauli dicto, Concluserit Deus omnes in

contumaciâ ut omnium misereretur, dicatur *Pavlos* de universitate *Electorum* (quales omnes in ministerio ordinario esse presumuntur) in duas hominum species, *Judaos* videlicet & gentes, distributâ loqui, quod de singulis potius omnium populorum hominibus, nullo penitus excluso, vult intelligi.

§. 4. *Respondes ad Responſionem* *Bezæ* invictis hisce documentis :

a. Quoscunque Deus conclusit sub incredulitatem, eorum omnium vult misereri, *Rom. 11. v. 32.* Sed non solum *Electos*, verum etiam *Reprobos* conclusit Deus sub incredulitatem, *Rom. 2: 12.* *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Ergo Deus eorum omnium vult misereri, omnesque in universum singulosque homines salvari.

β. Apostolum loqui de hujusmodi sub peccatum conclusione, quæ fit per
scri-

Scripturam, Gal. 3: 10. *Maledictus omnis, qui non manserit in omnibus, quæ scripta sunt in Libro legû, ut faciat ea.* Ast quia hæc ad singulos pertinent; ideoque in opposito membro voluntas miserendi dilatanda quoque ad singulos erit.

γ Exclamat Apostolus v. 33. ad hunc allegatum locum: *O Altitudo Divitiarum!* At si glossæ Calvini & Beza veræ sint: Deo volente & decernente, homines peccatâ conclusos, ut aliquorum misereretur; non forentita benigni patris cœlestis extolendæ in genus humanum *Divitiæ*; sed deplorandæ crudelitèr illatæ miseriæ, tum quod plerisque æternæ damnationis retribus implicâset; tum quod aliquos eosque paucos saltè, ex universis & omnibus quos fecisset malos & miseros, tantummodò liberaret. Rectè etenim Divus Augustinus Lib. 3. *Confess.* c. 2. & Lib. 1. ad Montanum c. 22. *Malevolentiam hanc esse benevolentiam, dictavit, quæ aliquem miserum esse velit, ut ejus misereatur.* B. Fulgentius similiter in suis scriptis passim, non dubitavit, hujusmodi

ab Adversariis Deo attributam misericordiam, immisericordem & crudelem pronunciare.

§. Quandoquidē adversarii torqueant hunc locum ad probandū lapsū hominis accidisse volente Deo ac decernente, ut supra demonstratum est; ideoq; eo ipso ipsimet prius hujus loci membrum necessariò intelligunt *Universalitèr*; adeòque alterum membrum priori parili ratione correspondens non debent non *Universalitèr* intelligere; nisi Sycophantarum more procedere malint.

¶ Ut tandem taceam, hanc etiam sequi & fluere ab *Interdēt* adversariorum, ingentem absurditatem, ne dicam, palpabile mendacium; Solos Electos sub peccatis à Deo esse conclusos.

§. 5. Pergit Beza allegato loco admodum impudentèr: *At ego, ait, divinitus factum puto, ut iste hunc locum citaret quo manifestissimè falsitas hujus interpretationis redarguitur. Primum enim tota Pauli eo in loco instituta disputatio tam aperte istud ostendit, nempe de generibus singulo-*

gulorum non de singulis generum illic agi, ut
 mera sit pervicacia de istâ re controversiam
 velle movere. Et, quinam Apostolus hâc
 sententiâ subverteret, quod toto cap. nono ad
 singulos Judæos pertinere negavit, & prolatâ
 exemplis Ismaëlis & Esavi, probavit, ad solos
 promissionis filios, quos vocat, id est promif-
 sioni destinatos, spectare. Nec enim vel in
 Electorum fide, vel in reproborum incredu-
 litate subsistit, sed ad summam usque Deâ
 voluntatem ascendit & lectorem reducit.
 At hujus certè Altitudo nulla est quod ad re-
 probos attinet, si ut damnationis, ita etiam
 reprobationis decreti causam, sive corruptio-
 nem sive incredulitatem, sive quippiam a-
 liud in ipsis habens statuas, cujus pravisio sit
 in Deo *μεγατερον* ipsius decreti causa.

§ 6. Respondeo ad responsionem Beza:
 1. Confundit Adversarius per fallaciam
 & dolum plures interrogationes: quia
 in allegato loco capituli II. quæstio est
 de voluntate & beneplacito Dei, quo
 delectatur & vult omnium & singulo-
 rum hominum misereri, quæ voluntas
 à nobis solet nuncupari *Antecedens*, & est

quædam quasi potentia. At cap. 9. agit de Actu ipso divinæ misericordiæ, quæ à nobis vocari voluntas *consequens* solet: nam licet *antecedentè* procurando media salutis, omnium & singulorum velit misereri Deus, si credant Evangelio & agant poenitentiam; tamen *consequentè*, quia non omnes suscipiunt salutis media, Evangelio scilicet credunt & convertuntur; hinc demum fit per Dei justitiam, quòd omniū actu non misereatur. Nos itaque cum loquamur nunc & disseramus de priori, respondet Beza incommodissimè de posteriori per crassam ignorationem Elenchi. 2. Nec quenquam turbabunt voces *Judei & Gentis*, cum id sit Apostolo valdè familiare atque solemne, hoc pacto totum genus humanum dispertiri. 3. De altitudine divitiarū paulò ante respondi. 4. Prævisionem Dei, esse causam *πρόβλεψιν* decreti damnationis statuere, horribilis adversariorum blasphemia est: Præterquam quod in superioribus demonstratum sit perspicuè, prævisionem

REFUT. CALV. IN SPECIE. 360
nem Dei, in nudâ speculatione quoad
malas actiones hominum terminari.

§. 7. Pergit Beza d. l. Deinde quum
hoc in loco Apostolus ἀπείδεικται (quam rectius
D. Andreas vertisset contumaciam quàm in-
credulitatem, quum illa latius quàm ista patent)
statuat pro termino à quo omnes isti ad mi-
sericordiam ac perinde ad fidem vocantur:
contumacia verò predicationem cui contu-
maciè resistitur includat, quam D. An-
dreas de solâ Evangelii gratiâ intelligit: tum
demum verum fuerit istud ipsius de singulis
hominibus ut Evangelii contemptoribus com-
mentum, quum probaverit, verum esse sin-
gulis tot prophanorum populorum hominibus,
tunc, immò ab ævo condito, promulgatum
fuisse Evangelium, qui ut idem Apostolus
scribit ad Ephes. erant alieni à republica
Israelitâ, extranei à pactis promissionis, spem
non habentes, & Dei expertes in mundo.
Sed & Iudaos singulos an ausit iste dicere
fuisse Evangelica predicationi rebelles? Ni-
hil ergò minus dictum voluit Apostolus, nec
istud quicquam ad propositam ab ipso que-
sionem de vocatione gentium & excisione

Iudaorum pertinuit. Sed hoc significavit, tum gentium vocationem, cujus praeceps minister fuit Apostolus, tum Iudaicae Gentis, tum quidem quum hac scriberet Apostolus, excindenda, postea verò tandem instauranda restitutionem à merà Dei misericordia proficisci. Tunc enim Gentes ad Evangelii gratiam fuisse vocatas, quum nihil minus esset quam ipsi obsequentes, Dei videlicet veritatem, de quâ loquitur Paulus Rom. 1: 18, in iniustitiâ detinentes: Iudeos autem Deum suo tempore restitutorum, quantumvis insignis contumacia reos, & quidem utrumque facturum planè admirabili consilio: abusu nimirum ipsorum Iudaorum contumaciâ ad Gentes ipsorum loco substituendas: & contra per Gentium obedientiam Iudeos ad ipsas assimilandos & Evangelium quoque recipiendum, suo tempore provocaturum. Ista verò omnia quorsum ad D. Andrea somnium? Nam etiamsi, non obstantibus istis, vera esset ejus interpretatio: tamen oporteret omnibus seculis singulos omnium gentium homines fuisse primum ad Evangelium vocatos, cui singuli quoque resisterint, à qua incredulitate

tate postea vocati ad misericordiam fuerint, immò, misericordiam consecuti, omnes enim eos quos dicit Paulus fuisse in contumaciâ conclusos, ut eorum omnium Deus miseretur, dixit antea partim quidem ἐλεηθῆναι id est, misericordiam consecutos, nempe Gentes: partim vero nempe Iudeos, suo demum tempore ἐλεηθήσονται, id est, misericordiam consecuturos: quod omnibus aetatibus & singulis hominibus tribuere (trahit enim hæc D. Andreas ad aeternum Dei decretum, quod unum & idem semper fuisse necessum est) quàm ridiculum sit quis non videt? Præterea, si ejusmodi rebellio adversus Evangelium oblatum, quæ pessima est incredulitatis species, prævisse dicatur in singulis hominibus, vocationi ad misericordiam: dua nimirum in singulis hominibus statuenda fuerint vocationes, in quarum medio statuenda fuerit ἀπερίστα: quod rursus absurdum est & ridiculum, ut ex plurimis eorum exemplis constat, quibus datum est vocantem Deum statim sequi. Insuper quomodo cum hac sententiâ coharebit, discriminem quod paulo ante nempe observatione in locum 1. lob. 2. inter alios

alios peccatores & per inerdulitatem peccantes constituit? Quod videlicet illi quidem sic peccent, ut ipsis aliquâ ratione succurri possit, nempe fide: illi vero propterea damnantur, quoniam aliâ ratione illis succurri non potest, ut qui liberatorem respuant? Nam ecce contra Apostolus hoc loco, si vera est ipsius D. Andreae sententia superiori repugnans, singulos homines dixerit prius oportere esse contumaces, quàm ad misericordiam efficaciter vocentur. Denique ut omnes observent quàm supinè & negligenter observationes istae sint à D. Andrea conscriptae: quum ego in meâ responsione ad objectum mihi locum ex Rom. 11: 32. respondiissem. Iste transit ad locum alterum, nempe Gal. 3: 12. Sic unum cum altero commiscens, ut sive per oscitantiam, sive sciens prudens extremum locum ex Rom. 11. Substituatur ejus vice qui in Epist. ad Gal. scribitur, quae interpretatio maximi est momenti. Nam cum Romanis scribens dixisset, ut omnium misereatur, ad Galat. scribit ut promissio ex fide Iesu Christi detur credentibus: quibus verbis Paulus universitatem eorum quos Deus con-

conclufit sub contumacia, non ut in eâ perirent, sed ut inde ad misericordiam vocarentur, ad solos credentes restringit. Non est autem omnium fides, seu eorum demum quos erabit Deus: nec volentis & currentis, sed miserentis Dei, qui quorum vult miseretur & quos vult indurat. At cur non potius, inquit D. Andreas, scripsit Apostolus, Conclufit quosdam, & ut quorundam misereatur? Nempe quoniam non de singularibus personis, sed de Electis Universalitèr, tum ex Gentium numero iam vocatis, tum ex Iudæis suo tempore restituendis, & in unum cum Gentibus corpus coalituris agit.

§. 8. Respondeo ad responfionem Bezae, & quidem:

1. Ad illud: Paulum uti in græco textu non voce incredulitatis sive peccati, sed ἀπειθείας: CONTUMACIÆ: contumaciam vero includere prædicationem, cui resistitur: Nunc omnibus non annuciari Evangelium, Ergò neque omnes sub contumaciam concludi, sed illos quibus annunciat. Atque

Atque hanc ἀπεΐθεαν, sive prædicationi oblatae resistentem contumaciam esse terminum à quo omnes isti ad misericordiam & fidem vocentur.

R. α. Absurda & futilis, ô bone Deus, hæc hominis eruditi glossa, ne dicam impia, imò tandem blasphema est. Etenim si ἀπεΐθεα includit Evangelicæ prædicationi resistentem contumaciam, atque ea sola terminus à quo putandus est, eorum omnium qui ad misericordiam & fidem vocantur : Sequitur omnes quorum miseretur Deus, oportuisse annunciato verbo contumaciter resistere, & qui non resistent, eorum Deum non velle misereri : quippè quia contumax prædicationi repugnantia Theodoro Beza, est terminus à quo, eorum quorum Deus vult misereri.

R. β. Ast utrique huic Commento è diametro contradicit Apostolus Paulus, Act. 13: 46. *Vobis, inquit, oportebat primum loqui verbum Dei : sed quoniam repellitis illud, ecce, convertimur ad Gentes.* & v. 48. *Audientes Gentes gavise sunt, &*
glori-

glorificabant verbum Domini. Num igitur gentes verbo annunciato, restiterunt? vel, num quia non restiterunt per ἀπειθεῖαν, eorum Deus Opt. Maximus non est misertus? Hæc demum adversariorum sapientia mihi dicenda erit ridicula si unquam alia.

R. γ. Sibi ipsi contradicit Beza, dum in seq. pag. 224. proprium commentum convellit his verbis: *Ut ex pluribus eorum exemplis constat, quibus datum est vocantem Deum statim sequi.*

R. δ. Oppidò falsum est ἀπειθεῖαν, solam adversus Evangelium contumaciam significare, cum divus Apostolus eos quoq; filios τῆς ἀπειθείας appellet, quibus Evangelicæ prædicationis lux nunquam illuxit, Eph. 1:2. & 5:6. Col. 3:6.

R. ε. Postremò, quid hoc loco per ἀπειθεῖαν sit intelligendum, indubius testis est ipse idem Paulus, Rom. 3:9. Gal. 2:22. ubi eandē exponit per ἀμαρτίαν, quæ omnem inobedientiam contra legem Dei complectitur.

§. 9. Respondeo: 2. ad illud: *Admiral*

consilio Deum abusurum ipsorum Iudaorū contumaciā ad Gentes ipsorū loco substituendas, &c. Nimirum latere in his verbis ὡς λόγος, quasi faceret ille optimus Deus ē diametro adversus illud Apostoli, Rom. 3:8. *Imprecantis maledicta dicentibus: Faciamus mala ut eveniant bona.* Id est, peccemus in illustretur gloria Dei: Quamvis autem expressē non audeant adversarii dicere Deum peccare; quid tamen aliud est, criminari Deum esse causam peccati & contumaciæ, quam eundem statuere peccatorem?

§. 10. Respondeo 3. ad id partim ἰλεηθῆναι, id est, misericordiam esse consecutos, nempe Gentes; partim vero, nempe Iudaos, suo demum tempore ἰλεηθῆσεσθαι, id est, misericordiam esse consecuturos, quod omnibus aetatibus & singulis hominibus tribuere, ridiculum, &c. Nimirum 1. Non esse absurdum vel ridiculum ab inductione exemplorum, regulam constituere universalem. E. g. Vinum Hispanicum, Rhenanum, Gallicum, &c. calefacit. Ergo, omne vinum calefacit.

Sic

Sic hoc loco: Gentes quæ salvatæ sunt, sunt misericordiam consecutæ, Judæi qui salvabuntur, misericordiam sunt consecuturi: Ergo omnes & singuli homines salvati & salvandi, misericordiam Dei sunt consecuti & consequentur, siquidem scriptura sub divisione Græcorum & Hæbræorum, seu Judæorum & gentium, includit universum genus humanum, dicere verò hoc non involvere & suo ambitu comprehendere omnes & singulos, id mihi demum videtur ridiculum, inò planè contradictorium, & Moris esse Apostolo in hoc capite ut & alibi, modo à Thesi descendere ad hypothesin, modò vicissim ab hypothesi ascendere ad thesin. E g v. 29. 30. *Sine pœnitentiâ sunt dona & vocatio Dei, sicut aliquando & vos non credidistis. Item v. 35. 36. Quis prior dedit illi & retribuetur? Quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, &c.* 3. Argumentor: Quorumcunque Deus est misertus, hos cõcludit sub incredulitatem. Atqui mi-

fertus est omnium maximè fidelium,
 1. Tim. 4. Ergò omnes conclusit sub
 incredulitatem, etiam fideles quip-
 pe quorum maximè salvator est, actu
 scilicet, quod RIDENS Beza maximè
 debuisset observare. 4. Tandem
 ut ridebant Judæi *mendaces, Veracem,*
 Matth. 9: 24. Ita Beza *Andream.*

§. II. Porro, neque absurdum ortho-
 doxo est, dicere ἀπελθεῖν præcedere
 etiam istam vocationem eorum, quibus
 datum est vocantem Deum statim se-
 qui, scilicet *potentialem* seu *resistentiam*
naturalem, quam interdum prius non-
 nunquam serius expugnat gratia vo-
 cationis, nonnunquam etiam in expu-
 gnatam deserit propter indurationem
 & resistantiam nimiam. Matt. 11: 20. seqq.
 c. 23. Ideoq; non sibi contradicit D. An-
 dreas perseverans in eâ sententia sin-
 gulos homines prius esse contumaces
 quam ad misericordiam *Efficaciter* vo-
 centur. Ubi tamen *Calvinismus* crassius
 latet in voce *efficaciter*, sapit enim im-
 pietatem de vocatione *inefficaci*, quam
 nos

nos Calviniano sensu intellectam repudiamus.

§. 12. Quod attinet locum Gal. 3: 22. Conclussit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Jesu Christi detur credentibus. Ubi Judice Bezâ, Paulus universitatem eorum, quos Deus conclusit sub contumaciâ ad solos credentes restringit. Respondemus: 1. Ex hac illatione sequi, solos Electos fuisse contumaces, quasi Apostolus dixisset: conclusit omnes Electos sub peccatum, ut illos salvaret. 2. Hac detorsione misericordiam Dei in Christo declaratam nimium coangustari, & totum salutis nostræ catholicismum destrui, dum sic quivis ad desperationem trahitur. 3. Sed hoc velle in utroque dicto Apostolum: Deum omnes & singulos homines in scriptura legis convincere peccatores esse, ut omnes quicumq; eligantur, iidemq; justificantur & salvantur, deprehendantur salvari non propriis viribus aut meritis operum, sed solâ Dei misericordiâ fide in Christum apprehensû, siye fuerint Judæi siye gen-

tes, quod patet ex illo Rom. 9: 15. 16. *Cujus misereor ejus misereor, non enim est volentis aut currentis, sed miserentis Dei.*

§. 13. Adscribam etiam integram Bezae *Antithesin* secundæ observationi D. Andreae oppositâ, cujus verba sunt hæc seqq. p. 225. seqq. *Ad 2. Nihil hic crepat meus adversarius præter anathemata adversus ipsos etiam angelos, si fortè ab ipso dissenserint. At ego Deum precor ne ipse potius audiat aliquando ex ipsius ore, qua mensura dimensus es alios, ego te metiar. Unde verò tandem profecta est tanta istius indignatio? Nempe, quod ex illis verbis, conclusit Deus omnes sub contumacia, collegi, nec temerè, nec invito Deo homines, in istam miseriam, sua tamen ipsorum, non Dei culpa, incidisse. Nec interim quicquam ad illam phrasin respondet, neq. ad innumerabiles alias multò etiam expressiores, quas suo loco protuli, & plenissimè tum ex locorum aliorum collatione, tum ex August. adversus Pelagianos disputationibus certissimè & eruditissimè explicavi, quæ rursum hic nolim inculcare. Quid te verò fiet, miser Augustine, immò etiam quid te D. Luthere, si corâ D. Andreae*

tribunali steteritis? Sed ad rem. Quicquid, inquit, Deus prohibet, hoc non vult ut quisquē faciat. Sanè quicquid pròhibet, malum est, nec Deo summè bono placere potest. Neq; hoc quisquam pius negarit. Sed plurimum ista inter se differunt: Legem per se & absolutè qualis est in sese, & quatenus ab hominibus impletur vel non impletur considerare. Semper igitur ex lege Dei quid ut rectum approbet, ut perversum improbet, (quam voluntatē suam Deus in lege patefecit) intelligimus. Quo-
 vero spectet Deus, his vel illis pronunciari, non tantum legem, sed etiam Evangelium suum jubens, ex illa sola externa denunciatione colligi nequit, sed ex effectis demū consequentibus id est à posteriore intelligitur, quod superioribus disputationibus abundè me pro, asse confido, paucis autem nunc rursus attingam.

Si quoties Deus aliquid prohibet, id fieri non vult à quoquam, certè, fieri vult quod jubet. Nunquam autem aliquid prohibet, quin contrarium jubeat: Nec quicquam jubet quin contrarium prohibeat. Cedò verò, quum praeceperet Abrahamo, ut Isaacum mactaret, ac proinde vetaret ne illi parceret: num Isaacum mactari

volebat, Iſoaco parci volebat? Num per di Ni-
 nevitas, eo quod juffit à Jona renunciari: num
 mori Ezechiam volebat, precipiens ei per Eſa-
 iam ut ad mortem ſe cõmpararet? Num vole-
 bat à Pharaone dimitti populum, quum id ei
 per Moſen mandaret, & tamen ipſius improbi-
 tatem non modò non mutaret, ſed etiam, gloria
 ſua cauſa, in illa malitia per ipſiſſimas cor in-
 duraret? qua de re ſupra diſſeruimus, cum vo-
 luntatem ſigni a voluntate beneplaciti inter-
 dum proſus diſſidere, nec tamen Deum pro-
 pterea culpari poſſe oſtendimus. Caterum ut
 generalius loquamur, num legem mandauit
 populo ſuo, & quotidie precipit, ut eam plenè
 quæquam impleat? Et tamen plenam precipit.
 Et cum promiſſiones legales audimus, an illas
 vult à nobis præſtari? Nihil minus. Nec enim
 unquam conſtituit ſuos per legem ab ipſis præ-
 ſtitam ſervare. Mandat igitur etiam ali-
 quid quod fieri non vult, & promittit etiam
 aliquid quod præſtare non vult: nec homini
 propterea ludificatur. Nam homines è con-
 trario, quæ audiunt à ſe peti quod implere ne-
 queant, & ſibi interdici à quo abſtinere non
 poſſint: & promiſſionibus quidem addi vident
 conditiones in ſebe adimplendas, cum minù autem

contra coherere conditionem quam effugere
 non possint: necessariò, nisi sint prorsus mente
 capti, animadvertant oportet non alio consilio
 sibi divinitus proponi legem, quam ut redar-
 quantur, & inviti quoq; perterrescant: In hoc
 autem terrore, nisi peculiari gratia velut ex
 inferis educantur, vel in desperationem ruunt;
 vel magis ac magis suâ ipsorum improbitate
 indurantur. Num quaeso, absq; Dei iusti iudicis
 consilio, & voluntario decreto? Quod si Deus
 illum peccati per se lethalem morsum conver-
 terit in cor contritum & humiliatum coram
 ipsius facie, vulneri postea oleum illud Evan-
 gelica gratia inspersurus, tum immutatus ho-
 mo Dei praecepta audiens, experitur alio sibi
 quam antea consilio Dei legem rursus incul-
 cari: nempe non magis quam antea ut plena
 ipsius praestatione servetur, sed ut pro viribus,
 quas à Deo accepit, carnis suae reliquiis repu-
 gnans, secundum illam Dei voluntatem ambu-
 let. At vires istas si putat D. Andreas homines
 habere à natura, totus Pelagianus est. Si par-
 tim ex natura, partim ex gratiâ, Semipelagia-
 nus: quod neutrum tamen velim illi ascribere,
 quamvis non videam quamnam ista ex ipsius
 dogmate necessariò non consequantur. Nam
 si

si hanc gratiam singulis vult offerri, rursus eadem questio recurret, ut jam antea plenius ostendi: cur videlicet hac gratia sit in aliquibus efficax, in aliquibus non item: quod discrimen vel ex natura oriatur in solidum, vel ex gratia quidem, sed inaequaliter distributa: nec Deus erit expers culpa in hac inaequalitate, si naturalis destitutio omnium virium ad bene cogitandum & agendum ad justam hominis damnationem non sufficit. Sed praeterea ut Deus culpa vacet, offerri singulis oportet gratiam cum aliqua ipsius recipienda possibilitate: responsaturis altoqui peccatoribus cur ab ipsis exigat quod sciat ab ipsis praestari non posse: & cur ipsos condemnet propter id ab illis non praestitum, cujus praestandi facultatem ipsis non dederit. Perinde ac si, ut agebat profanus ille infelicitis memoria Castellio à bubus flagitaret Deus ut volarent. Os impudens! quasi hac hominis impotentia ad bonum, & captivitas sub malo, sit a creatore, ac non ab eo qui à creatore suo sponte defecit. Quid? quum peccata quoque inter peccatorum poenas censentur, annos quoties Satana & malis instrumentis, non tantum facit quidpiam agendi potestatem (quamvis novam malitiam illi non inspiranda, tamen

illam

illam quam in ipsis invenit. bene movendo) sed etiam illis, quid actura sint praescribit, illa ciet, excitat, & efficacia reddit, annon vult illa agere quod agunt? Agunt autem omnia legis praeceptis interdicta. Neq. hic valet ista distinctio, inter actionē & actionis vitium, & in uno opere duplex opus unū Dei ut instrumento male bene utenti, alterum ipsius instrumenti non jam ut instrumenti, sed ut cause. Nam satis nunc est probasse Deum sapē minimē fieri per aliquem velle quod in lege vetat, & contra fieri nolle quod in lege praecipit ut D. Andrea anathematismo non teneamur. Quod autem dixi de lege, multo manifestius & multo magis de fide & Evangelii gratia sentiendum est. Lex enim multo pluribus quam Evangelium loquitur, ut pote quam ipsa natura in cordibus omnium ratione praeceptorum, quod ad notitiam ipsius attinet, insculpsit: & nonnullum alicujus honestatis naturale desiderium in iis superest qui non sunt prorsus deplorati: quae tamen omnia procul absunt à dono Spiritus Sancti regenerationis proprio. Specialior est ergo multo Evangelii gratia, quam si somniet adversarius noster, aut singulis unquam fuisse oblata, aut nunc offerri, aut unquam offerendam, vel

sola experientia, qua stultorum magistra est, redarguetur. Quod si vanissimum istud delirium hoc etiam errore cumulet, ut sentiat omnibus, quibus id offertur cor aperiri, ut attingere posse velint: & aures ad audiendum dari, ut audire queant & discere, doceat igitur omnes à patre trahi, filium sese omnibus revelare, datum quoque fuisse turbis, ut mysteria regni Dei noscerent. Duplex autem illud testimonium, quod ex primo tractationum meorum volumine pag. hujus collationis 551. mihi opponit, ea qua uti solet fide, ab adversario meo descriptum est. Nec enim usquam dixi quod ipse mihi adscribit, miro & incomprehensibili modo placuisse Deo, & voluisse Deum ut primi nostri parentes peccarent. Sed hoc scripsi totidem verbis pag. voluminis illius 179. lapsum illum (alibi vero dixi, cur non peccatum sed lapsum dixerim) ita a voluntario Adami motu profectam, ut tamen non invito Deo acciderit, cui miro quodam & incomprehensibili modo placet, ut id quoque quod quatenus peccatum est non probat, non tamen sine ipsius voluntate eveniat. Sic autem explicare planius studui quod ait August. nempe miro & ineffabili modo fieri ut non fiat prater Dei voluntatem, quod fit contra Dei voluntatem.

Locus autem alter ex pag. ejusdem voluminis 191. meliore quidem fide exscriptus est, sed ab illo astute detortus. Nec enim simpliciter & indefinite scripsi, ut iste vult in Reprobis, sed in nonnullis ex reprobis intelligentiam excitari ad percipienda & credenda quae audiunt: quod tam verum est de generali & historica fide, diabolis etiam ipsis communi, ut ibi explico, quã falsissimum est singulis reprobis hanc gratiam fieri, ut adversarius meus contendit.

Et hic mihi quidem plenissime respondendum esset ad impudentissimam illam calumniam quam in me totis paginis 551. & 552 effundit, quod videlicet Beza doctrina usum verbi Evangelii & Sacramentorum prorsus tollat: esset, inquam, plenissime mihi ad hanc calumniam respondendum, nisi jam antea, tum in collatione de Baptismo pag. 66. & 83. tum in hoc predestinationis tractatu, quomodo sit ex vera & solida doctrina conscientie de sua electione dubitantibus consulendum ostendissem: quae de re tamen cogit me rursus hominibus istius importunitas non nihil dicere: Facis inquit, promissiones omnes particulares id est, ad electos tantum pertinentes, de quibus Deus occultum aeternum decretum fecerit, quod eos tam

tum servare velit. Quis igitur tibi dicet, aut unde scies an sis in numero electorum aut reprobatorum comprehensus, cum in gravissimis illis tentationibus conscientia de illis ipsius Sp. S. testimoniis & ejus motibus dubitet, ad quos illas remittis? Hac ille in summa, ex quibus ille concludit pag. 558. piis omnibus cavendum esse ab ea doctrina, gignendis novis erroribus tam fecunda, ut hominibus non solum Substantiam & usum Sacramentorum verum, sed etiam totum Evangelium unacum Christo eripiat, & eos omni consolatione privet. Et hoc scilicet est placide disputare, non autem convitari. Cedò verò quasnam iste consolationes ejusmodi, tentationibus opponit? Eas profecto quas Facile non Satban tantum ferat tentatis de sua electione proponi, verum etiam ipsemet suggerat, ut vel falsâ fide nitantur, vel in altius desperationis baratrum ruant. Vult enim D. Andreas semel tolli particulare decretum electionis, quod invidiosè & falso sensu occultum vocat (ut mox ostendemus) id est ipsam electionem, quo quid tandem Satbana fuerit optabilius, quam non alio fundamento fides & spes nostra omnis nitatur, quam æterna & immutabilis electionis nostra certioratione?

Teste

Teste passim Paulo, & præsertim Rom. 8:29. 11. 1. Cor. 2. 16. Eph. 1. 5. 2. Tim. 2. 19. 1. Pet. 1. 2. Immo quum non eligat qui singulos nullo prorsus excepto trahit : si stat hæc D. Andrea doctrina certe vel dulcissimum illud electionis nomen ex sacris literis expugnatur oportet : vel si illos demum eligere dicatur Deus, qui universalem illam externa vocatione oblatam gratiam receperint, prius vocabuntur homines quam electioni destinentur. Et ita pervertenda fuerit omnium nostræ salutis causarum series. Et præterea pendebit hæc electio ab hominum ipsorum arbitrio, si tribui dicatur a Deo singulis hominibus potestas credendi vel non credendi, ut fides sit *donum* singulorum sine exceptione hominum, acta vero duntaxat eorum quibus libuerit Deo ad credendum, non secunda alicujus particularis primam confirmantis, sed primæ illius universalis gratiæ vi cooperari. Quæ omnia cum falsissima sint, teste universa scriptura, consolationem inde peti adversus illos conscientie terrores facile tulerit Sathan, ut tentari se ipsos decipiant. Deinde, si tentato veniant in mentem illa certissima, non quicumq; exterius vocantur trahi intus à patre : nec filio dari omnes, sed duntaxat credituros suo tempore, quod fides non sit omnium : nec filium quibusvis revelare Patrem, sed illis demum quibus vult :

G,

Et, quod ipsorum Israelitarum tristissimo exemplo constat, ne omnes quidem qui promissionem auribus audiunt esse promissionis filios, id est promissioni destinatos: multos vocatos paucos electos: nec verius esse posse, singulos exterius baptizatos aqua, esse Spiritu baptizatos, quā circumcisos singulos carne, fuisse quodq; corde circumcisos: quinā sibi persuadere potuerint, falsam illam universalis sive electionis (quod sane dictum ridiculum est, quum eligere dici non possit quispiam qui nullos rejicit) sive vocationis gratiam, quam toties jam dixi, nisi ad solam universitatem electorum restringatur, debere potius indefinitam dici? nempe ut sic noverimus omnes illas circumstantias, quae *τοῦτο* nomine in sacris literis intelligi consueverunt, ut Gentium, Sexus, etatis paucorum vel multorum gravium vel leviorum peccatorum, quū agitur Dei de misericordia cessare, nec fidem et spem nostram ullo modo, remorari vel impedire debere. Deniq; quum non usque adeo firmam illam universalem communiciā gratiam esse doceat D. Andreas, quin ab ea possit quisquam excidere, ut qui ἀμεταμέλητος illam esse neget, et amitti penitus posse Spiritum adoptionis contendat, ut in tractatione de Baptismo audivimus: an non ipsemet, quasso, quicquid antea superstruxerat, hoc dogmate subvertit, si negotium illi sit cum eo, qui

qui se à fide & gmtia Dei excidisse sibi persuadeat? Quam igitur ista vana & futilis sint nemo non videt, quibus quæ sint opponenda ex puro Dei verbo deprompta: & quomodo sit predestinationis doctrina usus applicandus: sive undè petenda: & quomodo retinenda sit electionis certioratio, plenissimè, ut modo diximus, in tractatu de Baptismo studuimus explicare. Tantum nunc christianum Lectorem velim, duplicem istius hominis errorem de particulari, quam vocat, electione, & occulto Dei decreto animadvertere. Enimverò si particularem illam vocat, quæ ad singulos sine exceptione homines pertineat, non ego sed ipse fuerit huius particularitatis reus. Sin verò particularem appellat, quam universaliter propositam oporteat singulos audientes sibi particulariter applicare, id ipsum facit quod in me reprehendit: eo tamen excepto quod ille & quidem, falsò universitatem istam ad totum humanum genus, nullo prorsus homine excepto extendit, ego verò ad solos electos suam & ipsos universitatem constituentem cum Sacris literis restringo. Et quis hic non miretur hominem istum eò usq; euenisse istius suæ sententiæ studio abreptū, ut non animadvertit quod de universali ad singulos sine ulla exceptione homines pertinente predicatione opinatur, locū habere in sacramentis non pos-

posse? nisi fortassis istud etiam ausit affirmare, singulis totius mundi hominibus offerri baptismi & cana Domini participande gratiam. Sed de hac re plus satis. Ocultum autem illud eternum Dei decretum, quod iste ferre non potest, quo tamen Sublato omnis Dei providentia, atque adeò Deus ipse necessario vel tollitur, vel a mediis causis suspenditur) sapientiam diximus ocultum à nobis vocari, primum quoniam omnes medias causas sine exceptione antegrediens, immò illas ipsas omnes medias causas sibi subordinans, à merà illà Dei voluntate pender, cujus altitudo inscrutabilis est, & ab ipsis etiam angelis adoranda. Deinde quòd non nisi à posteriore, id est, per effecta nobis patefiat, & tunc demum nobis esse oculta non à tòtò desinat, quæ patefactio nobis sufficere debet, ac plenè sufficit: videlicet a fidei & sanctificationis fructibus, id est, a displicentia peccati & Operibus Spiritus ad justificationem & veræ fidei à perpetuè donum: inde ad interiorem vocationem, cum externa, id est, verbi predicatione, & Sacramentorum administratione conjunctam: ac deinceps ad certissimam & omni quantumlibet vehementi tentatione inexpugnabilem in Christo predestinationem ascendentibus, ut de certò securum nostræ glorificatione certi, jam nunc pacem in conscientiis nostris habeamus.

§ 14.

RESPONDEMUS.

1. **M**ERO Sycophantiæ vitio scaturit Beza: non enim D. Jacobus Andreas anathemata vibrat in Angelos si forte ab ipso dissenserint: nullus enim homo, excepto Christo, αὐτὸς ἔφαυ aut veritatis cœlestis principium est; etenim omnis homo mendax Ps. 116: 11. Rom: 3: 4. sed verba allegat apostolica dicendo: *Sic docet Spiritus Sanctus in scriptura sacra: & qui aliter docet, si Angelus è cœlo esset, anathema sit.* Verba Pauli Apostoli extant, Gal. 1: 8.

2. Non eget Andreas vulpinis precibus Beza ne sentiat aliquando mensuram quâ dimensus sit alijs; Ille enim implet mensuram bonam, metiendo veritatem juxta Regulam apostolicam; hic verò, propinat discipulis suis mensuram injustam, Mentiendo, ac dissimulando verum: Medice cura te ipsum & vide ne ipse aliquando ex ipsius Dei ore audias: quâ mensurâ dimensus es alijs, ego te metiar, Luc. 6: 38. Match. 7: 2. Marc. 4: 24.

Quamvis verba Christi allegata à Bèza valdè torta sint: loquitur enim ibidem Salvator de judicio humano, quia dixit: *Dabunt in sinum vestrum. Eâdem* Alii mentientur vobis: Mens igitur Christi est: quicumque rigidiores se in judicandis FRATRIBUS, idque sine prægna-
caussâ & privato odio, præbuerit, eum vicissim rigidè ab aliis judicandum esse. Jam autem Calvinianos, utpote funda-
menta salutis in art: de universali Dei gratiâ, univers. merito Christi, uni-
vers. vocatione, causâ peccati, Testa-
mento Christi &c destruentes, pro
fratribus in Christo, cum Calixtinis
& Syacretistis nunquam agnoscimus,
donec resipiant & libris nostris Sym-
bolicis subscribant. quod facturi sunt ad
Calendas Græcas.

3. *Nec temerè, nec invito Deo homines in istam miseriam incidisse, sua tamen ipso-
rum, non Dei culpâ, gratis dicitur, imò
ut ex consequentibus constet, impiè;
prius quidem concedimus, quòd non ita
temerè, quasi Dei præscientiam fugit
quod*

quòd temerario ausu protoplasti commiserint. Posterius cum *Andreas* adhuc hodiè constantèr improbamus, asseverantes homines in istam miseriam incidisse *Deo invito*, id est præter voluntatem Dei, seu quod idem est, contra voluntatem ejus idque *negativè*, faciendo quod erat prohibitum, quodque Deus non voluit, sed non *contrariè*, quia hoc ipsum tamen Deus permisit, non quidem *coactus*, est enim ens liberrimus; neque propriè loquendo *Nolens*, quia non impedivit, sed *Non volens*, ut seipse *Andreas* explicat. Ab hac explicatione Scholasticâ non magnoperè videtur abluere ipse Divus *Augustinus* quando lib. de spir. & lit. Item in illud Psalmi iii: 3. *Magna sunt opera Dei exquisita in omnes voluntates ejus*, scribit: *Peccatores quidem facere contra voluntatem Dei: sed non vincere eam: quia qui non volunt habere Deum placatum, non evadent ipsum iratum, expecturi in suppliciis potentiam ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt.* Augustinum ergò Augustino subdolè allegato

opponimus. D. Lutherum pro formâ nominat adversarius, cujus verba tamen allegare non audet.

4. Quod infert, mentem Dei ex solâ externa voce vel denunciatione legis & Evangelii colligi non posse, sed ex effectibus demum consequentibus, id est à posteriore, id mihi demum videtur hominibus Christianis illudere eosque à clarâ verbi Dei literâ ad somnia & phantasmata abducere; contra illud: *Ad Legem & Testimonium Esai. 8 Matth. 7 Ubi cæcus cæcum ducit ambo cadunt in foveam.* Hæc præparationis loco affert ad evincendum, Mandare Deum aliquid quod fieri non vult, idque probare conatur nonnullis commendatis exemplis.

5. Quod attinet primum, Cedo verò quum præciperet Abrahamo, ut Isaacum mactaret, ac proinde vetaret ne illi parceret, num Isaacum mactari volebat, Isaac parceri volebat.

R. æ. Voluntas divina, est duplex, scilicet quoad actum quo egreditur ad res, alia simplex & absoluta, qua Deus aliquid

quid absolutè vult eaque semper sorti-
tur executionem; alia est *Conditionalis*,
quâ Deus aliquid vult sub certâ condi-
tione, quâ absente, non sequitur effectus.
Prior describitur Ps. 115: 3. *Omnia quæ
Deus voluit fecit.* Esai. 65: 12 *Elegistis quod
non volui.* *Posterior*, Ezech. 33: 11. Ubi
Deus vult ut convertatur impius, &
non convertitur. 2. Pet. 3: 9. Vult Deus
ut omnes revertantur ad pœnitentiam,
quod non fit. Conf. Matth. 23: 13. Luc,
12: 30. Act. 7: 5.

β. Errant *Calviniani*, qui solam ab-
solutam voluntatem Dei, eamque *irre-
sistibilem* propriè dictam voluntatem
esse contendunt, quum nec irresisti-
bilis sit Dei voluntas, in negotio salu-
tis nostræ, quin impii spiritui S. resi-
stant, Act. 7: 51. Et consilium Dei sper-
nant adversus seiplos Luc. 7: 30. Nec
solum absoluta, sed & conditionata vo-
luntas propriè voluntas dicitur, quâ
Deus aliquid reverâ vult, sed sub certâ
hypothesi.

γ. *Regerunt* cum Beza, Piscator, Mac-

covius aliique : *Non sequitur, Deus Mandatum proponit, ergò hoc vel illud vult, ideoque nec id sequitur : Deus promissum proponit, ergò vult hoc fieri.* Respondemus, Deum omnino velle quod mandat, alias fuisset hypocrita, quia mandatum Dei exhibet ejus voluntatem mandatoriam seu precipientem, ideoque etiam finis præcepti est ut ipsi pareatur. E. gr. In divino Mandato ad Abrahamum finis erat obedientia offerendi Filium, quam etiam magna laus sequebatur ex ore ipsius Dei. Fundatur ergò Beze opinio, ut patet expressis verbis sequentibus de voluntate *signi & beneplaciti*, in petitione principii, quasi Deus Abrahamo præceperit mactationem filii voluntate *Signi*, noluerit verò voluntate *beneplaciti*. Sic quòd pharaoni præceperit, ut populum dimitteret, voluntas *Signi* erat ; voluntate verò *beneplaciti*, illum voluerit indurare, ne hoc faceret.

6. Merito igitur hoc loco decidenda est quæstio inter nos & Calvinianos divinxata, An Deus quædam velit vo-

luntate revelata vel *Signi*, quæ absconditâ seu beneplaciti nolit ? Ubi in antecessum notamus, quòd voluntas Dei hoc loco non consideratur per simplicem sui essentiam, quæ à Dei essentia non distinguitur nisi secundum nostrum intellectum & modum apprehendendi in nobis; sed quatenus ratione actus quoad res licitas Deus egreditur extra suam essentiam. Priori modo non est dividua Dei voluntas, posteriore modo solet à nobis distingui in voluntatem Antecedentem seu Misericordiæ, & consequentem seu justitiæ. à Calvinianis in volunt: *Signi* & beneplaciti, de quâ quæstio instituta est, quamque illi affirmant, Nos pernegamus, inducî firmamentis seqq.

a. Si nulla nobis alia Dei voluntas constet, quam quæ expressa est in verbo Revelato, utique gemina eaque diversa in Deo voluntas non datur; atqui verum est prius. Ergò posterius. connexio Majoris prop. vera est, nam illa quæ revelata est una est, & sibi semper conformis. Minor probatur,

tur, quia si datur alia præter revelatam, undenam illa constabit? quis fuit Deus à consiliis ut ejus beneplacitum absconditū norit? Et. 40:12. Rom. 1:34. Quamvis igitur non negamus in Deo ejusque beneplacito multa esse abscondita; tamen illa de quibus hic disputatur, *quod Deus præcepta sua observari non velit, quod malum seu peccata velit voluntate absconditā seu beneplaciti, quod non velit omnium hominū salutem, &c.* unde innotescunt, si abscondita latent in Dei beneplacito. Apage contradictionem in adjecto!

II. *Contraria resp. ejusdem objecti non possunt tribui Deo: at voluntas signi & beneplaciti sunt contraria. Ergo non possunt tribui Deo. Major liquet, quia impossibile est Deum mentiri, Heb. 6:18. Minor patet, quia testari se aliud velle exterius; aliud verò interno beneplacito moliri, id demum adversitatem sapit. Sic E. gr. Deum quidem velle omnes homines salvos, voluntate Signi, quoad externam speciem & formam baptismi & prædicationis.*

gationis Evangelicæ : verum ratione voluntatis beneplaciti, quæ arcana & occulta sit, eum non velle, ut per auditum verbi & usum Sacramentorum, omnes convertantur & salvi fiant, sed ut plurimi potius per hæc ipsa media magis magisque excœcentur & indurentur, sibiq; accumulēt iram Dei in die iræ, &c. Si hæc non sint contraria, nec dicam adversa, tum fallunt omnes Logici.

III. *Si Deus revelavit omne suum consilium de nostrâ salute in Sacra Scripturâ, utiq; de eâdem nullam habet voluntatem absconditam. At verum est illud Act. 20: 27. Ergo & hoc. Nequicquam hic excipiunt Adversarii Deum pleraque abscondere quæ decrevit de singulis, quamvis revelavit ea quæ ad fidei πληροφωρίαν spectant; nam omninò id ad robur & consolidationem fidei pertinet, ut sciam Deum seriò & interno beneplacito velle salutem omnium adeoque etiam meam in individuo, velle quod mandat, non velle, quod prohibet. Quod attinet, illustrationem per Exempla de Abrahamo*

& Pharaone, Jona Prophetâ &c. magis obscurant ac delent datam distinctionem, quam illuminant aut stabiliunt. Etenim α. quod Deus Abrahamo voluntate signi mactationem filii præceperit, quam voluntate beneplaciti noluerit: quod Pharaoni præceperit, ut populum dimitteret, voluntate autem beneplaciti illum voluerit indurare, ne hoc faceret. Responderunt ad ea Calviniani alij *Walaus* nempe & *Crocii*, Deum in suo mandato tantum partem voluntatis initio operuisse Abrahamo & Pharaoni, reliquam verò partem apud se occultuisse donec eos probasset & explorasset. Nam voluntas Dei plena fuit, mandare quidem Abrahamo, ut offerret Filium suum, sed postea eum ad id faciendum jam paratum impedire nefaceret, præceptum fuit exploratorium fidelitatis Abrahami. Voluntas quoque Dei fuit, præcipere Pharaoni, ut dimitteret populum Israel, postea tamen eum se adversus Dei mandatum indurantem magis indurare per gratia sue subractionem, ut ei deinde hoc pœnæ suæ extorqueret. β. Quod at-

tinet

tinet *Ninivitas*, quibus iussit Deus Jonam
 nunicare perditionē & tamen pepercit.
 Dico quòd omninò volebat Deus *Nin-*
ivitas perdere, non absolutè quidem, sed
 limitatè si scilicet perstissent in impœ-
 nitentiâ. Nec tamen divinæ veritati quic-
 quam decessit, quamvis excidium, quod
 Deus per Jonam denunciari voluit, non
 fuerit insecutum: Comminationes enim
 divinæ intelligendæ sunt cum exceptio-
 ne pœnitentiæ, Jer. 18: 7. 8. 9. 10. Unde
 elegantèr divus *Athanasius* Serm. de pass.
 Domini scribit: *Nisi hoc ita se habuisset,*
& ut homines pœnitentiam agerent distu-
lisset, quid quæso Numini in impedimento erat,
quo minus illos intra illud spaciū perderet?
An imbecillitas quæso? absit ut id unquam
in mentes nostras veniat. Dominus enim
virtutum fortis, & potens est Deus, an sci-
licet ignorantia earum rerum? ne hoc qui-
dem dicendum est: novit enim omnia ante-
quam fiant. Quid igitur reliquum est quod
cogitemus, nisi Longanimitatem & humani-
tatem Domini. Probat id ulterius ex
cap. 4. v. 2. & ex particulâ ADHUC. v. 5.
 Deum

Deum enim ubi Longanimitatem suam vult ostendere, hâc uti particulâ, quod firmat dictis ex Esai. 5: 4. Jer. 2: 9. Pari- ter justificat Dei immutabilitatem in tali casu *Iustinus Martyr* ad *Orthod.* quæst 36. his verbis: *Ad ignoscendum & ad non ignoscendum (Deus) immutabilis est: Ignoscit enim immutabiliter iis, qui delicta sua corrigunt; ijs verò qui à malo revocari non possunt, immutabiliter non ignoscit.* γ. Haud absimiliter, fuit nuncius pro- phetæ, Regi Ezechiz talis ferè tentatio, qualis, cum Deus diceret Abrahamo: Tolle Filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, atque offeres eum in ho- locaustum, Gen. 22. Sicut enim Deus nolebat, ut Abraham Filium suum ma- ctaret; & tamen cruciabat eum ali- quamdiu ijs cogitationibus, quasi filius omninò esset mactandus, donec inno- tesceret obedientia ejus: ita Deus mi- natur Ezechiz moriturum, non quod illi moriendum esset, sed ut disceret configere cum morte atque fide mor- tis terrores vincere, quo aliquando

trans

tranquillius ex hac statione posset decedere. Voluit itaque Deus hoc tempore Regem mori, & non voluit, diverso respectu: Voluit scilicet eundem mori in cogitationibus suis, & simul extendi vitam ejus ad 15. annos. Dum autem quæritur an Decreta Dei mutabilia sint? Deus enim in nonnullis Sacrae Scripturae oraculis negat quæstionem, utpote Malach. 3: 6. *Ego sum Dominus & non mutor.* Esai. 44: 27. *Dominus exercituum decrevit, quis poterit infirmare?* Et v. 24. *Juravit Dominus Exercituum, dicens: Si non putavi, ita erit, & quomodo mente tractavit, sic eveniet.* Vicissim autem alibi in scripturis, utpote in historia Exod. 32. videtur Deus retractare decretum de interitu Israelitarum, nec non allegatis exemplis statuta sua variare videtur, quod & multis aliis Exemplis demonstrari posset.

Respon-

Respondemus per distinctionem decretorum Dei. Eorum enim alia sunt *voluntatis absconditæ*, non Calviniano sensu, sed sacro Esai. 45:15. de quibus nihil constat menti humanæ, præter hoc unum, quòd voluntatis Dei absconditæ & revelatæ, ita etiam decretorum ejusdem nulla CONTRARIETAS. Alia decreta Dei sunt voluntatis revelatæ, quorum alia salutis nostræ ordinem concernunt, ut decretum Electionis ab æterno, missionis Filii in carnem, justificationis & Salvationis credentium. Hoc decretum Dei etsi *immutabile* sit; non tamen est *absolutum*, ut criminantur Calviniani, sed *ordinatum* ad media. Alia agunt de præmiis piorum & poenis peccatorum: Ea per se quidem mutabilia non sunt; veruntamen, quia *conditionem* poenitentiae vel impoenitentiae, habent inclusam, item intercessionis ac deprecationis iustorum, &c. haud rarò videntur retractari, E. gr. quando supplicium, quod Deus fuerat minatus non immitit, & tale quoque erat de-

cre-

cretum Dei de interitu Israelitarum, quippe quod intercessione Moſis multoties ſuſſaminabatur. Tale etiam erat decretum Dei de Excidio Ninivitarum, &c.

IV. Si quæ voluntate Signi & Revelatâ Deus ſe velle teſtatur, non ſemper vult, tum nunquam poterimus eſſe certi de voluntatis Dei Revelatione factâ in ſcripturis, an hoc vel illud Deus interno etiam beneplacito velit. Atque ita neceſſariò univerſæ Sacræ Scripturæ veritas, certitudo ſalvificæ Fidei imò totum Evangelicæ conſolationis promptuarium evertitur atque deſolatur, quod agnoſceretandem cogitur, utinam ex corde *Wendelinus*, ſi cum voluntate Signi exactè non conſentit voluntas Beneplaciti, cujus Signum proferit Deus in verbo, actum utique eſt de veritate verbi divini.

V. Signum & Signatum ſunt Relata non Contraria: non enim ſignum aliud nedum contrarium ſignare, ſi verum eſt, poteſt, quàm quod inferit ſignatum; ſic-

si ergò hæc voluntas *Signi* est; quod Deus velit *omnes* salvos, oportet eam respondere *Signato*, interno scilicet Dei *Beneplacito*, nequaquam verò eidem contradicere.

VI. *Quicumque aliud verbis testatur, aliud in corde habet reconditum, hypocrita est. Atqui Deus, juxta Bez. m. aliud verbis testatur, aliud corde premit. Ergo, &c.* Excipit Maccovius Batavus suo & suorum nomine, *Non omnem simulationem esse malam.* Resp. At simulate in Negotio Salutis, ubi confirmandi sunt vacillantes animi veritate infallibilium promissionum, omninò malum est moralitèr, & quidem Deo Opt. Max. sine blasphemia admensurari neutiquam potest Nequicquam excipitur, salvari tamen Dei præcepta esse seria; Nam quomodo Deus seriò præciperet aut mandaret, si intus non vellet, quod mandat ut fiat. Apagè contradictionem!

VII. *Dogma quæ labeficitur Dei sui præmi bonitas, sanctitas, justitia & veritas*

est *ceu impium & blasphemum, repudian-*
dum: at dogma distinctionis illius prout ex-
plicatur à Calvinianis, est tale, quo scilicet
labefactatur Dei supremi Bonitas, Sanctitas,
justitia & veritas, Ergò, &c. Major est
illustris. Minor constat: quia aliud
verbis fingere & Signo externo præ-
texere, aliud verò interno beneplacito
meditari, machinari & velle; id demum
non est hominis boni, sancti, & veracis;
nedum Dei optimi, sanctissimi, justissimi,
veracissimique.

Pudeat igitur omnes Calvinianos, qui
 sub isthoc involuero, voluntatem Dei
 ARCANAM causam peccati consti-
 tuunt, prout etiam Zanchius ex hoc eo-
 dem fundamento olim confessus est,
 Reprobos, *peccando*, voluntatem Dei fa-
 cere, arcanam scilicet.

VIII. Tandem distinctio hæc volunta-
 tis Dei sic accepta & explicata manifestè
 blasphema est, quam propterea nonnulli
 recentiores Calviniani tanquam horri-
 dam reprobare videri volunt, cum ta-
 men sibi ipsis statim contradicant, asse-

verantes, Deum *Seriô* velle omnes homines Salvos & Sanctos; sed tamen fecisse decretum de maximâ hominum parte non salvandâ, neque sanctificandâ, mero & absoluto beneplacito, &c. Pugnât igitur adhuc hæc subdola moderatio diametraliter cum explicatione non solum *Scholasticorum*, sed & patrum & aliorum Theologorum qui, hac ipsâ distinctione usi fuerunt; Quæ autem fuerat propria hujus distinctionis sententia, perspicuè explicat B. *Lutherus* noster in Comment. ad cap. ii. Genes. pag. 98. his verbis: *Voluntas Signi est Effectus Dei, quando ipsa foràs procedit, ad nos, nobiscum agens per aliquod involucrum, vel per res externas, quas possumus apprehendere: sicut sunt verbum Dei & Ceremonie (Sacramenta) ab ipso instituta. Voluntas beneplaciti est substantialis voluntas Dei, sive nuda Mjestas, quæ est Deus ipse, ab hac removendi sunt oculi:*

oculi : non enim potest apprehendi. Hæc Lutherus. Unde constat Scholasticos, per voluntatem Signi, intellexisse eam voluntatem Dei, quæ de Salutis nostræ negotio, in verbo Dei est revelata: per voluntatem autem Beneplacitis, notasse arcana illa Dei judicia, quæ non de salute nostrâ ejusdemq; mediis; sed de aliis mirandis & imperscrutabilibus Dei viis ac operibus, sub admirationem tantum & non scrutinium aut disputationem veniunt, ut quando quaeritur: Cur Deus Moſen, & non potius vel Chore, vel Datan, vel Abiramum constituerit ducem populi sui? Cur Nimrodum voluerit esse primum Authorem Monarchiæ Babyloniciæ? Cur non per alium, sed per D. Martinum Lutherum molitus sit opus reformationis Evangelicæ? Cur Filium suum demum in plenitudine temporis, non verò statim post lapsum protoplastorum, ad expediendum opus Redemptionis ge-

neris humani miseru? Quæque his similia sunt, salutis nostræ negotium non attingentia. *Calviniani* verò cum suo *Beza*, rapiunt hanc distinctionem ad palliandum eâdem arcanum decretum Dei, de quorundam hominum peremptoriâ sive salute sive condemnatione: quinimò voluntatem *Beneplaciti* explicant de Arcanâ quâdam, & revelatæ Dei voluntati de Salute nostra, planè contradictoriè oppositâ voluntate, id quod doctoribus aliis nunquam in mentem venit. Quocircà & rectè monet *B. Lutherus* noster, voluntatem beneplaciti impropriè planè & præter scripturæ sensum à Scholasticis nonnullis accommodari ad arcana illa Dei judicia & vias ejus impervestigabiles: proptereâ quod voluntas etiam Revelata sive voluntas *Signi* in scripturis nominetur voluntas beneplaciti, sive *eudoxia* Dei, 1. Cor. 1: 21. Coll. 1: 19, 20. Matth. 11: 26. Eph. 1: 5.

Luber hoc loco expatiari in contemplationem dogmatis de Deo *Abscondito* & *Revelato*; quamvis enim unus est, simplex

plex, aternus & omnipotens Deus, creator coeli & terræ, 1. Cor. 8:6. 1. Tim. 2:5. Deut. 6:4. Dicitur tamen & est quoq; diverso respectu Deus *Absconditus* & *Revelatus*, Esai. 45:15. *Verè tu es Deus absconditus*. Non est autem absconditum, *An sit Deus?* Id enim & Gentes, partim notitiâ naturali insitâ Rom. 2:15. partim acquisitâ ex contemplatione creaturarum Rom. 1:19. agnoverunt; sed causas consiliorum & operum Dei intuitibus multa nobis abstrusa & ab intellectu remota proponit Deus. Ideoq; ex Rom. 11:33. Ipse Apostolus quinque membra in Deo nobis abscondita ad deliberandum offert, qualia sunt seqq.

I. *Altitudo sapientiae, & divitiarum sive thesauri sapientiae Dei*. Cujus particula tantum nobis revelata est in operibus Creationis, Redemptionis & Sanctificationis.

II. *Judicia impervestigabilia, & via Dei imperscrutabiles*, utpote in opere Regiminis hujus universi, in

distributione præmiorum & poenarum, in vocatione Gentium ad Ecclesiam, &c.

A nemine enim mortalium ratio reddi potest, quare Deus neglectis reliquis vocarit *Abrahamum* è medio Idolatrarum, *Ninivitas* è medio circumhabitantium impiarum gentium, *Paulum* vocatione miraculosa, &c. Genus vocationis est revelatum & quantum nobis in hac vitâ sufficit, quòd videlicet Regula omnium Dei judiciorum sit ejus *justitia ac misericordia* admirandumquè utriusque temperamentum. Unde *Augustin.* ait: *judicia Dei occulta esset possunt, injusta esse non possunt*: nam qui pereunt, suâ culpâ & non Dei culpâ, quasi is esset causa peccati & damnationis, pereunt, quia ordinaria salutis media illis non deerant, per quæ spiritus sanctus in ipsis operatur erat conversionem, nec perirent, nisi restitissent mediaquè salutis repulissent contumaciter, Act. 13. *Species* verò non æque nobis cognitu facilis est, sc. quare Deus non omnes violentis mediis ad con-

conversionem & poenitentiam trahat, &c. Ejusmodi rei ratio quidem nobis occulta est, sed Deo minimè; qui justitiam in hoc, in alio misericordiam suam declarat, cum nemini quicquam debeat: Nos verò omnes pariter ipsius debitores sumus, à quibus aliis ipse debitum exigit, aliis remittit ex merâ gratiâ, Rom. II: 22.

III. *Voluntas & consilia Dei*, non quidem circa ea quæ credere & agere debemus; sed circa nonnulla alia liberæ Dei dispensationi subiecta, qualia supra recensui, utpote, *quare Moysen elegerat ducem populi, &c.* In iis verò omnibus quæ nostram salutem concernunt, planè nobis est revelatus Deus, omneq; consilium Dei patefactum, Luc. 7: 30. Act. 20: 27. Et quia Christus est sapientia Dei æterna Prov. 8. Nihil nos latet eorum quæ ad salutem æternam scitu nobis sunt necessaria, quia nos mentem Christi tenemus, 1. Cor. 2: 16. Non sunt autem fingendæ in Deo contradictoriæ voluntates, neque affingenda est

illi hypocritica simulatio in verbo revelato: idenim pugnat non modò cum naturâ Dei maximo amore prosequenti genus humanum; sed & cum veritate & promissione ejusdem tot juramenti stabilitâ, Ezech. 18: 32. cap. 33: 11. Joh. 8: 51. cernitur idem ex irâ Dei & poenâ contemptus Evangelij, quæ omninò foret injusta, nisi Deus seriò vellet homines assentiri verbo. Imò, nisi Deus seriò omnes vellet assentiri verbo & salvari, utique inanis & falsa esset propositio, totum mundū damnari proptereâ quia in Christum non credat, Joh. 3. & 16. Nam ex mente *Calvinianorum*, *Reprobi* neque possunt (propter innatam malitiam) neque debent (propter absolutum Dei decretum) in Christum credere, neque quid credant in ipso habent aut inveniunt, cum pro illis Filium Dei satisfecisse pertinaciter negent. Peccant igitur gravissimè adversarij, qui voluntatem Signi & beneplaciti, ita inter se committunt, ut statuunt, Deum aliquid voluntate Signi de-

denunciare hominibus, cujus contrarium apud se decretum & constitutum habeat, voluntate *beneplaciti*. Nos autem intrepidè statuimus omnem *ἐὐδοκίαν* τῆς Θεῆς, Matth. 11: 26. Eph. 1: 5. &c. Respicientem salutem nostram, nobis esse Revelatam in Evangelio. Distinctionem verò veterum *August. L. 2. de Trin. § Lombardi dist. 45. l. 1.* Eatenus retinemus, quatenus etiam referatur ad opera providentiæ *divinae* & arcanae gubernationis *nobis* ignota.

IV. *Abyssus divinae bonitatis*, quâ Deus Ter. Opt. Max. incomprehensibili longaminitate tolerat malos, Rom. 9: 22. Eosdemq; coronat victoriis & omnis hujus vitæ bonis, non secus ac si amici forent ac Filii Dei. *Quod hoc Fiat*, revelatum est verbo, Psal. 37: 35. Psal. 73: 5. Jerem. 12: 1. & *Experientiâ*: Verum *quamobrem hoc fit*, & modus quomodo hæc tolerantia cum Dei justitiâ congruat, nobis revelata per omnia non sunt. Interim iterum in genere verum est, quod sæpè sub bene-

ficio Dei ergò impios latet causa poenæ, & sub calamitate piorum, absconditum est summum beneficium.

V. *Ipsa Essentia Dei* etiam abscondita est cognitioni nostræ in hâc vitâ, ita quidem, ut quomodo Deus sit unus Essentiâ & trinus in personis; quomodo Filius generetur ex Patre, Spiritus S. procedat à Patre & Filio, &c. de his enim verum est illud *Simonidis*: quo magis cogito, eo minus invenio. Sic Deus *Mosi* ait *Exodi* 33: 20. *Non poteris videre faciem meam.* Item: *Non videbit me homo & vivet.* Sic *August.* lib. 7. de *Trin.* c. 4. *Verius cogitatur Deus, quam dicitur.* Concludimus igitur, *Abscondita Dei* iudicia ad salutem nostram ne quicquam pertinere, quin imo; ne quicquam allegantur in *Art.* de causa peccati & Salvationis à *Bezâ* & complicitibus ejus, quod erat demonstrandum

7. Quod ad residua pertinet, utpote
a. *Quod iusto Dei consilio & voluntario Dei decreto suâ ipsorum improbitate homines impij indurentur*, responsum est has phrasas esse periculosas, nisi
piè

pie explicentur, in primâ disp. de *induratiore Pharaonis*. β. *Deum velle hominem agere praeceptis interdicta idque addendo Efficaciam*: quid, bone Deus, hoc est, nisi deliberato animo & expessis verbis arguere Deum esse *causam mali* & omnium peccatorum, & quidem sine praetextu ac tegumento alicujus dicti scripturae, contra expressam literã: *Non Deus volens iniquitatem tu es Psal. 5*. Cur autem gratia ambulandi secundum voluntatem Dei, in aliis sit Efficax in aliquibus non item, non solum recurrendum est ad gratiam inaequalitèr distributam sed semper sufficientem ex illo Matth. II.

Sed & ad inaequalem capacitatem subjectorum ad suscipiendũ gratiam ex illo Luc. 8: sine omni tamen culpâ vel Pelagianismi vel semi Pelagianismi. Nam potentia passiva salutaris conversionis non connascitur nobiscum, sed saltem potentia admittendi salutis media, secundum illud: *vobis datum est nosce mysteria Regni caelorum, scil. Perseverantibus & interrogantibus eum, Marc. 4: 10: 11.*
3. Per-

8. Pergit Beza: *Specialior est ergò muliò Evangelii gratia, quàm si somniat adversarius noster, aut singulis unquam fuisse oblatam, aut nunc offerri, aut unquam offerendam, vel solà experientiâ, quæ stultorum magistra est, redarguetur.*

Resp. Universalis vocationis tres gradus nota, quorum *Primus est*, quod Deus ab æterno decrevit & voluit, ut verbum gratiæ sive Evangelium omnibus hominibus prædicetur & reveletur. *Alter*; ut omnes homines verbum prædicatum audiant & fide apprehendant. *Tertius*, ut credentes omnes in fide ad finem perseverent & sic salventur. De *primo* universa testatur historia Biblica. Nam hoc fine ipse Deus prædicationis partes suscepit & prot Evangelium de semine mulieris contrituro caput serpentis annunciavit protoplastis, idque continuè operâ patriarcharum & prophetarum voluit & curavit propagari; nec quicquam ipsi fuisset gra-

gratius, quàm ut ab omnibus & singulis primâ vice oblatû verbum salutis obsequioso animo acceptaretur. Et quamvis, de quo queritur spiritus Dei, Gen. 16: 8. Pars mundi major omnibus seculis verbum reconciliationis repudiavit seq; indignam vitâ aternâ ostendit, Act. 13: 46. non tamen Optimus noster Deus reliquit se intestatum, Act. 14: 17. Sed tribus ad minimum vicibus toti mundo verbum salutis revelavit, *primò* in Ecclesiâ Adamiticâ: *Deinde* post diluvium in domo & familiâ *Noachi*: Tandem post Ascensionem Christi in coelos, per exitum & dispersionem apostolorum in universum terrarum orbem, Matth. 28: 19. Marc. 16: 15. quod impletum esse testatur Apostolus, Col. 1: 23. ubi æquissimum erat verbum gratiæ à posteris perpetuò retineri, & quod itidem poterat ad alios paritèr propagari; sed proh dolor, maxima pars ingrata suo damno, & quod gravius est, propriâ culpâ nobilissimi thesauri istius jacturam fecit: Verum misericordissimus Deus

Deus noster nulliusq; *mali moralis* causa, sub hac stupendâ mundi ingratitude verbique sui contemptu, radios bonitatis suæ in eo quoque voluit elucescere, quòd Ecclesia Dei in quâ ille incomparabilis thesaurus verbum salutis sartum tectum mansit, ita semper in loco illustri constituta fuit, ut quibusvis populis non extremè ignavis verbi Dei prædicatio constiterit.

Quemadmodū hodiè Judæis & Turcis de Religione verè Christianâ non potest non constare, ut qui partim in medio Christianorum vivunt, partim incolas Christianos mundanæ utilitatis causâ admittunt, eò tamen sunt contumaciæ progressi, ut spiritui conversionis obicem ponant. Et quamvis ea fuit populi Dei conditio in V. T. quæ esset per gratiam Dei populi Christiani in N. T. ut annunciarit Deus verbum suum Jacob statuta & judicia sua Israeli, neque taliter fecerit omni nationi, Ps. 147: 19. tamen neque olim sic exclusæ erant gentes neque hodie ita sunt prohibiti infideles populi ab usu Verbi Dei, ut
illis

illis bonum hoc semen nedum salutem æternam inuideat Deus, quin hoc ipsum in votis potius semper habuit & etiamnum habet, ut thesaurum verbi sui, majorum ingrata conversatione deperditum, posterius postliminio repetant; id quod vaticinia prophetarum de vocatione gentium, & mandatum Christi Matth. 28: 19. Marc. 16: 15. *Ite in Universum mundum & predicate Evangelium omni creatura, &c.* Luculenter ostendunt. Conf. Act. 17: 26, 27, 30. Esai. 65: 2. Prov. 11: 24: 25.

Inst. 1. Ezech. 18: 20. Filius non portabit iniquitatem patris. Resp. Quod asseveramus multos populos hodie careere prædicatione sive Ministerio verbi, quod eorum Majores per inexpugnabilem contemptum amiserunt; id accipiendum est secundum quid & non simpliciter seu nimis laxè. Quanquam enim posterius suant culpam parentum & majorum suorum in eo, quod nascantur extra Ecclesiam: non tamen propter ingratitudinem parentum, omnis ipsis vel potestas audiendi verbi divi.

divini, vel salus ipsa præcisa est & adempta. Prius illud temporalis duntaxat poena est, quæ in filios quoque redundare solet, quos quantumvis extra Ecclesiam natos non tamen excludit vel arcet ab aditu ad Ecclesiam atque auditu Verbi: nam & hos Deus hodieq; invitatur ad Nuptias Filii sui Matth. 22: 4. &c. Qui ergo vocem hanc audire nolunt, non certè parentum suorum peccata portant, sed iusto Dei iudicio propriam ob culpam pereunt.

Inst. 2. Multi populi infideles verbum Dei ejusq; prædicationem nunquam habuere, &c. Resp. Licet infideles extra Ecclesiam nati non habeant actu ipso verbum Dei ejusq; prædicationem, proindeq; carent speciali actu contemptus verbi: tamen quia verbum Dei inquirere debent & habere possunt, eo quo dictum est modo, id vero non faciunt, sed verum Deum veramq; Religionem, tanquam aliquid cane & angve pejus oderunt, imò persequuntur, eatenus profectio æterni reatui contemptus Verbi divini seipsos implicant.

RESPONDEMUS.

Disput.

XIV.

Resp.

MAGNO

Hampn

Smol.

1. **E**T quidem in defensione B. D. J. *Escobi Andrea* adversus criminationes. *Beza a.* Quasi ille vel intermisticos vel Synergisticos errores propugnaret, docendo Dei gratiam ita in Evangelio offerri, ut eâ oblatâ, in Hominis potestate sit, per eandem, ea, quæ necessaria sunt præstare, inq; illius esse potestate, velle se convertere; quod certè de tam puro confessore cogitare & suspicere, ne dicam scribere & evulgare, impudentissimi ingenii sit. *β.* Aliud igitur est oblato verbo, omnibus cor aperiri, se, actu; aliud voluntatem Dei esse, ut aperiatur; prius ex *Beza* efficitis, posterius ex *Andreae* verbis ritè intellectis elicitur, voluntas n. convertenda naturalitè æquè resistit causæ convertenti, actualitè verò & προαισθητικῶς, dissimilitèr. *γ.* Aliud idem est, omnes à Patre trahi; aliud omnes qui veniunt ad Filium, à Patre

D d

trahi,

trahi: prius dictatur in-confessorem, ab adversario, posterius asseritur ab Andrea cum scripturis. *d.* Denique, aliud est, Filium sese omnibus revelare; Et Filium sese revelare non Mundo, sed discipulis suis. Prius affingitur confessori per delirium, nè dicam mendacium; posterius affirmatur ab orthodoxo confessore *Andrea. e.* Datum quoq; fuerat turbis, ut Mysteria Regni Dei noscerent, quippè perseverantibus usquè ad Concionis Christi finem ac verum intellectum parabola haurientibus ex ore veritatis. Reliquis verò quippè audientibus verba parabola, ac sensum salutiferum aspernatis, datum fuit audire Mysteria saltè per parabolam.

Unde constat Laborare Syllogismum priorem adversarii, insufficienti enumeratione partium, dum scribit: *At vires istas si putat D. Andreas homines habere à naturà, totus Pelagianus est, si partim ex naturà partim ex gratià, Semi-Pelagianus: quod*
neutrū

neutrum tamen velim illi adscribere, quamvis non videam, quinam ista ex ipsius dogmate necessario non consequantur: nam si hanc gratiam singulis vult offerri, rursus eadem questio recurret; cur videlicet hæc gratia sit in aliquibus efficax, in aliquibus non item: quod discrimen vel ex naturâ oriatur in solidum, vel ex gratiâ quidem, sed inæqualitèr distributâ &c. Respondeo addendo supplementum orthodoxum, quod suffragatus est adversarius: vel ex Gratiâ intentione Dei æqualitèr dispensatâ, sed inæqualitèr admissâ & acceptatâ ab auditoribus. Etenim omnes homines, prohi dolor, nati sumus potentiâ activâ resistendi Spiritui S. conversionem per verbum & in verbo operaturo, carnali & originali sc. concupiscentiâ adversus spiritum. Rom. 8:7. Gal. 5:17. Omnib. item hominibus nobis, ut Deus culpâ vacet, offerri dicimus, nunc mediatè nunc

immediatè gratiam, cum aliquà ipsius recipiendæ possibilitate, quam nos appellamus potentiam passivam recipiendi salutis mediæ, seu Gratiam primam, ne fiat progressus in infinitum, nec semper requiratur alia gratia priorem introducens, quam qui recipit, accipiet ulteriorem juxta illud Matth. 25: 29. *Habenti dabitur & abundabit; ei, qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.*

2. Quôd distingvat adversarius inter Adami peccatum & lapsum ejus, nihil est: ne præsidium quærat in lapsu passeris seu struthionis in terram non sine patre cœlesti Matth. 10: 29. ut fecit superius pag. 152. Nam nunc non est sermo de lapsu naturali, sed morali, quorum uterq; præscientiæ & providentiæ divinæ subijcitur, sed diversissimo respectu: non namq; æqualitèr providentia Dei concurrit ad actus naturales o. rerum agentium, & malos actus: illi n. Dei voluntatem agnoscunt complacentiæ; hi permissio-

nem

nem, sed voluntatis displacentis. Conf. Disp. 1. de *induratione*. Quinimò, quamvis struthio perit non sine voluntate patris cœlestis, id est, moritur *naturalitèr*, perit tñ. homo infidelis, id est, spiritualitèr moritur, hoc est, damnatur, præter & sine, imò contra voluntatem Dei antecedentem.

3. Reperisse se non quod pueri in sabâ credit adversarius in dicto *Augustini*, nempe: *Miro & ineffabili modo fieri ut non fiat præter Dei voluntatem, quod sit contra Dei voluntatem.* Quod sic interpretatus est alibi sc. pag. 153. Generalitèr affirmamus neq; invito neq; ignorante, neq; otiose præsciente Deo, lapsos esse primos parentes, aut quicquam in mundo evenisse, evenire aut unquam eventurum fuisse. Et paulo post hanc addit ἐπιχρησιν, quia non fieret si non sineret, nec utiq; nolens finit, sed volens. Respondemus a. Allegando Annotationem D. Andreæ: Quod primi parentes nostri volente Deo peccaverunt, hoc est, quod Deus voluerit ut transgredierentur præceptum in

Dd 3

para-

paradiso de fructu arboris scientiæ boni & mali à Deo traditum: hoc nusquam Spiritus S. in universâ scripturâ sanctâ docet. *β. Vox invitæ* sumitur non solum pro coacto, sed etiam pro involuntario ut h. omninò Adam lapsus est Deo *invito* id est, præeunte Spiritu Dei in scripturis: *Non volente* Deo Ps. 5: 4 γ. Quod attinet *permissionem* Dei, aliud est velle vel voluisse Lapsum Adami; aliud eundem suæ libertati permisisse, prius ex posteriori concludit summâ impietate adversarius. Nos Negamus cum scripturis prius, posterius cum iisdem concedimus. δ. Et hoc idem est quod vult dictum *Augustini*: *Non fieri præter voluntatem Dei, quod fit contra voluntatem ejus*, id est, non fieri sine ejusdem permissione, quæ quo pacto omnem peccati seu mali causalitatem excludat, prolixè demonstratum fuit in disputatione hujus tractatus primæ.

4. Criminatur adversarius sibi affingi indefinitè se scripsisse, in *Reprobis* cum tñ. scripserit: in nonnullis ex repro-

his intelligentiam excitari ad percipienda & credenda quæ audiunt, quasi vox indefinita *Reprobi* non queat sumi vel collectivè pro generibus singulorum, vel distributivè pro singulis generum: etenim nuncupando vocem *indefinitè*, propria vineta cædit. Quod itidem de generali & historicâ fide diabolis communi, & non aliâ intelligendum esse, tam est falsissimum, quam verissimum ex ore veritatis prolatum: *προκαίρησ* habuisse veram & salvificam fidem. Luc. 8: 13.

5. Protestatur adversarius sibi obijci ab *Andreâ*, facere se promissiones omnes particulares, id est, ad Electos tantû pertinentes, ac nescire, an sit in numero Electorum aut Reproborû comprehensus. Et porro convitiari *Andream*, dum concludit, piis omnibus cavendum esse ab eâ doctrinâ,

Dd4

gignen-

gignendis erroribus tam foecundâ, quod hominibus non solum substantiam & usum Sacramentorum verum, sed etiam totum Evangelium unâ cum Christo eripiat & eos omni consolatione privet. Nihilq; aliud ad id regerit quam *a. hoc non esse placidè disputare sed convitari: quasi verò, vocem veritatis profiteri intrepidè, ut revocetur ovis perdita ab erroribus suis, convitium sit, atq; ita justificatur sapientia à Filiis suis.* *β. Expostulare cum D. Andreâ dicendo: Cedo, quasnam iste consolationes ejusmodi tentationibus opponit? Eas profectò quas facile non Satan tantum ferat tentatis de sua Electione proponi, verum etiam ipsemet suggerat, ut vel falsa fide nitantur, vel in alius desperationis barathrum ruant.* At cedo tu Bez, utra propositio plenior solatiij cunctis miseris peccatoribus sit?

An Deum velle omnium, id est, singulorum hominum in Christo miseri-
 ri? An saltèm quorundam? Item: An
 Deum cunctos homines vocare ad Ec-
 clesiam? An quosdam? Item: an Chri-
 stum esse mortuum pro omnibus, etiam
 damnatis? An tantùm pro Electis, qui
 pauci sunt? An potuisse Reprobos, si
 voluissent, admittere media salutis,
 seu gratiam primam, damnationem e-
 vadere atq; effugere: An, non potu-
 isse eosdem damnationem effugere,
 sed peremptoriè destinatos ut causæ,
 id est, patrandis peccatis; ita effectui,
 id est, æternæ perditioni &c. Credo
 quòd priores tentatis de suâ Electione
 certiorationis de salute suâ pleniores
 fuerint, ac posteriores. Quinimò, B.
 Dn. D. *Nicolaus Hunnius* inuictis in suâ
διασκέψει de Fundam. dissensu Luth. &
 Calv, argumentis demonstravit, sub
 particularibus istis promissionibus E-
 vangelicis, neminem in individuo de
 se subsumere posse, se esse Electum &
 saluum fore.

6. Falsissimum etiam illud est, suâ doctrinâ D. Andream *tollere particulare decretum Electionis, id est, ipsam Electionem*: Quasi verò universalis gratia Dei omnibus oblata, & particulare decretum de salvandis credentibus Saltè, opposita fuerint, & non subordinata:

7. Provocat adversarius de æternæ & immutabilis Electionis suæ *certioratione*, ut vocat, α. ad Rom. 8: 1. 11. 29. unde supponit Electos non vivere secundum carnem, quod de Mariâ Magdalênâ, Publicano & Petro affirmare non potest, neq; se ambulatrum secundum spiritum usq; ad extremum vitæ habitum, posito quod non esset hæreticus, jurare infallibilitèr aut certo certius sibi polliceri potest: aut quibus demonstrare poterit ijsq; documentis invictis in se tanquam templo habitare spiritum Dei? aut se ipsum ita præscitum ab æterno, ut immutabilitèr & absolutè sit prædestinatus? hoc fiet ad Calendas græcas, quamdiu propositiones E. vangeli

vangelii particulares statuatur. β . Ad 1. Cor. 2: 16. ubi mentem Christi habere dicuntur Apostoli & omnes regenerati; γ . Verum argumentari à Renatis ad Electos N. V. C. Multi enim sunt vocati, id est *omnes*, vi vocis Judaicæ Dan. 12. 2. Joh. 5: 28. 29. Rom. 5: 19. Et multi sunt *Renati* ex vocatis, sed tñ, pauciores Electi. γ . Ad Eph. 1: 5. Unde sic videri vult argumentari: Quem Deus elegit ab æterno, sibiq; in filium adoptavit; eum suæ salutis certioratio non potest fallere: atqui me, *Bezom*, Deus elegit ab æterno, sibiq; in filium adoptavit. Ergò, me meæ salutis certioratio non potest fallere. Respondeo: 1. Majorem p. valere de certitudine in intellectu divino non humano, nisi *ὁμοθετικῶς*; valereq; non nisi de experienciâ ultimâ ex *κεκτηρίσιν* veræ & salvificæ fidei. 2. Minor prop. petit principium, quamdiu non credit Deum omnium & singulorum in Christo velle misereri. δ . Ad. 2. Tim.

2: 19. *Firmum fundamentum stat.* ὁ
 μὲν τοι σερεὸς θεμέλιος τῷ θεῷ ἔθηκεν, ἔχων
 τὴν σφραγίδα ταύτην, ἔγνω κύριος τὰς ὀν-
 τας αὐτῶν. Dico : 1. Firmitas resp.
 Dei inteligitur 2. Quod probatur,
 quia ipse cognovit qui sunt sui, sc. à
 priori, nos non nisi à posteriori, cer-
 titudine tn. firmâ, sed hypotheticâ. 3.
 Probatur item, quia loquitur de fun-
 damento Dei, quod ipse cognovit,
 non quod Beza aut socii ejus cognove-
 runt. 4. Ad 1. Pet. 1: 2. loqui rursus
 etiam hunc apostolum de προγνώσει
 seu præscientiâ Dei de ijs qui sanctifi-
 cantur per ῥαντισμὸν αἱματος ἡμεῶν χριστοῦ.
 Argumentari verò à firmitate præsci-
 entię divinæ de sanctificandis & sal-
 vandis, ad infallibilitatem cognitio-
 nis, seu certitudinem de suâ salute, et-
 iam eorum, qui statuunt Deum volu-
 isse lapsum Adam & quorundam ex po-
 steris misereri, non universorum,
 N. V. C.

3. Ut probet Adversarius, dulcis-
 simum

finum nomen illud Electionis per D.
Andreas doctrinam ex S. literis expungi,
 opinatur *α*. Hunc statuere Deum non e-
 ligere qui singulos nullo prorsus excepto tra-
 bat. Respondeo: 1. Hanc propositio-
 nem non esse universalem novit D. *An-*
dreas informatus à Spiritu S. Joh: 6,
Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit
me, traxerit eum, id est, quidam veni-
 unt. 2. Vox trahere ergò ē æquivoca, si-
 gnificat n. vel Deum omnes & singulos
 pædagogicè ad Christum, adducere
 velle; vel actu ipso convertere: prius
 concedit D. *Andreas*, posterius ei affin-
 gitur ab Adversario *Bezà*: Aliud n.
 longissimè est, Deum omnes homi-
 nes vocare & convertere velle Matth.
 23: 37. Aliud actu omnes & singulos
 convertere, prius est voluntatis ante-
 cedentis, seu Misericordiæ, posterius con-
 sequentis seu justitiæ respicientis ordi-
 nem à Deo sancitum vel acceptum,
 humiliter vel repudiatum superbè Joh.
 5: 44. *β*. Docere, eos demum colere
 Deum

Deum, qui universalem illam externâ vocatione oblatam gratiam receperint, adeoq; sic prius vocari homines quam Electioni destinentur. Respondeo: Dist. inter Electionem æternam & Temporalem; illa fundatur in Dei præscientiâ Eph. 1: 4. Hæc in providentiâ ejusdem & actuali justificatione, Salvatione & glorificatione, Rom. 8: 30. Ergò diverso respectu, vocatio per verbum Electionem & sequitur scil. illam; & præcedit sc. hanc, absq; omni pervertendâ omnium nostræ salutis causarum serie, ut ex ignorantia Elenchi criminatur temerarius iste D. Andrea adversarius Beza. 7. Pendere sic Electionem ab hominum ipsorum arbitrio, si tribui dicatur à Deo singulis hominibus potestas credendi vel non credendi, ut Fides sit *δυνάμει* singulorum sine exceptione hominum, actu vero duntaxat eorum, quib. libuerit Deo ad credendum, non secundæ alicujus particula-

ris primam confirmantis, sed primæ illius universalis gratiæ vi cooperari

Respondeo: 1. Quemadmodum conversio nostra; ita Electio non pendent à nostro arbitrio, ne gratificari, id concedentes, videamur, ut antea objecit adversarius D. Andrea, *Pelagianus*; non n. æqualitèr potestas à Deo singulis hominibus tribuitur credendi vel non credendi, quinimò primùm notamus, potentiam non credendi seu potius impotentiam credendi, non esse à Deo, sed à Diabolo & corruptâ naturâ nostrâ, seu habitu peccati originalis, potentiam verò passivam credendi salutaritèr, non nasci nobiscum, ut suprà inculcatum, sed saltèm potentiam admittendi Media salutis, quæ quia tn. actualitèr inæqualis est, quamvis originalitèr uniformis, hinc oritur Resistentia in alio Minor in alio Major. Deinde primæ gratiæ semper adest Spiritus S. pulsans januas cordium nostrorum, conans remove obicem, intrare & nobiscum conversari, Apoc. 3: 20.

Fidem

γ. Fidem esse *δυνάμει* singulorum sine exceptione hominum, actu vero duntaxat eorum qui convertuntur, dicere neq; absurdum est neq; consolatione vacuum; sed *δυνάμει* credendi maximæ hominum parti, negando universalem Dei Misericordiam, subtrahere unā cum actu, id mihi demum desperationem gignere in animis multorum hominum evidentissimè videtur, & universam consolationem solidiorem extinguere, quod omnes miseri Beze Fratres procul omni dubio experiuntur. Consequentia etiam quæ nostro solatio opponit adversarius, non nobis; sed sibi ipsi solidæque consolationi impedimento sunt, quippè *ἐλεγοδόξως* intellecta; utpote a. *Non quicumq; exterius vocantur trahi intus à Patre.* Quem aphorismum nostrum Lutherani ita intelligimus, quod Gratia convertentis primæ objectum adæquatū sit obex naturalis, inadæquatū verò obex actualis, utrosque semper ordinario modo æqualitèr amoliri satagit; quippè om-
nis

mnis Dei vocatio per verbum efficax est, nullaq; datur inefficax: *verbum n. est sermo Dei*, Heb. 4:12. Item *Spiritus & vita Ioh. 6: 63*. Verum quis actualis obex in multis subjectis tam duræ ac robustæ oppositionis sit, ut eadem Gratia maneat *Resistibilis*, ac tandem idem obex inexpugnabilis fiat, non vitio gladii vibrantis; sed Nodi occallentis. Eundem verò Aphorismum *Calviniani* longè aliter intelligunt, culpam sc. reijcientes non in hominem Reprobum, sed Deum, ceu causam primam mali, exterius vocantem quidem, sed vocatione inefficaci, intus verò nolentem illuminare atq; ad se trahere peremptoriè damnationi destinatum: Reliquos verò quamvis pessimos & naturâ & actu, *irresistibili gratiâ* convertere; quod & placet *Arminianis*.

10. *β. Nec Filio dari omnes, sed duntaxat credituros suo tempore*: dicit n. Christus Joh. 6:37. *Omne quod dat mihi pater, ad me veniet.* Etiam bifariam intelligitur, vel sensu heterodoxo cum *Bezâ*,
 Es ergò

ergò reliqui qui non veniunt, à Patre Christo non sunt dati, neq; seriò vocati: vel sensu orthodoxo cum D. *Andrea*, videlicet 1. Quòd Pater det filio credentes, non *absolutè*, sed *ordinatè* per Eide[m]. 2. Non Dei vocatio *ἀνοποκρίσις*, Matth. 23: 37. Joh. 5: 40. Sed hominum incredulitas in causâ est, quòd reliqui Christo non dentur Joh. 3: 17. 18. 3. Aliud est Diligi & redimi à Patre & Christo, quo spectat universum genus humanum; aliud dari Christo à Patre, quò pertinent solùm credentes & electi, qui pauci sunt: Nam, *Fides non est omnium* 2. Thes. 3: 2. Ubi causam raræ Fidei non in Deum vel vocationem ejus reijcit, sed in hominum propriam malitiam, ut ex verbis immediatè antecedentibus luculentè constat: *ἡμεῖς οὐκ ἔσμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ κενῶν ἀνθρώπων*. cœterùm omnibus offeri Deus Fidei, Act. 17. sc. per verbum.

22. γ. Nec Filium quibusvis revelare Patrem, sed ijs demum quibus vult, quod iplorum Israëlitarum tristis-

sumo exemplo constat, ne omnes quidem qui promissionem auribus audiunt, esse promissionis Filios, id est, promissioni destinatos. Respondeo:
a. Quòd Deus verbum & agnitionem Christi abscondit à prudentibus, non fit ex absoluto & destinato consilio: sed ß quia sapientes hujus mundi Evangelium Rident & pro stultitiâ habent. 1. Cor. 1: 18. Placuit Deo per stultitiam predicationis salvare credentes v. 21.

γ. Israëlitæ erant filij promissionis, duplici respectu, primò respectu promissæ habitationis in terrâ Cananæa; secundò respectu possidendæ terræ viventium in Regno cœlorum in æternũ; priorem quod attinet, aliud discrimen observandum erit: aliæ n. promissiones sunt absolute, quæ à solo Deo dependent, & non habent annexam conditionem fidei: implentur a. propter veritatem Dei, siue homines credant siue non: Talis fuit promissio in V. T. Judæis facta de exhibendo Messia &
E c 2 *tradi-*

traditione terræ Cananæ. Aliæ sunt *conditionales*, quæ non implentur, nisi conditio fuerit impleta: talis fuit promissio de libertate, felicitate & perpetuâ possessione terræ Canaan Deut. 28. quæ aliàs appellantur *legales*.

Aliæ deniq; sunt Evangelicæ & verè gratuitæ, quippè quæ sine conditione operis gratis hominibus offeruntur, fide amplectendæ, Rom. 4: 16. *Ideo ex fide, ut secundum gratiam, firma sit promissio omni semini.* Fides a, requiritur, non ut qualitas, habitus, actio, actus, aut ulla conditio operis aut meriti, sed in solidum & solum respectu ordinis, quia ὄργανον seu instrumentum est, quo fruimur in amplectendis Christi beneficiis agendo & patiando imò resurgendo &c. promeritis atq; oblatiis. 2. Cor. 1: 17. *In Christo Iesu sunt omnes promissiones ita & Amen.* Priorum promissionum Filii erant Israëlites, & quidem prioris omnes ingressi, posterioris obediētes, hujus solum credentes.

12. *Multos vocatos, paucos Electos.*

Respondeo: *α.* Ex horum verborum ne unicâ quidem syllabâ probari posse Christum statuere duplicem vocationem; verum unius saltêm & ejusdem vocationis universalis, ex valore hebreæ aut Syriacæ vocis *Col*, pro varietate objectorum, diversum & variatum eventum: *β.* In parabolâ Matth. 21. Christum expressè docere, vocationem ipsam, unam eandemq; seriam esse in Deo ipso: frustrationem *α.* vocationis, non in ipso vocante, sed residere in ipsis vocatis. *γ.* Dum igitur adversarij, verba illa: *Multi vocati, &c.* à cohærentiâ textus separant, fallaciâ divisionis seducere tentant incautos, ne dicam, profundâ errant ignorantia Elenchi.

13. *Nec verius esse posse: singulos exterius baptisatos aquâ, esse spiritu baptizatos, quam circumcisos singulos carne, fuisse quoq; corde circumcisos &c.* Resp. quinimò, loquendô de in-

fantibus, quibus post Abrahamum ordinariè Sacramenta initiationis compete-
 rebant, Deo æqualitèr fuisse confede-
 ratos, tam circumcisos quam baptisa-
 tos, nos credimus indubiè; adversarij
 cum Bezà contra Dei φιλανθρωπία cha-
 ritatem, horribili periculo negant. No-
 ta est etiam historia modernorum Rin-
 thelio-Marpurgensium, deficientium
 ad Calvinianos A. 1662. Negantium scil.
 omnes legitimè beptizatos, verè rege-
 nerari, contra quos ἐπίκεισιν scriptis
 Fac. Theol. Witeb. cui quoq; ὁμόψηφοι
 perplurimi orthodoxi theologi stan-
 tes, suâ addidere judicia suffraganea
 conf. meum Artificium Delilæ contra
 Duræum & Mellet. hic loci impressim.

14. *Quinam sibi persuadere potu-
 erint, falsam illam universalis sive E-
 lectionis, (quod sanè dictu ridiculum
 est, quum eligere dici non possit quis-
 piam qui nullos rejcit) sive vocati-
 onis gratiam, quam toties jam dixi,
 nisi ad solam universitatem Electro-*

rum restringatur, debere potius indefinitam dici? nempe ut sic noverimus omnes illas circumstantias, quæ προ-
 ρωπος nomine in S. literis intelligi consueverunt, ut Gentium, sexus, ætatis, paucorum vel multorum, gravium vel leviorum peccatorum, quum agitur de Dei Misericordiâ cessare, nec fidem & spem nostram ullo modo remorari vel impedire debere. Resp. Quod singulæ hypotheses hæc falsæ sint a. Sapposit n. Electionem & vocationem æquè lata esse, quis n. nostratum Electionem contra expressum Dei verbum: *Pauci Electi*: unquam appellavit universalem? β. Falsum falso superstruit, Electionis sc. vim expirare, quia statuimus Deum per universalem gratiam nullos rejicere. γ. Utrumq; inter nos definiente verbo Dei verum esse: Electionem esse particularem, propter paucos credentes, & multos infideles reprobos, nullos v. rejici propter

pter vocationem universalem. 7. Concedit quidem Gratiam quandam dari universalem, sed debere dici indefinitam potius docet, ut eam vel extenuet vel annihilet, quippè cessare sub eâ retentâ, omnes particulares Circumstantias hominum & peccatorum. 12. Quasi verò differentia hæc non queat universali Dei Misericordiâ & satisfactione Christi abundantissimè absorberi, tanquam mari inexhausto, juxta illud Mich. 7: 19. d. Dum gratiam illam si-ve universalem si-ve indefinitam, quam vult extinctam nullo modo suam fidem vel spem remorari vel impedire debere ait, respondeo, primò quidem, multa dicuntur quæ non insunt; deinde, Aliud est, actu impedire, aliud jure non impedire debere, quò ipso fatetur tacitè se suosq; sub illâ particulari gratiâ cauteriatam circumferre conscientiam, quod erat demonstrandum.

15. Deniq; quum non usq; adeò firmam illam universalem commentiti-
am gratiam esse doceat D. Andreas,
quia

quia ab eâ possit quispiam excidere, ut qui ἀμεταμέλητον illam esse neget, & amitti penitus posse spiritum adoptionis contendat, ut in tractatione de Baptismo audivimus: annon ipsemet, quæso, quicquid antea superstruxerat, hoc dogmate subvertit, si negotium illi sit cum eo qui se à Fide & gratiâ Dei excidisse sibi persuadeat? Quam igitur ista vana & futilia sint, nemo non videt, quib. quæ sint opponenda ex puro Dei verbo deprompta, & quomodo sit prædestinationis doctrinæ usus applicandus, sive undè petenda: & quomodo retinenda sit Electionis certioratio, plenissimè, ut modò diximus, in tractatu de Baptismo studuimus explicare.

Respondeo. a. Contra negantem, principia non esse disputandum, sapientèr monent omnes saniores Logici,

jam adversarius dictando Gratiam Dei universalem esse fictam & commentitiam, Spiritui S. in os ait, Mentiris, Esa. 45: 22. c. 49: 6. 1. Tim. 4: 10. Quod quàm sit non dicam vanum & futile per re-torsionem, sed maximè Blasphemum, vel Lippis & tonsoribus longè notissimum est. β. Dictat docere à gratiâ Dei excidere nonnunquam posse, & spiritum adoptionis amittere homines electos, non posse D. *Andream* ijs qui talia evenere, solidum præbere solatium; dico: prædicare poenitentiam non est solum perterrefacere per tonitru legis, sed & vel maximè consolari attonitos & contritos, jucundâ Evangelii buccinâ, Exemplo *Natanis* prophetæ arguentis & erigentis, quinimò absolventis à peccatis Regem Davidem adulterum simul & homicidam, 2. Sam. 12: 9. seqq. γ. Apostolus & unacum eo D. *Andreas* dicit dona Dei esse ἀμεταμέλητα, cum tn. *Beza* scribat negare D. *Andream*, Gratiam Dei universalem esse ἀμεταμέλητον: regitur n. spiritu

spiritu vertiginis. δ . Solatia de certio,
ratione, ut vocat, Electionis piorum,
à verbo Dei deprompta; sunt paulò an-
te allegata, expensa atq; ob levitatem
explosa.

16. *Tantum nunc Christianum Le-
ctorem velim, duplicem istius homi-
nis errorem, de particulari, quam
vocat electione, & occulto Dei decreto
animadvertere. Enimverò, si parti-
cularem illam vocat, quæ ad singulos si-
ne exceptione homines pertineat, non
ego sed ipse fuerit hujus particulari-
tatis reus. Sin verò particularem ap-
pellat quam universalitèr propositam
oporteat singulos audientes sibi parti-
cularitèr applicare, id ipsum facit quod
in me reprehendit: eo tñ. excepto
quod ille, & quidem falsò, universi-
tatem istam ad totum humanum ge-
nus nullo prorsus homine excepto ex-
tendit*

tendit, ego verò ad solos Electos suam
 Et ipsos universitatem constituentes
 cum sacris literis restringo.

Respondeo: α. Contundere adversarium studiosè Electionem cum ipsa Vocatione. β. Errare eundem horribiliter, errorem appellando, cum S. scripturis & Christo docere Electionem hominum ad salutem esse particularem. γ. Quod pertinet ad singulos sine exceptione homines, id est universale, nam includit omnes in universum, quomodo ergò illud per particulare intelligat D. Andreas, quod per se universale est sine contradictione, non video, quod tn. fallò & committendo ἀντίφασιν εἰς προσκειμένω, ut loquitur Aristoteles, ipsi imponit Beza. Deinceps, supponit idem adversarius, D. Andream unà secum statuere Electionē particularem; quam universaliter propositam, auditores sibi particulariter applicant. Verum longè aliter sentit D. Andreas, admittendo universalem vocationem & particularem

rem Electionem; *Beza* verò aliter negando sc. illam; hanc verò faciendo & universalem & particularem *ſ.* Dum igitur D. Andreas, quod falsum nominat *Beza*, universitatem ad totum genus humanum, nullo prorsus homine excepto extendit, loquitur de Gratia seu Misericordia Dei universali, neutiquam vero de Electione. Adversarius autem, loquitur de quâdam universalitate Electorum in se & suo circulo consideratâ, negat tñ. priorem, id est, Gratiâ universalem, adeoq; Gratiæ particularitatem statuit manifestissimè quomodocunq; se torqueat, nuncupando Electionem nunc universalem, nunc particularem, quod erat demonstrandũ.

17. *Et quis hic non miretur hominem istum eò usq; tuenda istius sue sententia studio abreptum, ut non animadverterit quod de universali ad singulos sine ullâ exceptione homines pertinente predicatione opinatur, locum habere in Sacramentis non posse? nisi fortassis istud etiam ausit affirmare, singulis totius Mundi hominibus offerri baptismi & cœnæ Domini participanda gratiam. Respondeo:*

a. Quid

α. Quid impediatur, quò minus, quibus
 cunq; offertur gratia vocationis, etiam
 Regenerationis gratia offeratur simul
 non video; ideo n. omnes & singuli ros-
 tius mundi homines vocantur ad Eccle-
 siam cum mediatè per notitias natura-
 les Rom. 1: 19, & famam; tum immediatè
 per verbum, ut baptizati suscipiant
 Christianismum, justificentur ac salven-
 tur. *β.* Coenæ Dominicæ alia est ratio,
 quippè quæ communicanda est non o-
 mnibus indiscriminatim, sed iis saltèm
 in Ecclesiâ adultis qui se possunt & vo-
 lunt probare. *γ.* Aliàs in genere verè
 sic inferri potest; Quicumq; vocantur
 ad Ecclesiam, vocantur etiam simul ad
 participandum de omnibus Ecclesiæ
 bonis, observatâ discretionem prænomi-
 natâ: Atqui omnes homines, veni-
 entes in hunc mundum vocantur ad
 Ecclesiam: Ergò &c. Major probatur,
 quia aequalia omnibus eadem parata sunt
 Matth. 22: 4. Minor p: quia Christus
 illuminat omnem hominem venien-
 tem in hunc Mundum Joh. 1: 9.

18. *Occultum α. illud æternum Dei de-
 cretum*

cretum, quod iste ferre non potest (quo in-
 sublato omnis Dei providentia, atq. adeò De-
 us ipse necessario vel tollitur, vel à medijs
 causis suspenditur) sapè jam diximus occul-
 tum à nobis vocari, primum, quoniam o-
 mnes medias causas sine exceptione antegre-
 diens, imò illas ipsas omnes medias causas si-
 bi subordinans, à verâ illâ Dei voluntate
 pendet, cujus altitudo inscrutabilis est, &
 ab ipsis etiam angelis adoranda. Deinde quòd
 non nisi à posteriore, id est, per effecta nobis
 patefiat; & tum demùm nobis esse occulta,
 κατὰ τὸ ὅτι δεσιναι, qua patefactio nobis suf-
 ficere debet ac plenè sufficit: à Fidei videli-
 cet & sanctificationis fructibus, id est, à displic-
 entiâ peccati & operibus spiritus, ad justifica-
 tionem & veræ fidei ἀμεταμέλητον donum:
 inde ad interiorem vocationem cum externâ,
 id est, verbi predicatione & sacramentorum
 administratione conjunctam, ac deinceps ad
 certissimam & omni quantumlibet vehe-
 menti tentationi inexpugnabilem in Christo
 predestinationem ascendentes, ut de certò
 securâ nostrâ glorificatione certi, jam nunc
 pacem in conscientijs nostris habeamus. Re-
 spon-

Respondeo: α. non magis prima causa pendet à secundis per Negationem occulti & æterni decreti de quibusdam creandis ad peccandum & destinandis ad damnationem, & assertionem de universali gratiâ Dei per Christum omnibus & singulis mundi hominibus offerendâ, quàm si vel unicum saltèm hominẽ vel ut ille ait, paucos statuisset Deus salvare per verbũ & fidem, cœteris omnibus neglectis: nõ ergò tollitur providẽtia, sed stat nostra sentẽtia. β. Aut tollit Deũ, qui facit eundem *μισάνθρωπον*, aut qui *φιλάνθρωπον*, quia non datur tertium: sed non hic, ergò ille, quod redundat in *Bezam*. γ. Nullum de nostrâ salute occultum decretum agnoscimus, sed humilimã veneratione exosculamur revelatum. conf. Act. 20: 20. 21. 27. adeò ut altitudo illa ab angelis adoranda, sita sit in Mysterio incarnationis Filij Dei non pro paucis sed omnibus &c. δ. Cœtera, quæ de *πληροφορία* Calvinianâ operosẽ adfert, petunt principium singulà, si non committunt *ἀντίφασιν* eis προσκαίμενω e. g. quomodo se probabit inexpugnabiliter prædestinatum ex istis signis quibus gaudent etiã *πρόσκαιροι*, quamdiu statuit maximam partem hominum, quorum numero timendum sibi erit fortassis ne& ipse fuerit inclusus, inexpugnabiliter damnari.

Tantum,

ARGUMENTUM QUINTUM *Disputa*
 NOSTRATIUM ESTO: XV.

§. I.

Resp.
 PETRO
 HER-
 LINO,

Quicunq; non vult Effectum,
 non vult Effectus causam: Smol.
 atqui Deus O. Max: non vult effe-
 ctum, nempe peccatoris mortem.
 Ergo Deus O. Maximus non vult
 causam, utpote ipsum peccatū.
Major prop. probatur, quia causa & ef-
fectum in fundamento Relationis co-
herent inseparabiliter. Minor pro-
batur ex verbis Domini Dei, Ezec. 18:23.
Vivo ego, non volo mortem peccatoris,
sed ut convertatur & vivat.

§. 2. Excipit Theodorus Beza ad allega-
 tionem dicti prophetici his verbis:
Ad locum Ezech. 18. respondemus,
indefinitam esse enunciationem, quæ ab
universali plurimis in rebus differt:
& restrictio de Conversione ostendit,
hoc intelligendum de ijs solis, quibus
 ff datur

datur conversionis gratia, quæ certè
est Electorum propria. Redduntur
autem nihilominus inexcusabiles, qui
Dei admonitiones & exhortationes,
per verbum prædicatum factas, asper-
nantur: quod facere solent conturna-
citer, quos Dominus intus non con-
vertit, juxta illud: *Converte me,
& convertar.*

§. 3. Antithesin Th. Beza observat
D. Jacobus Andreas hunc in modum:
1. Ipsa res docet universalem esse
enunciationem, quum inquit Do-
minus: *Nolo mortem morientis,*
quisquis fuerit. Manifesta ergo
impietas est, & doctrina abomi-
nanda, contra expressam literam
ex promissione universali, parti-
cularem efficere. 2. Electio
autem non absoluto Dei decreto
definitur, sed in Christo qui o-
mnes

omnes homines ad poenitentiam vocat. Ideoq; ex numero Electorum sese nemo excludat, sed cum Augustino dicamus; Si non es prædestinatus, fac ut prædestineris. 3. Quomodo non redderentur excusabiles: si verum esset quod affirmatis, illos ad exitium æternum occulto & absoluto Dei decreto creatos & destinatos, & quia Deus nolit illos converti, ideò etiam non posse converti? Horrèda sunt &c. 4. Precatio hæc non confirmat errorē de occulto & absoluto Dei decreto, in damnādis hominibus, sed docet humanis viribus conversionem ad Deum fieri non posse. Ideoq; gratiam Dei implorat, OMNIBUS hominibus, adeoque universo Mundo oblatam.

S. 4. Respondet Tb. Beza ad observationes D. Andrea ad 1. Et quidem a. Exprobret jam nobis D. Andreas nostras quas vocat glossas præ appendice istâ (quisquis fuerit) quâ dici nihil potuit magis repugnans, ei quod subiicit Ezechiel, sed magis ut convertatur à viis suis & vivat: Ex quo intelligitur illam Dei voluntatem ad solos eos qui convertuntur, id est, trahuntur pertinere, si de arcano illo proposito voluntas ista accipiatur, de quo scribens Augustinus ad Bonifacium Lib. 2. cap. 9. Non omnes vocati, inquit, secundum propositum sunt vocati, quoniam multi (non dicit omnes) vocati, pauci vero electi. ipsi verò secundum propositum vocati, qui electi ante constitutionem Mundi. Quod si putat D. Andreas quibuscunque predicatur Evangelium

gelium, dari quoque illius amplectendi facultatem, siue habilitatem, vult autem ipse singulis sine ullâ exceptione hominibus Evangelium offerri (quod commentum toties jam refutavi, quantumvis tam falsum ut refutatione non indigeat) quæram imprimis quo termino istam habilitatem concludat, id est, num intelligendi facultate illam terminet: an vero longius illam porrigat, id est usque ad assensum, & ab assensu ad particularem applicationem & illud Spiritus Sancti testimonium quod Spiritui nostro reddit: denique ad ipsos usque fidei fructus & perseverantiæ donum. Et quod ad intelligentiam quidem attinet, si putat D. Andreas illius facultatem singulis divinitus offerri per verbi prædicationem (etiamsi largitèr singulis offerri Evangelium, quod non nisi ridiculè affirmatur; tamen falsitas

quis dicti ex reipsa apparet. Quotus n. quisq; ex quam plurimis Auditoribus repentis etiā concionibus non dico melior sed doctior evadit? Nempè, inquit adversarius, quia nolunt. Nec ego verò Auditorum vel negligentiam vel contumaciam excuso. Sed quid si ne velle quidem possunt? Natura n. ut omnes sunt homines post lapsum, Apostolo teste, ne cogitare quidem quisquam potest, ne dum discere, vel per se vel ex alio, quam ex Dei Spiritu quæ Dei sunt. Quod si gratiā universali datur Omnibus ut possint velle, qui fit ut non omnes qui possunt velint? Annon quod alia etiam gratiā opus fuerit, ut id reipsa velint discere & intelligere quod illis tantum datum est ut possint intelligendo discere? Et certè hoc extra controversiam est, non apud Pelagianos, sed apud Christianos omnes, nullam primam gratiam

tiam esse efficacem, nisi secunda illam comitetur. Hac a, secunda gratia, quâ fit ut donatus illa & ἰκανότης oblatâ Energiam suam exerat, si communis singulis esse statuatur, absurdissimum illud & falsissimum necessario consequetur, nullum esse hominem qui salutis nostræ Mysterium non re ipsa intelligat. Sin verò non est omnibus communis (sicut certè paucissimis præ alijs donatur & quidem nonnullis ad suam ipsorum perniciem) jam statuatur discrimen inter eos quos Deus alloquitur. Et quum ex æquo omnes naturâ sint surdi & cœci, causa certè non ipsius surditatis & cœcitatatis, sed cur hanc surditatem & cœcitatem in alijs sanat, in alijs non item, in ipsis non invenietur: Sed tota erit, citra ullum vitium, ex ejus voluntate, qui quorum vult miseretur,

Et quos vult indurat, prout ab aeterno illi visum est. Verissimum est enim istud quoque Augustini, Certum est nos velle quum volumus, sed ille facit ut velimus, Phil. 2: 12. Et certum est nos facere quum facimus, sed ille facit ut faciamus, Ezech. 37: 29. Itaque cogitur noster adversarius etiamsi committit illam universalitatem primæ gratiæ illi concederem, tamen ad inæqualitatem secundæ gratiæ devenire.

§ 5. Respondeo ad hanc Bezae responsionem, I. Voluntatem Dei non respicere solos eos qui convertuntur vel trahuntur; sed & eos qui non convertuntur, sed moriuntur in peccatis suis evidentissimè liquet ex collatione vers. 32: *Non enim delector morte ejus qui moritur.* Oportet ergò mendacem esse Memorem. Deinde ad dictum Augustini ex Rom. 8: 28. Respondeo 1. Vocari secundum propositum, intelligere B. Patrem sensu apostolico & orthodoxo de proposito Revelato, id est, ordine à Deo sancto, per quem homines sunt trahendi: Phrasin verò eandem: *vocari secundum pro-*

propositum torquent adversarij, sensu apostatico & heterodoxo, accipiuntq; de *proposito arcano*, fatali ac peremptorio. 2. Quia verò non omnes qui vocantur salvantur, hinc rectè dicit *Augustinus* non omnes vocati, secundum *propositum* vocati sunt, quippe omnes qui vocantur secundum *propositum*, glorificantur. v. 30. Est ergò hæc phrasidis Electorum *περίφρασις*; hi namquè sunt qui juxta Dei *propositum* & beneplacitum sunt vocati vocatione sanctà. 2. Tim. 1: 9. 3. Deniq; phrasin; *multi sunt vocati*, B. *Augustinus* unà cum cœteris orthodoxis patribus, non intellexit particularitè cum Calvinianis, sed καθολικῶς & universalitè cum scriptura: conf. dicta de voce *multi*, Dan. 12: 2. Joh. 5: 28. 29. Rom. 5: 19. Conferatur etiam mea Disp. de Mente B. Augustini de prædestinatione sub præsidio dn. D. Calovij, habita Witebergæ A. 1654. in Synchr. Calixtino pag. 249. Ubi ostenditur ex sententiâ discipulorum ejus, Prosperi et Primasij, B. Patrem errorib. Prædesti-

natianorum nunquam fuisse suffragatum vel in minimo absolutæ prædestinationis puncto. Quòd a. non omnes qui vocantur electi sunt, non eò fit, *B. Dn. D. Chemnitio* iudice, q: Dei per verbum nos vocantis hæc sit mens & sententia: Externè quidem per Ministerium vos ad salutem & Regni mei cœlestis participationem voco, sed reverà aliud animo agito: neq; enim volo, ut omnes, quos per verbum voco, illuminentur & convertantur: Sed ut major eorum pars condemnetur & pereat, licet in verbo meo aliud profitear &c. Ejusmodi quippè levitatem & improbitatem, quâ aliud loquimur, aliud corde occultamus, Deus ipsemet in nobis seriò detestatur & damnat, *Psal. 5: 7. Perdes omnes qui loquuntur mendacium: virum dolosum abominabitur Dominus* & *12: 3. In corde & corde locuti sunt, disperdat Dominus universa labia dolosi.* Nequè hoc dici potest Deum non omnes, ad quos verbum suum mittit vocare: Deus enim non immediatè sed per verbum

bum prædicatum & auditum vocat. 2. Thes. 2:14. *Vocavit vos per Evangelium nostrum.* Conf. 2. Cor. 5:20. Quinimò, vult prædicari poenitentiam & remissionem peccatorum non tantum paucis, sed omnibus gentibus & universo Mundo, Matth. 28:19. *Euntes docete omnes gentes &c.* Marc. 16:15. *Ite in Mundum universum & predicate Evangelium omni Creatura.* Luc. 24:47, Sic oportebat Christum pati & prædicari in nomine ejus poenitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes: prædicatio enim poenitentiae & promissio gratiae universalis, sunt universaliter omnibus proponenda; quod verò pauci sunt Electi, licet multi 3: omnes vocati sint, causam scriptura hanc assignat Act. 13:46. *quia verbum Dei repellitis & indignos vos judicatis vitâ aternâ, ecce convertimur ad gentes* Matth. 23:37. *Quoties volui vos congregare & nolulistis.* Act. 7:51, *Vos semper spiritui Sancto resistitis.* Et Christus in parabola omnium simplicissimè hoc declarat. Matth. 22:5. 6. *Vocati noluerunt*

ve-

*venire, sed contemnebant verbum et servos
contumeliâ affectos occidebant. Quod verò
Dei voluntas non fuerit, ut oblatam vo-
cationem spernerent, & spiritui Sancto
resisterent, inde in parabolâ illâ colli-
gitur, quod Rex indignè tulit, vocatos
noluisse oblatam gratiam acceptare. &
hæc e. causa, quod tales, licet vocati sint,
tamen quia spiritui sancto, salutem in
ipsis operaturo reluctantur, non sunt
Electi. Neq; enim prædestinationis,
seu Electionis divinæ ea est ratio, ut
quivis salutem adipiscatur, etiam si
verbum Dei non audiat, vel ad auditum
verbi cor obfirmet & Spiritui Sancto
volenti in ipso per verbum, pœniten-
tiam, fidem & novitatem vitæ operari
petulantèr & finalitèr resistat; sed qui
ad salutem & vitam æternam præde-
stinati & Electi sunt, illi vocem Christi
audiunt & sequuntur, Joh. 10: 27. *O-
ves meæ vocem meam audiunt & sequun-
tur me.* Et quia Spiritus S. per verbum
in ipsis operari & procurare vult ea
quæ ad salutem ipsorum promoven-
dam*

dam pertinent: est enim Dei voluntas ut operationes, gratiam & dona Sp. S. admittant, recipiant, rectè usurpent & non repudient, maximè cum ipse vires & facultates, ut hoc præstare possint, subministret. Qui verò Christi vocem nec audiunt, nec auditam sequuntur, sed in sua impietate perseverant usque ad extremum agonem, illos non esse è numero Electorum, longè certissimum est. Et hoc modo Multi quidem sunt vocati, pauci verò electi, quia minima pars vocatorum verbum ut decet, amplectuntur, cujus inobedientiæ causa est non divina prædestinatio, sed hominis à Deo aversa & perversa voluntas. Sic multi qui benè cœperant rursus prolapsi deficiunt & gratiâ excidunt, non quia Deus gratiam & donum perseverandi ipsis deneget aut oblatis pœniteat; sed quia se ipse homo suâ sponte à sancto mandato avertit, 2. Pet. 2: 20. Spiritum gratiæ contumeliâ afficit Ebr. 10: 20. Eundem exacerbat, Esa. 63: 10. & conturbat

bat Eph. 4: 30. Satanæ domum denuò
adornat Luc. 11: 25. adeoq; fiunt ei-
dem postrema peiora primis. Hinc
damnatio ejus justa est Rom. 3: 8 Hæc est
simplex & orthodoxa παράφρασις &
explicatio illius aphorismi Salvatoris
nostri Matth 20: 16. *Multi sunt vocati,
pauci verò Electi.*

§. 6. Respondeo ad Bezæ resp. ul-
teriùs II. Et quidem α. ad ea quæ
in eâ sequuntur de oblatione Evange-
lij singulis factâ, dico antea ad id suffi-
cienter esse, responsum, quòd solennis
illa, sit facta aliquoties per verbum
seu immediatè, sed justo Dei judicio
in particulari, non semper repetita.
Mediata verò vocatio per Notitias natu-
rales & Famam verbi, conjunctam cum
gratiâ παιδαγωγία ubiq; semper, in u-
troq; testâ. & singulis facta est, ut omnes
& singulos in universum homines ab A-
damo usq; ad ultimos propè extremū
diem ἀναπλοζία maneat Rom. 1: 20.
β. de facultate seu habilitate vel poten-
tiâ amplectendi Evangelium à non Re-

natis dico, distinguendum esse inter oblatâ gratiâ universali dari omnibus facultatem ut possint velle; Et dari omnibus facultatem, ut possint non repugnare: de priori ceu heterodoxâ loquitur Bezâ, de posteriori nos. Dico n. quòd verbi Natura est ut semper aliquid operetur, & primùm quidem facultatem in homine ut possit non repugnare motui Spiritus S. suadenti assensum, seu: ut possit desinere à repugnando cum contemptu, quâ *εργασία* introductâ, verbum deinceps ex suâ naturâ & intentione Dei, progressus ultteriores facit Luc. 8: 18. Conf. B. Dn. D. Hulsem. de Aux. gratiæ. γ. Ordo a. conversionis hic est, ut Deus primò menti impertiat spirituale lumen, voluntati supereminentem potentiâ bene volendi & agendi, deniq; in appetitu sancta excitat desideria, ut ex B. *Hophnero* accepimus. Sed antequam illud fiat accuratissimè observandum est, quod in conversione ipsâ, homo sese non nisi passivè habeat, nec quicquam

viri-

viribus suis, five proprijs & naturalibus, five supernaturalibus sibi concessis ad sui ipsius conversionem cooperari potest. Cont. Concil. Trid. ses. 16. can. 4. Dei gratiam vires impeditas excitare, naturam adjuvare & facultatem insitam elicere docentes. Cont. Syncret: & interemistas hominem suis viribus cooperari posse ad sui conversionem statuentes. Cont. Majoristas & Syncretistas hodiernos, Dei gratiam ita offerri, ut eâ oblatâ, in hominis potestate sit, per illam, ea quæ necessaria sunt præstare; *omnes* item si velint, se posse convertere, quinimò, in potestate hominis esse, velle se convertere, fingentes. cont. Consult. Cas. sand. in 18. Art. A. & Marc. Ant. de Dom. l. 7. de Rep. Eccl. c. 11. Et Novatores Hornejum & Calixt. conversionem initium, habere à bonâ voluntate hominis suppositâ tamen grattiâ præveniente, passim scriptitantes. Ideoq; ut verbum non potest salutaritèr intelligi solius intellectus auxilio sine speciali

Sp. S. gratiâ; sic multò minus fidem & assensum adhibere possumus verbo sine dono Sp. S. interiori,

§. 7. Supponit adversarius nonnullas hypotheses falsis principiis, utpote *α.* Gratiâ quâ *ἡ ἀγάπη* offertur, non esse omnibus communem à parte Dei, secuturum enim veretur, ne omnes indiscriminatim mysteria salutis apprehendant. *β.* Causam, cur naturalem cœcitatem & surditatem in alijs sanet Deus, in alijs non item, in ipsis hominibus non inveniri, sed in Deo, qui quorum vult miseretur & quos vult indurat. *γ.* Gratiâ universalem esse commentitiam. Et *δ.* denique cogi D. Andream ad inæqualitatem secundæ gratiæ devenire. Respondeo ad primum, inæqualitatem inter auditores verbi dari, fatetur ipse, dum se non excusare recipit auditorum nonnullorum vel negligentiam vel contumaciam. Ad alterum dico: Causam sanitatis restitutæ in quibusdam, retentorum morborum in aliis, non residere in morbois ean-

dem medicinam usurpantibus, sed in medico, sine tamen vitio invidiæ, illam inæqualitèr dispensante, non video; quinimò, culpam non secuti fructus removere ab agro æqualitèr seminato, in bonum semen & ipsum seminantem, quid hoc est nisi ori veritatis? Luc 8:1. seqq. è diametro contradicere? Ad tertium aio: universalem gratiam stabiliri per universalem vocationem, invictis non commentitiis argumentis omnes orthodoxi Theologi hactenus probarunt & in æternum auxilio Dei obtinebunt. Deniq; ad ultimum respondeo: Ordinariè gratia Dei sive prima sive ulterior à parte Dei æqualitèr distribuitur, sed inæqualitèr ab auditoribus suscipitur, ut non sit necesse, B. Andreæ vel alii ejus hyperaspistæ, cum Beza, ad aliquam inæqualitatem secundæ gratiæ devenire.

S. 8. Pergit Beza; *Quòd si ulterius pergamus, nempe ad assentiendi, id est, veritatis per intelligentiam*

am perceptæ probandæ, & agnos-
cendæ gratiam, rursus istud donum,
paucioribus etiam quam superius u-
trumq; dari comperietur. Quàm n.
multi diabolicâ rabie veritatem e-
tiam cognitam contra conscientiam op-
pugnant. Quòd si ulterius perga-
mus usq; ad illius veritatis gustum,
quo fit ut credens sibi peculiaritèr ap-
plicet evangelicas in Christo promif-
siones: rursus ad pauciores hoc do-
num restringetur. Quàm n. mul-
tis est amara ista veritas, adeò ut il-
lam ne mandere quidem sustineant:
& ex ijs qui cibum hunc deglutiant,
quam multi illum in, non concoquunt.
Et hæc est fides illa *πρόσκαρπος*. Deniq;
si ad ipsum usq; terminum, quo supe-
riora illa omnia dona spectant, per-
veniamus, quo fit ut veré simus & es-
se perseveremus unus cum Christo

Spiritus: hoc illud est donum, quo facti ad decus & verè Christo dati & per misericordiam salvandi, à Coetereis ad dedecus & justum exitium factis discernuntur. Vobis enim inquit discipulis suis Christus, datum est nosse mysteria coelorum, illis verò non item. Sunt n. abscondita, ut idem inquit, à sapientibus: nec in aliis quàm in suis Deus operatur ut velint: nec Spiritus ubique, sed ubi vult spirat: nec omnibus filius, sed quibus voluit, patrem revelat. nec alij possunt credere, quàm quos pater trahit: nec alij audiunt, quàm quibus dantur aures ad audiendum: nec alij credunt, quàm ad vitam prædestinati: nec alijs datur ut fiant Filij Dei, quàm qui non sunt nati ex sanguinibus: nec est volentis aut currentis, sed miserantis Dei salus. Et hæc quidem il-

la est doctrina, quam audet noster adversarius manifestè impiam & abominandam ipse potius execrandus vocare. Sed ex illo præterea libens quasi vero, quam tandem particulam in hoc Ezechielis loco inveniat, unde possit indefinita in universalem mutari, quum ut Paulo respondens ad locū ex 1: Tim 2. ostendi, particula etiam universales expressa, sapè modò ad credentes, modò ad solam Ecclesie universitatem, ut omnis caro videbit salutare Dei, Omnes erunt docti à Deo, effundam de Spiritu meo super omnem carnem, sublevat Deus omnes corruentes, & similia plurima: modò ad sodalitium impiorum restringantur. Ut Nemo accepit testimonium ejus, Eritis odio omnibus hominibus, Omnes querunt quæ sua sunt, cujusmodi infinita penè possent proferri: sed istis sane nihil fuisset opus,

nisi nos adversarius huc adegisset. Hoc enim loco Ezechiel non de illa voluntate Dei arcanâ & ne Electis quidem, quòd ad alios certò d'gnosce-
dos attinet patefacta, sed de ea de-
mum loquitur, quæ per prædicationem
verbi toti Ecclesiæ cœtui patet, in
quem etiam ad tempus reprobi colli-
guntur: & cujus prædicationis audi-
tu, in Electis quidem creatur fides
per Spiritum S. Cœteri verò magis
ac magis inexcusabiles, & sua ipsius
conscientiæ testimonio convicti coar-
guuntur: de quibus hic propriè agit E-
zechiel. Quam a. nullà ratione hinc
colligi possit Deum efficacitèr velle o-
mnium salutem, etiamsi concederem,
omnibus universalitèr Evangelium
prædicari: saltem infantes plurimi
demonstrant, extra Christum pereun-
tes, ut copiosè declarat Ambrosius de
vocatio

vocatione gentium Lib. 2. c. 5. & præterea quoque tam multi qui stulti & surdi nascuntur, & totam vitam suam, nunquam rectum justumque rationis usum habent. Itidemque quod multi aliquamdiu honestè transactam vitam, tandem pessimo fine intereunt: & contra, qui perpetuò in flagitijs vixerunt, repentinà tandem fide ac poenitentia donati servantur: in quibus exemplis quinàm dici potest Deus efficaciter illorum omnium salutem voluisse?

Denique, quum satis superque vel sola illa vitiositas originalis faciat ut omnes nascantur iræ Dei obnoxij, quorsum laborant isti de istà universali gratia, cujus contemptus tam sit ad Deum in reproborum damnatione justificandum necessarius, ut injustus aliqui, imò etiam crudelis videri possit: quamvis certè non negem ad illam corruptio-

nem, nativam quæ ad perditionem sufficit, accedente naturalis συντηρήσεως de quâ Paulus Rom. 1. differit, violatione, dupliciter fieri homines æternæ mortis reos: ad quæ si accesserit Evangelij contemptus, longè gravissimam damnationis pœnam sic homines sibi accersere quis dubitat?

Respondeo ad Resp. Beza: a. Argumentari à paucitate assentientium & sibi applicantium promissiones Evangelij &c. ad arguendum raritatem vel particularitatem gratiæ divinæ N. V. C. quia utrumq; verum est, & seminatum esse semen verbi Dei per totum agrum idq; animatum unius ejusdemq; generis; Et tamen exiguum indè Fructum secutum, quartam scilicet partem agri frugiferam fuisse: Sterilitatem a. in residuis imò etiam in προσκαίτοις mansisse, non vitio seminis sed agri, ut omnium liquidissimè constat, ex parabolâ Salvatoris nostri Luc. 8. Adeoq; datum fuit Christi discipulis & cœteris de turbâ homi-

hominibus, Nôsse Myſteria Regni cœlorum, qui intelligentiam parabolæ perſeverantèr ex ore ejus audiverunt; reliquis verò abeuntibus & ſimplicitatem parabolæ faſtidientibus datum fuit audire, verba ſaltèm ſine Myſterio, id eſt, intelligere nuda verba & ſenſum myſticum non capeſſere. Et ſic completum fuit quod dicit Eſaias c. 6: 9. *Audientes non intelligunt, videntes non cognoscunt, ſed excæcantur &c.* Et tandem ſua ſponte pereunt. Quinimò, abſcondita ſunt Myſteria à ſapientibus hujus Mundi; *Nam poſtquam non cognovit mundus per ſapientiam (propriam) Deum. Placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvare credentes 1. Cor. 1: 21.* Nec in aliis operatur Deus ut velint quam in ſuis, id eſt, verbi operationem faſtidioſè non aſpernatis.

ß. Spiritus quidem non ubiq; ſed ubi vult ſpirat, non ſenſu Calviniſtico, & abſolutè decretorio, ſed ſenſu Auguſtano, A. C. Art. 5, ut Fidem conſequamur, inſtitutum eſt miniſterium docendi Euangelij & porrigendi ſacramenta. Nam per

G g s

verbum

verbum & sacramentata tanquam per instrumenta donatur Spiritus Sanctus, qui fidem efficit, ubi & quando visum est Deo in ijs qui audiunt Evangelium. Unde etiam interdum contigit ut simplices auditores Christi intellexerint difficiliora, docti verò discipuli non intellexerint faciliora. Ratio a. & causa quòd discipuli sermonem evidentissimum non perceperint, rudis autem populus verbum inevidentius facilè intellexit, non erat hic, quam cum Arminianis prætendunt Calviniani videlicèt, quod intellectus determinetur ad qualitates objecti irresistibiliter; verum hæc; quod Gratia Dei illuminans operatur non per modum habitus permanentis; sed per modum actus transeuntis ubi & quando vult, ut loquitur Augustana confessio. Quod patet in prophetis, qui non illustrati fuerunt per habitum Prophetiæ, sed per motum transeuntem, Conf. exemplum Eliæ 2. Reg. 3: 15. c. 4: 27. Suppono autem nunc, turbam illam fuisse illuminatam per gratiam Dei prævenientem, ex eaque

eaque primam partem fidei, notitiam
 scilicet hausisse, quam notitiam eis Chri-
 stus tribuit Job. 15: 22. 7. Filius revelat
 non omnibus, sed quibus voluit patrem,
 scilicet sensu orthodoxo, per sp. S. in
 verbo loquentem, cui assensus ob incon-
 gruentiam materiæ credendæ cum in-
 tellectu humano sibi relictus valdè re-
 sistit, quod magnoperè exaggerat Apo-
 stolus 1. Cor. 1. & 2. capp. unde Salva-
 tor Matth. 16: 7. ait: *Caro & sanguis non
 revelavit tibi, sed pater meus qui in Cælis est*
 1. Cor. 12: 3. *Nemo potest dicere jesum Domi-
 num, nisi in Spiritu Sancto.* Conf. Exemplum
 Regis Agrippæ Act. 26: 3. *μάλις αγωσκή-
 ην πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίαν ἐθνῶν καὶ ζητημά-
 των.* id est, Maxime conscius erat con-
 troversiarum, quæ inter Judæos &
 Christianos illâ ætate agitabantur, de
 Messiâ sc. ejusq; exhibitione, de Chri-
 sto ejusdemq; prædicatione, ob quam
 Paulus accusabatur: qui propterea se fe-
 licem judicabat, quòd penes judicem
 sufficientè instructum dicere causam
 admitteretur v. 2. conf, v. 26, Et ta-
 men

men secessit Rex cum hoc Pyrrhoni.
 Imo v. 28: ἐν ὀλίγῳ μὲν πέσεις. Videmus
 ergò quod margaritæ non projicien-
 tur ignavis suis; neq; tamen sequi
 homines proprijs viribus credere &
 converti posse, sed datur medium vi-
 delicet, ἐν νηπίοις Matth. 11: 25.

γ. Ad residua breviter dicam:
 Revelat ergò filius patrem non o-
 mnibus quidem *αἰσ*, sed parvulis;
 nec alij credere possunt, quàm
 quos pater trahit, dico id ve-
 rum esse de potentiâ propinquâ
 non remotâ: datæ sunt aures ad
 audiendum, non abeuntibus sed
 permanentibus. Luc. 8. nec alij cre-
 dunt, quàm ad vitam prædestina-
 ti, hoc est, soli electi credunt sa-
 lutariter, non quòd Deus singu-
 lis absoluto sive odio sive jure fi-
 dem dare nolit, quo sagittam
 intendit Beza; sed quia multi

δοξαν ὡς ἀλλήλων λαμβάνουσι, Joh. 5: 44. nec alijs datur υἱοθεσία, quàm qui non sunt nati ex sanguinibus, id est, Regeneratis, concedimus. Nec est currentis aut volentis, sed miserentis Dei: quæ verba sunt opponenda pelagianis & pontificijs, non Dei amoris universali: ignoratur enim Elenchus in hisce enumeratis singulis.

δ. Concludo jam: supponere falsissimo ausu Calvinianos, quod ex verbi lecti vel prædicati naturâ *externè* quidam vocentur, qui ex intentione Dei & verbi inefficiaciâ *internè* non vocentur. Nam verbum sive fuerit in se consideratum, ἔμφυτον vim semper retinet ad salvandum animas Jac. 1: 21. si-
ve spectetur in prædicatione & applicatione, profectò nullum
est

est Dei verbum, si significanter
& sermone vernaculo prædice-
tur, quod suâ naturâ (a quâ Spiri-
tus S. assistentia inseparabilis est)
non generet in mente aliquem
conceptum menti divinæ con-
formem, vel reliquis scripturæ
dictis analogum: intelligimus de
distinctâ ac verbis proprijs enun-
ciatâ oratione, E. gr. *Rom. 10: 9.*
Si confessus fueris ore tuo Iesum esse
Dominum, & credideris in corde tuo,
quod Deus ipsum excitaverit â mor-
tuis, salvabere: quæro: annon
hæc oratio, ceu compendium fi-
dei Christianæ, tantum in Men-
te irrogeniti valeat, ut vi verbo-
rum Dei, nativum eorum sen-
sum capiat, si genium linguæ
calleat & simul attendat? quo
ad

ad assensum verò saltē cogitet,
 num hæc ita se habeant? ut fe-
 cerunt *Beroenses* Act. 17: 11. Hæc
 cogitatio & disceptatio in mente
 irrogeniti, est aliquod Spiritus S.
 tentamen, quod affirmativā pro-
 ponit ut veram, quamvis ab al-
 terâ parte cor irrogeniti ut falsam
 judicat, atque hoc tentamen
 singulis attendentibus verbo Dei
 dilucidè prædicato, non potest
 non suppeditari; quâvis enim actu
 non cogitet, an verum vel falsum
 sit hoc quod audit, nullum tamen
 dubium est, ejusmodi hominem si
 non velut per somniū audiat, quæ
 culpa est propriæ inadvertentiæ,
 posse velle cogitare, an hoc ita
 se habeat? quamvis actu judicet,
non esse istā de iis odia moriæ consideratione
dignam, Act. 25: 29. hoc enim facit
 homi-

homines ἀναπολογῆτες, quod ex prædicato verbo noticiam credendorum aut habuerint aut habere potuerint, Assensum autem præbere noluerint per adscitam novam contumaciam, id quod infallibilitèr deducitur ex verbis Christi Joh. 15: 22. cap. 9: 41. positâ autem cogitatione seu discursu, an verum falsumve sit quod prædicatur? Verbi tamen nativa vis ac indoles est, ut persuadeat veritatem suam, & nunquam non persuadeat, nisi per voluntariam, & naturali repugnantia superadditam contumaciam operatio ejus excutiat. Neque vel scripturae textus, vel exemplum in his quidem terminis (quibus ipsos quoque induratos includere liceat, quos verbum etiam movet, etsi non permoveat) diversum innuereprehenderetur. Et quâvis hoc non esset, id est, tametsi non in singulis auditoribus quidpiam vel tantillum efficere prædicatio verbi; naturam tamen ejus ad efficiendum in omni homine bonum motum aptam esse & sufficienter efficacem, non debet negari.

Respondeo ad Resp. Bezæ : ε. Dixisse
 me antea ad 1. Tim. 2: 4. particulam
omnis sumi interdum *collectivè* pro ge-
 neribus singulorum, E. g. Christus cu-
 ravit omnem morbum, id est, omnis
 generis morbos, quæ propositio æqui-
 pollet particulari, quò etiam suo modo
 spectant exempla enumerata à Bezæ,
 quò etiam cum eodem falsò referre
 volunt adversarij hanc : *Deus vult*
omnes homines salvos fieri. id est, juxta
 illos: aliquos in quolibet statu. Inter-
 dum *distributivè*, pro singulis generum,
 & hæc est verè Universalis, quò infal-
 libilitèr spectare dicimus dictum ad
 Timotheū, 1. ep. cap. 2: 4. & allegatam
 prop. Ezech. 18: 23. cap. 33: 11. Quòd
 probo: α. Secundū versionē Leonis Jude
 in Notis: *Sed ut convertatur qui via*
improbis &c. β. Secundum ipsum
 textum orig. *Hacafotz Ecbpotz*
môtb Rascha, id est, *nū volendo velim*
mortem impij? vel ut alij: *An ullo pacto*
delecter morte improbi? γ. Huc facit
 H h quod

Disput.
 XVI.
 Resp.
 JOHAN.
 Rodde.
 Calma-
 rienti.

quod cap. 33: 11. *Repetat Deus vocem, omnes in universum homines & singulos in universum concernentem, dicendo: Schabû, Schubû, convertimini, Convertimini.* quæ verba non solum respiciunt domum juda & Israël, ut perperam innuit adversarius, sed totius mundi singulos homines omni tempore Esa. 45: 22. *Convertimini ad me, & salvi eritis omnes fines terræ, quia ego Deus & non est alius.* Ne autem per fines terræ excipiat Beza, Palæstinam saltè intelligi, protestatur Optimus, maximus Deus, adversus invidam exceptionem hanc Esa. 49: 6; dicendo: *Parum est ut sis mihi servus ad restaurandas tribus Jacob, & ad desolationes Israël convertendas; Ecce dedi te in Lucem gentium, ut sis salus mea usq; ad extremum terræ.* d. Vides ergò Dn. Theodore, quòd quoad primum intuitum propositio indefinita, reipsa fiat Universalis, distributiva in singulos.

R. 5. Ante demonstravi voluntatem Dei per prædicationem verbi,

toti Ecclesiæ cœtui patefactam, non esse vel diversam vel adversam isti arcane, quam fingit, & ne Electis quidem notæ, nisi quod arcana dici potuit ante Revelationem; Sed unam eandemq; omni tempore constantem & universalem voluntatem Dei fuisse, & futuram esse, de omnium in universum hominum salute, longè certissimum est, Act. 4: 12. c. 10: 43. Act. 20: v. 27. &c.

R. 2. Non solùm creari fidem à Sp. S. in Electis sed & ἐν τοῖς ἀποκαίροις; Quòd si tamen de his solùm aut propriè h. l. de Reprobis agere Ezechielem probare voluerit adversarius; quamvis de utrisq; agat, ut patet ad oculum ex v. 26. & 27. Cum averterit se justus à justitiâ suâ, & fecerit iniquitatem, morietur in eis, in injustitiâ quam operatus est, morietur. Et cum averterit se impius ab impietate suâ, quam operatus est, & fecerit judicium & justitiâ: ipse animam suam vivificabit. Cont. v. 32. Non delector morte morientis.

Tum sibi ipsi contradicit Beza. Firmâ ratione hinc colligi potest Deum

463 DE CAUSSA MALI
efficaciter velle omnium salutem,
scilicet: qui non delectatur interitu re-
probatorum, ille efficaciter vult omni-
um salutem; atqui Deus non delecta-
tur interitu Reprobatorum. E. Maj. est clara:
qui a velle salutem impiorum ad velle
salutem piorum adeoque sic omni-
um, valet argumentari: Non contra:
Minor p. ex v. 32. quia non vult mor-
tem morientis, scilicet voluntate mise-
ricordiæ, quæ efficax est non ἀπλῶς seu
absolutè, sed κατὰν sive per ordinaria
media.

R. 7. Concludimus igitur omni ra-
tione illuminatâ per verbum Dei, hinc
colligi posse deum efficaciter velle o-
mnium salutem: est etenim πρῶτος
ψεύδος, ait B Gerhard. De Eccl. p.
m. 245, illius opinionis, quod Deus nequa-
quam seriò omnes vocet, quoscunque
vocat, inq. eo consistit, quòd ministerio
verbi & sacramentorum, interiorem
efficaciam spiritus S. separant & ad
solos eos quos absoluto decreto electos
fin.

fingunt, cā restringunt; (Calviniani) cum tamen prædicatio verbi & usus sacramentorum sit efficax illud medium, per quod Deus in cordibus omnium, qui spiritui Sancto (πνεύματι ἁγίῳ) non repugnant, seriō velit conversionem ad salutem operari, Hæc ille.

R. 9. Quod exempla attinet 1. In tantum extra Christum pereuntium sicut copiose declarat Ambrosius de vocat. Gent. L. 1. cap. 9. Respōdeo. α. Aliud est sequi de infantibus in gentilitate mortuis, judiciū piæ discretionis, cum B. Dn. D. Meisnero in Anthropolog. aliud v. sequi iudicium temerariæ usurpationis. β. Aliud itidē est exemplum hoc referre ad τὰς τῆς Θεῆς ὀδὸς ἀρετῆς χρίστας cum divo Ambrosio; aliud, ad odium absolutū, & peremptoriū damnationis decretum cum Beza γ. verba Ambrosij allegato loco Lib. 1. de voc. gent. c. 5. sunt hæc seqq. Non ergo meritis minorum tribuitur, quod non meruere Majores; par n, impi-

etas & patres accusabat & filios
 eademque ignorantia cœcitas omnes
 simul in eosdem mergebat errores. Sed
 cur illorum non misertus, & horum
 misertus sit Deus: quæ scientia com-
 prehendere, quæ potest investigare
 sapientia? Latet discretionis istius
 ratio, sed non latet ipsa Discretio.
 Non intelligimus judicantem, sed vi-
 demus operantem. Quid calumni-
 amur justitiæ occultæ, qui gratias de-
 bemus misericordiæ manifestæ? Lau-
 da & venerare quod tegitur, quia tutum
 est nescire quod agitur. Respice autem
 & ad universalem multitudinem par-
 vulorum, in quibus excepto illo, quo
 in damnationem nascitur gens huma-
 na delicto, nec præterita possunt me-
 rita nec futura censeri: omnes autem
 de quibus nunc loquimur, ante ullum
 intelligentiæ usum, ante liberum vo-
 lun-

luntatis arbitrium, alij ad eternam beatitudinem regenerati, alij ad perpetuam miseriam transeunt non Renati. Si Originalem culpā fateris, omnis numerus in reatu est, si moralem innocentiam quæris, omnis summa sine vitio est. Non invenit quod discernat humana justitia, sed habet quod eligat inenarrabilis gratia Dei. In abscondito est consilium, sed non latet donum: opus exerit pietas, causam obscurat potestas. Sed tam indubitabile est quod non videtur, quàm quod videtur: quia auctori manifesti operis negari confessio etiam incognita non potest aequitatis.

II. A Nativitate stultorum & surdorum & tota vitâ suâ nunquam rectum justumque rationis usum habentium.

By a. Extraordinarios ejusmodi ca-

sus remittimus ad extraordinariam
 Dei clementiam β . Vidi mutos & sur-
 dos ab incunabulis, adultos factos, ma-
 gnâ devotione & oculorum elevatio-
 ne ad cælos, processisse ad S. cœnâm:
 in quorum numero est superstes adhuc
 in hac urbe, Sartor ille B. Balthazaris
 Werle, qui, si â facie Dei ab æterno re-
 jectus esset ob naturales istos defectus,
 ut vult *Beza*, mihi maxima religio fo-
 ret eundem hominem ad mittere ad
 S. $\sigma\upsilon\nu\alpha\chi\iota\nu$: dicit γ . Deus ad Moſen. Ex. 4.
quis dedit os homini? & quis fecit mutum
& videntem, non audientem & cacum, nonne
ego Dominus? Sed iudicio *Beza*, Deus
 surdos & mutos ideo facit, imò fatuos,
 ut condemnet. Quid autem hoc est
 nisi cœcreatorem statuere causſam ma-
 li esse? δ . Quid quod rectum justumque
 rationis usum non habentibus ceu ca-
 rentibus per totam vitam impedimento
 fidei, denegare salutem, $\alpha\theta\epsilon\omicron\lambda\omicron\gamma\omicron\nu\epsilon\iota$.

III. Hominum honestè tran-
 ſacta vitâ, pessimo fine intereun-
 tium. & contrâ: flagitiosorum

repentinà fide ac pœnitentiâ
 donatorum ac servatorum. Re-
 spondeo *a.* Verbis divi *Ambrosij*, quem
 allegavit adversarius eod. lib. de voc.
 Gent. cap. eod. in edit. Paris. A. 1632.
 pag. 523: seqq. *Quod si & ad illos dirigas*
mentis intuitum, qui longam agentes
in flagitijs & sceleribus ætatem, sa-
cramento baptismatis Christi in ipso
vita sine renovantur, & sine ullo suf-
fragio B. operum in regni celestis con-
sortium transferuntur: quo intellectu
divinum judicium comprehendes, nisi
ut indubitanter agnoscas gratuita
esse Dei munera: & sicut nulla sunt tam
detestanda facinora, quæ possint gra-
tia arcere donum, ita nulla posset tam
præclare opera exire, quibus hoc quod
gratis tribuitur, per retributionis ju-
dicium debeatur. Vilesceret enim
Redemptio sanguinis Christi, nec
miseri cordia Dei humanorum operum

prærogativa succumberet, justificatio quæ sit per gratiam, meritum præcedentibus deberetur: ut non munus largientis sed merces esset operantis. Unde autem posset probari, quod ad evacuandum originale peccatum nulla idonea esset industria, nisi & impij & facinorosi per lavacrum Christi assumerentur in Regnum, agnosceretque qui in sua iustitiâ gloriantur, quàm nihil dignum agere possint adoptione filiorum Dei, si ad regenerationis non pervenerint sacramentum: cum eadem quâ scelestissimi peccatores conditione teneantur: pares futuri in Sanctificatione si adfuerit regeneratio, simul perituri, si cessaverit ablutio? Si ergo etiam ex nequissimis in ipso vita exitu gratia invenit quos adoptet, cum tamen multi etiam qui minus nocentes videntur, doni hujus alieni sint: quis hoc aut sine dispensatione Dei fieri, aut sine profunda dicat aequitate decerni? quod utique non ideo iniquum est, quia occultum est: sed ideo æquum est, quia iudicium Dei esse non dubium est; quod enim ab illius pendet arbitrio, quâ sententia iudicari debeat, priusquam iudicetur, incertum est. Cum autem res ad finem suum venerit, nemi-

nemini liberum est de exitu conqueri, quia certissimum est nihil aliter Deum facere debuisse, quam fecerit, qui multimoda vocationis varietatem ad unam gratiam pertinentem, etiam illâ Regula Evangelicâ comparationis adstruxit, quâ ostendit patrē familias diverso tempore conducentem operarios vineæ sub pactione denarij, quo vita aeternæ significatur aequalitas, ubi sine dubio hora undecima intromissi in vineam, totius diei operarijs exæquati, istorum de quibus nunc loquimur, præferunt sortem, quos ad commendandam gratia excellentiam in defectu diei & conclusione vitæ divina indulgentia muneravit: non labori pretium solvens, sed divitias bonitatis suæ in eos quos sine Operibus elegit, effundens: ut etiam ij qui in multo labore sudarunt, nec amplius quam novissimi acceperunt, intelligant donum se gratia, non operum accepisse mercedem. Ex his constat longè aliter de hisce Exemplis judicasse D. Patrem Ambrosium, ac judicavit postmodum Beza: ille enim commendat Gratiam Dei divitiasque bonitatis ejus extollit; hic v. voluntatem Dei

Dei hypocrisicos imò mendacij redarguit, addendo hæc verba: *in quib. exemplis quinam dici potest Deus efficacitè illorum omnium salutem voluisse?* quasi verò virtus verbi divini *σπερματικός* non sit sufficientè Efficax: id enim antea in *Artificio Delila* invictis argumentis demonstravi: *maneat ergò Deus verax & omnis homo mendax Rom. 3: 4. Ille Gratiam conversionis, justificationis & salvationis, Misericordiæ Dei & merito Christi fide applicati, adscribit in solidum, exclusâ omni nostrâ dignitate, industriâ, virtute meritorum aut cooperatione. Contra omnem pharisaismum cum veterem illum tempore Christi concionantis, tum recentiorum, papismum scilicet, ac omnem Pelagianismum, quem ex professo refutavit Augustinus, qui à beato Ambrosio Baptizatus est, ut fatetur ipse lib. 1. Contra Julianum Pelagianum. Quem etiam ob veritatis cœlestis professionem solidam ac perseverantem, summopere laudavit his verbis. Sed audi alium excellentem*

celentem Dei dispensatorem, quem veneror
 ut patrem (in Christo enim jesus per Evan-
 gelium ipse me genuit: & eo Christi mini-
 stro, lavacrum regenerationis accepi) bea-
 tum loquor Ambrosium, cujus pro Ca-
 tholicâ fide gratiam, Constantiam, Labo-
 res, pericula, sive operibus sive sermonibus
 & ipse sum expertus, & mecum non du-
 bitat orbis predicare Romanus. Nec præ-
 dicando mirificam Dei dispensatio-
 nem circa convertendos homines inæ-
 qualiter impios, catholicismum vel uni-
 versalis Misericordiæ & voluntatis sal-
 vandi omnes; vel amplitudinis Meriti
 Christi, negat, nec provocando ad justitiam
 Dei in damnandis impijs, coram
 hominibus fortè minus sceleratis,
 verum coram Deo procul dubio magis
 abominabilibus, quippè repudiantibus
 medelam sanguinis Christi, quic-
 quam facit aut cooperatur Calvinianis.
 Hic vero Beza, simpliciter universalitatem
 tum vocationis tum meriti
 Christi negat. Ille non oppugnat aut
 inficiatur Dei universalem gratiam, vo-
 catio-

caionem & Redemptionem. Sed provocat ad imperscrutabilia Dei judicia pag. 522. his verbis : *Quomodo omnis Israël sublatâ obcacatione Salvandus sit, cujus innumerabilis multitudo in suâ infidelitate deficiens ad tempora salvandis promissa non pervenit: vel quomodo ipsarum gentium, quarum prius non est facta vocatio, dicatur nunc ingredi plenitudo, cum tanta promiscuæ ætatis & conditionis hominum millia in ob. nationibus que sunt sub cœlo sine Christi justificatione moriantur? Sed horum mysteriorum judiciorumque causas pius & doctus Magister (Paulus) maluit ad altitudinem divitiarum sapientiæ Dei scientiæque suspendere, quàm justissimæ veritatis & misericordissimæ bonitatis subtractum ab humanâ conditione secretum temerariâ inquisitione discu-*

discutere; nihil omittens de ijs quæ non oportet ignorari, nihil contrectans de ijs quæ non licet sciri. Hic vero Manifestè in *Noluntate* Dei salvandi omnes homines, seu voluntatis particularitate subsistit.

9. Denique quærit quorsum Nos laboremus de ista Universali Gratiâ, cujus contemptus tam sit ad Deum in Reprobatorum damnatione justificandum necessarius, ut injustus alioquin, imò & crudelis videri possit, quum satis superque illa vitiositas originalis faciat ut omnes nascantur iræ Dei obnoxii? Respondeo: *a.* supponere adversarium ut ex omnibus & antecedentibus & consequentibus constat, particularem Gratiâ, particularem vocationem, particulare Christi Meritum, id est, ex tota Massâ æquali quoad vitiositatem originalem, elegisse nonnullos ex simplici & absoluto beneplacito, quibus Christum destinaret Redem-

demporem, quos & vocaret efficaciter & salvaret; Reliquos omnes sine Misericordiâ, sine Vocatione, sine Redemptione, propter justitiam suam præterijisse ab æterno & destinasse æternæ damnationi, & nisi hoc fecisset, injustus & crudelis fuisset, etiamsi non accessisset naturalis *συντηρησις* violatio, & ab aliquibus Evangelij contemptus. *β.* Hæc omnia sunt horribilia, quasi verò Deus justitiam suam non alio modo potuisset declarare, quam prædestinando multos ad peccandum & ob peccatum æternæ damnationi. Ira enim justitiæ divinæ dudum detonuit in lapsos angelos atque diabolos: clementia verò, quæ quoque summa justitia est, illuxit in missione Filij, ut fieret hostia pro peccatis totius Mundi non minus Judæ Ischariotæ, ac Petri Apostoli. *Iustum enim est apud Deum retribuere ijs qui vos tribulant afflictionem: & vobis qui tribulamini, Requiem nobiscum in Revelatione Domini Jesu de cælo cum Angelis virtutis ejus, 2. Thes. 1: 6. 7.*

7. Offero nunc judicandum omnibus ἀπαθῆναι, an is Deus sit injustus & crudelis dicendus & æstimandus, qui totum mundum voluit per filium liberare à communi miseriâ, id est, omnes & singulos salvare, per Christi Redemptionem, fide possibiliter applicandam; An v. is, qui noluit Filium dare omnibus Redemptorem, ob talem justitiam exercendam, quæ misericordiâ Major esset, cum plures sint vocati quam electi? quod tamen verbo Dei contrarium est Thren. 3: 23. Renovatur misericordia, seu *nova sunt miserationes ejus quolibet diluculo*; puniendo enim opus alienum facit, miserendo proprium. Conf. Esa: 28: 21. Sed talem vocationem ad salutem institvere, quæ impossibilitèr ab omnibus possit admitteri? ô miserum consolatorem *Bezam!* ô deploratam salutis causam tam angustis carceribus inclusam! ô desperatum negotium totius æternæ salutis, in Ecclesiâ Calvinianâ!

§. 9. At si quis aliquis rigidior *Beza* Hyperaspistes surrexerit, dicendo *B. Ambrosium* tamen in allegato loco, magis inclinare in eam opinionem, quod mortui liberi infidelium seu paganorum extra Ecclesiam viventium, habendi sint pro damnatis. Resp. Id ipsum quoque multos hodiè orthodoxos Theologos statuere longè evidentissimum est, idque prægnantissimum de causis; Salvâ tamen Orthodoxiâ,

I. Etenim hanc esse mentem Filij Dei indubitatam valdè sibi persuasum habent, Joh. 3: 5. 6. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei, quippe quod natum est ex carne caro est, quod natum ex spiritu spiritus est.* Huc spectant omnia illa argumenta quæ Nostres solent pro *Necessitate Baptismi ad salutem* producere contra Anabaptistas, Calvinianos & alios hæreticos.

II. Provocare solent ad libros Nostrarum Ecclesiarum Symbolicos. a. Aug. conf. art. 2. ait. *Peccatum damnari*

et mortem afferre his, qui non renascuntur per Baptismum et Spiritum Sanctum. APOLOGIA etiam Art. 9. pag. mihi 156. ait: Certissimum est enim quod promissio salutis pertinet etiam ad parvulos: Neque verò pertinet ad illos qui sunt extra Ecclesiam Christi, ubi nec verbum nec Sacramenta sunt, quia Regnum Christi tantum cum verbo et Sacramentis existit. Unde inferri potest: ad quos non pertinet promissio salutis, illi non salvantur: Atqui: docente Apologiâ, promissio salutis non pertinet ad natos extra Ecclesiam. Ergo hi non salvantur.

III. Urgent σοιχέον illud Theologicum: Extra Ecclesiam non est salus. Item: Non habet in cœlis patrem, qui non agnoscit Ecclesiam in terris matrem. Unde Augustinus quæst. 65. ad Orosium scribit: Sicut in arcâ Noe nemo nisi qui in eâ erat, liberabatur à diluvio: ita nullus, nisi Ecclesie membrum fuerit, salvabitur. li 2. IV.

IV. Quemadmodum multi sunt adultorum extra Ecclesiam, quibus verbum cum sacramentis non offertur amplius, sed iusto Dei iudicio manent eorum expertes atq; ignari, de quibus dici non potest, quod oblatam gratiam rejiciant, cum hæc non repetatur ulterius. Num verò Misericordia Dei *ἀμεντος* existimabitur, aut tale Meritum Christi, ut illi *ἀμέσως* vel extraordinariè convertantur & salventur? Negant saniores Theologi: sicut igitur nec Dei Misericordia nec universalis ejus voluntas, Redemptio, vocatio & Promissio labefactantur, licet adulti gentiles, quibus tamen media salutis nunquam actu collatâ sunt, damnentur, sic cur non idem de infantibus eorum erit iudicium, non apparet? Et velut illi ob incredulitatem reprobati sunt, quamvis media salutis, quippè non oblata actu, non rejiciant; Sic etiam infantes eorum, ob incredulitatem originalem justè damnantur; arguit enim Spiritus S. Mundum de peccato

REFUT. CALV. IN SPECIE. 500
cato, scilicet incredulitatis, quod non
credat in Christum, & p. c. æternæ da-
mnationis.

v. De Fidelium infantibus clara ex-
tat promissio fœderalis Esa. 49: 25. *Fi-
lios tuos ego salvabo.* Gen. 17: 7. *Ero Deus
tuus & seminis tui post te:* de verò infide-
libus nequicquam tale, sed potius com-
minatio severissima, Exod. 20: 5. *Visci-
scar iniquitatem parentum in tertiam &
quartam generationem.* Cum igitur Deus
puniat infantes ob præcedentia paren-
tum delicta, privatione verbi & Sacra-
mentorum, patet Deum ordinariâ suâ
justitiâ tales è regno Dei excludere.

vi. Hinc Apostolicum discrimen
maximum extat inter *Sanctos & immun-
dos*, 1. Cor. 7: 14. *Inter eos qui intus sunt
& qui foris*, 1. Cor. 6: 12. *vel inter filios
pacti & extraneos*, Act 3: 25. Etenim si o-
mnium par esset ratio salutis ac omnes
aquè salvarentur, quorsum ergò illud
discrimen ingens? Unde argumen-
tantur: quicumq; foris est, extraneus,
immundus, nequaquam Filius pacti; is

cum filiis pacti, cum sanctis & qui intus sunt, pariter salvari nequit. Atqui tales sunt & dicuntur omnes infidelium liberi. Ergo pariter salvari nequeunt.

VII. Sed quoniam hæc præcedentia argumenta favent adversariis, maxime verò ipsi Beza in allegatâ controversiâ: dixit enim Deum nulla ratione efficaciter velle omnium salutem, quod probat Exemplo infantum plurimorum extra Christum pereuntium. Ideoq; duas hypothesen hinc observare nostrates solent. *Priorem hypothesin* petunt à *Misericordiâ Dei*: *Alteram* ab *omniscientiâ Dei*. Si igitur optimus maximus Deus prævidisset infantes infidelium, cum adoleverint, poenitentiam acturos, utiq; ad id tempus reservâisset eos inter vivos, quia summè misericors est: quia verò in infantiâ perire sinit, hinc colligitur, illum futuram eorum impoenitentiam prævidisse quia omniscius est, adeoq; sic damnâsse, quia justus est: quicumq; enim semper, vel circa finem vitæ suæ mansuri sunt in suâ im-

poe.

pœnitentiâ atque immorigeri futurû usq; in agonem, illi iusto Dei iudicio pereunt in æternum: Ast infantes infidelium semper, prævidente Deo, mansuri sunt, sed non volente Deo, impœnitentes seu immorigeri. E. Iusto Dei iudicio pereunt, sicut illorum parentes. Declarari potest hoc ipsum similitudine à catulis luporum desumptâ: Sicut enim hi primâ ætate antequam adolescunt & ovilia vastare incipiunt, necari solent, quod sciamus rapacitatem ipsius ut innatam, ita infallibiliter ab eis exercendam, nisi maturè tollantur è medio: Sic Deus iustè potest per mortem prævenire infantum infidelium pertinaciæ in generatæ, incrudulitati ac malitiæ majori, quipè quam videt & scit infallibiliter eos nunquam deposituros, sed potius magis magisq; aucturos, ubi ad seram ætatem pervenirent.

VIII. Accedunt in cumulum argumentorum Testimonia S. S. patrum; B. Augustin. l. 1. de Fide ad Pet. c. 27.

fic scribens: *Firmissimis tene, & nullatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos, qui sive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur, sive cum de matribus nati, sine Sacramento Sancti baptismatis (quod datur in nomine patris, Filij & Sp. S.) de hoc seculo transeunt, ignis aeterni sempiterno supplicio puniendos: quia, etsi propriae actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & nativitate traxerunt.* Et Enchirid. ad Laur. cap. 92. ait: *Mitissima sane poena erit omnium eorum, qui praeter peccatum originale quod traxerunt, nullum insuper addiderunt.*

§ 10. Sed quoniam *πρόβλημα* hoc in utramq; partem à Theologis etiam nostratibus disceptetur, adeò ut multi
hæreant

hæreant, quidq; statuendum in hoc arduo negotio vix inveniant: Etenim Nonnulli censent, quod licet infantes infidelium peccato originali sunt infecti & per naturam damnationis æternæ rei; attamen summam propter optimi Dei *Φιλανθρωπίαν* Fide donentur *Extraordinariè*, atq; sic æternum salventur; quorum sententia si præponderaverit, in futurum abit Argumentum *Beeze*, sicut valdè quoq; accisum fuit in observatione illâ quæ addebatur 7.mo Argumento prioris sententiæ. Momenta hujus opinionis sunt seqq.

1. Quicumq; summè Misericors est; ille si facilè possit, non sinit in Miseriâ perire eum, qui seipsum inde liberare nequit, præsertim ubi non tam propriâ, quam alienâ culpa in istam miseriam præcipitatus est. At de Deo asseverare prius S.S. scriptura minimè dubitat. Ergò: Verum erit quoq; posterius. *Major* extra controversiam est. *Minor* p. quia punire, opus alienum vocatur & peregrinum Esa. 28: 13.

Mi.

Misericordia verò Dei renovatur quotidie, Thir. 3: 23. Jam igitur iustitia Dei cedit bonitati ac Misericordiae. ubi verò cordis, *αὐτὸ πρῶτον* loquendo, est commotio, ibi statim ad auxiliandum excitatur propensio ac inclinatio, quam non potest non sequi auxilium actuale, si scilicet summa omnium rerum, qualis in Deo, adfuerit potestas.

II. Huc referunt omnia dicta de universali Dei voluntate loquentia: 1. Tim. 2: 4. Ezech. 33: 11. de quo jam disquiritur, Joh. 3: 16. 17. Rom. 11: 32. Matth. 18: 14: *Non est voluntas ante patrem vestrum qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis.* Quæ voluntas non est simulata, sed valdè seria: propterea quod seriò vult, certò deducit in actum, aut per certa media, nisi nimia facta resistentia fuerit, ut in adultis; aut immediatè, in ijs qui mediorum per ætatem non sunt capaces, ut Embryones & infantes. Simile; Si princeps aliquis multis verbis gloriaretur se liberaturum subditos suos detentos in servitu-

te & captivitate Turcica, & tamen interea maneret otiosus, nec omnibus modis viribusque laboraret procurare istam liberationem, tum iste simulasse subditisq; illuisse meritò dicendus esset: Pari modo universalis eaq; seria voluntas Dei contra *Calvinianos*, tam facile defendi non potest, si statuamus, ipsum omnes homines & singulos salvare velle, nihil tamen suscipere, quod ad salutem talium infantum actu ipso promovendam faciat.

III. Universale Christi meritum non minimum, si non maximum huic sententiæ robur suppeditat, ut constat ex dictis Scripturæ, Joh. 1: 29. c. 3. 16. 17. c. 4: 43. c. 6: 51. c. 12: 47. Rom. 5: 18. 19. 1. Cor. 15: 22. 2. Cor. 5: 14. 15. 1. Joh. 1: 2. unde potest argumentatio colligi in talem formam! Si Christus omnes redemit, omnibusq; vitam æternam verè acquisivit, utiq; si non inanis & frustranea debet esse Redemptio, necessum est ut bonū acquisitum afferatur & conferatur omnib9 non resistentibus

tibus, quales sunt infantes; Atqui verum prius 1. Tim. 6: E. etiam posterius. Etenim, an non is rideatur ab omnibus qui se jactitat omnes & universos captivos redemisse, omnibusq; libertatem veram conciliasse; & tamen neq; valeret ipse eosdem inde educere, neq; media omnibus e carcere exundi suppeditaret, neq; etiam immediate eos, qui mediorum capaces non sunt, liberaret & educeret? Pari modo meritum Christi non esset Universale, verum aut serium, nisi infantibus vel salutis media offerret, vel si media dare nollet, salutem ipsis actu conferret. At jam Credimus & confitemur unanimi consensu, Meritum Christi esse universale, sufficiens, verum & serium &c. quod obedientiâ suâ activâ & passivâ, morte & Resurrectione sua &c. effecit & demonstravit. Hoc est: Christus filius Dei est prævisus, & destinatus nobis ob. Redemptor ante jacta fundamenta mundi, promissus, conceptus in utero virginis mariæ, natus, legi subjectus, passus

passus, crucifixus, mortuus, sepultus, descendit ad iuferna, Resurrexit, ascendit in cælos, Interpellat pro nobis in dextrâ Dei, ut omnibus nobis & singulis hominibus non resistentibus actu, salutem æternam acquireret & donaret.

Si quæras ulterius, quot modis Christus Redemptor noster implevit legem Moralem pro nobis?

R. I. Explicando ac genuino eandem re-stituendo intellectui, Matth. 5: 17. Non veni legem solvere, sed implere &c.

II. Obediundo, hoc est efficiendo iustitiam & patiundo pœnas transgressionis temporales, & æternas quoad qualitatem, Rom. 5: 19. Ps. 22: 2. Psal. 18. 5. 6. Psal. 69: 1. seqq.

III. Derivando maledictionem legis in se, Gal. 3: 13.

IV. Offerendo toti Mundo obedientiam & iustitiam atq; à se promeritam nobis vitam æternam, Esa. 45: 22 Job. 3: 16. 17.

V. Donando nobis credentibus omnia parva beneficia sua universali suo merito.

to, 2. Cor, 5: 21. Joh. 3: 16. Matt. II: 28. 29. A quarum divitiarum meriti Christi amplitudine, excludere infidelium infantes vocationi extraordinariæ non resistentes, nimis foret crudele.

IV. Hoc igitur pertinet & facit multum universalis vocatio & sufficientis divinæ gratiæ oblatio: magno enim consensu docemus, optimum maximum dn. Deum nostrum, ad salutis æternæ participationem ac usum, omnes homines, nullo excepto individuo, vocare, idq; verè, realitèr & efficaciter, actuq; sufficientem gratiam ad consequendam æternam salutem elargiri, Verum, nisi jam infantes omnes Salvari dicamus, ista assertio Contra Calvinianos, ut prius innuebam, difficilius defenditur. Rursus, non possunt infantes gentilium vocari per verbum, quia ejus auditu carent; non vocantur per baptismum, quia is pariter deest: plures mediatæ vocationis modi non dantur. Ergò dicendum infantes ipsos, vel omnino non vocari, quod Calvinismus sapit, vel

vel quòd vocentur immediatè & sic sal-
ventur, quippè quod vocanti Deo non
resistant.

V. Rex ac Dominus curam gerens benefa-
ciendi subditis immorigeris ac renitentibus;
non potest non multò magis curam gerere
benefaciendi subditis imbecillioribus & sibi
nō contradicentibus, aut nō tanto nisu refra-
ctarijs: Atqui Deus est Rex Regum & Dominus
Dominantium. Ergò. Major fundatur in ar-
gumentatione à minori probabilitate ad ma-
jorem & declaratur, quia adultis proponit
Deus Verbum, mittit eis ministros, offert
Sacramenta, expādit ulnas suas, expectat to-
tā die, vocat, clamat, ostendit prodigia, fla-
gellat, hortatur, minatur, pollicetur, omniaq̃
summo studio ad conversionem eorum con-
ducentia operatur. Num ergò putabimus
Deum ita hominum curam habere, ut infātes
planè negligat, aut omnem suam gratiam
effundere in adultos, & infantes planè obli-
visci, qui tamen actualitèr tanto nisu non
peccant.

VI. Quinimò etiam infantibus in fide-
um facta est etiam promissio salutis licet à
longè Act. 2: 29. *Vobis facta est pro-
missio & Filijs vestris & omnibus qui lon-
gè sunt, quæcumq̃ advocaverit Dominus.*
Requi-

VII. Requisita salutis ulterius adesse hoc modo ostenduntur : *α.* Ex parte DEi datur *ἡ Potestas ἡ voluntas*, cum patefacta eis in promissionibus salutis, tum vocatione universali. *β.* Ex parte infantum datur mera & simplex privatio cum nonnullis pravis motibus, tamen sine ullo contemptu. Ex parte Ecclesiæ datur universalis oratio, eaq; ardens pro salute omnium : Ut in Nostrâ Litaniâ ; *Alt tu tigh öfwer alla mennistior werdigas förbarma !* Unum scilicet deest vel alterum) scilicet non nasci in Ecclesiâ, non baptizari. Sed tamen ubicunque aliquis nascitur tamen est filius iræ Eph. 2. & eget gratiâ Dei. Hæretici sunt in Ecclesiâ, quod nil ipsos juvat. At nostri liberi quoque esse extra Ecclesiam videntur quamdiu non sunt baptizati, ad minimum non sunt de ecclesiâ.

VIII. Deniq; cum sola incredulitas formaliter damnet, quæ est contemptus oblatae gratiæ & negligens mediorum usurpatio, quæ fidei opponitur non tantum privativè, sed etiam contrariè, quippe supponens gratiæ & meriti oblationem; deindè ponens oblatis meriti repudiû: talis autem incredulitas in liberis paganis non habet locum: nullus autem contemptus in eum cadit propriè, qui nondum didicit ratiocinari.

S. II.

Pergit Beza :

Disput.

XVII.

Resp.

PETRO

GARDI-

NO CAL-

MARI-

ENSI

AD 2. Quam multa quæso, in tam paucis partim extrà rem, partim falsò dicta? Absolutum iste perpetuò vocat decretum ipsum prædestinationis, quasi nos illud absq; Christo, & separatim spectemus. Nam, ut in illa Disputatione de Christi persona sæpe ostendimus, ita hic quoq; D. Andreas putat quicquid distinctè consideratur, etiam separari. Res autem ita se habet. Prædestinationis decretum & ejus executioni subordinatas causas medias, ipsamq; adeò executionē, nunquam separamus, sæpe distinguimus, interdum conjungimus, præeunte nobis Dei verbo & ipsa ratione flagitante, ut hæc interdum per se, interdum quatenus coherent spectentur. Sic dicitur nos elegisse Deus ante iacta mundi fundamenta, nempe æterno

illo decreto distincte & velut intra ipsum Dei sinum considerato, de quo scribens August. in Psalmum ultimum, *prædestinatio*, inquit, nostra non in nobis facta est, sed in occulto apud ipsum in eiusq. presentiâ. Tria vero reliqua in nobis fiunt, *vocatio*, *justificatio*, *Glorificatio*. Sicut autem, hac servata distinctione, nos à Deo in ipso prædestinati, minimè quidem separamur, sed distinctè consideramur ut vocati, justificati, & tandem glorificandi, ut ita prædestinans à prædestinatis, & decretum à causis executioni subordinatis, ipsaq. adeò executione discernatur: Sic etiam filius ipse Dei dupliciter necessario in hac Disputatione consideratur. Quatenus enim est unus cum Patre coæternus Deus, & secundum quod verbum est Dei, Deus apud Deum: & habita illius
 æterni

eterni propositi per se considerati ratione non est predestinatus, sed cum patre & Sp. S. predestinator: & sui ipsius ut hominis futuri, & omnium à Patre in nos conferendorum, ipsarumq; adeò causarum mediarum coordinator: quatenus autem honore, non tantum est & ipse predestinatus & subordinatus, (idq; gratis ab eterno) sed etiam ut omnium ad vitam eternam predestinatorum futurum, singulorum videlicet suo tempore in ipso re ipsa eligendorum, vocandorum, justificandorum, & tandem glorificandorum, caput. Hoc autem maximi momenti discrimen qui vel ignorant, vel non observant, omnia in hac per se perplexa translatione involvunt, & tum sese tum alios in avia secum abducunt. At Augustinus, cui a Pelagianis vexato Ecclesia debet veram &

attentis omnibus perspicuam hujus mysterij
explicationem, ut illam de qua dixi inter
decretum ipsum, & subordinatas ejus exe-
cutioni causas distinctionem accuratè ubiq;
observat: Sic etiam duplex istud christi modo
ut praeordinatoris, modò ut praeordinati, plu-
rimis locis discrimen notat, ut lib. de Praedest.
Sanctorum L.I. C. 15. & lib. 2. Cap. 24.
plenè demonstr. & tract. in jo. 17. perspicuè
definiens, priusquam, inquit, hic mundus es-
set, neq; nos eramus, nec ipse Mediator DEi
& hominum ipse Iesus Christus. Et mox,
Nemo regulam fidei intuens filium Dei ne-
gaturus est praeordinatum qui negare eum
hominem non potest. Rectè quippè dicitur
non praeordinatus secundum quod est ver-
bum DEi, DEus apud DEum. Ut quid enim
praeordinaretur, qui jam esset quod erat, sine
initio, sine termino sempiternus? Illud enim
praeordinatum erat quod non dums erat, ut
suo tempore fieret quemadmodum ante omnia
tempora praeordinatum erat, ut fieret.

Aliter igitur Christus considerandus est
ut causa praeordinationis efficiens cum Patre
& Spiritu Sancto: Aliter ut primum ipsius
pra-

prædestinationis, de servandis per misericordiam in ipso electis effectum. Quod igitur hoc loco D. Andreas de Christo scribit, si in Christo considerat ut prædestinante: ineptissimè putat sic tolli quod è contrario sic statuitur: nempe decretum illud quod ipse absolutum invidiose & falsò vocat, nos autem occultum dicimus, quia sola Dei voluntate nititur, ad cuius altitudinem ipse Apostolus obstupescit: & quoniam donec nobis per Spiritum S. detur mentem Domini tenere 1. Cor. 2: 16. & Esa. 45: 3. Quasi in sinu Dei latet, ut paulo antè ex Augustino declaravimus. Sin vero Christum considerat ut prædestinatum & prædestinatorum caput, tum sanè facit D. Andreas quod consuevit, id est, decretum illud à subordinatis illius decreti causis non distinguit.

Quod autem postea subjicit, omnes videlicet homines à Christo ad pœnitentiam vocari, ne de externa quidem vocatione verum esse, si de singulis personis, ut iste vult, accipiat, non tantum falso sed etiam ridiculè affirmari millies jam ostendimus, & res ipsa, ab omni penè avo testatur. Nec certe Cbri-

sive omnes, sed multos vocari dixit Matib. 20: 16. Internam autem vocationem (que præordinationem ad vitam æternam necessario sequitur Acto. 13: 48. & 22: 14.) Sive operationem cordis Act. 16. 14. Sive tractationem Job 9: 44. de qua loquens Christus, omnis, inquit, qui audivit, à Patre meo & didicit, ad me venit. Job. 6: 45. quis Christianus ignorat?

Denique, quod ad istud attinet, si non ex prædestinatus fac ut prædestineris, quis non miretur ab isto proferri potuisse, quod non ignorat non à vero Augustino petatum, sed ex impurissimis Pelagii lacunis haustum, nobis etiamnum hodie à Semipelagianis sorbendum impudentissime propinari? Quis enim non videt; Sic incertam cujusvis prædestinationem statui ad extremum usque balitum? Id est unicam nostræ ἀληγοφορίας basin sic penitus everti? Nam quando tandem quòpiam statuit se effecisse, ut ex non prædestinato fieret prædestinatus? Scilicet postquam legem impleverit, id est, se implevisse somniaverit. Quum autem fides in solam Dei in Christo gratiam feratur, & non nisi secundum

dum propositum praeordinatum est vocatus de-
 tur, Rom. 8: 28. Est Eph. 1. 5. quinam id
 fuerit praeordinationis causa efficiens, cuius
 est effectum? Deinde, si faciendo praeesti-
 nationem impetramus, certe ex meritis vel
 praevisis vel praesentibus dabitur, quum e
 contrario testatur Apostolus electos esse nos est
 vocatos, non quod jam Sancti essemus futuri
 sed ut Sancti fieremus: nec sit electio ejus
 qui velit, vel qui currat, sed miserationis Dei,
 quod millies verus August. adversus Pelagium
 observat. Et quaso, quid erit non esse prae-
 destinatum? Nempe media cujusdam esse
 conditionis ab hominis voluntate est operibus
 suspensa, utpote in cuius arbitrio sit positum vel
 praeordinari vel non. Age igitur manifeste ad
 Pelagianos deficient quicunque, cum D. Andrea
 non certe Augustinianam, sed ab Augustino
 fortissime integris etiam libris opugnatam
 Sententiam illam ut veram usurpabunt.
 Quod si libeat illam emollitam ad orthodoxa
 fidei ab ipso Augustino defensa canonem re-
 vocare, tum sane minime nobis adversabitur.
 Erit enim non ad Deum ipsum sed ad nos,
 neque ad illud Dei decretum in ipsum sinu ab
 aeterno

aterno conceptum, sed ad ejus nobis in Evan-
gelio patefacti sensum & agnitionem referen-
da: Sicut nos Petrus admonet, ut nostram
electionem & vocationem firmam efficiamus;
non certè in Deo qui seipso solo innititur, sed
in nobis, crescentibus videlicet in fide & ad
finem adducentibus Sanctificationem nostram
in timore Domini, 2. Cori. 7:1. Juxta il-
lud 1. Joh. 3:10, Per hoc manifesti sunt fi-
lij Dei & filij Diaboli, quod quisquis non ex-
erces justitiam non est ex Deo, & quisquis
non diligit fratrem suum. Num vero nos
prædestinationis nostra patefactionem in illo
occulto Dei decreto, ac non potius in Dei ver-
bo, ut auribus nostris per hominum ministe-
rium insonante, sic per Spiritum S. cor no-
strum pulsante & illud apperiente, atq; adeo
in illud sese insinuante quarendum docui-
mus? Neq; a prædestinatione ad medias cau-
sas descendendum esse dicimus; Sed contra ex
effectis, nempe ex Sanctificatione, sive fidei
fructibus ad ipsam fidem, à fide ad justificationem,
à justificatione ad vocationem ex proposito, &
ab hac tandem ad ipsum æternum & immu-
tabile prædestinationis propositum ascendere

nos in gravissimis præsertim tentationibus oportere: Unde certa illa nostra glorificationis spes, qua nunquam confundit: Immo πληροφωρία immò καύχησις, exemplo pauli Rom. 8. à 31 Vers. ad finem usq; nobis præcuntis, in animis nostris foveatur. Sed aliud est de ipsa prædestinationis doctrinâ, quam de ipsius usu & applicatione differere: Quas duas quæstiones prorsus diversas qui commiscet, magnas huic tractationi tenebras offundunt. Neq; naturali necessitate peccandi, neq; necessario, tum in electis, tum in reprobis, prædestinationis æterna eventu, excusari peccata, vel tolli contingentiam.

Respondeo: 1. Concedendo aliud esse distinctionem nominalem, aliud verò divisionem realem. Unde proverbium; Non voces seu vocabula, sed res ipsæ verbo Salutis contrariæ, hæresin efficiunt: Etenim verba valent ut numeri; faciles igitur sumus de verbis, ubi de re ipsâ constat. 2. Quòd verò Beza re ipsâ constituat decretum prædestinationis absolutum, & non solum distingvat, sed & à subordinatis causis

medijs separaret, ex eo non solum patet, quòd vocet illud *Occultum*, ac gratiam conversionis omnibus hominibus offerri neget; sed & vel maximè quia in hac causâ cum ipso *Calvino* colludat, quòd scilicet Deus non modò ab æterno præscivit Adamum Lapsurum; Sed ideò etiam præscivit, quia suâ voluntate & decreto ad hunc ipsum lapsum destinaverat illum: quis non videt, non tantum ad ultimum finem, qui istorum opinione est gloria vel justitiæ vel misericordiæ Dei: Sed etiam ad causam intermediam, quæ confessione propriâ, est ipsum peccatum, Adamum ab æterno fuisse ordinatum? Etenim sic alibi, nempe Vol. I. Quæst. & Resp. p. 681. Scribit *Beza*: Summa igitur eorum quæ de providentiâ dixi, hæc est, nihil prorsus vel invito vel nesciente Deo evenire, sed ita omnino, uti Deus ipse ab æterno decrevit potentissimè & efficacissimè causas omnes intermediarias disponens, ut ad destinatum finem necessariò, quod ad ipsius decretum attinet, ferantur &c. Quem, inter-

interpretatur *Hermannus Rennecherus* in aureâ salutis catenâ p. 32. his verbis satis blasphemis: *Deus impios arcanâ vi, tanquam occultô fune, alioquin nescios, ad eos fines, quos ipsi minimè spectant, consequendos trahit. Sic impij occultâ DEi manu, sine ullo suo proposito & conatu, ad finem ipsis incognitum non secus diriguntur, quàm sagittæ ad emittentis scopum sine ullo suo sensu perveniunt. Quinimô etiam alibi ligatur Beza proprijs compedibus ubi super cap. 9. ad Rom. sic scribere ausus est: Deus reprobos odio habet nondum natos, & nullo indignitatis respectu exitio destinavit. Si hoc non sit Reprobationis decretum constituere absolutum & pereumptorium, judicent alij. 3. Longè aliter ergò B. Augustinus prædestinationem intellexit Tom. VIII. in Enarr. Ps. 150. mihi p. 381. ubi sic scribit: prædestinatio nostra non in nobis facta est, sed in occulto apud ipsum in ejus præsentia. Tria vero reliqua in nobis fiunt, Voca-*

tio,

tio justificatio, Glorificatio. Ubi mox explicatur quid sit factum in occulto scil. *α.* antequam fueramus creati *β* apud ipsum prius quam hoc Mysterium nobis fuit in verbo Dei revelatum. *γ.* In ejus præsentiâ, fortassis præsentiâ, ne sapiat *ἐν τῷ λόγῳ*. 4. Quinimô, non potest esse obscurum amplius attento Lectori orthodoxo, quid Calviniani per occultam illud decretum intelligant, nempe i. Conclufum ab æterno in arcano Dei confilio, de quibusdam hominibus falfandis, quibusdam vero damnandis. ii. De lapfu protoplaftorum, ut decretum illud poffet promoveri ad executionem. iii. De quibusdam ex lapfo genere humano in Chrifto eligendis & redimendis. iv. De maximâ parte hominum ex absoluto fed Jufto odio æternæ damnationi adjudicandis. Conf. Calvinus ipfe Lib. 3. Inftit. c. 72. §. ii. Si non poffumus Rationem assignare cur fuos mifericordiâ dignetur, nifi quoniam illi ita placeat, neq; etiam in alijs reprobandis aliud habebit.

bebimus, quam ejus voluntatem. Et cap. 23. §. 1. scribit idem: Minime consentaneum est prapARATIONEM ad interitum aliô transferre, quam ad arcanum consilium Dei. Zanchius Lib. 5: de Nat. Dei c. 2. p. 713. paritèr statuit his verbis: Totam reprobationem, hoc est tum rejectionem à gratiâ & gloriâ, tum destinationem ad dedecus & ad iram Dei, hoc est, ut essent vasa ira & vasa in contumeliam, contendimus cum Apostolo ex solâ Dei voluntate pendere, &c. Sturmius item in suâ Duatribe de prædest. th. 14. p. 161. ait: Causa reprobationis efficiens & sola & tota & absoluta, est Solum, æternum, liberrimum atq; justissimum beneplacitum DEi, universam reprobatorum indignitatem prævisam penitus excludens. Reichelius in Acad. Francofurtensi ad Oderam Theol. Prof. Calvinianus, quem Anno hujus seculi 1651, mense Julio, proprijs auribus audiivi, refellere volentem Exegetin B. Dn. D. Baltazaris Menzeri in Aug. conf. ac Auditoribus suis dictantem, distingvendum esse inter Electionem à priori & posteriori,

oti, ad illam reducendam esse destinationem ad causam, id est, peccatum; ad hanc destinationem ad consequens effectum, id est, Electorum quidem ad Redemptionem per Christum, Reproborum ad æternam damnationem: protestando se sic non excludere à prædestinationis negotio ipsum Redemptorem ac Salvatorem Christum, quem è vestigio, procul omni dubio exoscularetur, si fuisset superstes ipse Beza, qui pariter ad Resp. D. Jacobi Andrea excipit his verbis: *Quasi nos illud absq; Christo & separatim spectemus.* Quousq; vero Christum sive habeat inclusum sive velit exclusum, jam dudum patuit: Si enim nullo indignitatis respectu multos ex initio destinavit Deus antequam nati fuere; sequitur ejus judicio satis præsumptuoso & falso, gratiam Dei ac Meritum Christi, quæ particularia facit & solis electis præordinata, Reprobis nunquam potuisse conducere, quæ sententia adversatur toti officio Christi cum Sacerdotali tum Regio, ne dicam prophético

tico juxta illud. Matth. 11: 21. seqq

Resp. 4. Quod attinet allegationes ex Augustino, partim non comparent, ut Tract. in Joh. 17. partim non iisdem verbis, utpote Lib. de prædest. Sanct. c. 15. hæc saltem verba ibidem leguntur: *Est etiam præclarissimum lumen prædestinationis & gratia, ipse salvator, ipse Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Etenim in toto hoc capite non reperio ullam aliam periodum quæ cum hæc Beza potest, conferri, licet sensu dissimilimo: *Priusquam hic mundus esset, neq; nos eramus, nec ipse Mediator Dei & hominum ipse Iesus Christus.* Separat enim semper hic decretum ipsum & causas executionis ejus, q: Deus ab æterno absq; intuitu fidei vel incredulitatis, quosdam elegisset ad vitam, quosdam ad mortē & damnationem: illis demum daret Christum redemptorem, hos vero perpetuò præteriret. Ille vero quem sequitur D. Andreas, Dei prædestinationi de salvandis hominibus semper includit intuitum Christi in quò

in quo sumus electi ante jacta fundamenta mundi Eph. 1: 4. *hic aliter de Christo prædestinato loquitur, quippe quem ἐπεξήγηται subordinatum vocat licet gratis ab æterno: Ille verò aliter loco allegato ait: Nam & ipsum Dominum gloria in quantum homo factus est Dei Filius, prædestinatum esse didicimus: Nequaquam vero Subordinatum nuncupat, quippe quod Beza referat Christum prædestinatum ad prædestinationis non causam sed effectum, in eo latet dolus prædestinationis absolutæ in qua adversarius non solum dolosè, distinguit decretum à subordinatis, ut vocat, illius decreti causis, sed & ineptissimè ne dicam periculosissimè dividit. Quod ut evidentius pateat, adscribam ordinē absolute prædestinationis communi calculo hostium veritatis statuminnatum: Statuunt enim illi Deum in æterno consilio suo deliberasse, quâ ratione in suis creaturis, justiciam pariter & misericordiam exercendi occasionem capere posset: decrevisse
igitur*

igitur primum hominem creare ; deinde ita condere, ut labi eum non contingeret, sed ut laberetur inevitabiliter, ita ut oportuerit Adamum, ex illâ, non prævisione solûm æternâ, sed & præordinatione & destinatione Dei labi & in damnationis necessitatem incidere : decrevisse porrô, lapsum genus humanum in duas dividere partes, quarum alteram, numero pauciorẽ salvare, alteram numero frequentiorẽ in omne ævum damnare, ut in his justitiæ suæ rigorem, in illis misericordiæ gratiam demonstraret & exerceret. Et quod reprobos attinet, ajunt illos à Deo, nudo seu absoluto decreto, non tantû esse propter peccata inferno destinatos, sed & ad hoc ipsum præordinatos, ut non erendant, non convertantur, sed quicquid faciant aut contentur, salvari eos impossibile sit. Insuper hos homines sentiunt nunquam à Deo fuisse dilectos, nec Deum illorum salutem desiderasse, neq; filium ut pro illis moreretur,

retur, misisse, neque hos voce Evange-
lij seriô vocari, neque velle ut in ba-
ptismo regenerentur atq; à Spiritu S.
renoventur, sed à Christo simpliciter
ejusque merito exclusos ARCANO
DEI CONSILIO, seu impervestigabili &
OMNES CAUSAS antegrediente, damna-
tioni aeternae præjudicatos esse. Quod
verò ad Electos pertinet, statuunt il-
los eodem occulto decreto, omnes
causas & media salutis, puta mortem
& Redemptionem Christi, annuncia-
tionem Evangelij & Fidem nostram
antecedente, ad salutem esse creatos:
vî verò hujus occulti consilij deduci
ad agnitionem Christi & perseveran-
tiam; hisq; solis meritum Christi à pa-
tre procuratum, his solis vocationem
efficacem competere, hos solos pro-
missiones Evangelij concernere; hos
solos immutabili decreto electos, ut
quicquid mali & facinorum scelerumq;
admittant, tamen necessariô in viam
redeant, convertantur, fidem & gra-
tiam Dei nunquam amittant, sed tan-
dem

dem irrefragabiliter salventur. Quod si tale decretum non sit *absolutum*, judicabit purior Ecclesia, judicabit olim Salvator Mundi.

Resp. 5. Quod repetat, non omnes videlicet hominum à Christo ad pœnitentiam vocari, ad ravim usq; inculcatum est, id non tantum falsò sed & contumeliosè in meritum Christi asseverari, qui neminem excludit & neminem necessariâ seu absolutâ præordinatione ad vitam includit. De tractione quoq; dictum est prius, quod non fiat facto Calviniano.

Resp. 6. Et quidem α. Ad illud ex Augustini scriptis: *Si non es prædestinatus, fac ut prædestineris*: Quia fatetur Adversarius ipse, esse propositionem ἀμφιβολογικὴν, & partim sapere Pelagianismum ac hodie nobis à semi-palagianis solvendam propinari: Si enim faciendo ait, prædestinationem impetramus, certè ex meritis vel prævitis vel præsensibus dabitur: partim sano sensu tolerandam esse, ubi inquit,

quod si libeat illam emollitam ad Orthodoxæ fidei ab ipso Augustino defensa ea nonem revocare, tàm sanè minimè omnibz adversabitur: erit enim non ad Deum ipsum sed ad nos, neq; ad illud Dei decretum in ipsius sinu ab æterno conceptum, sed ad ejus nobis in Evangelio patefacti sensum & agnitionem referenda: Sicut nos Petrus admonet, ut nostram electionem & vocationem firmam efficiamus &c. β. Ad πληροφάνειαν καὶ χάριτιν ad quam provocat & prædestinationis effecta, Sanctificationem, Justificationem, vocationem ex proposito, immutabilem inde secutâ electionem, quò in gravissimis tentationibus ascendendum esse docet, respondeo per observationes seqq.

I. Quia sciunt αὐτοκατακρίτοι Calviniani, tales hypotheses se doctrinæ prædestinationis supponere, quibus via

ster.

sternitur vel ad *Securitatem* ab unâ; vel ad *Dubitationem ac desperationem* ab alterâ parte; hinc aut silentio negotium hoc involvere satagunt, aut contra conscientiam de praxi salutis & certitudine Electionis suæ judicant: Nam hoc nobis fixum manet; Stante illorum *ὑποθέσει* nullus tentatus erigi, nullus hæsitans de Electione vel salute suâ confirmari aut certus esse unquam in æternum potest. Etenim, quicumq; credere debet, Deum ex toto genere humano tantum aliquos, & quidem minimam partem, ex absolutâ planeq; absconditâ *εὐδοκίᾳ* ad vitam æternam elegisse; hic se Electum & Salvandum esse firmiter concludere non potest: Atqui omnis homo Calvinianus illud credere debet. Ergo Electum se & Salvatum iri firmiter concludere non potest. *Major* est longè evidentissima: cum sub particulari, absoluto & arcano decreto nequeat ullus de se invictè subsumere; Qualis enim foret argumentatio. Et quæ consequentia: Deus

paucissimos, quos nudè voluit, sine omni respectu Fidei ab æterno elegit. Ergò Te quoq; paucissimis illis Electis annumeravit? Statim enim excipiet tentatus, de hoc ipso se valdè dubitare, adhuc se de suâ Salute usq; incertum esse, nec ullum, quo erigi queat, audire argumentum.

II. Si verò ablegaveris eum ad *voluntatem Dei revelatam*, mox ex principiis Calvinianis excipiet, eam voluntatem esse *Signi*; se verò de voluntate *arcanâ & Beneplaciti*, adhuc admodum ambigere: Cum enim hæc quandoq; prorsus revelatæ contraria sit, non poterit tentato persuaderi, ex Scripturis, Deum se sincerè diligere & Salvum velle. Quicquid sit reget, se signum audire, beneplacitum ignorare.

III. Si *Meritum Christi* tentato de sua prædestinatione obtuleris, parata ipsi responsio erit: Christum non pro omnibus, sed paucissimis tantum *Efficaciter* mortuum esse (quomodo autem persuaderi potest, ut se istis inclusum esse credat, non video.

IV. Si *promissiones universales* urgeas, nec illæ sufficient, quippè restrictæ tantum ad genera Singulorum, non singulos generum...

V. Si *Sacramentorum Efficaciam & usum commendes*, non etiam sic conscientia tentati tranquilla erit, quùm hæc parimodo ad voluntatem *Signi* pertinere, non autem occultum Dei beneplacitum ostendere reponet. Atq; sic nihil manebit residuum, quod tentationi ac profunditatibus Satanæ solidè opponi potest, firmumve, animo dubitantis solatium subministrare. Unde facile est judicatu, dogma Calvinisticum non esse divinū & Apostolicum: Ut enim omnis Scriptura Evangelica, sic omnis doctrina inde deducta faciat ad nostram consolationem, Rom. 15: 4. At dogma de occulto decreto Dei de nostrâ prædestinatione ad salutem eternam, nullâ anxias mentes & conscientias verâ *ὑγιαίνουσα* erigere valet, quæ propter non est fundatum in scripturis nec verè Apostolicum, sed Satani-

cum & Apostaticum. Ut verò seiplos Calviniani ab hac difficultate liberent, diversos solatij & certitudinis modos præscribere solent, quos ordine unà cum fundamentis *πληροφορίας* Bezanæ examinare lubet. Sunt autem seqq.

I. *Obligatio Christianorum* omnium ad credendum.

Quisq; enim tenetur credere se ad salutem eternam in Christo Electum esse, & nemo hic excipiendus est, ne reprobis quidem. Zanch. lib. 5. de Nat. Dei, cap. 2. p. 648. 14. Sed vanum hoc est effugium, quippe hypothesein involvit, Calvinianos neminem consolari posse, nisi assumant falsum: Omnes enim electos esse falsum est, quia non reprobi sunt tales; tamen quemvis dicunt teneri ut hoc credat. Num ergò ad falsa etiam credenda obligati sumus?

II. *Testimonium Spiritus internum*: Zanch. scil. eod. e. q. 1. th. 2. p. 658. seqq. tres modos imprimis ratificandæ Electionis commemorat. quorum hic quoq; unus est: *Spiritus*, ait, Sanctus dum

dum testatur internè nostro Spiritui hoc est, mentibus nostris lumine suo illustratis, nos esse filios Dei, apertissimè revelat, nos fuisse ab æterno prædestinatos *cis vō dectar. R. a.* Modus hic gratificatur *Enthusiastis* de Revelatione immediatâ. *β.* Non est perpetuus, sed ingraviores tentationibus prorsus exspirat, dum nullius vel fidei, vel testificantis Spiritus Sensus deprehenditur, cum intus sint terrores & foris pugna 2. Cor. 7: 5. *Nostrumq; cor nos condemnat* Joh. 3: 20. Adeo ut cum Davide à facie Dei nos abjectos opinemur, Psal. 31: 23. Jon. 2. 1. seqq. Deum oculis observantur mera fulgura & tonitura, nempe *Ira Dei ejusq; Justitia immutabilis, rigor legis inflexibilis, peccatorum onus importabile, cruciatus inferni intolerabilis, diabolorum vexatio inexpiabilis seu implacabilis &c.* Quamvis ergo tempore quieto, quo sumus extra periculum tentationis statuti testimonium reddat Spiritus S. Spiritui nostro quod simus filij Dei, idque ex verbo Revelato, Rom. 8: 16. Ingruente

Ll s

tamen

tamen procellâ tentationum, dissipatur & evanescit, ideoq; non est fundamentum solatij καθολικόν.

R. 3. Adhæc, semper dubitandum erit num μαρτύριον istud sit à Spiritu Sancto profectum, an verò à carnali quâdam præsumptione ortum, cum decretum Dei de Electione eorum sit occultum, ipsi planè incognitum.

III. *Verbum Evangelij*: manifestum est scribit idem zanchius eod. Lib. p. 659. Deum per verbum Evangelij, ubi omnes fideles pronunciat electos, suam cuique fideli revelare prædestinationem. Requiritur tantum ut fidelis auditor universalibus propositionibus, in anima suâ assuant: Atqui ego, Gratiâ & dono Dei fidelissimus &c.

R. Neque hic modus omnem dubitationis scrupulum tollit. Nam a. Non est perpetuus: tempore enim tentationis & in turbine cogitationum hæsitantium expirat; quomodo enim tentatus de se subsumet de quo dubitat? & nulla in conscientiâ πληροφώραν sentit

sentit! β . Non est certus & firmus; stante enim decreto absoluto & occulto consistere fidei ἀσφάλεια non potest: unde enim quis confirmabitur se fidē habere aut credere posse! Num ex verbo? At hoc juxta illos sæpius inefficax est. Num ex promissionibus? At hæc sunt particulares,, ergo nemo se illis nisi incertò & conjecturalitèr includere potest. Num ex Sacramentis? At hæc saltem significant & nihil boni conferunt, sunt putamen. Medallæ gratiæ communicanda longissimè absente, quare semper manebit hic scrupulus: Nescio an Deus seriò velit mei misereri, quia voluntas eius occulta est nullis mediis patefacta. Et si maximè credere velim, ignoro tamen an hæc fides sit genuina & viva, cum multi hæc persuasionē in ipso agone, editā desperatione decepti sunt, neq; ullum verbum aut ullam promissionem habeo, cui firmitèr quædam acquiescere.

IV. *Effectus predestinationis:*
ad

ad quæ una cum Zanchio aliisque provocat etiam noster ex professo adversarius Beza, ille pag. 660 sic scribit: *Deus ab effectis seu notis nobis impressis nos sibi obsignat in Christo atque ita obsignat, ut si diligenter, animum advertamus, agnoscere inde non obscure possimus, nos à reliqua hominum turba selectos. Et ad vitam æternam prædestinatos fuisse. Ad-*
dendo duas rationes 1. quia per effecta cognoscuntur causæ 2. quia expressæ sunt divinæ Electionis formæ β.
Recensendo tria imprimis effecta 1. *Christum habitantem* 2. *Vocationem efficacem.* 3. *justificationem ad quam refert sanctificationem, conscientiam bonam, Charitatem non fictam, patientiam in adversis, gloriationem in tribulationibus &c.*

¶. concedendo secundum quid hæc testari de Electione, si quis actu credat & se credere sentiat; quid vero sit statuendum de tempore, tentatione durante, ubi de hisce effectis omnibus pariter dubitatur, non statim parata

rata est *καύχησις*, sed tentatus ille tanquam reprobis omni solatio destitutus relinquitur *ψ.* 2. De effectu nemo potest confirmari nisi prius fuerit certus de operatione causæ: quamdiu enim non est persuasum dubitanti, Deum serio velle effectus prænominatos in se producere, tamdiu de illorum præsentia & veritate causæ operantis per illa effecta, æque dubitatur. In summa: Committitur Circulus & petitur principium, quod in circulo non invenitur. Effecta specietenus indigitata à *Beza* fundantur in Scalâ prædestinationis *Calvinisticæ* cum quindecim gradibus, qui sunt seqq:

I. Propositum de manifestandâ gloria Dei in omnibus.

II. Absolutum Decretum de quibusdam glorificandis ex Milericordiâ quibusdam damnandis ex justiciâ.

III. Glorificandorum & Reijciendorum specialis præscientia.

IV. Præscitorum dilectio vel odium,

V. Di.

V. Dilectorum Electio, exorum Reprobatio,

VI. Electorum prædestinatio ad vitam æternam; Reproborum prædestinatio ad damnationem.

VII. Prædestinatorum omnium Creatio ad labendum; unde Deus causa mali statuitur expressè.

VIII. Lapsum electorum redemptio per Christum, Lapsum reproborum præteritio.

IX. Redemptorum vocatio efficax, Relictorum quorundam vocatio inefficax.

X. Vocatorum efficaciter fides, reliquorum ineffaciter vocatorum incredulitas.

XI. Fidelium justificatio, infidelium permansio sub irâ & judicio Dei.

XII. Justificatorum conservatio: Injustorum desertorum ignominiosa damnatio. Et dicimus deinceps ex hac glorificatione paucorum & damnatione multorum, gloriæ divinæ manifestatio, ut sic quod ultimum erat

erat in executione, primum fuisset in intentione. Hos gradus ita connectunt Calviniani ut posteriora nequeant esse sine prioribus, nec priora sine posterioribus, ita enim illi *descendendo colligunt*: quicumque ab æterno non fuit præscitus, dilectus, electus, prædestinatus ad vitam: illi non est missus Filius, non vocatur, nō potest credere, multò min⁹ justificari & glorificari. Deinde, *Ascendendo colligunt* ita; qui non glorificatur, nec justificatur, ille non est vocatus, pro eo Christus nō est mortuus, is non est prædestinatus ad vitā seu Electus, nec dilectus, nec præscitus &c. Hanc vocant methodū Analyticam; illā Syntheticā. atq; sic uno intuitu deprehendere poteris totum iniquitatis Calvinisticæ Mysteriorum huic brevi definitioni inclusum. Prædestinatio est Decretum Dei, quò ab æterno, quasdam certas & singulares personas sibi soli non ipsis notas, ex merito absoluto omnesque causas ante gradiente decreto, sine ullo fidei in christum respectu, ad vitam elegit; ita ut hos vī istius decreti salvari peremptoriè & inev.

& inevitabiliter sit necessum; reliquis sine ulla consideratione, impœnitentibus ex mero item beneblacito nedicam odio reprobatis & ad æternam damnationē destinatis & adjudicandis.

Tandem de necessitate peccandi & necessario eventu prædestinationis, docebitur in Disp. seq. *Ad complendam pagellam rol. De addo emblemata hosti in veritatis de causa peccati: Job. Calv. Lib. 1. Inst. cap. 8. §. 2.* dicitur Satan excæcare infidelium mentes; Sed unde hoc, nisi quod à Deo ipso manat efficacia erroris, ut mendacijs credant, qui renunt parere veritati. Item Lib. 2. c. 5. Spiritus impurus Dei Spiritus vocatur, quia ad ejus nutum potentiamq; respondet, instrumentum magis ipsius in agendo, quam à seipso autôr. *Huld. Zvinglius lib. de prov. T. 1. operum p. 364.* ait: Cum Deus sive Numen injustitiam in sese nobis ostendere nullâ ratione posset, ut quod undiq; verum, bonum, sanctum, naturâ sit, ideò per creaturam injustitiæ exemplum produxit, non q: creatura illam suâ morte produxerit, quæ nec est, nec vivit, nec imperatur sine Deo sive Numine: Sed quod Numen ipsum autor est ejus, quod nobis est injustitia: Illi verò nullatenus est.

Tantum.

Disp. XVIII.

Pergit Beza:

Disput.

XVIII.

Sult.

Resp.

MAGNO

FIORIN.

AD 3. Immo, horrendum & abominandum est auditu in Ecclesia Dei dogma, quo statuitur vel posse fieri quod Deus fieri nolit, vel non posse fieri quod Deus fieri velit: quod si pietas & veritas ipsa ut impium condemnat, consequitur id neminem fieri quod Deus fieri velit & nunquam fieri quod fieri nolit: A quo si quis excipiat damnandorum siue damnatorum exitium: Tantundem Deo detraxerit. At non illud dico, inquit D. Andreas, sed hoc nego ex absoluto illo decreto quod Deo tribuitis evenire. Quasi vero nos ullum tale absolutum decretum, quale ille somniat, Deo affingamus: Quo videlicet fiat, ut ex unica sua voluntate quemquam damnet. Nam e contrario simul illum ab aeterno decrevis-

se dicimus, & quos, & per quas causas, non in ipso decernente, sed in ipsis perdendis inhaeras, sit suo tempore perditurus, quos decrevit non nisi iusto iudicio, & perditionem commeritos perdere. Quod si D. Andreas omnes atq. adeò singulos posse velle credere imaginatur, hoc certè vel naturæ in solidum, vel partim naturæ, partim gratiæ, vel soli gratiæ tribuas necesse est. Si naturæ soli, agè transeat aperte ad Palagianos: Si partim naturæ, partim gratiæ, abeat ad SemiPelagianos Sophistas, & cum Jesuitis transigat, ne à Sanioribus quidem Scholasticis admittendus. Sin verò gratiæ soli, sit igitur deinceps nobiscum orthodoxus, & gratiam istam præterea desinat universalem facere. Consequetur enim (quum trahere ut rectè ab August: explicatur, nihil aliud, sit quàm

ex nolente per naturam facere volentem per gratiam) Omnes trahi, siquidem datur omnibus ut possint velle credere: Et rursum omnes ad Christum non tantum venire posse, sed re ipsa venire, testante Christo ad se venire omnes eos qui audiverunt Et didicerunt à Patre. Audierint enim profecto Et didicerint à Patre, quibuscumque datum fuerit filium nosse, Et velle posse in ipsum credere. Quid igitur fiet alijs Christi verbis, quibus testatur, non omnes, ne dum singulos, Patrem nosse sed eos demum quibus ipse illum patefecerit Matth. 11. 27. Philippens. 3: 15. Et alibi passim? Et non tantum non credere: sed ne credere quidem posse quibus brachium Dei non fuerit revelatum? Joh. 12: 39? Et non modo non venire, sed ne posse quidem venire, quibus non fuerit datum à Patre?

Job. 6: 65, voluisse verò unquam Deum
Servari mundum, id est, unquam tra-
hendo sive fide donandos, pro quibus
ipse Christus se non rogare patrem te-
stetur, quibus tandem sani judicij ho-
minibus D. Andreas persvaserit? Sed
hic audire mihi videor occurrentes mi-
hi, & cum Pelagianorum reliquijs cla-
mitantes, cur ergò damnantur qui non
credunt, si credere idcirco non possint,
quia Deus nolit illos converti? Quasi
verò hac ad non credendum & sese
Deo non subjiciendum naturalis, & uni
Deo per gratiam Sanabilis habitudo,
sit vel à naturæ creatione, vel ab eo
quod Deus, qui nulli est debitor, nolit
eos gratiâ conversionis donare: ac non
potius ab illa una spontanea & volun-
taria, quamvis non præter Dei volun-
tatem defectione à primis illis nostris
parentibus in nos propagata emanarit,
quam

quam testatur Apostolus Deo non modo non subjici, sed ne subjici quidem posse, Rom. 8: 7 Quod autem hujus necessitatis loco Sophista imbecillitatem tantum quandam substituunt, ne refutatione quidem indiget, quum tota scriptura nos per peccatum non tantum vulneratos sed etiam peremptos dicat: Et veterem hominem non refocillari vel adjuvari ut infirmum, sed ut feram Et truculentam bestiam mactari ac penitus aboleri oportere. At enim, inquit rursus nonnulli, si hæc fuit Dei voluntas, ut in hanc necessitatem sese Et omnes suos posteros precipitaret Adam, cui necessitati nihil potest resistere, quid habet Deus de quo conqueratur? Respondeat pro me Apostolus, O altitudo! Cui responso qui non acquiescit, sese quamdiu volet suis illis delirijis diseruciet, nunquam inven-

turus quod nusquam est, ut jam ex Aug.
ostendimus, & veritas ipsa dicat,
quod nihil sit sublimius Dei voluntate.
Et si quis excipiat, Apostolum ibi non
agere de Adami lapsu, sed de reprobo-
rum damnationis causa quam effu-
gere non potuerint, si quos vult Deus
indurat, verum quidem assumpserit,
sed nihil contra nos concluderet. Nam
Dei voluntati non magis eximi potest
primus ille lapsus, quam necessitas in-
de consecuta, quæ & Adamum & o-
mnes ejus posteros involvit. Aposto-
lum autem eousq; nos deducere, ut in-
dè stultam sapientiam hominum abo-
minari discamus, ex eo quoq; manife-
stè apparet, quod Deum cum figulo,
humanum genus cum massa non huma-
ni generis conditi sed ita condendi com-
parat, ut alia inde vasa ad decus, id est
ad vitam æternam, alia ad dedecus
nempe

nempe ad exitium sempiternum faciet,
 id est nasci jubeat: cui discrimini, nisi
 duorum illorū qui ex illa luti massa pri-
 mi ut stirps totius humani generis con-
 diti sunt Spontanea mutatione interve-
 niente, locus nullus esse potuit. Cate-
 rum absq. eo ut in istam altissimam
 abyssam ingrediamur, imo ut illi super-
 struamus quod verissimum est: Inde
 quoq. istorum hominum error, quibus ab
 injustitia vindicari Deus videtur non
 posse, si quis necessario perire statuat
 quos ab eterno justè perdere decrevit,
 triplici quoq. ratione convinci potest u-
 na, quod posito nullum hic Dei decre-
 tum intervenire, abrogabitur Deo æ-
 terna ipsius providentia, quæ a primo
 demum hominis lapsu inchoabitur: al-
 tera, quod nisi, sicut recte loquitur Au-
 gustinus, Dei voluntas statuatur esse,
 sensu quidem, (ut in Scholis dicunt)

composito, rerum omnium necessitas, abolebitur ipsius omnipotentia: Tertia, quoniam si voluntatis ejus eventus ab ulla secunda causa ut fundamento suspendatur, tota causarum omnium series invertetur, ita ut non secunda causa à prima, sed prima à secundis pendeat: qua omnia absurdissima, falsissima, impiissima, sunt.

Quid igitur? voluntatis Dei appellatione nonnunquam declaratur lex & Evangelium; illa quidem quod in ea Deus patefaciat, quid ut benè & rectè factum probet: Quid ut malè & perversè factum improbet: Idq; precipiendi & prohibendi forma, non quod aut preceptis illius auditis obsequi, aut ab ipso interdicta vitare velle, nedum reipsa prestare homines natura possint; Sed ut ita quidnam & ipsi Deo & proximo debeamus, expressius etiam quam ex lege naturali intelligentes, magis ac magis convicti teneamur. Evangelij verò appellatione consilium illud Dei per prophetas promissum, & suo tempore ab ipso Christo exhibitum declaratur, quo unico constituit homines, in ipso videlicet Christo per veram fidem apprehenso, servare. Et hac quidem

utraq;

utraq; voluntas jam pridem est patefacta & quotidie patet, nec tamen universaliter id est sine exceptione singulis populis ne dum hominibus sed promiscue & indefinitè his vel illis, prout ipsi libet, in umbra mortis positus ut loquitur Esaias, apparere. Quum autem voluntatis Dei appellatione illam providentia Dei partem intelligimus quâ res omnes humanas, ipsosq; adeò homines singulos, causis omnibus Secundis & earundem moribus ac effectibus huic sue voluntati exequenda subordinatis, ad ultimum illum finem, id est ad gloriam suam Salomone teste, alios quidem per misericordiam, alios per judicii viam adducit: Illam Solemus occultam & arcanam duabus de causis precipuis vocare: nempe, tum quod à merito ipsius beneplacito, cunctis etiam Angelis in scrutabili & adorando, proficiscatur: tum quod non nisi à posteriore. Ut in Scholis loquuntur, id est ab effectibus certò perceptis singulorum credentium mentibus applicetur. Hac autem predestinatio à secundis causis, inter quas præcipua est humana voluntas, minimè efficitur, sicut somniarunt stoici, & ad huc imaginantur

qui prævisam fidem & ejus fructus faciunt decreti electionis causam & vicissim prævisam incredulitatem & impænitentiam decreti reprobationis causam esse contendunt: Sed illis duobus contrarijs modis efficit & movet, nunquam tamen voluntatem humanam cogens, quoniam ubi coactio est, nulla est voluntas propriè sic appellanda. Itaq; quum de ijs igitur horum misereri vult, quoniam ejus beneficii particeps esse homo non potest nisi Dei promissionibus credens, hominis autem voluntatem Deus invenit, non modo non dispositam ad credendum, sed etiam penitus Evangelio repugnantem: Idcirco pro singulari sua bonitate mentem ad admittendam Evangelij lucem preparat: Cor lapideum emollit: interiores deniq; totum hominem innovat, formans in illo novum velle & facere in Christo, per fidem gratis itidem in ipso formatam apprehenso. Nam, ut præclare inquit Augustinus, certum est nos velle quum volumus, sed ille facit ut velimus. Et certum est nos facere quum facimus, sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati quam fecit. Electos igitur Deus non invenit, sed facit ut idem inquit

inquit alibi. ad Alios autem quod attinet, inveni-
 ens illos corruptos, & ab ipsa natura spon-
 taneo illo primorum parentum lapsu deprava-
 ta, ad ultimum exitium jam pronos & peni-
 tus comparatos quorsum illorum voluntatem
 ad malè agendum cogeret ad quam ipsi spon-
 te suo feruntur? Quorsum novam illis ma-
 litiam instillaret, quum nullius mali author
 esse possit qui est ipsa bonitas, & vel sola na-
 tiva corruptio justissimæ exitij sempiterni cau-
 sam præbeat? pro ut tamen ipsi libet malam
 illam voluntatem, non tantum regit & fra-
 nat; sed etiam suo modo movet & inclinât,
 tum ad se ipsam obdurandam, tum illam mo-
 do ad exercendos, modo ad castigandos suos,
 modo ad malos inter se committendos, justè
 semper & sapienter adhibens. Neutrobi ve-
 rò falli quum possit nec mutari qui est o-
 mnipotens & immutabilis, efficitur omninò,
 quum necessarium definiatur id esse quod
 aliter se habere non potest: necessario quoque
 servari salutis destinatos, idque per misericor-
 diam, & necessario perire exitio destinatos,
 idque per ipsorum vitium: ista verò necessitas
 eventus divina & in his & in illis præde-
 stinationis, quum nullam vim offerat neu-
 trorum

trorum voluntati: nam & bonorum voluntas quatenus est per Dei gratiam à servitute peccati liberata, spontè ad bonum fertur: & ceterorum itidem voluntas in sua vitiositate manens & crescens: itidem spontè ad malum praeceps ruit: qua tandem ratione vel illi de liberrima illius bonè agendi necessitate, vel isti de ea in qua servi nati sunt, peccandi necessitate conquerentur? nam quod ad illam priorem quam vocavimus liberrimam necessitatem attinet, ea certè est vera libertas, & nihil aliud quàm instaurata in electis Dei inchoatio, sicut Deum ipsum dicimus necessario bonum esse, nec mentiri, nec mori posse, cujus certè voluntati propterea nihil detrabitur, utpote quae potius asseratur. Sed & ex adversò necessitas peccandi, spontaneum male voluntatis motum non tollit, sed ostendit, quinam enim aliter movere se posset mala voluntas quàm malè? hoc autem ut planius etiam intelligatur, ne Iovis deo peior quidè sit tolli ista decreti divini necessaria firmitate & certitudine sic demonstratur. Providentia Dei quae res omnes & singulas sine ulla exceptione administrat, secundas causas non tollit
sed

sed ponit, ideoque rerum naturas non mutat, sed quamque rem pro natura illius determinat. Est enim Deus conditor tum rerum omnium quæ existunt, tum modorum quibus existunt. Et quum duo sint isti modi, necessitas videlicet & contingentia, utramque sic determinat, ut non tantum necessario, sed etiam necessaria ex causa, & quæ aliter se habere suapte natura non possit, eveniat quod decrevit ut tali necessitate eveniret. Et vicissim quadam sic definit, ut necessario quiddam quod decrevit eveniat, quatenus ipse nunquam falli potest, at non tamen necessaria ex causa sed contingente, quæ videlicet decrevit ut contingentèr evenirent. Hoc autem agendum distinctè in Adamo primum: Deinde in omnibus ipsius posteris ostendamus. Adamum igitur ante lapsum dubium non est voluntatem habuisse bonam, sed ut res ipsa ostendit mutabilem. Potuit igitur naturalibus suis viribus Sathana suggestioni obistere non dum introducta in hominis voluntatem concupiscentia: At quamvis in alterutrâ partem flexibilis esset hac voluntas quod ad ipsam duravit & facultatem volendi attinet,

net, tamen utrumque eligere non potuit, sed tantum alterum. Voluntas autem non coacta, sed sua unius spontè, non necessario, sed contingenter in partem illam inclinavit, quæ erat à Deo determinata, cuius proinde necessarius quidem fuit eventus ex causa remota, nempe prædestinatione Dei: contingens verò ex propinqua causa contingente, cuius quum spontaneus fuerit motus, tota culpa in eo hæsit qui Sponte lapsus est. Notum enim est *ἡ ἐκείνου* non opponi τὸ ἀναγκάσιον, sed τὸ βιάσιον: quoniam quamvis ipsius *ἐκείνου* Adami facultas, in sese qualis est considerata, fuerit in alterutram partem flexibilis, tamen actio ipsa non ad utramq̃, sed ad alteram demum partem ferri necessario potuit, eam videlicet quam Sponte delegisset: eam autem elegit contra conscientiam quam eligere non debuit. Ad posteros autem Adami quod attinet, depravata eorum voluntas, tunc quoq̃ à vero aberrante ipsorum mente, quum aliquod tantum boni & veri simulachrum intuetur (de ijs enim hic ago quæ ad officium conscientie erga Deum & proximum spectant) nunquam inter verè bonum & malum deliberat, sed vel inter illa quæ speciem quidem

quidem habent boni (cujusmodi sunt Philosophia omnes morales virtutes) sed verè bona non sunt, quamvis alia longius, alia propius à vero bono absint: vel inter illas virtutes & vitia, verè & penitus mala, vel deniq; inter hac vel illa vitia deliberans pendet: & utramvis partem elegerit non potest aliud quàm peccare. Sed rursus quum in alterutram partem habeant quoq; flexibilem illā servilem & peccato mancipatam utring; libertatem itidem in eam semper partem Spontè inclinant quàm Deus ab aeterno determinavit, prout etiam Deo visum est efficere ut ipsi Spontè ferantur, efficaciam Spiritui erroris & ipsorum concupiscentijs tribuenti, unde consequitur infallibili prædestinationis eventus contingentiam voluntatis minimè tolli. Hoc autem ut magis etiam liqueat, certis etiam exemplis ostendamus providentiæ Dei quamvis certa & immota determinatione naturam mediarum causarum non mutari, Christum mori citius potuisse quàm mortuus est, quis neget, si spectetur in sese adversariorum ipsius potestas & malevolentia? Hora igitur illa à Patre determinata, non nisi contingenter, quod ad authores ipsius mortis at-

tinet, mortuus est, quibus, quod ad ipsos attinet, tum quoque, quum illum interficere statuerunt, licuit mortem ejus, ut antea, differre: quod ad Dei verò determinationem attinet, nec citius, nec tardius, nec alio loco, nec alio mortis genere occidi potuit: Sed tum demum quum advenit ipsius hora, convenerunt Herodes & Pilatus ut facerent quaecumque manus & consilium Dei prædefinierat ut fierent. Actorum, 4. 28. Sic si naturam ossium Christi Spectes, & quid carnificibus quales in sese fuerunt licuerit consideres, illa frangi potuisse quis neget? Quia tamen alterutrum tantum eligere potuerunt carnifices, & ultrò, quamvis inscienter, ad id inclinarunt quod Deus ante omnia secula determinatum prædixerat: idcirco ex Dei quidem ordinatione fieri non potuit ut frangerentur, ac proinde necessario integra manserunt: sed ex media causa, id est carnificum voluntate, contingentè fracta non fuerunt. Rectè igitur August. adversus Ciceronem eruditissimè hac de re disputans lib. 5. de. civitat. Dei. Cap. 9. postquam & stoicorum fatum refutavit, quo contingentia omnis tollitur, Epicureorum quoque omnem providentia certitudinem tollentium insaniam redarguit: Cujus verbis totam hanc disputationem finire placet, non est, inquit, consequens ut si Deo certus est omnium ordo causarum, id-

eò nihil sit in nostro voluntatis arbitrio : nam & ipse nostræ voluntates in causarum ordine sunt, qui certus est Deo, ejusq; præscientia continetur, quoniam & humane voluntates, humanorum operum cause sunt. Item: voluntates nostræ tantum valent quantum eas Deus valere voluit ac præscivit. (En præscientiam cum voluntate semper conjunctam) & ideo quicquid valent certissime valent. Et quod ipse omnino facturæ sunt quia volituras ac facturæ ille præscivit, cujus præscientia falli non potest. Item, si definitur illa esse necessitas secundum quam dicimus ut ita sit aliquid vel ita fiat, uestio cur eam timeamus ne nobis libertatem auferat voluntatis. Nec aliter etiam hac de re sensit Thomas Scholasticorum eruditissimus, 1. quæst. 22. art. 2. ad 1. & 23. quæst. art. 4. ad 1.

§. I. Respondeo: a Bezam semper cœcæ Rationis decempedā ponere Regulam, atque oraculorum divinorum lumen delirantium ratiocinationum umbris tollere: quid enim evidentius est ac clarius dici potest, quam hominem sibi relictum, eligere quod Deo non placeat, & vice versâ, non facere bonum ne unum quidem, quod tamen

Deus perpetuò vult. conf. Lev. 26. ubi Deus benedictionem obedientibus, maledictionem verò nolentibus ambulare in præceptis suis denunciat, unde clare patet quoddam quod Deus vult, non fieri, & quoddam quod Deus non vult, fieri: nos etenim loquimur de voluntate Dei *ordinatâ*, Beza verò de *absolutâ*, cui subordinat damnandorum sive damnatorum exitium. Quam culpâ à se volens amoliri Beza, incidit in idem crimen, dum Deum ab æterno *decrevisse* ait (non scivisse solum) & quos & per quas causas sit suo tēpore perditurus: dum verò addit: non in ipso decernente sed ipsis perdendis inhæsuras, est Deo illudere, eundemque non obscure Creatorem ac causam Mali statuere, indeq; contradictorium approbare, scilicet iusto iudicio perdi invincibili perditionem meritos ex decreto Dei! Bona verba quæso.

§. 2. R. β. ad seqq. potentiâ volendi credere quod concernit, removemus à nobis propinquam & activam; admittimus,

mus v. passivam ac remotā, admittendi sc. salutis media, illā verō à solā gratiā depēdere docem⁹, quam ille facit particulare, quia non omnes cōvertuntur, nec omnes conversi perseverant usq; ad finem & salvantur: Nos universalem asseveramus propter universalem amorem, vocationem ac satisfactionem catholicam Christi pro totius mundi peccatis; neque etiam ipsi damnati hanc gratiam quoad voluntatem antegressam, efficiunt Particularem, quia *Deus non delectatur morte ejus qui moritur* Ezech 40: 32. *instat Adversarius: sequi hinc, Omnes trahi, siquidem datur omnibus ut possint velle credere.*

R. 1. Trahi & converti esse æq; lata, ut, quicunq; trahitur, à sp. S convertatur, & qui convertitur trahatur per gratiam cōversionis in verbo latentē; aliud igitur est trahi, aliud posse velle credere, illud loquitur de actu, hoc de potentiā, quæ propter obicem actuale, fortius oppositum, non semper deducitur ac actū. Veniunt autem ad Christum, hoc est, convertuntur, qui didicerunt à patre co-

gnoscere filium, nam hæc est vita æterna Joh. 17:3. His igitur qui convertuntur datur & posse velle credere & velle posse credere: atqui non omnes patrē noverūt dicto modo, quia filius ipse illum non omnibus patefecit, Math. 11: 27. non redditur gratia Dei particularis, quia vult Deus omnes converti, sed non nisi per ordinaria media honorificè tractata, datur quidem gratia quæ conversionem præcedit & vocatur ab Augustino præveniens: quæ verò in ipsa conversione efficaciter agit, operans nuncupatur, quæ post conversionem in Renatis efficax est, *cooperans* vocatur. Hæc gratia quæ conversionis dicitur, est etiam latior gratiâ justificante, ut ex collatione articuli unius cum altero constat, Resp. 2. Idem judicium esto de reliquis dictis scripturæ Phil. 3: 15. Joh, 12: 39. Joh. 6: 65.

§.3. R.3. Nimirum supponit adversarius dolo petiti principii, non omnibus velle Deum viâ salutis patefacere, odio quodâ inexpugnabili, sed tantum nonnullis

ad id beneficium prædestinatis, eos etenim patrē demum nosse, quibus ipse filius eum voluerit revelare, Matt. 11:27.

¶ 1. Vult filius revelare patrem omnibus & singulis α. audientibus verbum β. Actualiter; non resistantibus γ. Et si Filium ritē cognoscere velimus, audiamus vocem patris: *hunc audite* Math. 17. 3. Aliud igitur est phrasi spiritus sancti dicere: Filius revelat patrem cui vult, & vice versā; id est *τακτικῶς*; vult enim ordinariē non alijs suam voluntatem revelare quam verbum ejus auscultantibus, neq; v. ijs omnibus, sed gratiam primam non repudiantibz: Aliud phrasi stultæ rationis humanæ, dicere: Filius revelat patrem cui vult, id est, quem salvare immutabiliter decrevit, cæteris vel per hypocrisin ad tēpus acceptatis, vel nunquam ad id privilegium admittendis, sed his & illis fatali odio tandem perdendis.

§. 4. ¶ 2. Ad Phil. 3:15. Quod loquitur Apostolus de continuatione Revelationis divinæ, & quidem ordinariæ per verbum: potentia enim passiva admittendi me-

dia conversionis & gratiam primam, omnibus & singulis connascitur, & hoc sufficit à parte hominis ad suscipiendam ulteriorem ejusque continuationem à Deo per verbū & sacramenta: potentia vero proxima passiva immediatè admittendi conversionem salutarem, non connascitur ullius intellectui, voluntati & appetitui hominis lapsi Rom: 8: 7. 1. Cor. 2: 14. Luc. 8: 1. 8. quod docem⁹ contra Pelagianos, & semipelag. Pontificios, Synergistas aliosque. Gratia a. illa prima non est irresistibilis, ut somniant adversarij *Arminiani*, *Calvini* soboles; Pharisei enim per prædicationem Christi acceperant tantū virium, ut potuerint successivè majorem recipere gratiam, si autem nunquam illis fuisset prædicarum, neglectæ gratiæ Christi non luissent poenas Joh. 15: 22. Quare vero unus simul cum altero audiens verbum, gratiam suscipit, alter respuit, causa non est, quia hunc Deus absolute odio rejecit, sed quia hic priori actualiter peior est factus, non ab ipso Deo *caus.*

causâ Mali, sed à suis proprijs cogitationibus & simul suggestionibus satanæ pingentibus verbum Dei insaniam quandam: quòd namque stulticia est homini, hoc non desiderat possidere: intereà Deus justissimus non solet projicere margaritas porcis, postquam ex immensâ misericordiâ obstinatos aliquoties instar gallinæ ἀνυποκρίτους congregare actu voluerit, Matth. 7: & 23. Neque tamen in gratiam superborum, aspernantium verbum alium sancire aut constituere modum trahendi & salvandi homines, quam qui semel in patefacto verbo est stabilitus & manifestissimis S. Scripturæ oraculis & exemplis demonstratus. Quem verò Deus benignus sparso semine incorruptibili in agrum cordis, hoc est, prædicato, lecto vel meditato verbo, offenderit ὑπὸν, seu Magdalénico, potius quàm Hærodiano ingenio, non deserit, sed movet, promovet, ducit deducitque ad scopum salutiferum: Nam hæc est seminis divini natura ut per te crescat & sobolescat successivè ad

maiores staturam Marc. 4: 29.

§. 5. R. ad Joh. 12: 39. Scil. non posse credere, quibus Brachium Dei non fuerit revelatū. Nil aliud primò significatur hoc aphorismus, quam non omnes Evangelio credituros esse, prædictū enim sic olim erat ab Elajâ c. 6: 2. quis igitur est, vult dicere salvator, qui ex meis miraculis concludit me esse Messiam promissum, atque vel sic in me credit? 3. Loquitur adversarius de potentiâ proximâ & actuali, juxta quam non potuerunt credere Judæi, quamdiu miracula Christi adscribere diabolo & prædicato à Christo Evangelio e diametro & ἐκ ἀποαιρέσεως restiterint, eundemque usque ad crucem persecuti fuerint. Nec quādiu gloriam quærebant à se invicem Joh 5. 44. verum quod potentia remota potuerint credere, seu auxilio divino penitentiam agere, Joh. Baptista expressè docet Matth. 3: 7. Luc. 3: 7. Quis demonstravit seu docuit vos fugere à ventura ira? Hoc, vult dicere, recogitate: Facite igitur fructus dignos penitentia. 4. Quin-
imo

imo, loquendo de potentiâ propinquâ etiam, certo respectu, potuissent verbo ceu Spiritus S. malleo emolliri, & gladio spirituali debellari, quemadmodum nonnulli etiam in hoc bello victi ac superati succubuerint, nisi aspernati fuissent consilium Dei adversus seipsums Luc. 7:30.

§. 6. Resp. ad Joh. 6: 65. *Non posse venire ad Christum nisi quibus datum fuerit à patre.* Doceri hoc dicto 1. Fidem esse donum Dei Rom. 10: 17. Scilicet per ministerium Evangelii. 2. Venire ad Christum omnes qui dantur à patre per annunciationem promissionis Evangelicæ, videlicet qui non spernunt Dei consilium ut prius. 3. Huc spectat ἐπεξηγητικὸς quod salvator dicit Luc. 8: 10. *Vobis data est nōsse mysterium Regni Dei.* id est, perseverantibus, orantibus ac desiderantibus discere intellectum parabolæ; Cæteris in parabolis, ut videntes non videant, id est, impatientibus, inconstantibus, indocilibus, veritatis cœlestis odoribus, &c. non erat datum intelligere sensum, sed nuda verba: qui enim

N n s ve-

veritatem cœlestem non diligunt, sed flocci faciunt, fastidiunt ac repudiant ne salvi fiant: hi justo Dei judicio traduntur in sensum reprobum, ne veritatem agnoscant, sed implicentur erroribus ac pereant. *Videte igitur, quomodo audiatís verbum* ait Christus vers. 18. q: dixisset: valdè periculosum est audire verbũ somnolentèr, incuriosè, arroganter, præjudicialiter, &c. 4. Dum igitur argumentetur *Beza* hunc in modum: Quibus non datur à patre, non possunt credere & salvari: At Reprobis non datur à patre. E. non possũt credere & salvari sed inevitabiliter damnantur. *Bz.* hanc esse mentem *Bezae* ex tota verborum ejus catenâ liquet. Verum plus esse in conclusione quàm erat in præmissis. quis nisi mente captus, non animadvertat?

§. 7. *Bz.* Ad illud Joh. 17: 9. *Non rogo pro mundo:* Unde tale resultet argumentũ *Bezaicum*: pro quibus Christus non oravit, illos omnes fide donandos esse & æternum salvandos nunquã voluit aut decrevit: Atqui pro mundo, id est malis & flagitiosis hominibus non oravit. Ergò hos fide donandos & æternum salvandos nunquam voluit aut decrevit. Et P. C. Mul-

Multos invariabili decreto reprobavit Resp. 1. *Negando* prop. Majorem: præsupponit enim illud esse infallibilitè certum quod est *ἡ ἀπορίαν*. 2. *Nego* etiam minorem: quia Christus oravit pro se crucifigentibus Luc. 23. 3. igitur ad Reconciliationem dictorum dico: dist. inter off. Christi sacerdotale & propheticum. Hujus respectu tanquam Ecclesiæ minister impoenitentibus & reluctantibus sua peccata devincente clave ligavit Joh. 17: 9. Ast illius intuitu in ipsâ oblatione corporis sui in arâ crucis tanquam summus Pontifex iram patris deprecatus pro inimicis suis oravit. Quemadmodum sui pontificatus respectu Joh. 3. 16. se missum ait universo Mundo. Sed Ministerij ratione, non nisi ad perditas oves domus Israeliticæ Matt. 15: 24.

§. 8. Respondebo nunc ad seqq. summam: & quidem 1. ad Retorsionem nostræ instantiæ de impossibilitate credendi in illis quos Deus secundû illos noluit converti, nimirû fieri hoc à Spontaneâ defectione hominum, quamvis non præter Dei voluntatem: dico: quod unâ manu largitur *Beza*, alterâ resumit 2. ad novam hanc instant: si in hanc necessitatē peccâdi præcipitatus est Adam cum posteris suis, quid habet Deus de quo conqueratur? responderis: ô altitudo! Dico: putat se *Beza* impunè statuere posse *Deum esse authorem mali*, si con-

fugiat ad imperscrudabilia judicia ejus: Ecce hominem zelotypum, Qui vero secus sentit, audit ab ipso delirus, scilicet quicumque non velit acquiescere in Dei voluntate quâ nihil sublimius, id est, causâ rerum bonarum pariter & malarum. ô devotum theologum!

~ §. 9. Paris æstimanda pietatis sunt emblemata sequentia: Reprobos non potuisse effugere damnationem; Item: Dei voluntati non magis eximi potest primigille lapsus quâ necessitas inde consecuta? quid igitur hoc est nisi (protestetur quantum potest id se non statuere) subtiliter, crassum dogma & gehennâ expiandum defendere, Deum scil. *Causam Mali* existere, quibus gemina sunt verba seqq. alia vasa ad decus fecit supremus figulus, alia ad dedecus, nempe exitium sempiternum, id est, nasci jussit, ut ipse *Beza* scribit. Sed ad hæc antea est responsum ubi Dist: inter jus Dei & actum seu exercitium disponendi cum vasis, secundum Dn. D. Calov. vel inter potentiam & voluntatem Dei secundum B. Dn. D. Scharfium, Talia sunt seqq. Errare eos quibus Deus injustus esse videtur, si quis necessario perire statuatur, quos ab æterno justè perdere decrevit. Atqui non videt Talia emblemata inevitabili atque arcano Fato Stoico favere, quo Dei providentia tollitur. Conatur tamen suam opinionem stabilire trifariam

1. Si nullum decretū interveniat, abrogabitur providentia: *Respondeo*: Decretum concedimus æternum de salvandis, sed non peremptorium, verum ordinatum, & pariter de damnandis non nisi hypotheticum.
2. Aboleri opinatur omnipotentiam Dei, nisi ejus voluntas statuatur esse rerum omnium necessitas: *dico*: Quid hoc est, nisi omnem Dei voluntatem facere irrepugnabilem & absolutum decretum manifeste introducere? salvatur enim alio modo omnipotentia Dei quam per impium dogma Calvinianum: potest enim Deus omnia facere, quæ non involvunt contradictionem, aut justitiam, bonitatem & sapientiam ejus destruunt. Hinc *Evangelium* dicitur *potentia Dei ad salutem Omni credenti* Rom. i. 16. Quid hoc est, nisi *Omnipotentia* quædam clementissima?
3. Ad id: sequi *causam Primam* dependere à *secunda* contra omnium causarum seriem, *dico*: Terminum dependentiæ α. liberandum esse ab omni imperfectione β. esse æquivocum, aliud enim est dependere aliunde in esse, fieri & operari, *Physicè*, de quibus loquitur adversarius! aliud dependere *moralitèr*, id est, cum probis probum esse, cum perversis *perversum* Ps. 18. 26. 27.

§. 10. Porro asseverat voluntatem legalem & evangelicam esse universalem, sed non pro-

probat, pariter dum vociferatur singulos homines Deum adducere ad gloriam suam alios per misericordiam, alios per viam iudicii, idque causis omnibus secundis & earundem motibus ac effectis huic suæ voluntati exequendæ subordinatis &c. absolutæ necessitatis Decreto haud obscurè suffragatur. Negat quoque ut suæ causæ commodius patrocinetur prævisam fidem esse decreti electionis causam, & vicissim prævisam incredulitatem & impœnitentiam decreti reprobationis causam, adeoque Deum ipsum statuit movere & inclinare malam voluntatem ad malum: necessariò quoque servari saluti destinatos idq; per misericordiã, & necessario perire exitio destinatos sc. per justitiã; illã vocat per ἀντίφραση necessitatē liberrimã, hanc v. necessitatē Spontaneam. Hæc omnia quãvis aliquã ἀντιφραση in rebus hūanis subinferant; necessariã tamē divinæ dispositionis influentiam in omnes res hominum sive bonas sive malas dum simul adstruant; quomodo dogma illud non approbet longe sceleratissimū: Deum esse *causam mali* seu peccati, non video.

§. II. Quod ad lapsum Adami pertinet, ait quidem recte voluntatem ejus non fuisse coactam, sed sua unius sponte egisse, verū quod addit, *non necessario sed contingenter in partē illā inclinasse quæ erat à Deo determinata,*
idem

idem est, ac si dixisset: Deus necessario impulit Adamum ad Labendum, Addit enim ἐπιζητήσιον, *cujus proinde necessarius quidem fuit eventus ex causâ remotâ nempe predestinatione Dei, contingens vero ex propinqua causâ contingente, cujus cum spontaneus fuerit motus, tota culpa in eo habet qui sponte lapsus est.* Vide quam frustra se torqueat ne appareat explicitè Deum authorem peccati pronunciare, cum tamen. id ipsum temerario ausu dicat *implicitè.* Quod autè τὸ ἐκείνου scribit non opponi τῷ ἀναγκάσει sed saltè τῷ βιάσει gratis asseritur: fit enim oppositio secundum idem; nā idem Deus, qui erat causâ ἀναγκάσει, erat causâ ἐκείνῃ, quippè facultatis bonæ.

§. 12. Ideoq; ad posteros quod attinet: valdè in Deum Opt. Max. blasphema sunt, *homines in eam semper partem sponte inclinare, id est, peccato mancipatam, quam Deus ab æterno determinavit, Deo scilicet tribuente efficaciam cum spiritui erroris hoc est, diabolo, tum hominum conscientiis.* Quid ex hâc rursus abominabili sententia aliud exculpi dogma potest, quam Deum ipsum esse causam omnis *mali* tam culpæ quam poenæ? Exempla illa duo quæ allegata sunt, aliena esse ab hâc consideratione constat, de scilicet horæ mortis Christi & abstinentiæ à fracturâ ejus ossiū divinâ juxta prophetarū determina-
tio.

tionem, quia distingvendum probè est inter objecta providentiæ Dei ac voluntatis complacentis, determinantis ac promoventis; & voluntatis abominantis, prohibentis ac punientis: illius objectū est semper aliquod *Bonum*, physicum, morale ac spirituale hujus semper aliquod *Malum* morale ac Spirituale.

§. 13. quod dicit & scribit ultimò de suffragio B. *Augustini* disputantis contra Cic. negantis præscientiam Dei, illo vero statuente connexionem & ordine causarum non tolli Liberum arbitriū lib. 5. de civ. Dei c. 9. & 10. Dico valere & locum habere sententiam B. patris in ordine rerum bonarum ac Deo placentium, non verò malarum; scribit enim expressis verbis contra mentem Bezae *Augustin. p. ead. c. mihi 43. In Dei voluntate summa potestas est, qui creatoru spirituum voluntates bonas adjuvat, malas judicat, omnes ordinat, & quibusdam tribuit potestatem, quibusdam non tribuit (sicut enim omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum dator non voluntatum: mala quippe voluntates ab illo non sunt quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est: Augustino igitur à Beza per vim cupidè adulterando opponimus eundem Augustinum castum & innocentem.*

Transseat, ô JEsu, nos horridus hicce COMETA!

Sitque salutifer is claudit qui tempora

F I N I S!